

สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

CULTURAL BAGGAGE FOR ETHNIC GROUPS SAEK OF NAKHON PHANOM

By

MISS Lakkana ANONGCHAI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy VERNACULAR ARCHITECTURE

Department of Architecture

Silpakorn University

Academic Year 2023

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม
โดย	นางสาวลัคนา อนงค์ไชย
สาขาวิชา	สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แบบ 2.1 ปรัชญาดุชะฎิบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อติสร ศรีเสาวนนท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปรัชญาดุชะฎิบัณฑิต

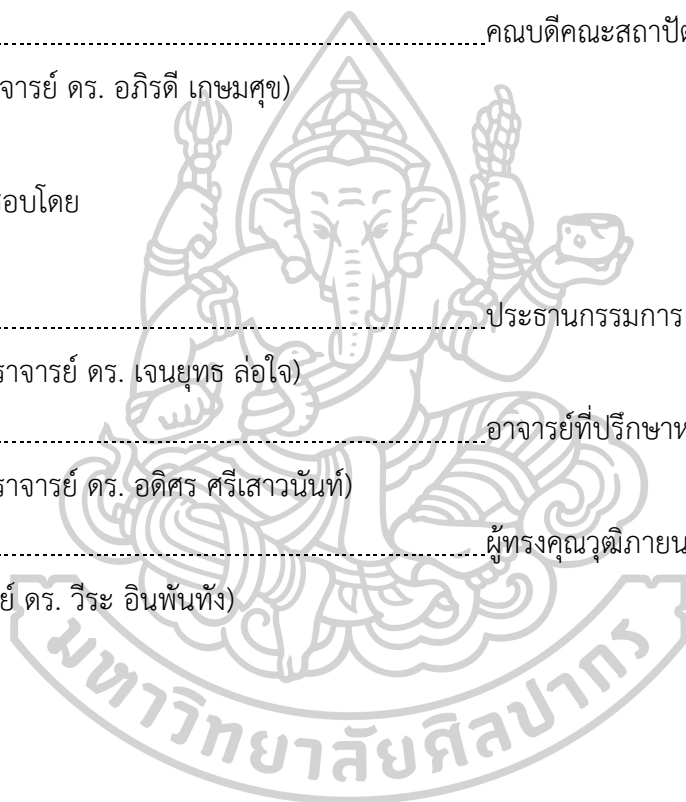
.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรดี เกษมสุข)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจนยุทธ ล่อใจ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อติสร ศรีเสาวนนท์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์ ดร. วีระ อินพันทัง)

60057801 : สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แบบ 2.1 ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต

คำสำคัญ : สัมภาระทางวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์แสก, อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์, การตั้งถิ่นฐาน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
นางสาว ลัคนา อนงค์ไชย: สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม อาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อติศร ศรีเสาวนันท

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นความหลากหลายที่ปรากฏผ่านรูปแบบการดำรงอยู่ จากการผสมผสานทางวัฒนธรรม การเคลื่อนย้ายตั้งถิ่นฐานเพื่อดำรงอยู่ในแต่ละสถานที่นั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเป็นตัวตนหรือความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มักจะก่อรูปเหตุการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับพื้นที่อยู่เสมอ การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกถือเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อหลบภัยสงครามมายังบริเวณพื้นที่จังหวัดนครพนม จึงนำไปสู่คำถามในการวิจัยว่าด้วยเรื่องลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจากอดีตสู่ปัจจุบันพบการปรับเปลี่ยนอย่างไร ทฤษฎีสัมภาระทางวัฒนธรรมสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมได้บ้าง

งานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลโดยอ้างอิงผลจากการวิจัยรูปแบบสำรวจเชิงพื้นที่ อธิบายลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้หลักการวิจัยแบบบรรยาย ควบคู่กับการสำรวจลงพื้นที่เก็บข้อมูลในงานวิจัย ตามกระบวนการปฏิบัติลงพื้นที่ภาคสนามในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เน้นการศึกษาเปรียบเทียบผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกในพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นหลัก โดยศึกษาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษาและแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด เรือนรูปแบบผสมผสาน และเรือนรูปแบบร่วมสมัย โดยมีเรือนกรณีศึกษาทั้งหมด 15 หลัง

ผลการศึกษา พบว่า การย้ายถิ่นฐานในช่วงแรกเป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ จากความจำเป็นใน 2 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ ปัจจัยด้านการดำรงชีพจากผลกระทบของภัยสงครามและปัจจัยด้านการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ใหม่ ถือเป็น การย้ายถิ่นฐานในระดับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ช่วงที่สองคือหลังภัยสงคราม เป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบการกระจายตัวตามแนวคิดกระบวนการเกิดของชุมชน ใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน และรูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างกลุ่มสังคมและกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันที่มีความคล้ายคลึงกัน ลักษณะรูปแบบเรือน สิ่งที่คงอยู่ความดั้งเดิม คือ พื้นที่เรือนนอนกับพื้นที่เตี้ย สิ่งที่ปรับเปลี่ยน คือ พื้นที่ครัวบนเรือนมีการถูกจัดวางในลักษณะที่ต่างกัน สิ่งที่เปลี่ยนแปลงละทิ้ง คือ ความต่างของระดับเรือน และรูปแบบการต่อขยายเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป สะท้อนถึงวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

60057801 : Major VERNACULAR ARCHITECTURE

Keyword : Cultural Baggage, Ethnic Groups Saek, Ethnic Identity, Settlement patterns, Vernacular architecture

MISS Lakkana ANONGCHAI : CULTURAL BAGGAGE FOR ETHNIC GROUPS SAEK OF NAKHON PHANOM Thesis advisor : Assistant Professor Adisorn Srisaowanunt, Ph.D.

An ethnic group's culture is regarded as the diversity that emerges via the patterns of existence derived from the cultural mingling. Immigration to a location, ethnic identification, or identity in general always influences the interaction between culture and area. migration of the Sak ethnic group to the region of Nakhon Phanom province as a result of fleeing conflict. This raises the research question of how Sak speakers in the province of Nakhon Phanom modify their dwelling style from the past to the present. Could the theory of cultural baggage be used to explain the variables that influence architectural styles?

This study included information derived from spatial survey research. Describe the characteristics of qualitative research by using descriptive research principles with the field survey for research data collection, according to the practical methodology of vernacular architecture fieldwork. Emphasis on a comparative study through residential architectural elements of Sak speakers under the Sak ethnic culture in the area of Nakhon Phanom Province. Studying settlement and vernacular architectural styles, set the criteria for selecting the case study house and divided into 3 forms: transmission cultural houses, mixed style houses and contemporary style houses. There are a total of 15 cases study houses.

The study's findings showed that early migration was characterized by an interaction pattern across regions due to the necessity of two main causes, namely the need for subsistence due to the effects of war and migration to find new interaction area. It was the interplay between cultural shifts. The second period is after the war. It is a migration characterized by a dispersal pattern based on the concept of community settlement process in 2 forms: the form of community settlement between individuals to groups of people and the patterns of community settlement between social groups and same cultural community groups that are similar. The remaining traditional house styles are the sleeping area and the Sia area. The adaptation is the kitchen area in the house which arranged in a different way. The changing is the difference in house levels. and the form of extension of the house that has changed reflecting a new way of life under a changing context

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากความกรุณาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่สนับสนุนทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในการศึกษาในระดับปริญญาเอก สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ส่วนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิศร ศรีเสาวนันทน์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ โดยตลอด ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจนยุทธ ล่อใจ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง ที่กรุณาตรวจสอบ แนะนำ และเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนขอขอบพระคุณคณาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ และที่ลืมไม่ได้คือกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ ที่สอนเทคนิคและกระบวนการต่างๆ ในการทำงานภาคสนาม

กราบขอบพระคุณความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณทั้งหลายและเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาภาคสนามทุกๆท่าน ที่สละเวลาและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อนพี่น้อง สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำในทุกๆเรื่อง ขอขอบคุณพี่แจ๊ค น้องแคท กับความช่วยเหลือรวบรวมข้อมูลและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณพี่ตาลที่คอยดึงสติน้องกลับมาและคอยช่วยเหลือมาตลอด ขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อาจารย์ร่วมสาขาวิชาโยธาและสถาปัตยกรรม ทุกท่าน โดยเฉพาะ อ.บิว อ.แจ๊ส อ.ตูน อ.ปุ อ.แอน อ.สาคร อ.โบ พี่ป๋องและน้องปัส ที่คอยช่วยเหลือและรับผิดชอบภาระงานแทนในระหว่างลาศึกษา ขอขอบคุณ หมูและน้องอวย ที่คอยหาข้อมูลและให้ยืมหนังสือเพื่อนำมามาใช้ในวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ อ.เอียด อ.ปี ที่คอยแนะนำแนวทางต่างๆและคอยให้กำลังใจเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า น้องสาว และลูกชายสุดที่รัก ที่คอยช่วยเหลือ ส่งกำลังใจ และเข้าใจในทุกๆเรื่อง และขอขอบคุณกัลยามิตรทุกท่านที่อยู่ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในการทำงานเสมอมา

ลัคนา อนงค์ไชย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	7
1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	7
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
1.5.1 การอ้างอิงอักษรย่อกรณีศึกษา.....	8
1.5.2 การระบุเนื้อหารายละเอียดข้อมูล.....	8
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	10
1.7 นิยามศัพท์.....	10
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม สารสนเทศ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 พื้นฐานความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์แสก.....	13
2.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic).....	13

2.1.2	กายภาพกลุ่มชาติพันธุ์แสก	21
2.1.3	วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก	36
2.2	แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา	39
2.2.1	แนวคิดด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Race Identity).....	39
2.2.2	แนวคิดด้านลักษณะทางชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)	41
2.2.3	แนวคิดแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape).....	42
2.2.4	ทฤษฎีการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม (Transferability cultural Theory).....	42
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1	ขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย.....	52
3.2	พื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek).....	55
3.3	ขอบเขตการศึกษา.....	56
3.3.1	เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา.....	56
3.3.2	เกณฑ์การคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา.....	57
3.4	วิธีการเก็บข้อมูล	80
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	81
3.6	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework).....	82
บทที่ 4	ผลการศึกษา.....	83
4.1	ผลการศึกษาพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม	83
4.1.1	ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม	84
4.1.2	ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม	90
4.1.3	ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม	99
4.1.4	ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า	104

4.2 รายละเอียดของเรือนกรณีศึกษา	111
4.2.1 กรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)	114
4.2.2 กรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)	119
4.2.3 กรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)	124
4.2.4 กรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)	129
4.2.5 กรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)	133
4.2.6 กรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)	138
4.2.7 กรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)	142
4.2.8 กรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)	147
4.2.10 กรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)	156
4.2.11 กรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)	160
4.2.12 กรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)	164
4.2.13 กรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)	168
4.2.14 กรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)	172
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	180
4.3.1 การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานและการจัดวางผัง	180
4.3.2 การวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม	186
4.3.3 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบ	198
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	218
5.1 สรุปผลการวิจัย	218
5.2 ข้อค้นพบจากการวิจัย	220
5.2.1 ลักษณะความเป็นตัวตนเฉพาะทางชาติพันธุ์	220
5.2.2 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสก	222
5.2.3 รูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม	230

5.3 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	235
5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป.....	235
รายการอ้างอิง	237
ภาคผนวก ก.....	239
ภาคผนวก ข.....	255
ประวัติผู้เขียน.....	271

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง.....	66
ตารางที่ 2 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม.....	68
ตารางที่ 3 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม.....	70
ตารางที่ 4 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า.....	72
ตารางที่ 5 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า (ต่อ).....	73
ตารางที่ 6 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบประเพณีดั้งเดิม ที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก.....	74
ตารางที่ 7 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบผสมผสาน (แบบประเพณีต่อขยายโครงสร้างหลังคา “เรือนแฝด” และ “เรือนโง่ง หรือ เรือนหัวลอย) ที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก.....	75
ตารางที่ 8 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบร่วมสมัยที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก.....	77
ตารางที่ 9 สรุปเรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลัง ในพื้นที่จังหวัดนครพนม.....	111
ตารางที่ 10 แสดงรายละเอียดการเปรียบเทียบองค์ประกอบเรือน.....	213

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงบริบทพื้นที่หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์แสก เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	3
ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบเรือนและบริบทพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	4
ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบเรือนและบริบทพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม	5
ภาพที่ 4 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม	7
ภาพที่ 5 ภาพถ่ายในสมัย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อเสด็จมณฑลอีสาน แสดงถึงผู้หญิงชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic)ที่ เมืองนครพนมกำลังเต้นรำในการละเล่นพื้นบ้าน	14
ภาพที่ 6 แผนผังแสดงการจำแนกรูปแบบกลุ่มภาษาพูดชาติพันธุ์แสกในกลุ่ม ไท-กะได (Tai-Kadai Languages).....	19
ภาพที่ 7 แสดงภาพถ่ายการละเล่นพื้นบ้านชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic) จังหวัดนครพนม ในอดีตและปัจจุบัน	37
ภาพที่ 8 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย	54
ภาพที่ 9 แสดงตำแหน่งถิ่นที่ตั้ง กลุ่มผู้พูดภาษาแสก(ชาติพันธุ์ไทแสก)ในจังหวัดนครพนม	56
ภาพที่ 10 แสดงช่วงระยะเวลาที่ระบุข้อมูลด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมและภาษาวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาแสก.....	59
ภาพที่ 11 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม	64
ภาพที่ 12 ผังตำแหน่งกลุ่มเรือนกรณีศึกษาหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม	65
ภาพที่ 13 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม ...	67
ภาพที่ 14 แสดงแผนผังตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม	67
ภาพที่ 15 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม.....	69

ภาพที่ 16 แสดงแผนผังตำแหน่งเรือนกรณีศึกษาหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม.....	69
ภาพที่ 17 แสดงผังสภาพแวดล้อม หมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า.....	71
ภาพที่ 18 แสดงผังตำแหน่งกลุ่มเรือนกรณีศึกษาหมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า.....	71
ภาพที่ 19 แสดงลักษณะเรือนหัวลอย เรือนกรณีศึกษารูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่สำรวจพบในจังหวัดนครพนม.....	76
ภาพที่ 20 แสดงการสรุปอายุเรือนกรณีศึกษา.....	78
ภาพที่ 21 แสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล	82
ภาพที่ 22 แสดงแผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกในพื้นที่จังหวัดนครพนม ที่มา : ปรับปรุงจาก Mitrearth.org map Thailand, 2020 และ Google Earth Pro Map Application, 2020.....	83
ภาพที่ 23 แสดงแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563.....	85
ภาพที่ 24 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ ไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	87
ภาพที่ 25 แผนที่พื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม.....	88
ภาพที่ 26 แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	92
ภาพที่ 27 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	93
ภาพที่ 28 แสดงแผนผังพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม	94
ภาพที่ 29 แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	100
ภาพที่ 30 แสดงแผนผังพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม	101

ภาพที่ 31 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	102
ภาพที่ 32 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านปะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	105
ภาพที่ 33 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ หมู่บ้านปะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนมบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563	106
ภาพที่ 34 แสดงแผนผังพื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านปะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม	107
ภาพที่ 35 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)	115
ภาพที่ 36 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)	115
ภาพที่ 37 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03)	117
ภาพที่ 38 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)	118
ภาพที่ 39 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)	119
ภาพที่ 40 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)	120
ภาพที่ 41 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)	121
ภาพที่ 42 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)	123
ภาพที่ 43 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)	124
ภาพที่ 44 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)	125
ภาพที่ 45 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)	126
ภาพที่ 46 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)	128
ภาพที่ 47 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)	129
ภาพที่ 48 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)	130
ภาพที่ 49 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)	131
ภาพที่ 50 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)	132

ภาพที่ 51 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05).....	133
ภาพที่ 52 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05).....	134
ภาพที่ 53 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05).....	135
ภาพที่ 54 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05).....	137
ภาพที่ 55 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01).....	138
ภาพที่ 56 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01).....	139
ภาพที่ 57 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01).....	140
ภาพที่ 58 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01).....	141
ภาพที่ 59 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02).....	142
ภาพที่ 60 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02).....	143
ภาพที่ 61 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02).....	144
ภาพที่ 62 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02).....	146
ภาพที่ 63 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03).....	147
ภาพที่ 64 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03).....	148
ภาพที่ 65 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03).....	149
ภาพที่ 66 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03).....	151
ภาพที่ 67 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02).....	152
ภาพที่ 68 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02).....	153
ภาพที่ 69 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02).....	154
ภาพที่ 70 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02).....	155
ภาพที่ 71 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01).....	157
ภาพที่ 72 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01).....	157
ภาพที่ 73 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01).....	158
ภาพที่ 74 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01).....	159

ภาพที่ 75 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B).....	160
ภาพที่ 76 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B).....	161
ภาพที่ 77 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B).....	162
ภาพที่ 78 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B).....	163
ภาพที่ 79 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03).....	164
ภาพที่ 80 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03).....	165
ภาพที่ 81 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03).....	166
ภาพที่ 82 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03).....	167
ภาพที่ 83 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02).....	168
ภาพที่ 84 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02).....	169
ภาพที่ 85 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02).....	170
ภาพที่ 86 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02).....	171
ภาพที่ 87 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03).....	172
ภาพที่ 88 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03).....	173
ภาพที่ 89 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03).....	174
ภาพที่ 90 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03).....	176
ภาพที่ 91 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01).....	177
ภาพที่ 92 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01).....	178
ภาพที่ 93 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01).....	179
ภาพที่ 94 แสดงผังการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม	181
ภาพที่ 95 แสดงผังหมู่บ้านพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้าน	182
ภาพที่ 96 แสดงองค์ตำแหน่งทิศทางการวางเรือนกรณีศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้าน (15 หลัง).....	184
ภาพที่ 97 แสดงลักษณะของ ลานบ้าน หรือ เดินเฮือน.....	185
ภาพที่ 98 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด	187

ภาพที่ 99 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนรูปแบบผสมผสาน.....	188
ภาพที่ 100 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนร่วมสมัย	189
ภาพที่ 101 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนที่คงอยู่ในเรือนทั้ง 3 รูปแบบ	190
ภาพที่ 102 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลัง.....	191
ภาพที่ 103 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด	192
ภาพที่ 104 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบเรือนผสมผสาน.....	193
ภาพที่ 105 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบเรือนร่วมสมัย.....	193
ภาพที่ 106 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด	194
ภาพที่ 107 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบเรือนผสมผสาน.....	194
ภาพที่ 108 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบเรือนร่วมสมัย	195
ภาพที่ 109 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด	196
ภาพที่ 110 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบผสมผสาน	196
ภาพที่ 111 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบร่วมสมัย	197
ภาพที่ 112 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนบันไดทางขึ้นเรือน	197
ภาพที่ 113 แสดงผังชุมชนกรณีศึกษาในแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดนครพนม.....	200
ภาพที่ 114 แสดงแผนที่หมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์แสก เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	201
ภาพที่ 115 แสดงการเปรียบเทียบผังชุมชนผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกับผังชุมชนในเขตพื้นที่ จังหวัดนครพนมกับผังชุมชนในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	202
ภาพที่ 116 แผนที่ความสัมพันธ์ระหว่างทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือนหมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์ แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับทิศทางกาลไหลของสายน้ำลุ่มแม่น้ำโขง แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	207
ภาพที่ 117 แสดงการเปรียบเทียบการวางตำแหน่งของทิศทางพื้นที่เรือนกรณีศึกษา	208
ภาพที่ 118 ลักษณะรูปแบบพื้นที่เชื่อมต่อภายในเรือนกรณีศึกษา ที่ 6 (T-DM-01).....	210

ภาพที่ 119 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและรูปแบบการต่อขยายเรือนกรณีศึกษา ในจังหวัดนครพนม	211
ภาพที่ 120 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษา เรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัด นครพนม เปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	212
ภาพที่ 121 แสดงการเปรียบเทียบระดับความต่างระหว่างพื้นเรือนนอนและพื้นที่เขี่ย ระหว่างเรือนใน พื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนในพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว	215
ภาพที่ 122 แสดงการเปรียบเทียบระดับเรือนที่มีความต่างกัน ใน เรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัด นครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	216
ภาพที่ 123 แสดงการเปรียบเทียบหลังคาเรือนที่มีความต่างกัน ใน เรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่ จังหวัดนครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	217
ภาพที่ 124 ลำดับพัฒนาการด้านข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและภาษาวัฒนธรรม กลุ่มผู้พูดภาษาแสก	222
ภาพที่ 125 แผนความสัมพันธ์ระหว่างทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือนกับทิศทางกาลไหลของ สายน้ำลุ่มแม่น้ำโขง ของหมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว	224
ภาพที่ 126 แสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว.....	226
ภาพที่ 127 แสดงผังบริเวณพื้นที่ตั้งชุมชนในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสก “เนินดอนปู่” ..	227
ภาพที่ 128 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างอายุเรือนกรณีศึกษาและกลุ่มรูปแบบเรือน.....	229
ภาพที่ 129 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ทั้ง 3 รูปแบบ	231
ภาพที่ 130 แสดงลักษณะผังพื้นเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ทั้ง 3 รูปแบบ	232
ภาพที่ 131 แสดงผังการจัดวางพื้นที่ใช้สอยเรือนในพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนในพื้นที่เมืองท่า แขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	234

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นความหลากหลายที่ปรากฏผ่านรูปแบบการดำรงอยู่ จากการผสมผสานทางวัฒนธรรม ตามบริบทการปรับตัวที่ต่อเนื่องกันมาในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน ซึ่งการย้ายถิ่นฐานจากบริบทเดิม ถือเป็นตัวแปรสำคัญส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลงความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน อาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมขึ้นเอง เริ่มจากการปกปิดวิถีดำรงอยู่เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พัฒนาแนวคิดสามารถยอมรับถึงการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่นั้น ๆ สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นพลวัตทางชาติพันธุ์ (Dynamic of Ethnic) ในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ปรากฏอยู่เสมอภายหลังจากการอพยพโยกย้ายตั้งถิ่นฐานตามวิถีดำรงอยู่เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์

การเคลื่อนย้ายตั้งถิ่นฐานเพื่อดำรงอยู่ในแต่ละสถานที่นั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเป็นตัวตนหรือความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ มักจะก่อรูปเหตุการณ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับพื้นที่อยู่เสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วอาจปรากฏความเป็นวัฒนธรรมเก่าเดิมหรือกลายเป็นไปตามช่วงยุคสมัยที่แตกต่างได้ตลอดเวลา อรศิริ ปาณินท์ (2560) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏระหว่างการย้ายถิ่นฐานของพลวัตทางชาติพันธุ์ของชาวพวนที่ได้ย้ายการตั้งถิ่นฐานมายังลุ่มแม่น้ำภาคกลางในไทย โดยระบุว่า การย้ายถิ่นฐานนั้นพบการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมที่ชาวพวนได้หอบหิ้วมาจากเชียงขวาง สิ่งเหล่านั้นถือเป็น “สัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage)” ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1. สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ อาทิเช่น วิถีการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ เรือนอยู่อาศัย และเครื่องมือที่ใช้ผ่านภูมิปัญญาในการดำรงวิถีความเป็นอยู่ตามบริบทพื้นที่ 2. สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องไม่ได้ อาทิเช่น คติความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติทางศาสนา ภาษาพูด และระบบเครือญาติการสืบต่อภายใต้ความสัมพันธ์การครองเรือน อีกทั้ง วีระ อินพันทัง (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของลาวโซ่งที่ปรากฏ พัฒนาการดำรงอยู่ผ่านเรือนในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ระบุเนื้อความช่วงหนึ่งว่า การย้ายถิ่นฐานของลาวโซ่งในแต่ละพื้นที่ สิ่งหนึ่งที่ปรากฏคือ วัฒนธรรมการดำรงอยู่ถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการวางเรือนที่อาศัยตามพื้นที่จากคติความเชื่อดั้งเดิม

(การนับถือผี) วัฒนธรรมทางคติความเชื่อที่ติดตามสืบทอดต่อกันมา จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถนำไปวิเคราะห์ความเป็นสัมภาระทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมนั้นได้ กล่าวคือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีการคงอยู่ ปรับเปลี่ยน และสูญหายตามช่วงยุคสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นหากใช้แนวคิดเกี่ยวกับสัมภาระทางวัฒนธรรมเพื่อศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ จะสามารถบ่งชี้ให้ชัดเจนถึงเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมนั้น

เมื่อสืบค้นข้อมูลเอกสารทางวิชาการย้อนกลับไปในช่วงปี พ.ศ. 2550 จะพบข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) หรือไทแสกที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อหลบภัยสงครามจากแขวงคำม่วนฝั่งลาวมายังบริเวณพื้นที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกลุ่มแม่น้ำโขง (ปัจจุบันคือบริเวณพื้นที่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม) โดย ศิริพรรณ ช้ายกลาง (2550) ได้อธิบายเกี่ยวกับคำนิยามว่า “แสก” สื่อความหมายลักษณะอัตลักษณ์ทางภาษาว่า “ผู้สว่าง” หรือ “ผู้เจริญ” สื่อความหมายของคำสัมพันธ์ในช่วงเวลาว่า “แจ้งกลางวัน” หรือ “สว่าง” ส่วนในภาษาเขียนแม้จะปรากฏเป็นตัวสะกด “ท” หากลากเสียงยาวจะมีสำเนียงออกเสียงว่า “แทรก” หรือ “ทะแทรก” มักใช้เรียกชนเผ่าพื้นถิ่นกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากฝั่งลาว สอดคล้องกับข้อมูลทางวิชาการ โดย สมชาย นิลอาธิ (2551) ได้อธิบายถึงการย้ายถิ่นฐานเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก โดยสืบค้นเอกสารอ้างอิงจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียดนามผสมผสานกัน ระบุว่า ความเป็นไทแสกเริ่มจากชนพื้นเมืองจำพวก “ข่า” ในฐานะที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะได “แท้จริงแล้วชาวแสกเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองทางด้านภาษาพูดและไม่ใช้ชนพื้นเมืองจำพวกข่า” และเสนอข้อมูลสนับสนุนเพิ่มเติมเกี่ยวกับเส้นทางการย้ายถิ่นของไทแสก ระบุว่า กลุ่มชาติพันธุ์แสกในปัจจุบันจึงมีการตั้งถิ่นฐานกระจายออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อพยพเข้าไปในประเทศจีน (เขตห้วงเหนือ - ใต้ ไนมนทลกวางซี หรือกวางสี) กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อยู่ในเขตประเทศเวียดนาม กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อยู่ในประเทศลาว (แถบหัวพัน เขตบอลิคำไซ และแขวงคำม่วน) รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อพยพเข้ามาภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย บริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม คือ บ้านอาจสามารถ บ้านไผ่ล้อม บ้านบะว่า และบ้านดอนสมอ อีกทั้งผลงานทางวิชาเกี่ยวกับการศึกษาลักษณะรูปแบบเรือนชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม โดย วิชิต คลังบุญครอง (2553) ได้สำรวจเอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นลุ่มแม่น้ำโขงของกลุ่มชาติพันธุ์แสก บริเวณบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ จังหวัดนครพนม พบว่าวิถีชีวิต คติความเชื่อ ลักษณะภูมิอากาศสภาพความชื้น ที่ตั้งภูมิประเทศ ตลอดจนศาสนาประเพณีต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อลักษณะการวางผังหมู่บ้าน การวางผังเรือนและลักษณะของเรือน ของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่คล้ายคลึงกับชุมชนในฝั่งลาว

ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรือน การวางทิศตัวเรือน รูปแบบของเรือนต่างๆ รายละเอียดของ โครงสร้างเรือน สัดส่วนของเรือน แสดงให้ทราบถึงเอกลักษณ์ของเรือน ปรากฏรูปแบบใน 2 ลักษณะ คือ เรือนชนิดมีเรือนหั่วลอย และเรือนชนิดที่มีเรือนเกย จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จึงพบว่า ความสำคัญที่ปรากฏแน่ชัดว่ากลุ่มชาติพันธุ์แสกหรือไทแสก มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานโดยข้าม แม่น้ำโขงจากฝั่งลาวมาอาศัยกระจายตัวอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับข้อมูลถึงความเก่าเดิมทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์แสก ผู้วิจัยจึงลงพื้นที่ภาคสนาม (เดินทางในช่วงปีพ.ศ.2561) ไปยังบริเวณพื้นที่ชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ ที่ปรากฏผู้พูดภาษาแสกในเขตแขวงคำม่วน ประเทศลาว (อาศัยอ้างอิงพื้นที่สำรวจตาม การสืบค้นข้อมูลในบทที่ 2) การลงพื้นที่ภาคสนามในครั้งนั้นได้ข้อมูลที่ใช้นับสนุนอ้างอิงถึงการ ปรากฏวัฒนธรรมทางภาษาและวัฒนธรรมการดำรงอาศัยอยู่พื้นที่ภายในเรือน บ่งชี้ให้เห็นถึงประเด็น สำคัญสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ว่า การเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกสิ่งหนึ่ง ที่สามารถเข้าถึงความเป็นตัวตนคือวัฒนธรรมทางภาษา เพื่อนำพาไปสู่การศึกษาเรือนพื้นถิ่นของกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสก

ภาพที่ 1 แสดงบริบทพื้นที่หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์แสก เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

ข้อค้นพบดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยผู้พูดภาษาแสกในความต่างทางบริบทพื้นที่ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีสัมภาระทางวัฒนธรรมเป็นบทวิเคราะห์เพื่อใช้อธิบายผลถึง ลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปรับเปลี่ยน และลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามบริบทพื้นที่ อีกทั้งจากการสืบค้นศึกษาข้อมูลย้อนหลังยังไม่ปรากฏการศึกษาเชิงสำรวจพื้นที่ของกลุ่มชุมชนบริเวณเขตพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในจังหวัดนครพนม เพื่อนำมาเปรียบเทียบถึงความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ในลักษณะกระบวนการดำเนินงานวิจัยที่สามารถนำเสนอข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ แสกผ่านการศึกษาลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนอยู่อาศัย

ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบถึงสิ่งที่ปรากฏด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสกผ่านกรณีศึกษาเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกจากเขตพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในจังหวัดนครพนม จึงเป็นองค์ความรู้ตามกระบวนการวิจัยทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่ยังคงอยู่หรือปรับเปลี่ยนไปในสภาพปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบเรือนและบริบทพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบเรือนและบริบทพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

ทั้งนี้จึงไปสู่คำถามงานวิจัย ดังนี้

จากการพิจารณาในประเด็นความสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการย้ายตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสก ทั้งในฝั่งประเทศลาวและฝั่งประเทศไทยบริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม พบความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันในหลายประเด็น อาทิเช่น ความคล้ายคลึงกันถึงการดำรงชีพที่ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำเป็นหลักพื้นฐานของการเลือกพื้นที่ตั้งชุมชนหรือความแตกต่างกันเกี่ยวกับการวางแผนเรือนอยู่อาศัยที่ไม่สัมพันธ์กับทิศทางแต่กลับเน้นกายภาพการเข้าถึงพื้นที่เรือนเป็นข้อกำหนดหลัก กล่าวคือ การหันหน้าเรือนตามถนนสายหลักหรือการต่อขยายตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยโดยละทิ้งตามคติความเชื่อเก่าเดิม เป็นต้น

ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสกกับลักษณะรูปแบบเรือน จึงทำให้เกิดคำถามในงานวิจัยครั้งนี้ว่า

คำถามหลัก

“ลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจากอดีตสู่ปัจจุบันพบการปรับเปลี่ยนอย่างไร และปรากฏความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่สามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในส่วนใดบ้าง”

คำถามรอง

“แนวคิด ทฤษฎีสัมภาระทางวัฒนธรรมสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมใดบ้าง”

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้เน้นการศึกษาเปรียบเทียบผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกหรือไทแสกที่ยังคงปรากฏถึงการแสดงตัวตนได้ชัดเจน ต่อเนื่องด้วยประเพณีปฏิบัติเปลี่ยนถ่ายสืบทอดกันมา จึงเป็นพื้นที่สำคัญที่สามารถสืบค้นความเป็นชาติพันธุ์แสก โดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ใช้อธิบาย ดังนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพเชิงพื้นที่การตั้งถิ่นฐานผ่านการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน เพื่อให้ทราบถึงเหตุปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

1.2.2 เพื่อศึกษาอธิบายผลวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสก ซึ่งถือเป็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญถึงความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกที่ต่อเนื่อง จากเรือนกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ 4 หมู่บ้าน ในจังหวัดนครพนม

1.2.3 เพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับข้อค้นพบด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสก

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ความสำคัญด้านวัฒนธรรมหลัก (Dominant Culture) และวัฒนธรรมย่อย (Subcultures) สืบให้ทราบถึงความดั้งเดิมของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่สืบทอดเนื่องกันมาของวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสก การก่อรูปสร้างเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม พบความคล้ายคลึงกันในองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรือน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน ประเทศลาว การเปลี่ยนถ่ายทางสัมภาระทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสก จึงเกิดสมมติฐานของงานวิจัยที่ว่า

“ การก่อรูปแบบของเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ต้องอาศัยการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ เพื่อให้กลมกลืนสอดคล้องตามบริบทเชิงกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน จากการปกปิดความเป็นตัวตนและปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามสังคมหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการอยู่อาศัยที่เรียบง่ายและไม่แสดงตัวตนผ่านการก่อรูปในงานสถาปัตยกรรม จึงปรากฏการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ไม่คงอยู่ของประเพณี ภาษา สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมความเชื่อ ด้านวิถีดำรงอยู่ สู่การปรับเปลี่ยนละทิ้ง แล้วสร้างแนวคิดกำหนดพฤติกรรม

ระเบียบแบบแผน เพื่อตอบสนองปัจจัยด้านขบวนการสังคม (Social Movement) ในปัจจุบันเป็นหลัก ”

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

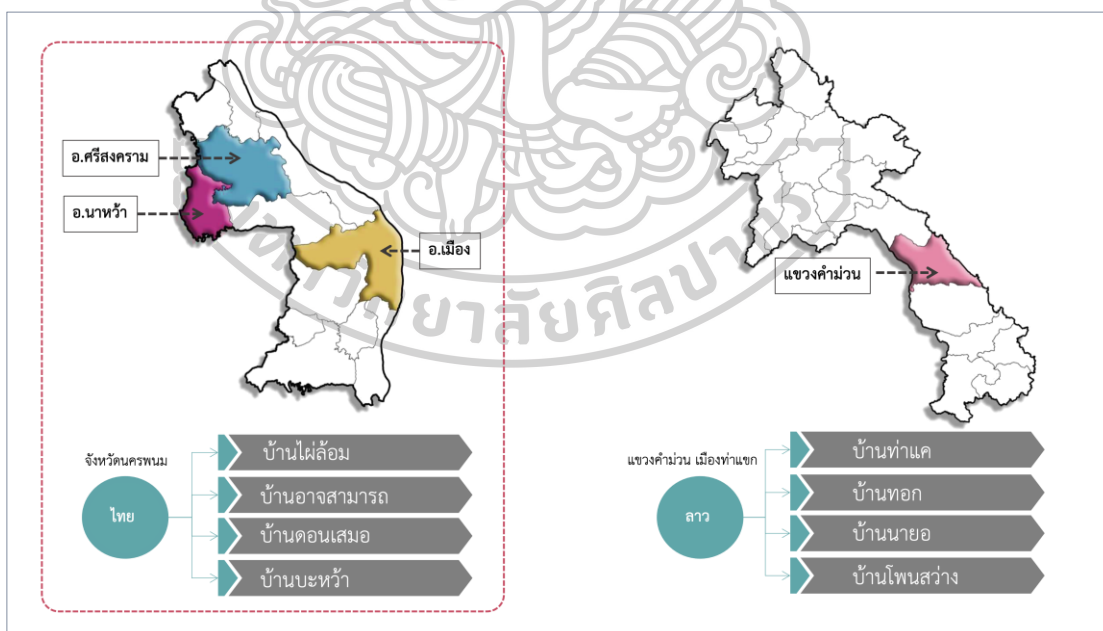
กำหนดขอบเขตการศึกษาตามกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัย ผ่านวิธีการศึกษาพื้นที่กลุ่มกรณีศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสืบค้นจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีทางวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ และข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตั้งถิ่นฐานชุมชนชาติพันธุ์แสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดกลุ่มพื้นที่ศึกษาระบุขอบเขตเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม อ้างอิงตามเอกสารทางวิชาการที่สามารถระบุถึงที่ตั้งชุมชนชาติพันธุ์แสกได้ในสภาพปัจจุบัน เพื่อใช้สำหรับการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม คัดเลือกเรือนตัวแทนกรณีศึกษา

ภาพที่ 4 แสดงแผนที่ขอบเขตพื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.5.1 การอ้างอิงอักษรย่อกรณีศึกษา

กำหนดกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย (Sample type) อธิบายด้วยระบบตัวอักษรย่อ ตามลำดับ จำแนกรูปแบบลักษณะของเรือนตัวแทนกรณีศึกษา จากกลุ่มพื้นที่สำรวจภาคสนาม รายละเอียดดังนี้

1) **อักษรย่อช่วงที่ 1** อธิบายรายละเอียดรูปแบบลักษณะการแบ่งประเภทชื่อหมู่บ้านกรณีศึกษา จะเลือกใช้อักษรตัวย่อ ดังนี้

- 1.1) หมู่บ้านไผ่ล้อม เลือกใช้อักษรตัวย่อ “T-PL”
- 1.2) หมู่บ้านดอนสมอ เลือกใช้อักษรตัวย่อ “T-DM”
- 1.3) หมู่บ้านบะหว้า เลือกใช้อักษรตัวย่อ “T-BW”
- 1.4) หมู่บ้านอาจสามารถ เลือกใช้อักษรตัวย่อ “T-AM”
- 1.5) หมู่บ้านท่าแค เลือกใช้อักษรตัวย่อ “L-TK”
- 1.6) หมู่บ้านทอก เลือกใช้อักษรตัวย่อ “L-T”
- 1.7) หมู่บ้านโพนสว่าง เลือกใช้อักษรตัวย่อ “L-PW”
- 1.8) หมู่บ้านนายอ เลือกใช้อักษรตัวย่อ “L-NY”

2) **อักษรย่อช่วงที่ 2** อธิบายรายละเอียดเลขหมายลำดับกรณีศึกษา เลือกใช้หมายเลข “01,02,03 ...” เป็นต้น อาทิเช่น กรณีศึกษาที่ 01 ของหมู่บ้านดอนสมอ คือ T-DM-01

1.5.2 การระบุเนื้อหารายละเอียดข้อมูล

1) ข้อมูลทางแนวคิด ทฤษฎีด้านวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์

อธิบายให้ทราบถึงการระบุนิยาม ความหมายที่สื่อเฉพาะในงานวิจัยนี้ ซึ่งการระบุเน้นให้ครอบคลุมเฉพาะตามแนวคิด ทฤษฎีด้านวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์แสดก เป็นหลัก

“สัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage)” อธิบายภาพรวมใน 2 ลักษณะ คือ 1. สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้อาทิเช่น วิถีการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ เรือนอยู่อาศัย และเครื่องมือที่ใช้ผ่านภูมิปัญญาในการดำรงวิถีความเป็นอยู่ตามบริบทพื้นที่และ 2. สัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจับต้องไม่ได้ อาทิเช่น คติความเชื่อ ประเพณีปฏิบัติทางศาสนา ภาษาพูด และระบบเครือญาติการสืบทอดภายใต้ความสัมพันธ์การครองเรือน

“วัฒนธรรมชาติพันธุ์แสดก” อธิบายถึง วัฒนธรรมทางภาษาพูด วัฒนธรรมทางคติความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมในวิถีดำรงอยู่เฉพาะชุมชน

2) ข้อมูลทางองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เกี่ยวกับคำนำหน้า หรือ รากศัพท์ทางสถาปัตยกรรม งานวิจัยนี้จึงอาศัยคำอธิบายถึงเอกลักษณ์เฉพาะส่วนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกี่ยวกับองค์ประกอบเรือนอีสาน ตามฐานข้อมูลลักษณะเฉพาะที่ใช้อ้างอิงร่วมกับภาษาแสก รายละเอียดดังนี้

“เรือนนอน” หรือในทางภาษาแสกเรียกว่า “ฮูกนูน” เป็นเรือนที่สำคัญถือเป็นเรือนประธาน รูปแบบเรือนจั่วเดี่ยวสูง มีพื้นที่ห้องนอนเป็นลักษณะที่ว่างภายในปิด สังเกตลักษณะช่องเปิดจะอยู่ด้านข้างส่วนใหญ่พบเพียง 1 ช่อง ตำแหน่งจะหนีจุดศูนย์กลางของพื้นที่ผนัง ไปข้างใดข้างหนึ่งเสมอ หากเข้าไปสังเกตช่องเปิดภายในพื้นที่เรือนบริเวณห้องนอน จะพบว่าช่องเปิดดังกล่าวจะอยู่บริเวณปลายเท้าของคนนอนเสมอ

“เรือนหัวลอย” ลักษณะเป็นเรือนที่ต่อขยายปลุกชิดกับเรือนนอน ถือเป็นเรือนแฝด กึ่งโถงมีหลังคาคลุม หากเป็นเรือนหัวลอยที่ไม่ใช่เสาร่วมจะเรียกเรือนที่ต่อขยายว่า เรือนโง่ง

“เรือนคร้ว” หรือในทางภาษาแสกเรียกว่า “ลานวี” ส่วนใหญ่เป็นเรือนแยก ส่วนพื้นที่ใช้สำหรับทำคร้วที่ว่างภายในปิด หลังคามีช่องให้ควันไฟระบายออกได้

“ห้องเปิง” หรือ “ฮ่องเปิง” ในภาษาพูด พื้นที่ส่วนนี้จะมียี่งพระ(ฮ้านพระ)อยู่เสมอ

“ห้องกลาง” จะอยู่พื้นที่ภายในบริเวณเรือนนอน พื้นที่ส่วนนี้จำกัดเฉพาะผู้นอนจะเป็นพ่อและแม่เท่านั้น

“ห้องส่วม” หรือ “ฮ่องโซม” ในภาษาพูด พื้นที่ส่วนนี้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่นอนของลูกเขยและลูกสะใภ้ ถ้ามีเรือนหลังนี้มีลูกชายและลูกสาวหลายคน เจ้าของเรือนจะทำเท็บในด้านสกัดเพื่อเพิ่มห้องต่อเติมเป็นส่วนขยายเรือน

“เขีย” เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่โถงโถ่ง บางหลังมีผนังล้อมรอบ 2 ด้าน ส่วนบางหลังเป็นราวระเบียงกัน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บของใช้ทั่วไป เป็นพื้นที่นั่งเล่นและรับประทานอาหาร เป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับเรือนคร้ว

“เขียหน้าเรือนนอน” เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเขียที่เชื่อมต่อกับบันได ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน มีลักษณะเป็นพื้นที่โถ่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน ในเรือนอีสานบางครั้ง เรียกว่า เกย

“**ขานแดด**” หรือ “**ขาน**” เป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างเขียกับเรือนครัวมีบันไดขึ้นด้านหน้าเรือน บางเรือนมีบันไดขึ้นลงด้านหลัง มีขานน้ำเพื่อใช้เป็นอ่างล้างหน้าและบางบ้านวางกระถางปลูกผัก

“**บันได**” มีภาษาพูดพื้นถิ่นว่า คันได หรือ กะได กันได

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

พบคำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์แสก

สามารถนำผลการศึกษาลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์แสกขยายแนวคิดสู่ข้อเสนอแนะและใช้เป็นฐานข้อมูลลักษณะทางรูปแบบสถาปัตยกรรมในอัตลักษณ์เฉพาะพื้นถิ่น เชื่อมโยงบริบททางวัฒนธรรม

1.7 นิยามศัพท์

1) **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture)** สิ่งปลูกสร้างก่อรูปพื้นถิ่นในบริบทความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพธรรมชาติ ระหว่างระบบนิเวศน์และวัฒนธรรมชุมชน ที่หลากหลาย อันเกิดจากความแตกต่างของรูปลักษณะ ภูมิประเทศ และพื้นที่ใช้สอยที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นตามบริบททางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่าง

2) **ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)** พื้นที่ทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมในบริบทวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในพื้นที่รวมกลุ่มจำนวนมาก ใช้ระยะเวลาก่อตัวเป็นภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องจากวัฒนธรรมเก่าเดิมของพื้นที่ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างเฉพาะตนจากภูมิภาคอื่น ๆ

3) **บริบททางวัฒนธรรม (Cultural contexts)** รูปแบบ ลักษณะเฉพาะในวิธีการดำรงอยู่ ที่อาศัยสอดคล้องต่อสภาพแวดล้อม จากวัฒนธรรมสืบเนื่องต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ก่อตัวเป็นพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมอยู่อาศัยรวมกลุ่มแบบชุมชน

4) **สัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage)** ความแปรเปลี่ยนของวิถีชีวิตและบริบทต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะสถาปัตยกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถอธิบายผลข้อมูลใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะนำพาสืบ

สถานเปลี่ยนถ่าย (ดั้งเดิม) ลักษณะการปรับเปลี่ยน (หยิบยืม) และ ลักษณะการเปลี่ยนแปลง (ละทิ้งไปทั้งหมดในบริบทที่แตกต่าง)

5) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมควบคู่กัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่องราวในส่วนย่อยหรือส่วนใหญ่จากความสัมพันธ์ทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นใด ๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น

6) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) อธิบายถึงการรับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ จากสังคมอื่นเข้ามาในส่วนใหญ่แล้วมักจะตั้งคำถามถึงการไม่ขัดต่อค่านิยมหลักของตัวเอง การรับวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาจะต้องมีความสอดคล้องกันกับวัฒนธรรมเดิม การรับวัฒนธรรมอื่นของสังคมอื่นมาในระยะแรกนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นการยืมวัฒนธรรม และเมื่อนานไปก็กลายเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

7) การตั้งถิ่นฐาน (Settlement) การเลือกพื้นที่อยู่อาศัยเป็นจนก่อรูปเป็นชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ไปสู่บริเวณอันเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ตามป่าภูเขาตลอดจนบริเวณอันเป็นที่ลุ่ม หนองบึง และริมฝั่งลุ่มน้ำนั้น มีลักษณะที่สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ กล่าวคือ 1. การตั้งถิ่นฐานจากการบุกเบิกการตั้งถิ่นฐาน (Spontaneous or unplanned settlement) 2.การตั้งถิ่นฐานแบบนักร่อง (Pioneer settlement) และ 3.การตั้งถิ่นฐานแบบวางแผน (Planned settlement)

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม สารสนเทศ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) ปราบกฎการณ์ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง (Cultural Contact and Change) ส่งผลต่อการประมวลสถานภาพองค์ความรู้ในแต่ละช่วงเวลา ที่เชื่อมโยงกระบวนการทบทวนวรรณกรรม รวมถึงพัฒนาการสืบค้นประเด็นสำคัญจากเอกสารอ้างอิงทางวิชาการในปัจจุบันอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงการกำหนดขอบเขตระเบียบวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนถ่ายบริบททางวัฒนธรรม จากวิถีดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์แสก กล่าวคือข้อมูลที่น่าเสนอ คำอธิบายจะมุ่งเน้นภูมิหลังความเข้าใจถึงลักษณะวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic Cultural) ในประเทศไทยเป็นประเด็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามข้อมูลที่น่าเสนอ จากการบูรณาการกรอบแนวคิดด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม (Transferability Cultural) ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) สู่ภูมิหลังความเป็นมาชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ระบุในคำอธิบายเนื้อหาประกอบด้วย 2 หัวข้อหลักดังนี้

2.1 พื้นฐานความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์แสก

2.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic)

- 1) ความเป็นมากลุ่มชาติพันธุ์แสก
- 2) ภาษากลุ่มชาติพันธุ์แสก (Saek Ethnic language)

2.1.2 กายภาพกลุ่มชาติพันธุ์แสก

- 1) การตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสก
- 2) เรือนไทอีสาน
- 2) เรือนผู้พูดภาษาแสก จังหวัดนครพนม
- 3) เรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน

ลาว

2.1.3 วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก

1) ประเพณีภายใต้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก

2) อาชีพการดำรงอยู่

2.2 แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา

2.2.1 แนวคิดด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Race Identity)

2.2.2 แนวคิดด้านลักษณะทางชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

2.2.3. แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)

2.2.4 ทฤษฎีการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม (Transferability cultural Theory)

2.1 พื้นฐานความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์แสก

2.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic)

ชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic)

“แสก”หรือ“ชาวแสก” คำเรียกแทนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาที่เป็นอัตลักษณ์ในตระกูลภาษาไท(Tai language) ข้อมูลโดย Anthony V. N. Diller, Jerold A. Edmondson and Yongxian Luo (2008) ได้บันทึกไว้ในหนังสือ Tai-Kadai Languages พบกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาตระกูลภาษาไท (Tai language) อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน และตอนเหนือของเวียดนาม ลาว ในอดีตชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic) หรือกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสกสันนิษฐานตามหลักฐานข้อมูลทางวิชาการ อธิบายว่า แต่เดิมชาติพันธุ์แสก (Seak Ethnic) อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยบางส่วนเพื่อหลีกเลี่ยงอำนาจจากการปกครองจากเวียดนาม มาจากแหล่งพื้นที่ที่ต่างกัน อีกทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์ ข้อมูลอ้างอิงการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นมาจากตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนาในแต่โบราณ และหลักฐานมานุษยวิทยาสังคม(Social Anthropology) สันนิษฐานว่าชาวแสกเป็นชนพื้นเมืองจำพวก“ซ่า” ที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะได โดยนักมานุษยวิทยาค้นคว้าจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียดนามผสมผสานกัน ระบุว่าในช่วงรัชกาลที่ 3 ประมาณในปี พ.ศ. 2371 ชาวแสกอพยพมาจากแถบเวียดนามเหนือติดกับชายแดนลาว บางหลักฐานอธิบายว่าชาวแสกอพยพมาจากตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อาศัยอยู่ในแถบเมืองรอง เมืองเว้ จากข้อสันนิษฐานข้างต้นนั้น ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดเกี่ยวกับถิ่นที่ตั้งเริ่มต้นของชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic) อย่างไรก็ตามชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic) หรือกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสก พบการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยเข้าเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมและจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย ในช่วงรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองเริ่มในปีพ.ศ. 2172 ชาว

แสบบางส่วนได้อพยพข้ามแม่น้ำโขง ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าอัศจรรย์ทางชาติพันธุ์ภาษา เรือนพื้น ถิ่นที่อาศัย ภูมิปัญญาเครื่องดนตรีพื้นบ้าน และประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อ ที่สืบทอดเนื่องกันมา รูปแบบเฉพาะตน ถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายในสมัย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อเสด็จมณฑลอีสาน แสดงถึงผู้หญิง ชาติพันธุ์แสก(Saek Ethnic)ที่ เมืองนครพนมกำลังเต้นรำในการละเล่นพื้นบ้าน
ที่มา: เอกสารหอพระสมุดวชิรญาณ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ(ภ.003 หวญ.52/9 เลขที่ 0090)

1) ความเป็นมากลุ่มชาติพันธุ์แสก

พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ บันทึกในรัชกาลที่ 3 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ในปี พ.ศ. 2481(บันทึกเลขที่ 259 : ยกบ้านขึ้นเป็นเมือง) ว่าในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดการบ้านเมืองทุกสิ่ง ได้ทำป็นจ่ารงค์รำเงิน กระสุน 4 นิ้ว 5 นิ้ว ขึ้นไว้ก็มาก ได้ยกบ้านขึ้นเป็นเมืองก็หลายตำบลเมืองขึ้นมหาตไทย “1 บ้านนาลาดควายเป็นเมืองอาทมาต” ตำบลซึ่งขึ้นฝ่ายกรมพระกลาโหมนั้น เมื่อสืบค้นเอกสารทางวิชาการพบว่าข้อมูลส่วนใหญ่มักจะอธิบายความเป็นมาชาติพันธุ์แสก พื้นที่ถิ่นอาศัยในประเทศไทยจะปรากฏชุมชนชาติพันธุ์แสก(Thai-Saek

Ethnic Community) อาศัยอยู่ บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานคำอธิบายความเป็นมาชาติพันธุ์แสงของ สมชาย นิลอาธิ (2551) อธิบายว่าชาวแสงนั้น สืบลักษณะชนชาติในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ซึ่งอาศัยในแถบภาคอีสานของประเทศไทยว่า ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวแสงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณ "ป่าหยาโศก" ประกอบ อาชีพทำนา ประมง ทำปูนขาวและภูมิปัญญาในการร่อนทองในกลุ่มแม่น้ำโขง ภายหลังเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) แม่ทัพไทย ยกทัพไปปราบเจ้าอนุวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้พบกับชาวแสงและแต่งตั้งให้นาย "ฆานบุคดี" (ในเอกสารพงศาวดารลาวสะกดว่า "ฆานบุดี") หัวหน้าชาวแสงขึ้นเป็นหัวหน้ากองที่เรียกว่า "กองอาฆาต" ทำหน้าที่ควบคุมบริวารชาวแสงตระเวนรักษาตรวจตราบริเวณชายแดน ต่อมากลุ่มแสงอพยพหนีการรุกรานของเวียดนามเข้ามาตั้งภูมิลำเนาทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงมากขึ้นจึงได้มีการก่อตั้ง "เมืองอาตมาต" (ในเอกสารพงศาวดารลาวสะกดคำว่า "อาตมาต" ขึ้นในปี พ.ศ. 2380 บริเวณพื้นที่ป่าหยาโศกเดิมโดยมีฆานบุดี เป็นเจ้าเมืองแสงคนแรก และเมืองอาตมาต นี้ได้กลายมาเป็น "บ้านอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ บันทึกในรัชกาลที่ ๓ ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ในปี พ.ศ. 2481 (บันทึกเลขที่ 259 : ยกบ้านขึ้นเป็นเมือง)

อีกทั้งประวัติพงศาวดารลาว ได้ระบุว่าชาวแสงอพยพมาจากแถบเวียดนามเหนือ ติดกับ ชายแดนลาว สันนิษฐานว่าเป็นบริเวณ เมืองนาเมย หรือ นาแมวมเดิม จากนั้นได้อพยพข้ามชายแดน เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในแถบเมืองนากาย ในเขตเวียงไซ แขวงหัวพัน ของลาว

พบข้อสันนิษฐานประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์แสงในประเทศไทยจากบันทึกโดย สมชาย นิลอาธิ (2551) ได้เสนอแนวคิดใหม่ที่อธิบายความเป็นชาวแสงจากชนพื้นเมืองจำพวก "ข้า" ที่มีเชื้อสายในตระกูลภาษาไท-กะไดนั้นว่า "แท้จริงแล้วชาวแสงเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองและไม่ใช่ชนพื้นเมืองจำพวกข้า" สืบค้นจากพงศาวดารไทย ลาว และเวียดนามผสมผสานกัน ความว่าในช่วงรัชกาลที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 2371 เจ้าพระยาราชสุภาวดี ได้ตั้งชาวแสงชื่อ ฆานบุคดี เป็นหัวหน้ากองอาตมาต ควบคุมชาวแสง รักษาเขตแดนตามแนวสายภูหลวง – ภูสามเส้า ในเขตเชียงขวาง ไปจนถึงเขตหัวพัน และพงสาลีของลาวโดยมีด่านนาแมวมเป็นช่องทางทางด้านตะวันออกที่ใช้ติดต่อกับเวียดนาม ต่อมากลุ่มชาวแสงได้อพยพหนีการรุกรานของเวียดนามเข้ามาตั้งภูมิลำเนาทางฝั่งขวาของ แม่น้ำโขงมากขึ้นจึงได้มีการก่อตั้ง "เมืองอาตมาต" (ในเอกสารพงศาวดาร

ลาว สะกดคำว่า “อาตมาต” ขึ้นในปี พ.ศ. 2380 บริเวณพื้นที่ป่าหายโศกเดิมโดยมีชาวนบุตีเป็นเจ้าของเมืองแรก และเมืองอาตมาตนี้ได้กลายมาเป็น “บ้านอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม ในปัจจุบัน สมชาย นิลอาธิ ได้อธิบายต่อไปว่า ชาวแสกได้ลัดเลาะตามลำน้ำซำ หรือซำจากเหนือลงใต้ ผ่านเข้าทาง เมืองหง้ออัน ของเวียดนาม

ซึ่งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ชุมชนชาติพันธุ์แสกเดินทางลงตาม สายแม่น้ำกา เลาะตามแม่น้ำเทิน ในเขตบอลิคำไซ ของลาว สุกท้ายจึงเข้ามาตั้งเมือง ในเขตคำม่วน ณ ถิ่นฐานแถบแขวงคำม่วน ชุมชนชาติพันธุ์แสกได้นำเอาชื่อชุมชนหรือคุ่มนากาย ซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมมาตั้งเป็นชื่อชุมชนใหม่คือ “บ้านนากาย” พัฒนาจนกลายเป็นเมืองนากาย ในแขวงคำม่วน ตำแหน่งตั้งถิ่นฐานห่างจากท่าแขกไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 60 กิโลเมตร ต่อจากนั้นชุมชนบางส่วนจึงเดินทางอพยพสู่แผ่นดินอีสานของประเทศไทย และสันนิษฐานว่าหลังจากการตั้งถิ่นฐานบริเวณ บ้านนากายแล้ว ชาวแสกได้เดินทางสู่เมืองยมลาค ข้ามเขตแดนสู่สยามบริเวณเมืองท่าแขก บริเวณฝั่งริมแม่น้ำโดนอยู่ตรงข้ามบริเวณ ตำบลอาจสามารถ จังหวัดนครพนม ชาวแสกในปัจจุบันจึงมีถิ่นฐานกระจายออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยกัน ได้แก่ แสกที่อพยพเข้าไปในประเทศจีน(เขตห้วงเหนือ - ใต้ ในมณฑลกุวางซี หรือ กวางสี) แสกที่อยู่ในเขตประเทศเวียดนาม แสกที่อยู่ในประเทศลาว(แถบหัวพัน เขตบอลิคำไซ และแขวงคำม่วน) รวมถึงกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสกที่อพยพเข้ามาภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย บริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม กล่าวคือบ้านอาจสามารถ(หมู่ 5,6) บ้านไผ่ล้อม(หมู่ 4,10) บ้านบะว่า(หมู่ 5,7) และบ้านดอนสมอ(หมู่ 1,7) ”

เมื่อสืบค้น ข้อมูลถึงความ เป็นมาชาติพันธุ์แสกในต่างพื้นที่จะจึงพบว่า พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราพระอักษรในภาพฯ ในปี พ.ศ. 2352 และ พ.ศ. 2371 (บันทึกเลขที่ 12 : อุปฮาดเมืองนครพนมกับพรรคพวกอพยพเข้ามา ณ กรุงฯ) ความว่าในปีมะเส็งเอกศก “ปีมะเส็ง เอกศก” นั้น พระบรมราชาเจ้าเมืองนครพนมวิวาทกันกับท้าวไชยอุปฮาด พวกบ่าวไพร่อุปฮาดไม่ยอมอยู่ในบังคับบัญชาพระบรมราชาอุปฮาดจึงพาสมัครพรรคพวกประมาณ 2,000 เศษ อพยพเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารในกรุงเทพมหานคร มาถึงกรุงเมื่อเดือนยี่ โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ คลองมหาวงศ์ เมืองสมุทรปราการ และให้ทำบัญชี สำนวจได้ชายฉกรรจ์ 860 คน ทรงพระกรุณาโปรดให้ท้าวอินทสารบุตรผู้ใหญ่อุปฮาดเป็นพระยาปลัด เมืองสมุทรปราการดูแลควบคุมพลพวกนั้นต่อมา สอดคล้องกับคำอธิบายจาก จุมพล วิเชียรศิลป์ (2559) พบชุมชนพูดภาษาแสกได้ย้ายถิ่นอาศัยจากการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองว่าชาวไทแสก ว่าปัจจุบันยังมีชาวไทแสกอยู่แคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีน และที่จังหวัด

สมุทรปราการ โดยชาวไทยแสกทุกหมู่บ้านทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะอยู่ที่ประเทศไทย หรืออยู่ที่ประเทศลาวสามารถพูดภาษาแสกสื่อสารพูดคุยกันได้ โดยใช้ภาษาแสกในการพูดจาสื่อสารกัน

พบว่า วิไลวรรณ ขชฐานันท์ (2519) ศึกษาการรวบรวมภาษาผู้ไทในจังหวัดนครพนมได้อธิบาย กระบวนการทางสังคม (Social Processes) ชาติพันธุ์แสกประเด็นสำคัญคือ วัฒนธรรมภาษาแสกจะสื่อตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อเข้าไปสำรวจเรือนอยู่อาศัยหากผู้นั้นมาต้อนรับและพูดภาษาแสก ให้สันนิษฐานว่าผู้อยู่อาศัยจากเรือนนั้น บรรพบุรุษ มักจะเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่อพยพมาจากฝั่งลาวสอดคล้องกับ ราชนัย นิลวรรณภา (2562) ปัจจุบันอาจเรียกกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกันอันได้แก่ บรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง(เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและชาติพันธุ์ ทั้งนี้ความแตกต่างกันทางชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่ม อาจเกิดจากปัจจัยทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี การรับประทานอาหาร และการแต่งกาย

จากความแตกต่างด้านประเภทของชาติพันธุ์(Categorical Ethnic Distinctions) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะตัวจากกระบวนการทางสังคม(Social Processes) เมื่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอดในหลายปัจจัย พบการแยกตัวออก(Exclusion) และการรวมเข้ามา(Incorporation) จึงเป็นแนวทางการสร้างความเข้าใจขั้นพื้นฐานต่อการศึกษาความเป็นมา ชาติพันธุ์แสก หากศึกษาสืบค้นเอกสารทางวิชาการภาษา ประเพณีวัฒนธรรม และการศึกษารูปแบบ เรือนอยู่อาศัย

2) ภาษากลุ่มชาติพันธุ์แสก (Saek Ethnic language)

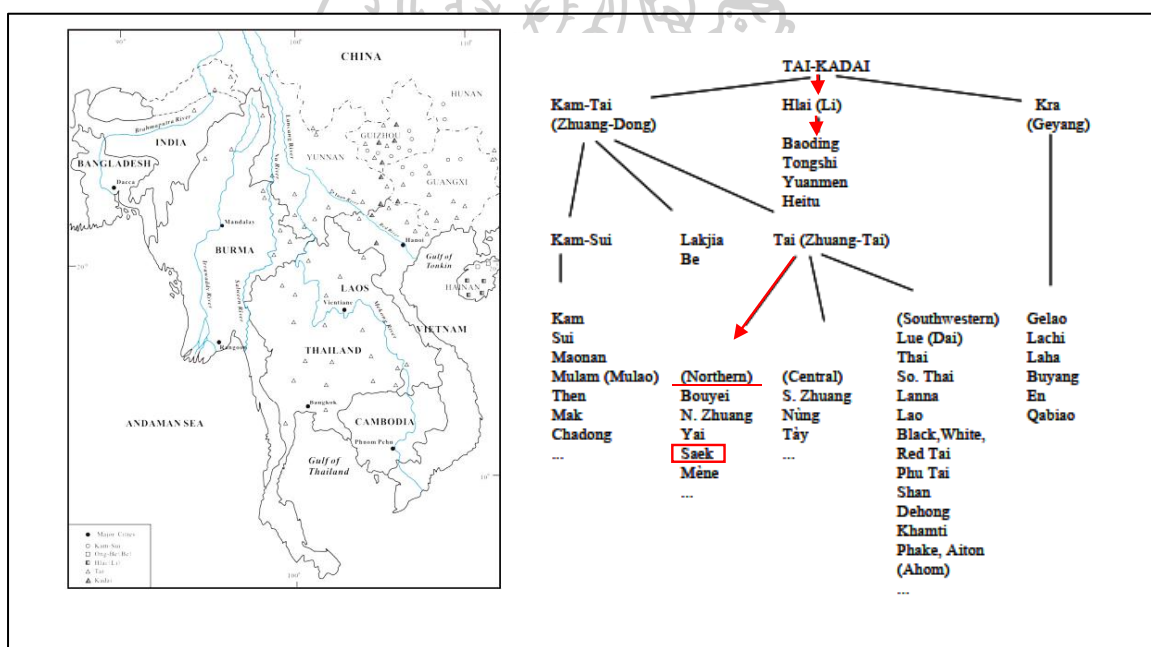
“แสก” ถือเป็นคำแทนในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ที่มีการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยในพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่หลายประเทศ เอกสารทางวิชาการในความหลากหลายของศาสตร์ได้อธิบายพื้นที่ตั้งและเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยในประเทศ จีน เวียดนาม ลาว และไทย ซึ่งการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยในแต่ละพื้นที่ พบอัตลักษณ์ สิ่งที่ยังบอกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์แสก คือ “ภาษาพูด” หรือ “กลุ่มผู้พูดภาษาแสก”

ศิริพรรณ ช้ายกลาง (2550) อธิบายเกี่ยวกับคำนิยามว่า “แสก” สื่อความหมาย ลักษณะอัตลักษณ์ทางภาษาว่า “ผู้สว่าง” หรือ “ผู้เจริญ” สื่อความหมายของคำสัมพันธ์ในช่วงเวลาว่า “แจ้ง, กลางวัน” หรือ “สว่าง” ส่วนในภาษาเขียนแม้จะปรากฏเป็นตัวสะกด “ท” หากลากเสียงยาว จะมีสำเนียงออกเสียงว่า “แทรก” หรือ “ทะแทรก” มักใช้เรียกชนเผ่าพื้นถิ่นกลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจาก ผังลาว ซึ่ง วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2520) เป็นอีกหนึ่งนักวิชาการด้านภาษาวรรณกรรมที่ได้ศึกษาการ รวบรวมภาษาผู้ไทในจังหวัดนครพนม และ นฤมล อินทร์ประสิทธิ์ (2534) ศึกษาแนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาแสกบ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม พบว่าชุมชนที่สำรวจยังใช้ภาษา แสกในชีวิตประจำวัน มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ อาจจะมีการ เน้นเสียงเบาหรือไม่มีการเน้นในคำศัพท์บางคำมากยิ่งขึ้น

“ภาษาแสก” ถูกจำแนกเป็นครั้งแรกในสาขาภาษาของกลุ่มภาษามอญ - เขมร ในปี ค.ศ. 1940 แต่เมื่อ Andre Fraisse นักสำรวจชาวฝรั่งเศสได้เดินทางไปยังพื้นที่แขวงคำม่วนในประเทศลาว ได้พบกับกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่เชื่อว่าเป็นกลุ่มมอญ-เขมร และถูกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 เมื่อภาษาได้แพร่กระจายออกไปทำให้ Thomas J. ได้แก้ไขและจัดกลุ่มภาษาแสกอยู่ในกลุ่มไท-กะได ซึ่งเป็นภาษาพูดเดิมในมณฑลกว่างซี ของประเทศจีน สรุปลงได้แสกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ไท เหมือน กะเลิง ที่พูดไทและไม่ได้เป็นภาษาเขมร อาจเป็นกลุ่มคนผู้พูด ภาษาตระกูลไท ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในประเทศไทย พบคำอธิบายของ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2519) ว่าภาษาแสกนั้นถึงแม้จะจัดเป็น ภาษาไท แต่ปรากฏความแตกต่างไปจากภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ มากจนทำให้ผู้พูดภาษาถิ่นอื่นไม่อาจ เข้าใจได้ ทำให้คนส่วนมากคิดว่าภาษาแสกเป็นภาษาเขมร สอดคล้องกับคำอธิบายของ เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์ (2523) ว่า “ภาษาแสก” เป็นภาษาถิ่นสาขาหนึ่งของภาษาไทย ภาษาแสกมี ลักษณะแตกต่างจากภาษาลาวเล็กน้อย คือ มีเสียงวรรณยุกต์ไม่เท่ากัน และมีหน่วยเสียงต่างกัน ภาษาแสกยังมีหน่วยเสียง ร และมีพยัญชนะที่มี ร กล้ำ สำเนียงคล้ายเคียงกับสำเนียงผู้พูดภาษาเขมร ผู้พูดภาษาแสกส่วนใหญ่มักอาศัยวิถีดำรงวัฒนธรรมทางสังคมรวมตัวเป็นหมู่บ้านในลักษณะเฉพาะตน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2538) สำรวจวิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์แสก บ้านบะหว้า ตำบล ท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม อธิบายว่าภาษาที่สืบค้นได้จากแหล่งที่มาเกี่ยวกับการย้าย ถิ่นอาศัยมาจากผังลาว จึงสันนิษฐานได้ว่าภาษาพูดของชุมชนชาติพันธุ์แสก เป็นภาษาพูดในกลุ่มของ ตระกูลไต

William J. Gedney (1970) ได้ศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์แอสก อธิบายเกี่ยวกับภาษาแอสกจากหนังสือ Concise Saek-English, English-Saek Lexicon ตอนปลายในทศวรรษ 1970 นำเสนอแนวคิดจากผลสำรวจหมู่บ้านในจังหวัดนครพนม บริเวณชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและลาว พบว่าภาษาพูดชาติพันธุ์แอสก มีลักษณะคล้ายภาษาไทเหนือ (Northern Tai language) โดยพิจารณาจากคำศัพท์ แต่ลักษณะการออกเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ในตระกูลภาษาไท (Tai language) สอดคล้องกับข้อมูลโดย Anthony V. N. Diller, Jerold A. Edmondson and Yongxian Luo (2008) ได้บันทึกไว้ในหนังสือ Tai-Kadai Languages ที่ระบุรายละเอียดข้อมูลแผนผังการจำแนกรูปแบบกลุ่มภาษา เสนอว่าในพื้นที่ไทย-ลาว ภาษาพูดชาติพันธุ์แอสกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไทเหนือ (Northern Tai language) ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 6 แผนผังแสดงการจำแนกรูปแบบกลุ่มภาษาพูดชาติพันธุ์แอสกในกลุ่ม ไท-กะไต (Tai-Kadai Languages)

ที่มา : (ลัคนา อองศ์ไชย, 2563) ปรับปรุงจาก Tai-Kadai Languages (2008)

ข้อมูลดังกล่าวได้อธิบายเพิ่มเติม โดย ดวงพร คำมณี (2544) ที่ได้ศึกษาชุมชนชาวแอสกในหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่าอัตลักษณ์ภาษาจะอยู่คู่กับผู้ที่อยู่อาศัยในเรือนผู้พูดภาษาแอสกอยู่เสมอ เพราะรูปแบบแบบความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์

แสงที่ชัดเจน แตกต่างจากชาติพันธุ์อื่นคือภาษาพูด เนื่องจากถิ่นฐานเดิมของชาวแสงอาศัยอยู่แถบเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับ เวียดนาม จึงได้รับอิทธิพลของภาษาไทย-ลาว และสำเนียงในการพูดนั้นจะคล้ายกับสำเนียงภาษา เวียดนาม และในบางครั้งก็ใช้คำภาษาไทยหรือลาวทับศัพท์ในคำบางคำ ปัจจุบันการใช้ภาษาแสงในหมู่บ้านอาจสามารถนี้มีอยู่น้อย เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมพูดกันด้วยภาษาอีสานหรือภาษาไทยกลางแทนภาษาแสง เนื่องมาจากความจำเป็นในการติดต่อกับทางราชการ และระยะทางเพียง 4 กิโลเมตรจากหมู่บ้านถึงตัวจังหวัด การติดต่อกับสังคม ในตัวเมืองที่ส่วนใหญ่นิยมใช้ภาษาไทยกลางและภาษาอีสานทำให้การใช้ภาษาแสงในหมู่บ้านเริ่มลดน้อยลง คนวัยกลางคนประมาณ 40-50 ปี ที่เป็นชาวแสงบางคนไม่สามารถที่จะพูดภาษาแสงได้แล้วแต่สามารถที่จะฟังได้ ในสำเนียงภาษาแสงของหมู่บ้านอาจสามารถจากพบว่าสำเนียงหรือการใช้คำบางคำ ของคนหมู่บ้านอาจสามารถจะมีความแตกต่างจากภาษาแสงของที่อื่น เพราะการรับอิทธิพลของภาษาอีสานทำให้บางคำก็ใช้คำอีสานเข้ามาแทนในการ พูดภาษาแสง และบางที่สำเนียงที่ใช้จะออกไปทางสำเนียงภาษาอีสาน ต่อมา ศรีนยา จิตบรรจง (2545) ได้การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสง อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม จากการกลุ่มสำรวจใน 3 ระดับอายุ พบว่าการแปรด้านเสียงของคำศัพท์เป็นการแปรชนิดไม่มีข้อจำกัด พบการแปรเสียง พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ส่วนการแปรด้านคำศัพท์เป็นการแปรโดยการใช้รูปแปรของคำศัพท์เดิม และ การใช้คำศัพท์อื่น ซึ่งคำส่วนใหญ่มักแปรความหมายมีความใกล้เคียงกับภาษาอีสาน

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2547) อธิบายถึงข้อคิดเห็น ด้านสัมพันธทางสายเลือดในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ โดย Charles Keyes (1976) พบว่าอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์แสงเป็นการหล่อหลอมจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนาน ภายใต้อาณัติความรู้สึกร่วมกันในสัมพันธทางสายเลือด (Shared Descent) กล่าวคือภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกันนั้น เปรียบเสมือนสมาชิกในกลุ่มชุมชนเชื่อในสิ่งของจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มรวมอยู่

นพดล ตั้งสกุล (2554) ได้อธิบายถึงภาษาแสงปรากฏจากการสำรวจข้อมูลบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยภาษาแสงถือเป็นการแสดงตัวตน และภาษาแทนกลุ่มหมู่บ้านในประเทศไทย หรือฝั่งประเทศลาว มักใช้ภาษาแสงในการสื่อสารในวิถีชีวิตอยู่ร่วมสังคม แต่พบความต่างในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แสงกับสังคมกลุ่มอื่นจะใช้ภาษาท้องถิ่น (ไทย-อีสาน) เป็นภาษาพูดและไม่มีภาษาเขียน ข้อมูลยังอธิบายเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสง พบคำอธิบายว่าภาษาพูดของกลุ่มชาติพันธุ์แสงจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไต-กะไต หรือ ไท-กะไต ประเด็นข้อสันนิษฐานตามข้อมูลทางวิชาการใน

บางส่วน ปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับการความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์แอสก บางพื้นที่กลุ่มตระกูลภาษาพูดของชาติพันธุ์แอสก ยังจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic languages) ตามลักษณะถิ่นที่ตั้ง

อย่างไรก็ตามข้อมูลการคงอยู่สู่การสร้างศักยภาพรูปแบบพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทแอสกบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนมของ พบความชัดเจนในการรวมกลุ่มชุมชนที่ยังคงใช้ “ภาษาแอสก” เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนขอบเขตพื้นที่หมู่บ้านต่อต้านความเชื่อในศาสนาพุทธ

2.1.2 กายภาพกลุ่มชาติพันธุ์แอสก

1) การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐาน จากหลักฐานบันทึกของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกไว้ในหนังสือนิทานโบราณ เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวไทแอสกว่า “ถิ่นเดิมของชาวแอสกอยู่ ทางฝั่งซ้ายใกล้เชิงเขาบรรทัดต่อแดนญวน” ต่อมาหนีภัยคุกคามของญวนเข้ามาอยู่ในเขตเมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ประเทศลาว และชาวแอสกบางส่วนหนึ่งมีแยกย้ายถิ่นกำเนิดอยู่ที่เมืองแอสก (ปัจจุบันเมืองแอสก สันนิษฐานว่าเป็นเมืองร้าง อยู่บริเวณบ้านหนาด บ้านตอง แขวงคำม่วนของลาว) และห่างจากชายแดนเวียดนามประมาณ 20 กม. (จากเอกสาร ร.5 ม.2 12 ก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ) บันทึกระบุเมืองแอสกเคยอยู่ในเขตพระราชอาณาจักรไทยก่อน ร.ศ.112 (พ.ศ.2436)

คำอธิบายของ เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์ (2553) ปรากฏข้อมูลถึงกลุ่มชาติพันธุ์แอสกเดิมมีภูมิลำเนาอยู่ใกล้กับเวียดนาม ได้อพยพผ่านประเทศลาวเข้ามาอยู่ประเทศไทย สมัยพระเจ้าปราสาททอง ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยส่วนใหญ่มาอยู่จังหวัดนครพนม สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานประเด็นการย้ายถิ่นฐานจากคำอธิบาย จารุณี น้อยนรินทร์ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวแอสกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดิมมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อาศัยอยู่ในแถบ เมืองรอง เมืองเว้ ต่อมาชาวเวียดนามพยายามเข้าครอบครอง ใช้อำนาจบังคับให้หนีออกมา ชาวแอสกอยู่ตลอดเวลา จนทำให้ชาวแอสกตกอยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนาม ส่งผลให้ชาวแอสกอพยพมาทางตอนใต้และตอนกลางของประเทศลาว มาตั้งภูมิลำเนาแถบเมืองท่าแขก(ปัจจุบันอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดนครพนมของประเทศไทย) กลุ่มผู้พูดภาษาไทยแอสก บางส่วนยังอาศัยอยู่ บ้านหม้อเตลิ่ง บ้านนายอ บ้านทอก บ้านท่าแค บ้านโพนสว่าง และบ้านโพธิ์คำ

กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมไทยเสกกว่า ในปี พ.ศ.2377 พบการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นชุมชนชาติพันธุ์ไทแสก(Thai-Saek Ethnic Community) หรือกลุ่มผู้พูดภาษาแสกเป็นชาวไทยกลุ่มน้อย ในเขตภาคอีสานของไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท หรือ ภาษาพูดไท-กะได คราวถึงสมัยพระยามหาอำมาตย์ (ป้อ มาตยกุล) เป็นแม่ทัพได้ยกกำลังขึ้นมาตั้งอยู่ที่เมืองนครพนม และได้เกณฑ์กองทัพเมืองเขมร ราชู เมืองยโสธร เมืองร้อยเอ็ด และเมืองสุวรรณภูมิ มาเพื่อคอยระวังป้องกันกองทัพเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ต่อมาได้ยกทัพข้ามโขงไปกวาดต้อนผู้คนชาวไทย ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง(ดินแดนลาวปัจจุบัน) ในแถบ เมืองวัง เมืองพิน เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน เมืองแลก เมืองเชียงฮัม เมืองผาบัง เมืองคำอ้อคำเขียว ฯลฯ ซึ่งเป็นกลุ่ม ชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ผู้ไท ข่า กระโซ่ กระเลิง แสก ย้อ โย้ย เพื่อให้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ฝั่งขวารอง แม่น้ำโขง(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน)

ในสมัยพระสุนทรราช วงษา เจ้าเมืองยโสธร ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองนครพนมอยู่ด้วย ถึง 2 ปี ได้มีการปรับตั้งเมืองนครพนม มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวแสกคือ ให้ชาวแสกที่อพยพจาก เมืองแสก อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโคกยาว(ปัจจุบันคือบ้าน ไร่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม) สมัยก่อนมีอาณาเขตอยู่ใกล้เคียงกับบ้าน นาลาดควาย(ปัจจุบันคือบ้านนาราชควาย) จำนวนชาวแสกที่อพยพมาขณะนั้นมีจำนวน 1170 คน ต่อมาชาวแสกได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากบ้านโคกยาวมาอยู่ที่บ้านป่าหยาโคก(ปัจจุบันคือบ้าน อาจสามารถ) พระสุนทร ราชวงษา ได้พิจารณาเห็นว่าชาวแสก มีความสามารถ มีความสามัคคี มีความเข้มแข็ง สามารถปกครองตนเองได้จึงยกฐานะชาวแสกที่อยู่ ที่ “ป่าหยาโคก”(ปัจจุบันคือ หมู่ บ้านอาจสามารถ) ให้เป็นกองอาทมาต คอยลาดตระเวนชายแดน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้งชาวแสก ให้เป็นเมืองที่ชื่อว่า “อามมาต” โดยขึ้นกับเมืองนครพนม ให้ชานบุตดี เป็น “หลวงเอกอาษา” ทำหน้าที่เป็นเจ้าเมืองอาตมาต ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2387 (หลักฐานจากจดหมายเหตุ ร.36 ร.ศ.1191 เลขที่3 หอสมุดแห่งชาติ) จนถึงในปี พ.ศ. 2450 และเมืองอาตมาตได้เปลี่ยนเป็นเมืองอาจสามารถตามลำดับ

อีกทั้ง ศิริพรรณ ซ้ายกลาง (2547) อธิบายลักษณะถิ่นที่ตั้งการอพยพว่า ชาวแสกตั้งเดิมอยู่แถบ 12 ปันนา ต่อมาอพยพมาทางตอนใต้อาศัยอยู่ทางเมืองวินท์ เมืองรอง และเมืองเว้ ซึ่งเป็นดินแดนที่ติดกับประเทศเวียดนาม โดยชาวแสกนั้นเป็นกลุ่มที่ตั้งตนเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร ต่อมาชาวญวนพยายามเข้ามารบกวณชาวแสกอยู่ตลอดเวลา จนทำให้ชาวแสกอยู่ภายใต้การปกครองของ

ชาวญวน และด้วยความไม่พอใจในการปกครองต้องอพยพมาทางตอนใต้ โดยการตั้งถิ่นฐานเริ่มแรกที่ประเทศลาว และได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านอาจสามารถในปัจจุบัน

จากการทบทวนข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับกลุ่มตระกูลไท-กะได ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบคำอธิบายในลักษณะชุมชนไทแสก โดย พณิฐา ยงพิทยาพงศ์ (2548) ระบุว่าไทแสกนั้นเป็นชนเผ่าพื้นเมืองจำพวกข่า มีภาษาเป็นของตนเอง อยู่ในกลุ่มตระกูลไท-กะได แต่ไม่มีภาษาเขียน ที่ตั้งถิ่นฐานเป็นแม่น้ำโขงและทิวเขา รวมทั้งเกาะกลางลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่ง หน่อแก้ว เสนพันธ์ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ได้อ้างอิงจากบทความข้อมูลจาก สมชาย นิลอาธิ (วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2551). ชาวแสกบนแผ่นดินไทย. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ. หน้า 8 พบว่าผู้เฒ่าผู้แก่ในอีสาน กล่าวถึงชาวแสก มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเวียดนามภาคเหนือ พอมีปัญหาต่างก็เคลื่อนย้ายกระจัดกระจายไปตามแถวชายแดนประเทศต่าง ๆ เช่น จีน ลาว และไทย ชาวแสกในปัจจุบันบางส่วนอยู่ตอนใต้ประเทศจีน ทางมณฑลยูนนาน เลี้ยวไปทางตะวันออกก็เข้าเขตกวางสี ในส่วนของลาวเข้าเขตแขวงคำม่วน แคว้นบอลิคำไซ (เขียนอย่างลาว: **ບໍລິຄໍາໄຊ**) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศลาว และหลังจากนั้นจึงย้ายถิ่นจากแขวงคำม่วนเข้ามาทางท่าแขกริมฝั่งแม่น้ำโขง จ.นครพนม ในภาคอีสาน ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าและประวัติศาสตร์ที่นักวิชาการลาวเขียนไว้ น่าจะเป็นไปได้ว่าถิ่นเดิมของแสกมาจากเวียดนามเหนือ ใกล้กับเมืองเวียงไซ เมืองข่าเหนือ แขวงหัวพัน จากนั้นจึงอพยพแตกกระจาย พวกหนึ่งนั้นเข้ามาทางแขวงคำม่วน และแขวงบอลิคำไซ ตอนกลางของลาว ผ่านมาทางหลักชวานากาย ยมมะลาด มะหาไซ อีกส่วนหนึ่งข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาที่ท่าแขก ฝั่งตรงข้ามจังหวัดนครพนม ในราวรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยา ก่อนเริ่มตั้งถิ่นฐานที่บ้านอาจสามารถ อ.เมือง จ.นครพนม สมชาย นิลอาธิ ยังอธิบายถึงปัจจุบันว่า ชาวแสกอาศัยอยู่ภาคอีสาน ใน 3 ตำบลมีอยู่ 4 หมู่บ้าน ของจังหวัดนครพนม คือ บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถม อำเภอมือ , บ้านมะหั่ว ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า และบ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเส้นทางที่ชาติพันธุ์แสกย้ายถิ่นฐาน หากศึกษาประเด็นการย้ายถิ่นฐานของชาติพันธุ์แสกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบข้อมูลเอกสารทางวิชาการที่ใช้อ้างอิงยังระบุไม่แน่ชัดว่าชาติพันธุ์แสกเคลื่อนย้ายเข้าเข้าสู่ประเทศไทยพื้นที่หมู่บ้านใดเป็นแห่งแรก

2) เรือนไทยอีสาน

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในคำนิยามโดยนักวิชาการชาติตะวันตก ได้ให้ความคิดเห็นอธิบายในหลากหลายมุมมอง เริ่มในปี ค.ศ. 1969 ต่อมา Rapoport (1990) อธิบายแนวคิดนิยามของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ก่อรูปจากบริบทวิถีดำรงอยู่ของชุมชนที่สร้างเงื่อนไขต่อบังคับการคงอยู่และเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดอิทธิพลส่งต่อลักษณะของรูปแบบ ผังพื้น การจัดพื้นที่ว่าง และการวางทิศทางของเรือน โดยเชื่อว่าผลที่เกิดขึ้นเหล่านั้น จะเชื่อมโยงสภาพแวดล้อมที่หยุดนิ่ง หรืออาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงในบางสิ่งบางอย่าง และในปี ค.ศ.1999 ICOMOS ในรูปแบบหน่วยงานเฉพาะ ที่จัดตั้งเพื่อศึกษาทางด้านอนุรักษ์ ระดับนานาชาติ อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับได้เพิ่มกฎบัตรเกี่ยวกับประเด็นสำคัญด้านมรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่น(Charter on The Built Vernacular Heritage) เพื่อให้ขยายผลครอบคลุมปัจจัย อิทธิร่วมที่ส่งผลกระทบต่อถึง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพธรรมชาติ ระหว่างระบบนิเวศน์และวัฒนธรรมชุมชน (Panin, 2006) สอดคล้องกับการนำเสนอแนวคิดของ Oliver (2003) ที่แสดงความคิดเห็นตรงกันว่า เป็นเรื่องยากที่จะให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า “Vernacular” และ “Vernacular architecture” ที่มีความหมายชัดเจนและถูกต้องเหมาะสม ความเข้าใจพื้นฐานสภาพแวดล้อมธรรมชาติของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจะปรับเปลี่ยนไปตามบริบทถิ่นที่ตั้งในแต่ละลักษณะภูมิประเทศสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเขื่อน “เรือน” อยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ สอดคล้องในคำอธิบายของ Rudofsty (1964) ได้อธิบายถึงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในฐานะสถาปัตยกรรมที่ไม่ได้การรับรอง(Nonpedigree architecture) ซึ่งมีคำนิยามคุณศัพท์ใช้เรียกแตกต่างกันไปตามพื้นที่ตั้ง อาทิเช่น พื้นถิ่น (Vernacular) นิรนาม(Anonymous) ตามธรรมชาติ(Spontaneous) พื้นเมือง(Indigenous) ชนบท (Rural) ต่างแดน(Exotic) ต่างชาติ(Alien) กลุ่มชน(Communal) และคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนพบพัฒนาการที่คงอยู่ และเลื่อนจางไปตามช่วงเวลาหรือบางพื้นที่แทบไม่มีการเปลี่ยนแปลง หากไม่ได้รับการปรับปรุง ตามวงจรสมัยสังคมนิยมที่ให้ ความสำคัญในวัฒนธรรม กับความสมบูรณ์แบบในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ของรูปทรงและกรรมวิธีการก่อสร้างอาจมี การสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งแนวคิดดังกล่าว อาจพบคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงเมื่อพิจารณาว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีสภาพหยุดนิ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต่อมา Turnbull (2010) เสนอความเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนและเรือนพื้นถิ่นไท-ลาว คำว่าลักษณะเฉพาะ (Character) โดยทั่วไปหมายถึงคุณสมบัติ และลักษณะที่เด่นชัดเฉพาะตัวของบุคคล กลุ่มบุคคล และสถานที่

ต่อมาในปี ค.ศ. 1978 นักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน Merrill Swain ให้คำนิยามของ “Vernacular” หมายถึง ถิ่นที่เฉพาะเจาะจง และในปี ค.ศ. 1983 มีการใช้คำว่า “Vernacular” และ “Regional” ในความหมายเดียวกันต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1990 ข้อมูลโดย Turan (1990) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ของรากศัพท์คำว่า “Architect Technology”, “Building” “Construction”, “Art” “Skill” และ “Craft” และเสนอว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ผลผลิต(Product) มีความเป็นไปได้เพียงทางกายภาพของสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถสื่อความหมายในคุณลักษณะรูปแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด รวมถึงความหมายกิจกรรมเชิงปฏิบัติ(Practical activity) ที่วิถีชีวิตยังคงดำเนินไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องไปกับสภาพแวดล้อมถิ่นที่ตั้ง ความเกี่ยวข้องผ่านกระบวนการ(Process) การปรับตัว ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญภูมิปัญญาดั้งเดิมลักษณะพิเศษเฉพาะของแต่ละพื้นถิ่น ความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันเชื่อมโยงการออกแบบความเป็นพื้นถิ่น การพึ่งพาอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมในการสร้างสภาพแวดล้อมส่งผลต่อกระบวนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเหตุปัจจัยต่าง ๆ สามารถเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในรูปแบบอัตลักษณ์เฉพาะตน หรือความหลากหลายทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม และความสลับซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคม ก่อให้เกิดคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”

Rapoport. (1990) แสดงความคิดเห็นว่าคุณลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นดังกล่าว ต้องอาศัยปัจจัยที่เพียงพอ ต่อคำอธิบายความหลากหลายและความสลับซับซ้อนของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ ปรากฏอยู่ทั่วโลกให้ได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นเรื่องที่จะหาเหตุผลมาอธิบายให้ครอบคลุมในทุก ๆ ประเด็นจากการศึกษาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ และให้คำนิยามของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

Oliver. (2003) นำเสนอความคิดเห็นในระหว่างการจัดทำ EVAW พบว่าในแต่ละพื้นที่สำรวจ มีการให้คำนิยาม “Vernacular” ที่แตกต่างกัน แต่ระบุแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็น คำนิยาม “Vernacular” คล้ายกับวลี “Vernacular architecture heritage” มีความหมายแตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรมและภาษาของแต่ละถิ่น เรือนพื้นถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอด ต่อ ๆ กันมา สัมพันธ์กับคุณค่า เศรษฐกิจและวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมที่ก่อสร้างอาคารขึ้นมา และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไปตามลำดับความต้องการ พร้อมกับปัจจัยแวดล้อมได้เสนอคำนิยามของ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง การก่อสร้างด้วยศาสตร์พื้นบ้าน (Native science of building) มาจากการศึกษารากศัพท์ของคำว่า “Vernacular” และ “Architecture” ซึ่งน่าจะหาคำนิยามที่มีความชัดเจนเหมาะสมกว่านี้ได้ภายหลัง

“เรือน” หรือ “เฮือน” คำเรียกที่อยู่อาศัยลักษณะเดียวกับบ้าน หากอ้างอิงตามประมวลคำศัพท์ภาษาลาวในเอกสารโบราณ เล่มที่ 5 อักษร ส-ฮ เป็นคำนาม มีความหมายเช่นเดียวกับเรือน และพจนานุกรม ภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธาน ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (อ้วน ติสโส) “เฮือน” บันทึกว่าเป็นคำนาม หมายความว่าสิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่ คือ เรือน เฮือนโง้ง เฮือนโถ่ง เป็นลักษณะเรือนที่เปิดมีโครงหลังคามุง ผนังมีแต่โครงไม้กั้นฝา เฮือนไฟ สือถึงคร้ว ส่วนเฮือนยาว แทนพื้นที่เรือนชั่วคราว และเรือนเล็ก ส่วนมากมักพบสองห้อง ลักษณะเสาไม้ไม่ทาบเปลือกข้อมูลบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการก่อตั้งชุมชนในภาคอีสานเริ่มปรากฏในช่วงต้น พุทธศตวรรษ 24 อธิบายการเสื่อมถอยของอาณาจักรล้านช้าง(อาณาจักรซึ่งครอบครองดินแดนในภาคอีสานของ ประเทศไทยและประเทศลาวในช่วงปลายพุทธศตวรรษ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษ 24) และสยามเข้ามาปกครองดินแดนในภาคอีสานทั้งหมดในปี พ.ศ. 2322 ซึ่งในสมัยนั้นเกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานครั้งใหญ่ของประชากร อาณาจักรล้านช้าง แบ่งเป็น “กลุ่มลาว” หรือ “ลาวล้านช้าง” (ชนกลุ่มใหญ่ที่สุดและเป็นชนชั้นปกครองของ อาณาจักร กลุ่มลาวประกอบด้วยชนเผ่าหรือชาติพันธุ์ย่อยอีกหลายกลุ่ม เช่น พวน ยวน คำ ลื้อ ฯลฯ (ธนศิริ เสถียรนาม, 2560) กลุ่มชนต้นกำเนิดหรือบรรพบุรุษของชาวอีสาน) ปรากฏการณ์อพยพเข้ามาก่อตั้งชุมชนกระจายทั่วภูมิภาคที่ภาคอีสานตอนกลางแถบลุ่มน้ำชี และ “กลุ่มกวย และเขมร” จากนั้นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในดินแดนตอนใต้ ของอาณาจักรล้านช้าง หรือบริเวณตอนใต้ของประเทศลาว ต่อมาได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานชุมชนในภาคอีสานตอนล่าง แถบลุ่มน้ำมูล (สุวิทย์และดารารัตน์, 2538; สุวิทย์, 2549, ไผท, 2554) ช่วงปลายพุทธศตวรรษ 2520 พบข้อมูลอธิบาย“เรือนอีสาน” หรือ “เรือนไทลาว” ว่ารูปแบบดั้งเดิมของชาวไทลาว มีรูปแบบเรือนย่อย ปรากฏ เรือนเกย เรือนแฝด เรือนโง้ง เรือนเหย้า ตูบต่อเล่า เมื่อศึกษาข้อมูลคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของชุมชนและเรือนพื้นถิ่นไท-ลาว พบข้อมูลโดยจำแนกชุมชนและเรือนพื้นถิ่น ว่า “ชุมชน” และคำว่า “เรือนพื้นถิ่น” สื่อความหมายเกี่ยวข้องกับกลุ่มชนชาติพันธุ์หรือชาวบ้านถิ่นอาศัยที่อยู่อาศัยร่วมกัน ตั้งพื้นที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบริบทท้องถิ่น สัมพันธ์กับบริบททางสภาพแวดล้อม วิวัฒนาการทางสังคม วิถีชีวิตและคติความเชื่อในการอยู่อาศัยทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนชาติพันธุ์ (อรศิริ, 2551: 4; วันดี, 2550: 2-2; วิวัฒน์, 2537: 44; 2541: 60 และทิพย์สุดา, 2539: 40-41) ศรัศกร (2552: 70-71) อีกทั้ง จิตรมณี ตีอุดมจันทร์ (2559) ได้อ้างอิงแนวความคิดของ Norberg-Schulz (1993: 13) ว่าชุมชนและเรือนเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่แยกออกจากกันไม่ได้ เรือนเป็นสิ่งแสดงโครงสร้างการอยู่อาศัยที่เป็นส่วนตัว หรือครอบครัว มีลักษณะเป็นที่หลบภัย (Refuge) เพื่อความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ผู้คนเก็บและแสดงความทรงจำอันเป็น

ลักษณะนิสัยส่วนตัว ส่วนชุมชนเป็นสิ่งแสดงถึงการอยู่อาศัยร่วมกัน(Collective Dwellings) เรือนและกลุ่มเรือนจึงเป็นการอาศัยอยู่ร่วมกันของตามลักษณะครอบครัวและเครือญาติ และความผูกพันที่ผู้อยู่อาศัยมีต่อรูปแบบและถิ่นที่(Place) ที่พวกเขาดำรงชีวิตและอัตลักษณ์ของตนเอง รวมถึงคำ (Waterson, 1990: 71-72) และยังอธิบายถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนและเรือนพื้นถิ่นไทลาว เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันระหว่าง 3 ปัจจัยคือ รูปแบบ(Form) คือ รูปแบบทางกายภาพของเรือนรวมถึงชุมชนถูกสร้างขึ้นเชื่อมโยงกับภูมิอากาศ หรือกับสภาพแวดล้อมทางหน้าที่ใช้สอย (Function) คือเนื้อหาหลักของตัวเรือนที่แสดงความสัมพันธ์ของพื้นที่การใช้งานและกิจกรรมของผู้อยู่อาศัย ทำให้เกิดลักษณะของการอยู่อาศัยทั้งในเชิงกายภาพและเชิงจิตใจที่ผู้อยู่อาศัยมีให้กับพื้นที่อาศัยของตนเอง ในลักษณะแบบแผนการใช้งานจากประสบการณ์ในอดีต ความคุ้นเคย และความสามารถในการปรับตัวเพื่อตอบสนองความพึงใจ ณ สถานที่ และช่วงเวลานั้น และคติความเชื่อ(Belief) สื่อถึงหน้าที่ใช้สอยเชิงรูปนามธรรมที่ก่อให้เกิดทัศนคติที่มีต่อบางสิ่งกับคุณค่าที่ถูกอ้างอิงถึง ทำให้ความหมายกับสิ่งที่ตนเองรู้สึกผูกพันและสะท้อนการมองโลกของตนเอง

ประเด็นด้านภูมิศาสตร์เฉพาะของท้องถิ่น ถือเป็นอีกสิ่งสำคัญสำหรับการศึกษาเรือนรูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกเหนือจากเรือนอีสานและเรือนผู้ไท เริ่มปรากฏการศึกษาของนักวิชาการตั้งแต่ช่วงพุทธศตวรรษ 2540 เป็นต้นมา พบการจำแนกประเภทเรือนจากการใช้ภาษาของแต่ละกลุ่ม ชาติพันธุ์ และการยอมรับรูปแบบเรือนอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ในภาคอีสานตอนบน มีการข้อมูล วิชาการเกี่ยวกับการศึกษา “เรือนไทเลย” (ชื่อเรียกเรือนพื้นถิ่นของชาวไทลื้อและไทพวน ที่ตั้งถิ่นฐานชุมชนแถบ ลุ่มน้ำเลยของจังหวัดเลย เรือนไทเลยมิใช่เรือนพื้น ถิ่นรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อและไทพวน ซึ่งมีข้อ สันนิษฐานว่าแต่เดิมคือ “เรือนเขีย” หรือ “เรือนเกย” แต่เป็นรูปแบบเรือนที่ปรากฏขึ้นภายหลัง สันนิษฐานการเข้ามาโดย ช่างฝีมือจากในชุมชนเมือง ส่วนเรือนไทเลยได้รับการยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ และสร้างขึ้นเป็นตัวแทนอัตลักษณ์ เรือนพื้นถิ่นรูปแบบประเพณี ทดแทน “เรือนเขีย” หรือ “เรือนเกย” ข้อมูลอ้างอิงใน “สถาปัตยกรรมบ้านไทเลย: ศึกษากรณีบ้านนาอ้อ ตำบล นาอ้อ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย” (เชียวชาญ ชิตชม, 2546)

ต่อมา ธาดา สุทธิธรรม (2541) นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม ได้อธิบายรูปแบบลักษณะในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอยู่และประเพณี เชื่อมโยงระบบนิเวศวัฒนธรรมของผังบ้านชาวอีสานตอนบน อีกทั้งระบบนิเวศธรรมชาติและระบบนิเวศวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มักจะปรับเปลี่ยนในรูปแบบเฉพาะตนจากประเพณีและความเชื่อถือเกี่ยวกับพื้นที่ดินปลูกบ้าน ส่งผลถึงลักษณะชุมชนลักษณะอีสาน สื่อผ่านองค์ประกอบของผังบ้าน จากผลสำรวจหมู่บ้านในกรณีศึกษา

ซึ่งประเด็นที่สำคัญสำหรับการศึกษารูปแบบพื้นที่ รูปแบบลักษณะเรือนหรือสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอื่น ๆ และระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของผังบ้าน จึงจะสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและระบบทางวัฒนธรรมของผังบ้านในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มุ่งนำความเจริญสู่สังคมชนบทของประเทศได้เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะเฉพาะของชุมชนและเรือนให้สูญหายไปอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวของกลุ่มของเรือนการพัฒนาระบบถนน และปรับเรือนไปตามแนวถนน การเพิ่มเติมระบบไฟฟ้าและประปา สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างรวดเร็วในระดับชุมชน(ธาดา, 2546: 86-87; นกตลและจันทนีย์, 2548: 100-103)

อรศิริ ปาณินท์ (2543) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ “เฮือนอีสาน” โดยระบุว่า เป็นสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญา และรูปแบบลักษณะวิถีของชาวอีสานในชนบท รวมถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มักจะมีความเรียบง่ายในการจัดสรรพื้นที่เพื่อตอบสนองการใช้สอยของผู้อยู่อาศัยอย่างยิ่ง แม้ว่าจะพบรูปแบบเรือนที่หลากหลาย อันเกิดจากความแตกต่างของรูปลักษณะ ภูมิประเทศ และพื้นที่ใช้สอยเรือนอยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ จึงทำให้เกิดความต่างของรูปแบบของเรือนไปด้วย แต่ลักษณะการก่อรูปของเรือนในขอบเขตพื้นที่หมู่บ้านเดียวกันของเรือนอยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น พบลักษณะเรือนที่คล้ายคลึงกัน ด้วยปัจจัยจิตความเชื่อ ภูมิปัญญาเชิงช่าง การเลือกลักษณะที่ตั้งเรือน และเรียงตัวกลุ่มเรือนล้อมรอบด้วย นาไร่ทำกินอยู่เสมอ อีกทั้งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นคำที่กินความหมายกว้าง ครอบคลุมอาคาร หลายประเภท เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ เรือนพักอาศัย อู่ข้าว เรือนค้าขาย ศาลา ศาลบูชาต่าง ๆ รวมทั้งอาคารที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและอาชีพ เช่น โรงนา โรงนาเกลือ โรงเกี่ยวน้ำตาล โรงสี โรงเลื่อย ป่อนไก่ ฯลฯ ซึ่งอาคารดังกล่าวไม่ได้รับการออกแบบโดยสถาปนิก แต่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างด้วยภูมิปัญญาของคนท้องถิ่น ที่สืบทอดต่อกันมา และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้ศึกษาจากความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ

ซึ่ง วิโรฒ ศรีสุโร (2544) เสนอประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทชุมชนถิ่นอาศัยว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นปรากฏการศึกษา เริ่มขึ้นมาจากความสนใจในภูมิปัญญาของชุมชนที่มีได้อยู่ในเมืองหลวงส่วนใหญ่จะอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ อันเป็นชนบทห่างไกลจากความเจริญทางวัตถุ แต่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของภาคอีสานอันกว้างใหญ่ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของทางภาคใต้ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของทางภาคเหนือ เป็นต้น พบการก่อรูปของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นย่อมมีข้อแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ประกอบด้วย อิทธิพลทางสภาพภูมิอากาศ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อและศาสนา สภาพเศรษฐกิจ วัสดุและอุปกรณ์ ก่อสร้าง นอกจากนี้

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละภูมิภาคของไทยมีคุณลักษณะร่วมที่สำคัญ กล่าวคือ “การสร้าง ที่มุ่งเน้นให้มีประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความงาม ภูมิปัญญาของชุมชนชนบทแสดงออกถึงความจริงใจ ถ้ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ใช้วัสดุก่อสร้างที่หาได้ง่ายในพื้นที่ มีสัจจะทางโครงสร้างและการใช้วัสดุ และเรียบง่าย สมถะ รู้พอดี พอควร จึงดูพองาม” สอดคล้องกับ วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2544) ได้อธิบายถึงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ถือเป็นงานศิลปะที่ไม่ใช่ผลผลิตของคนที่ ชาวนครลาดหรือผู้ชำนาญเพียงสองสามคน แต่หากว่าเป็นงานคิดค้นและสร้างสรรค์ที่เป็นไปตามธรรมชาติและ กิจกรรมที่ต่อเนื่องของประชาชนทั้งหมดในแต่ละสังคม เพราะอาศัยประสบการณ์และความชำนาญของกลุ่มชนทั้งหมดของสังคมสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมขึ้นมาและถ่ายทอดสู่สมาชิกรุ่นหลัง เปรียบดั่งการมอบรมรดกทางวัฒนธรรมการก่อสร้างของแต่ละสังคม นับเป็นประสบการณ์ที่แสดงถึงศักยภาพทางวัฒนธรรมและสุนทรีย์ของ สังคมแต่ละกลุ่ม” ซึ่งความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มักจะครอบคลุมถึงสถาปัตยกรรมพื้นเมือง(Indigenous architecture) สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน (Folk architecture) สถาปัตยกรรมประเพณี(Tradition architecture) รวมถึงสถาปัตยกรรมรูปแบบประเพณีที่มีการคลี่คลายด้านรูปแบบตามกาลเวลา ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

วันดี พิณจวรสิน (2544) อธิบายเกี่ยวกับที่ว่าง(Space) ใน“ที่ว่างต่อเนื่องของบ้านพื้นถิ่นไทย” เมื่อที่ว่างทางสถาปัตยกรรมหากศึกษาเชิงลึก โดยวิเคราะห์ ถึงการออกแบบที่ว่าง การเคลื่อนไหวไหลของที่ว่าง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้อยู่อาศัยและการใช้ที่ว่าง ในเรือนพื้นถิ่นจะพบว่าความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์อาจครอบคลุมถึงที่ว่างในอาณาบริเวณโดยรอบเรือนและชุมชน

ระวีวรรณ โอบารรัตน์มณี (2552) ศึกษาเกี่ยวกับการอธิบายในคำนิยาม คุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น จากนักวิชาการชาวตะวันตก Eric Mercer, Ronald Willianz Brunskill, Paul Oliver และ Frank Lloyd Wright จึงจำแนกคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นออกเป็น 3 คุณลักษณะในประเด็นที่น่าสนใจ คือ สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นโดยผู้ใช้หรือผู้อยู่อาศัยเพื่อการใช้งานของตนหรือกลุ่มตน สถาปัตยกรรมความตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม วิถีดำรงอยู่ การปกครอง สภาพเศรษฐกิจในสังคม วัฒนธรรมชุมชน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับบริบท ที่ตั้งอยู่ และสถาปัตยกรรมในความสอดคล้องเกี่ยวกับเทคโนโลยี การก่อสร้างที่หาได้ในท้องถิ่นต่อการใช้วัสดุตามแนวทางถือปฏิบัติตามประเพณีที่สืบทอดกันมา มักปรากฏคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม รูปแบบคุณลักษณะครอบคลุม(Comprehensive) และชี้เฉพาะเจาะจง (Specific) ซึ่ง

ประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง “คนใน” (Insider) และ “คนนอก”(Outsider) พื้นที่ชุมชน วัฒนธรรม โอฬารรัตน์มณี ยังให้ข้อเสนอแนะว่า กลุ่มนักวิชาการซึ่งเป็น “คนใน” ควรหันมาศึกษาเรื่องพื้นที่และสภาพแวดล้อมชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ด้าน สังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคของตนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงที่คนในและคนนอกควร ตระหนักู้และเห็นคุณค่าร่วมกัน อ้างอิงคำอธิบายจาก(Heryanto, 2007) ว่าการศึกษาในมิติสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคอุษาคเนย์ โดยส่วนใหญ่เป็นมุมมองจากคนนอก ซึ่งมีการตีความแตกต่างกันไปจากประสบการณ์และพื้นฐานความรู้จากบริบทสภาพสังคมและวัฒนธรรมภายนอก จึงขาดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ อีกทั้งความแตกต่างด้านภาษาระหว่างคนนอกและคนใน การใช้ภาษาที่หลากหลายในกลุ่มประเทศอุษาคเนย์กลายเป็นอุปสรรคในการศึกษาวรรณกรรมและการปฏิสัมพันธ์ องค์ความรู้ในมิติสังคมวัฒนธรรมจึงไม่เกิดเอกภาพและขาดการศึกษาในลักษณะภาพรวมระดับภูมิภาค เพราะขาด การรู้เขารู้เราทางสังคมและวัฒนธรรม

จากบันทึกสำรวจเอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นลุ่มแม่น้ำโขง โดย วิจิต คลังบุญครอง. (2553) พบว่าวิถีชีวิต คติความเชื่อ ลักษณะภูมิอากาศสภาพความชื้น ที่ตั้งภูมิประเทศ ตลอดจนศาสนาประเพณีต่าง ๆ ล้วน มีอิทธิพลต่อลักษณะการวางผัง หมู่บ้าน การวางผังเรือนและลักษณะของเรือน ซึ่งการวิเคราะห์ห้องประกอบของเรือน การวางทิศตัวเรือน รูปแบบของเรือนต่าง ๆ รายละเอียดของ โครงสร้างเรือน สัดส่วนของเรือน การตกแต่งหน้ารั้วของเรือน วัสดุที่นำมาสร้างเรือน เป็นเหตุให้เกิดความ เหมือนและความแตกต่าง ตามแต่การสร้างสรรคของผู้อยู่อาศัยทั้งสิ้น เอกลักษณ์ของเรือนที่อยู่อาศัยจะมี 2 ลักษณะคือ เรือนชนิดมีเรือนหัวลอย และเรือนชนิดที่มีเรือนยก มีลักษณะพิเศษคือ มีเสาปูนหรือเสาไม้ยกใต้ถุนสูง กันน้ำท่วม และผูกเรือน ของเสา ประตู หน้าต่างมีเกล็ดระบาย ลม มีคอสอง (ส่วนระหว่างหลังคากับฝา) มีช่องระบายลม ตลอดจนมีลายฉลุฝาประดับและสุดท้าย พื้นที่หน้าจั่วของเรือนนอนและเรือนหัวลอย ของผู้ไทยบ้านกลางใหญ่จะมีลักษณะพิเศษสามารถนำมาเป็นเอกลักษณ์ได้

บันทึกข้อมูลในหนังสือวิชาการด้านสังคมวัฒนธรรม เกี่ยวกับเฮือนพื้นถิ่นต่อวิถีชีวิต และคติความเชื่อในโบราณว่าวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมอีสานในเรือนอีสานและประเพณีการอยู่อาศัย สมชาย นิลาธิ (2555) ได้อธิบายเกี่ยวกับสัดส่วนพื้นที่ในองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมขณะช่วงวิถีดำรงชีวิต ระบุนิยามถึง “เรือนพื้นถิ่น” ติความว่า เฮือน หมายถึงที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-ลาว ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของภาคอีสาน สร้างด้วยไม้จริงมีขนาดความยาว 3 ห้องเสา หลังคาทรงจั่ว ใต้ถุนสูง ที่เรียกว่า “เรือนใหญ่” อันเป็นเป้าหมายในการสร้างชีวิตครอบครัวในอดีต เพราะเป็น

เรือนที่มีความพร้อมจะใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ อย่างสมบูรณ์พร้อมในระบบครอบครัวรวม (Stem Family) หรือครอบครัวขยายชั่วคราว ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อ การขัดเกลาทางสังคมและการควบคุมพฤติกรรม ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในครอบครัว เครือญาติทั้งภายใน-ภายนอกชุมชนและธรรมชาติแวดล้อมในท้องถิ่น พบลักษณะพิเศษหรือเอกลักษณ์ว่า “เหี้ย” เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาการก่อรูป “เรือนเหี้ย”(รูปแบบย่อยของเรือนอีสานหรือเรือนไทลาว) ซึ่งเป็นที่พักอาศัยขนาดเล็กสำหรับครอบครัวใหม่ในสังคมชนบทอีสาน ส่วนพื้นที่ห้องนอนในเรือนอีสาน “เถียงนา” เปรียบเสมือนบ้านหลังแรกของมนุษย์ยุคแรก ๆ ในอีสานสยาม “เล่าข้าว” เสบียงยามแล้งในช่วงวิถีดำรงอยู่ “บุญข้าชะ – เบิกบ้าน” พิธีกรรมสร้างความบริสุทธิ์ คัดความเชื่อสู่ประเพณีเพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ กล่าวคือ

เมื่อแบ่งเรือนตามลักษณะขนาดความยาวเป็น 3 ห้องเสามีหน้าที่ใช้สอยชัดเจน จากหัวเรือนด้านสกัดมักพบ “ห้องเปิง”หรือ“เหี้ย”คือห้องที่อยู่ของผีเรือน ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องผีบรรพชนและเป็นที่เก็บรักษาวัตถุเครื่องมงคลด้วย ต่อมาภายหลังเมื่อรับความเชื่อในพุทธศาสนาแล้ว จึงมีการนำวัตถุมงคลทางศาสนามาเก็บรักษาบูชาไปด้วย จึงกลายเป็นห้องพระไปพร้อมกันด้วย หากสังเกตจะพบผู้ชาย-ลูกชายอยู่ห้องนี้เสมอ “ห้องกลาง” คือห้องนอนของพ่อแม่ และ “ห้องส้วม” (ออกเสียง - ห้องส่วม) คือ ห้องนอนของลูกสาวและลูกเขยต่อขยายสู่เส้นทางการสร้างครอบครัวใหม่ วัฒนธรรมสังคมากรอยู่ร่วมกันในเรือนอีสาน สมชาย นิลอาธิ อธิบายสร้างความเข้าใจสะท้อนภาพสังคมได้ ในข้อสันนิษฐานเพื่อพิจารณาการแบ่งพื้นที่เรือน ได้เป็น 2 ส่วนคือ พื้นที่บนเรือนและพื้นที่ข้างล่างเรือน

พื้นที่บนเรือน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่เปิดเผย ซึ่งพื้นที่ส่วนตัวจะอยู่ด้านในสุดของเรือน มักมีการกั้นฝาแต่ละห้องเสาชัดเจน เป็นห้องนอนของพ่อแม่ และห้องนอนของลูกสาวคือ ห้องส้วม สำหรับห้องเปิงนั้นคือ แทนพื้นที่ทางความเชื่อว่าเป็นห้องผีบรรพบุรุษ มักพบหิ้งพระหรือห้องพระ ที่มีการยกหิ้งเปิงไว้ที่ฝาหรือที่มุมเสาริมสุดจะกั้นฝาด้านนอกหรือไม่ก็ได้ แต่ห้องนอนทั้งสองจะมีการกั้นฝาให้มิดชิดเสมอ ส่วนพื้นที่ที่ลดระดับถัดออกมาด้านนอกคือ ขานเรือนหรือระเปียงจะเปิดโล่งตลอดมีหลังคาเพิงคลุมที่เรียกว่า “เกย” เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์อเนกประสงค์ ซึ่งจะรวมทั้งพื้นที่ถัดออกมาอีกระดับหนึ่งที่เรียกว่าขานแดดหรือขานฝน ไม่มีหลังคาคลุมใช้ประโยชน์อเนกประสงค์เช่นกัน ส่วนริมสุดมักจะวางแอ่งน้ำใช้และยกฐานวางแอ่งน้ำดื่ม ริมขานแดด ด้านหนึ่งมักจะสร้างเป็นเรือนครัว(เรือนไฟ) จัดเป็นพื้นที่ส่วนที่เปิดเผย

พื้นที่ข้างล่างเรือน แบ่งออกได้เป็น 2 พื้นที่ คือ พื้นที่ใต้ถุนเรือนและพื้นที่ในบริเวณบ้าน พื้นที่ใต้ถุนเรือน จะมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายอย่าง คือ กั้นคอกขังวัวควาย, วางโหงงหูกหรือกึ่งทอผ้า หรือโหงงสาด (ทอเสื่อ) เก็บอุปกรณ์เครื่องมือเกษตรกรรม รวมทั้งอาจจะวางแคร่ไม้ไผ่เป็นพื้นนั่งเล่น นอนเล่น รับแขก และกินอาหาร และพื้นที่ในบริเวณบ้าน เป็นบริเวณในแนวเขตของตอนที่อยู่นอกบริเวณใต้ถุนเรือน หรือพื้นที่โดยรอบในขอบเขตรั้วของเรือนนั้น ๆ จะมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยที่หลากหลาย คือ พื้นที่ทำครัวมักจะทำอยู่บริเวณใกล้ๆ บันไดหรือด้านข้างชานแดด ส่วนพื้นที่ปลูกพืชสวนครัวมักจะทำอยู่บริเวณริมรั้วใกล้ทาง ด้านหลังบ้านมักจะปลูกพืชไม้ผล ส่วนเล้าข้าว(ยุ้งข้าว) จะสร้างไว้ห่างจากตัวเรือนใหญ่ไปเล็กน้อย และริมชายคาเรือนใหญ่นอกจากการใช้ประโยชน์ด้านพื้นที่ชีวิตร่วมกันในสังคมชุมชน ยังจะตั้งครกใช้ตำข้าว

ภาพสะท้อนที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือ วัฒนธรรมความเชื่อในวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการอยู่อาศัยในเรือนอีสาน คือความเชื่อเรื่องห้องเปิงซึ่งมีการทำพิธียกหิ้งเปิงไว้ที่ผาด้านในหรือมุมเสาริมห้องเปิง เป็นสิ่งบูชาผีบรรพชนของครอบครัว เก็บรักษาวัตถุมงคลเครื่องรางของขลัง ภายหลังเมื่อรับพุทธศาสนาแล้วจึงกลายเป็นหิ้งพระ และห้องพระร่วมกันไปด้วยแต่เดิมจะมีการบูชาทุกวันพระเป็นประจำ มีข้อห้ามที่สำคัญมากอย่างเช่น แต่เดิมจะห้ามลูกเขยหรือลูกสะใภ้ส่องขึ้นไปในห้องเปิง โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นข้อห้ามที่มีบทบาทหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมลูกเขยหรือลูกสะใภ้ที่ต้องเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ และจะมีผลต่อการใช้แรงงานทางเศรษฐกิจในครอบครัวลูกเขยและการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานของลูกสะใภ้ พื้นที่ในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ถือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบ(Form) และเนื้อหา(Content) รูปแบบต่อคุณลักษณะทางกายภาพของสถาปัตยกรรมเชื่อมโยงวิถีชีวิตของมนุษย์ ประโยชน์ใช้สอย คติความเชื่อและประเพณี สภาพเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ สร้างปัจจัยเงื่อนไขข้อกำหนด การก่อรูปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ดังนั้นการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของนักวิชาการรุ่นใหม่ จำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาจากของเก่า ดังภาษิตอีสานที่ว่า “อย่าลืมของเก่า อย่าเมาของใหม่” การนำรูปแบบและอัตลักษณ์พื้นถิ่นไปออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบและเนื้อหาสถาปัตยกรรมจะต้องสื่อความหมายของความเป็นพื้นถิ่นได้ สร้างความเข้าใจใน พลวัตการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การศึกษาพลวัตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจได้ และเริ่มศึกษาจากพัฒนาการเฉพาะพื้นที่ตั้งเรือน ในช่วงเวลาที่สำคัญเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง หรือศึกษาเชิงวิวัฒนาการเพื่อวิเคราะห์การปรับตัวเปลี่ยนแปลงกายภาพที่เกิดขึ้นตามลำดับช่วงระยะเวลา

ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาคุณลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างในภาคอีสานจากเรือนโคราช “เรือนไทโคราช” กาญจนา ต้นสุวรรณรัตน์ (2556) อธิบายสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น “เรือนไทโคราช” หรือ “เรือนโคราช” พบว่าเรือนรูปแบบดั้งเดิมของชาวไทยโคราชในจังหวัดนครราชสีมา เรือนไทยโคราชเป็นรูปแบบเรือนที่ปรากฏขึ้นภายหลัง มิใช่เรือนพื้นถิ่นรูปแบบประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง การก่อรูปเรือนมีข้อสันนิษฐานว่าเกิดจากการผสมผสาน ขนบวัฒนธรรมในการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวไทยภาคกลาง ไทลาว และมอญ ในปัจจุบันเรือนไทยโคราชได้รับ การยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ และสร้างขึ้นเป็นตัวแทนอัตลักษณ์เรือนพื้นถิ่นของชุมชนท้องถิ่นในละแวก อำเภอ ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ส่วนคำว่าชาวไทยโคราชใช้อ้างถึงกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ไทย ลาว มอญ เขมร ฯลฯ รวมถึงชนพื้นเมืองที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนหน้า เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มชนดังกล่าวมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา

การลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลแบบเจาะจงของกลุ่มพื้นที่ศึกษาสาระสำคัญเกี่ยวกับพลวัตของรูปแบบบ้านเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือ “ภาคอีสาน” โดย นพดล ตั้งสกุล (2560) พบว่าเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายของรูปแบบบ้านเรือน อันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมในการปลูกสร้างบ้านเรือนของกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ ที่ตั้งถิ่นฐานในภูมิภาค การรับอิทธิพลรูปแบบบ้านเรือนจากภายนอกภูมิภาคส่งผลต่อมิติสัมพันธ์กับพลวัตการเปลี่ยนแปลง จากการแสวงหาแหล่งตั้งถิ่นฐานอันอุดมสมบูรณ์ ภัยสงคราม การปฏิรูปการปกครองของรัฐชาติ และกระบวนการพัฒนาเป็นเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดพลวัตของรูปแบบบ้านเรือนในช่วงสองศตวรรษ กล่าวคือเรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ จะการบันทึกข้อมูลผลสำรวจเรือนปรากฏราวพุทธศตวรรษ 24 เป็นต้นมา ส่วนเรือนประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกมักปรากฏราวพุทธศตวรรษ 2430-2480 ต่อมาเรือนประยุกต์รูปแบบเรือนอีสานและรูปแบบเรือนภาคกลาง จะพัฒนาการผ่านความเจริญของสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเริ่มปรากฏราวพุทธศตวรรษ 2480-2490 และเรือนรูปแบบร่วมสมัย ที่ปรากฏราวพุทธศตวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา จะมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วและถูกผลัดเปลี่ยนแทนที่ด้วยเรือนรูปแบบร่วมสมัยในบริบทการดำรงอยู่เพื่อประกอบวิถีชีวิตปรับเปลี่ยนสู่สังคมชุมชนเมือง ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน เมื่อสังเกตลักษณะที่เด่นชัด ในการรื้อถอนเรือนดั้งเดิมและปลูกสร้างใหม่เรือนแบบสมัยใหม่ ในลักษณะกระชับและปิดล้อม พื้นที่ได้ถูกมีการใช้งานมากขึ้นในชีวิตประจำวัน ห้องครัวถูกย้ายลงมาไว้ชั้นล่าง และมีการทำรั้วกันชัดเจนมากขึ้น แต่ที่สำคัญ คือ พื้นที่ว่างบนเรือน เช่น เกย นอกชานถูกลบเลือนไป ทำให้รูปแบบเรือนและ

ลักษณะเฉพาะของชุมชนโดยรวมเปลี่ยนแปลงไป แต่หากพิจารณาคติความเชื่อตามถือครองตามประเพณี ที่แฝงอยู่ในระบบสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ยังมีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดพื้นที่ และแบบแผนการใช้พื้นที่ทั้งในระดับชุมชนและระดับเรือนอยู่เสมอ(ทรงยศ, 2555: 11-12; นพดล, 2548: 128)

ผลศึกษาความหลากหลายของการเรือนพื้นถิ่นในภาคอีสานของประเทศไทยเกี่ยวกับภูมิหลังเรือนพื้นถิ่น โดย ธนิศร์ เสถียรนาม (2560) อธิบายถึงลักษณะเรือนรูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน นำเสนอข้อมูลแบ่ง 4 ระดับจากการศึกษา คือ 1. ในระดับสากล 2. ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือภูมิภาคอุษาคเนย์ 3. ในประเทศไทยและ 4. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย เพื่อปูพื้นฐานความรู้ด้านการศึกษาเรือนพื้นถิ่นในภาพกว้างและเจาะลึกเฉพาะพื้นที่ศึกษา รวมถึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์สำคัญด้านการศึกษาเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏในแต่ละภูมิภาคและช่วงเวลา พบว่าภูมิหลังการศึกษาเรือนพื้นถิ่นในประเทศไทย มีจุดเริ่มต้นราวศึกษาเรือนพื้นถิ่นช่วงพุทธศตวรรษ 2470-2480 ใน ยุคสถาปัตยกรรมสมัยใหม่จากการเปิดสอนด้านสถาปัตยกรรมในสถาบันการศึกษาในกรุงเทพมหานคร ธนิศร์ เสถียรนาม อ้างอิงถึง นคร ผุสดี ทิพทัส (2539) ที่ได้นำเสนอข้อมูลในปี พ.ศ. 2476 ว่ามีการบรรจุรายวิชาสถาปัตยกรรมไทยในหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Rojpojichanarat (1997) กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2488 มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เปิดหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านสถาปัตยกรรมไทย แต่ภายหลังถูกยกเลิกไปเพราะมีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นการศึกษาสถาปัตยกรรมรูปแบบสากลนิยมตามแนวทางชาติตะวันตก ดังนั้นเนื้อหาของการศึกษาเรือนพื้นถิ่นในช่วงแรกจึงถูกสอดแทรกในวิชาสถาปัตยกรรมไทย ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาเรือนไทยประเพณีภาคกลาง ร่วมกับการศึกษาสถาปัตยกรรมประเภทวัด วัง และโบราณสถาน เมื่อถึงในช่วงพุทธศตวรรษ 2510-2520 ยุคสถาปัตยกรรมหลังสมัยใหม่ แวดวงวิชาการ สถาปัตยกรรมของไทยเริ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเรือนพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศมากยิ่งขึ้น มีการผลิตตำราสถาปัตยกรรมโดยสถาปนิกและอาจารย์ในสถาบันการศึกษาเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนและการศึกษาวิจัย ตัวอย่างเช่น “เรือนไทยเดิม” มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาการก่อรูปของเรือนไทยประเพณีภาคกลาง

อย่างไรก็ตาม ธนิศร์ เสถียรนาม ได้ศึกษาข้อมูลเรือนพื้นถิ่นในภูมิภาคอีสานของประเทศไทย เริ่มปรากฏการศึกษาเรือนพื้นถิ่นมาตั้งแต่ช่วงปลาย พุทธศตวรรษ 2520 ในยุคสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นไล่เลี่ยกับกระแสความสนใจศึกษาเรือนพื้นถิ่นของซีกโลกตะวันตก

จากการจัดนิทรรศการภาพถ่าย “The Architecture without Architects” และการศึกษาเรือนพื้นถิ่น ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ต่อมานักวิชาการจึงเริ่มให้ความสำคัญ สํารวจเรือนพื้นถิ่นใน ขอบเขตพื้นที่ภาคอีสานเพิ่มมากขึ้น โดย(วิโรฒ ศรีสุโร, 2530) ศึกษา“เฮือนอีสาน” (วิจิต คลังบุญ ครอง และไพโรจน์ เพชรสังหาร, 2530) ศึกษา“ชุมชนชนบท” และ(สุนทร ตุลยะสุข, 2530)“บ้าน ชนบทภาคอีสาน” เป็นต้น อีกทั้งการศึกษาเรือนพื้นถิ่นรูปแบบ “เรือนอีสาน” หรือ “เรือนไทลาว” ของชาวไทลาว และ “เรือนผู้ไท” ของชาวผู้ไท ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานในภูมิภาค มาตั้งแต่พุทธศตวรรษ 24 นั้น (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, วีระ อินพันทั้ง และ สันติ ฉันทวิลาสวงศ์, 2544) ได้เสนอแนะข้อมูลภายใต้โครงการ “ประเมินสถานภาพไทศึกษา สาขา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และหัตถกรรม” ว่าเรือนพื้นถิ่นที่ปรากฏในภูมิภาคควรได้รับการศึกษาอย่างละเอียดต่อไป ซึ่งควรเริ่ม ศึกษาเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์สายวัฒนธรรมไท เพื่อให้ทราบถึง สถานภาพผลงานวิชาการ การศึกษาเรือนพื้นถิ่นในภาคอีสาน ย้อนหลังในปี พ.ศ. 2541 ในความแตกต่าง หลากหลายของ รูปแบบเรือนอีสาน ยังมีลักษณะร่วมสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์เงื่อนไขเฉพาะ จึงถือเป็นปัจจัยศึกษา เกี่ยวกับลักษณะองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นรูปลักษณ์ลักษณะพิเศษของเรือนชนบทในภาค อีสาน

3) เรือนผู้พูดภาษาแสก จังหวัดนครพนม

พบโครงสร้างลักษณะพื้นที่ สัดส่วนตำแหน่งที่ตั้งในความเชื่อ วัสดุรูปแบบเชิงช่าง คุณลักษณะของการวางทิศทางเรือน กลุ่มชาติพันธุ์แสกมีความสัมพันธ์ต่อบริบทแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ทั้งลักษณะทางกายภาพของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ตั้งชุมชนที่ปรากฏทางการศึกษาถึงแบบ แผนของกลุ่มผู้พูดภาษาแสกในพื้นที่ถิ่นตั้งเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัย

การศึกษาสำรวจคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก โดย ชลธิ คำเกษ (2553)ได้อธิบายภาพรวมถึงเรือนพื้นถิ่นชาวแสกในหมู่บ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม พบว่ามีลักษณะชานเรือนนอน เรือนชาวแสกนิยมมีส่วนชานเรือนนอนเพื่อเชื่อมต่อระหว่างเกย เรียกว่า เชีย พื้นที่ดังกล่าวอยู่ใกล้กับหน้าเรือนนอน มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งมีผนังกับหน้าต่าง 1 ด้าน ไม่นิยมกันเป็นห้องนอนแต่ใช้เป็นส่วนเรือนนอน รวมถึงผนังเรือน รูปแบบผนังที่เป็นที่นิยมของเรือน ชาวแสกคือ ผนังตีไม้ซ้อนเกล็ดแฉวนอนเนื่องจากมีวิธีการติดตั้งที่ง่ายและการซ้อนเกล็ดป้องกันฝน สาดเข้าไปในเรือนได้ดี ไม่ต้องตัดแผ่นผนัง อีกทั้งยังไม่เปลืองโครงคร่าว (เช่นตั้ง)

4) เรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Department of Ethnics (2005) อธิบายถึง การสรรหาสถานที่ปลูกเรือนของชนเผ่าแสกนั้นจะต้องอิงตามอำนาจการปกครองเป็นหลัก รูปแบบของเรือนชนเผ่าแสกมีลักษณะแบบเดียวกันกับเรือนไทเม้ย การจัดวางภายในแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนของห้อง ล็อก หรือ ห้องพระสำหรับบูชา จากนั้นเป็น ห้องพ่อแม่ ห้องลูกสาว ห้องลูกชาย และสุดท้ายเป็นห้องลูกสะใภ้ โดยจะอยู่ภายนอกใกล้กับห้องของลูกสะใภ้ นั้นจะมีครกตำข้าว

จากที่ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์แสก ในแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 โดยได้ลงสำรวจชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสก ทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยอาศัยจากข้อมูลทางวิชาการที่ได้ระบุหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์แสก ซึ่งผู้วิจัยเองได้เลือกเรือนในการสำรวจ ในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยการเน้นในเรื่องของกลุ่มเรือนผู้พูดภาษาแสกเป็นหลัก และได้เลือกเรือนในการศึกษามาทั้งหมด 4 หลัง โดยเป็นเรือนที่มีความเก่าแก่ที่สุดของแต่ละหมู่บ้าน มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป

2.1.3 วิธีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก

1) ประเพณีภายใต้วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์แสก

ความเชื่อ สมชาย นิลอาธิ (2551) อธิบายถึงคติความเชื่อศาสนา ความเชื่อทางศาสนาเดิมที่ชาวแสกนับถือผีบรรพชนเป็นสำคัญ แต่ปัจจุบันชาวแสกเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ อย่างไรก็ตามร่องรอยความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษยังปรากฏผ่านพิธีอันสำคัญ โดยเฉพาะในแถบบ้านอาจสามารถนั้นคือพิธี “กินเตรดเดน” หรือ กินเตรด เป็นพิธีตรุษแสก จัดในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เพื่อบวงสรวงศาลเจ้าพ่อเดนหั่วโองมู่ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “องมู่” ในบางเอกสารใช้คำว่า “โองมู่” ซึ่งชาวแสกเชื่อว่าเป็นบรรพบุรุษที่ช่วยปกป้องรักษาตนเองและครอบครัวให้พ้นภัยทั้งปวง ประเพณีพิธีความเชื่อพิธีกรรมตรุษแสกเริ่มโดยการจัดเลี้ยงตั้งแต่เช้าช่วงประมาณ 9.00 น. ชาวแสกจะนำ อาหาร ขนม พร้อมสุราใส่ภาชนะต่าง ๆ รวมกันบริเวณหน้าศาลเจ้าประจำหมู่บ้านและทำพิธีบวงสรวงโดย “หมอเหย้า” หรือ “เจ้าจ้ำ” หรือ “ก่วนเจ้า” หรือ “ก่วนจ้ำ” ซึ่งจะทำพิธีเสี่ยงไม้ค้ำไม้หงาย เพื่อสื่อสารกับองมู่

การบูชาโองมู่ นอกจากการถวายอาหารแล้วยังมีพิธีสำคัญซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวแสกคือ “การเต้นสาก” ลักษณะคล้ายการเล่นลาวกระทบไม้เป็นการละเล่นที่ใช้กลอง ฉิ่ง แส่ง มา

ประกอบ จังหวะ ให้ผู้เล่นร่วมกันร้องรำ เพื่อสร้างความบันเทิงเป็นพิธีกรรมถวายแด่ “องมู่” เดิมที่ชาวแสกจะเลี้ยง “องมู่” หรือ “โองมู่” โดยใช้เนื้อควายเป็นหลัก ปัจจุบันจะใช้เนื้อชนิดอื่นแล้ว หรือในบางครั้งจะใช้เนื้อควายผสมไว้ด้วยก็ได้ แต่หมอเหย้าจะกล่าวถวาย องมู่ ในพิธีว่าเป็นเนื้อควายที่ถือเป็นเคล็ดตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติมาแต่โบราณ และแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการกินดั้งเดิมของคนชาตินี้

(ก)

(ข)

ภาพที่ 7 แสดงภาพถ่ายการละเล่นพื้นบ้านชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic) จังหวัดนครพนม ในอดีตและปัจจุบัน

(ก) ภาพถ่ายในสมัย สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อเสด็จมณฑลอิสาน แสดงถึงผู้หญิงชาติพันธุ์แสก(Seak Ethnic) ที่เมืองนครพนมกำลังเต้นรำในการละเล่นพื้นบ้าน

ที่มา: เอกสารหอพระสมุดวชิรญาณ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (ภ.003 หวญ.52/9 เลขที่ 0094)

(ข) ภาพถ่ายการละเล่นพื้นบ้าน แสกเต้นสาก พิธีกรรมไหว้เจ้าโองมู่ บ้านอาจสามารถ 28 มกราคม 2563

ที่มา: ข้อมูลสื่อ online <https://siamrath.co.th> สำนักข่าวสยามรัฐ นำเสนอเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2563

พิธีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวแสกในบ้านอาจสามารถคือ “พิธีข่มบั้ง” เป็นการละเล่นในงานเผาศพของชาวแสก ที่จะใช้ขี้เถ้าไผ่ยาว 2-3 ปล้อง เจาะทะลุจนเหลือข้อสุดท้ายแล้วนำเข้าถ่าน

จากการเผาศพชาวแสกคนก่อนมาจำนวน 7 ก้อน ใส่น้ำมันผู้ถือบัง 1 คน เป็นผู้สวดบริกรรมคาถา เป็นภาษาแสกตามความเชื่อทางไสยศาสตร์เชื่อว่าปลายด้านหนึ่งของไม้ไผ่จะ ลอยขึ้นมา ในพิธีกรรม จึงต้องใช้อีก 2 คนพยายามข่มปลายบังลงไว้

ส่วนบุญประเพณีจะมีการจัดทำบุญตามประเพณี ฮีตสิบสอง คล้ายกับชาวไทยภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ รูปแบบวัฒนธรรมทางสังคมพบว่ากิจกรรมที่ส่งผลในความแตกต่างลักษณะ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน (Daily Life Activities) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินชีวิต (Livelihood related) และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมระเบียบกฎเกณฑ์และ ความสงบสุขของหมู่บ้าน (Control regulation-related)

สมชาย นิลอาธิ (2551) อธิบายถึงชุมชนชาติพันธุ์แสกกับการแต่งกายไว้ว่าด้านการแต่งกาย ของชาวแสกนั้น ผู้ชายแต่เดิมไว้ผมโหย่งทำนองหลักแจวโบราณ ชอบใส่ปลอกมีดหรือทองเหลืองโดย ทำแหวนสวมนิ้วมือ หรือทำจากหางม้านำมาถักเป็นวงแหวน ผู้หญิงชอบนุ่งผ้าชิ้นย้อมครามเข้มจน เป็นสีเกือบดำ สวมเสื้อคับลำตัวแขนยาว ที่คอสวม ลูกประคำและสวมกำไลที่แขนและข้อเท้าใส่ต่างหู ระบายโดยเครื่องประดับต่าง ๆ จะทำด้วยทองเหลืองหรือทองแดงหญิงแสกจะชอบมัดรวบผมไว้เป็น มวยด้านหลัง

2) อาชีพการดำรงอยู่

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2538) อธิบายถึงวิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสก เดิม ครอบครัวจะอยู่แบบลักษณะขยายตั้งแต่สองครอบครัวขึ้นไป ในปัจจุบันพบการแยกครอบครัวแบบ ลักษณะเดี่ยวมากขึ้น ทั้งนี้การถือ ในหญิงหม้ายจะไม่แต่งงานใหม่ ด้วยความเคร่งครัดในการนับถือ ศาสนา และงานแต่งงานเพียงให้เสร็จสิ้นในวันเดียว สื่อถึงค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายอื่นที่ เชื่อมโยงต่อ อาชีพได้ผลตอบแทนที่ไม่สูงมากนัก ดำรงอยู่ด้วยความสมถะเรียบง่ายในจารีตบริบทแบบญาติพี่น้อง เป็นกลุ่มชุมชนด้วยความสัมพันธ์อยู่ร่วมในอาชีพเกษตรกรรมทำนาในปัจจุบัน

ชลธิ คำเกษ (2553) อธิบายถึงอาชีพที่สำรวจพบของชุมชนชาติพันธุ์แสก บ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม อาชีพ การเกษตรกรรมในพื้นที่ลุ่มลำนํ้า เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก การทำประมงลุ่ม แม่น้ำโขง เลี้ยงปลาในกระชังริมฝั่งแม่น้ำโขง รูปแบบจากการเปลี่ยนแปลงของฐานะทางสังคมก่อรูป กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Production related) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (Education related) และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเครือญาติ (Clan related) โดยตรงในวิถีดำรงอยู่

2.2 แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษา

2.2.1 แนวคิดด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Race Identity)

พัฒนาจากแหล่งที่มาของคุณลักษณะการกระทำทางสังคม (Problematic Source of Social Action) ปัจจัยที่สำคัญคือลักษณะการสืบถอดในสิ่งสำคัญบางอย่างบางอย่างจากบริบทสิ่งแวดล้อมการอยู่อาศัย แสดงออกผ่านการสืบเชื้อสายร่วมกัน (Common Descent) การปรับตัวที่คำนึงถึงความสำนึกทางชาติพันธุ์ (Developed Ethnic Consciousness) จึงปรับตัวเข้าสู่ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) รูปแบบเฉพาะนี้ระบุการใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ในคำอธิบายความแตกต่างของสังคมมนุษย์เริ่มขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา พบแนวคิดทฤษฎีด้านภาษาศาสตร์หรือนิรุกติศาสตร์ (Linguistic Theories)

ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ส่งอิทธิพลด้านการจัดกลุ่มทางชาติพันธุ์หรือค้นหาหน่วยทางวัฒนธรรมเป็นสำคัญ การแสดงแนวคิดและวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์มีเหตุผลสนับสนุนในคำอธิบายถึงที่มาสามารถตรวจสอบความถึงเหตุผลได้ ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ 1960 พบแนวคิดเป็นประเด็นที่น่าสน จากนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยนำเสนอแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงไว้อย่างมีนัยสำคัญ ว่าด้วยผลกระทบจากอิทธิพลการปกครองต่อปัจจัยมีผลต่อการคงอยู่ในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ซึ่งข้อมูลของ เอ็ดมันด์ อาร์ ลีช (1954) ยังสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวว่าด้วยความต่างจากความเชื่อเชื่อมโยงที่สัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่สำรวจทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีขอบเขตจากพื้นที่สำรวจในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน ที่ใช้นามาเปรียบเทียบศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลอ้างอิงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ในรูปแบบเฉพาะตนของแต่ละบริบทพื้นถิ่นนั้น

เฟรดริก บาร์ ค.ศ. อธิบายถึงกลุ่มชาติพันธุ์เป็นหน่วยที่ยึดถือวัฒนธรรม (Culture-bearing Unit) กำหนดและแยกความแตกต่างทางชาติพันธุ์ โดยอาศัยรูปลักษณ์ภายนอก (Morphological Characteristics) ของวัฒนธรรม เน้นความสำคัญของหน่วยที่ยึดถือวัฒนธรรมจะทำให้การจำแนกประเภทบุคคลหรือกลุ่มท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องอาศัยลักษณะการทางวัฒนธรรม (Cultural Traits) ที่ปรากฏให้เห็นจากการสังเกตการณ์ ในอาณาเขตทางวัฒนธรรมหนึ่งโดยไม่ได้คำนึงถึงลักษณะ ประเภทและความรู้สึกนึกคิดของคนภายในกลุ่ม ความแตกต่างระหว่างกลุ่มสังคมก็จะกลายเป็นรูปแบบลักษณะความแตกต่าง (trait inventories) จากการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรม (Ethnic Organization) สู่ความสัมพันธ์ในลักษณะพลวัตระหว่างกลุ่มซึ่งได้รับการพิจารณาในลักษณะที่เป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation)

อรศิริ ปาณินท์ พ.ศ. อธิบายคำว่า "ชาติพันธุ์" และ "ชาติพันธุ์วิทยา" ในการศึกษาแบบองค์รวมของการปรับตัวในบริบทใหญ่ที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว บนพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทยปี พ.ศ. 2564 ไว้ว่า เป็นคำใหม่ในภาษาไทย ควรทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์จำเป็นจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่องเชื้อชาติและสัญชาติ อาจเปรียบเทียบเชื้อชาติ สัญชาติ และชาติพันธุ์ การแบ่งแยกกลุ่มคนตามลักษณะทางชีวภาพนี้มีความสำคัญในสังคมที่สมาชิกในสังคมมาจากบรรพบุรุษที่ต่างกัน และมีสีผิวและรูปร่างลักษณะที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ ในสังคมที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชีวภาพต่างกันและประวัติความเป็นมาตลอดจนบทบาทในสังคมต่างกัน ความแตกต่างทางชีวภาพอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้ แต่ในบางสังคม เช่น สังคมไทย เป็นต้น ความแตกต่างทางชีวภาพไม่มีความหมายเท่าใดนัก ความสับสนเนื่องของเชื้อชาติ(race) แสดงออกถึงลักษณะทางชีวภาพของคน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีผิว เส้นผม และตา การแบ่งกลุ่ม เชื้อชาติ(racial group) สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ นิกรอยด์(Negroid) มองโกลอยด์(Mongoloid) และคอเคซอยด์(Caucasoid) ในตอนหลังได้เพิ่มออสตราลอยด์(Australoid) โพลินีเซียน(Polynesian) และสัญชาติ(nationality) คือการเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตามกฎหมายโดยที่ลักษณะทางชีวภาพและวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึงการเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นเพื่อมาตั้งถิ่นฐานสามารถโอนสัญชาติมาได้ ผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติ คือผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่งมาเป็นประชาชนของอีกประเทศหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม “ชาติพันธุ์” ethnicity หรือ ethnos จึงมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน อีกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมในบางครั้งจะพบความเหมือน จากการใช้ภาษาพูด และการแต่งกายในประเพณีวัฒนธรรม หากผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกัน ความรู้สึกจากความผูกพันของระบบเครือญาติ จะสื่อลักษณะการสืบสานวิถีชีวิต การปฏิบัติตนในสังคมชุมชน เรียกว่าสำนึกทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณะ(ethnic identity) ซึ่งคำอธิบายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ถือเป็นวัฒนธรรมในระบบค่านิยมแบบต่อเนื่องในลักษณะแนวความคิดการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม(Transferability cultural) ซึ่งความสำคัญในวิถีการศึกษาข้อมูลต่อวิถีการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมที่ยอมรับในความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาบริบทสภาพแวดล้อมที่ต่างกันนั้น มักพบการกระจายตัวอยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ ในอาณาบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยาและวิวัฒนาการทางกายภาพต่อรูปแบบพฤติกรรมวิถีดำรงอยู่จากกิจกรรมการแสดงออกทางสังคม ที่ปรับตัวร่วมสมัยกับบริบทสภาพแวดล้อมจากอดีตถึง

ปัจจุบัน ดังนั้นหลักแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการกำหนดขั้นตอนศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ มักพบว่านักวิชาการในศาสตร์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่นั้น ริเริ่มสร้างกรอบแนวคิดต่อการศึกษาทางชาติพันธุ์ จากการสำรวจพื้นที่ถิ่นที่ตั้งและวิเคราะห์ผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในช่วงระยะเวลาศึกษาในบริบทสังคมปัจจุบัน

2.2.2 แนวคิดด้านลักษณะทางชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึงประชากรโดยทางด้านประชากรส่วนใหญ่ในตัวของมันเองจะเป็นการสร้างลักษณะถาวรให้กับตัวเอง มีคุณค่าพื้นฐานทางวัฒนธรรม(culture values) ที่จะหนักถึงความ เป็นหนึ่งเดียวอยากเห็นได้ชัด ทางด้านรูปปลักษณ์วัฒนธรรมต่าง ๆ ประกอบขึ้นเป็นบริเวณพื้นที่ของ การสื่อสารติดต่อและปฏิสัมพันธ์ มีสมาชิกซึ่งถือตัวเองและเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ๆ ว่าประกอบด้วย ประเภทที่ทำให้แตกต่างจากประเภทอื่น ๆ ที่อยู่ในระบบเดียวกัน

สุเทพ สุนทรเกสัช (2548) ว่าด้วยเรื่องของความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ในฐานะหน่วยยึดถือวัฒนธรรม พรมแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ การแบ่งกลุ่มวรรณะชนชั้น ต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการ ทางด้านวัฒนธรรมและทางด้านสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

ชนกลุ่มน้อย คนนอกวรรณะ และลักษณะสำคัญของการจัดองค์กรบริเวณชายขอบในระบบ สังคมบางระบบกลุ่มชาติพันธุ์จะอยู่ร่วมกันโดยไม่มีด้านโครงสร้างที่สำคัญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานสัมพันธ์ ทางชาติพันธุ์(Ethnic inter relations) โดยทั่วไปสถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมักจะได้รับผลกระทบถึง ในฐานะที่เป็นสังคมที่มีชนกลุ่มน้อย และการวิเคราะห์สถานการณ์ของชนกลุ่มน้อย จะมีการเกี่ยวพัน กับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ประเทศที่มีลักษณะเฉพาะสถานการณ์ดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็น ผลมาจากเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ภายนอก ความจริงไม่ได้อุบัติขึ้นมาในบริบทของการจัดองค์กร ท้องถิ่น หากแต่ลักษณะแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสถาปนาอยู่ก่อนหน้าได้ถูกนำเข้ามาร่วม ประสานกับระบบสังคมที่สถาปนาอยู่ก่อนแล้ว และก่อให้เกิดความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตในวิถีทาง ที่แตกต่างหลากหลายขึ้น ณ ที่นั้น

สถานภาพชนกลุ่มน้อยในรูปแบบสุดโต่งที่แสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของชนกลุ่มน้อย บาง กลุ่มแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ก็คือกลุ่มของคนนอกวันนะเป็นกลุ่มที่ถูกปฏิเสธอย่างแข่งขันโดยประชากรของ สังคมเนื่องจากพฤติกรรมหรือลักษณะสำคัญซึ่งถึงแม้ว่าในวิถีทาง หนึ่งจะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะก็ จะได้รับการประมาณอย่างชัดเจน

2.2.3. แนวคิดแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)

เกรียงไกร เกิดศิริ (2551) อธิบายเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ราบสูงภาคอีสานว่า “ภาคอีสาน” ตั้งอยู่บนที่ราบสูงผืนใหญ่ที่สุดในภูมิภาคอุษาคเนย์และลุ่มน้ำโขง แม่น้ำหลักต่าง ๆ ไหลลงสู่แม่น้ำโขงทั้งสิ้น เช่น แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำสงคราม ฯลฯ ในสมัยก่อนเกิดความเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาทำให้แผ่นดิน ผืนนี้ยกตัวสูงขึ้นกลายเป็นที่ราบสูงลึกลงไปได้ผืนดินจึงเต็มไปด้วยแหล่งบ่อเกลือ ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้จึงมีภูมิปัญญาเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมเกลือคล้ายกับวัฒนธรรมข้าว อีกทั้งสายวัฒนธรรมหนึ่งที่สำคัญของภูมิภาคคือ “วัฒนธรรมขอม” โดยเฉพาะในดินแดนอีสานตอนล่าง ในพื้นที่แถบจังหวัด นครินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ ดังปรากฏภูมิรดกทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมในวัฒนธรรมของอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ก่อตัวเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่าง ออกไปจากภูมิภาคอื่น ๆ และถือได้ว่าเป็น “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ” ที่แสดงออกถึงความรู้ทางวิศวกรรม สถาปัตยกรรม และการออกแบบขั้นสูง ในขณะที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภูมิภาคอื่น ๆ ได้ก่อรูปขึ้นจากการใช้สอย และความต้องการขั้นพื้นฐานของพื้นที่ และชุมชนเป็นหลักซึ่งถือว่าเป็น “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น” การสร้างสถาปัตยกรรมเนื่องในวัฒนธรรมขอมในท้องถิ่นอีสานเป็นผลลัพธ์ของความซับซ้อนทางสังคม การเมือง และการศาสนาของพื้นที่ภาคอีสานเมื่อเกือบพันปีที่แล้ว แต่ทว่าภูมิทัศน์ วัฒนธรรมดังกล่าวได้ขาดตอนไปจากชุมชน จนในภายหลังจึงมีการประยุกต์ศาสนสถานในวัฒนธรรมขอมให้กลายเป็นวัดหลายแห่ง ซึ่งนับว่าเป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ในวัฒนธรรมของชาวอีสานและวัฒนธรรมของชาวลาวทาง ผังซ้ายของแม่น้ำโขง มีความสัมพันธ์กันแนบแน่นอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่แนบแน่นมีเหตุเนื่องมาจากเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน” จึงใช้ภาษาพูดเดียวกัน” จึงมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน แม้ว่าวันนี้ น้ำโขงที่เคยทำหน้าที่เป็นอุ้งวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ทั้งสองเข้าด้วยกันกลับกลายมามีหน้าที่เป็นเส้นแนวพรมแดนที่กั้นขวางสองประเทศออกจากกันก็ตามที่

2.2.4 ทฤษฎีการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม (Transferability cultural Theory)

จากการสืบค้นเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการเปลี่ยนถ่ายทางวัฒนธรรม จึงสามารถกำหนดกรอบแนวทางประเด็นเพื่อศึกษาข้อมูลแนวคิดทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านกระบวนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม(Acculturation and Assimilation) จึงจำแนกการศึกษาแนวคิดออกเป็น 3 ลักษณะแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม(Cultural Diffusion)

2. แนวคิดความสืบเนื่องวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง(Continuity and change)
3. แนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage)

1) แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion)

การศึกษาลักษณะแนวคิดพื้นฐานการแพร่กระจายวัฒนธรรม(Cultural Diffusionism) ความสำคัญจากการศึกษาทางสังคมศาสตร์ต่อความความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของ ฟรานซ์ โบแอส(Franz Boas) แนวทางการศึกษาและสร้างทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่(Structural Functional Theory) มีลักษณะอนุมานแบบอุปนัย(Inductive) จากข้อมูลภาคสนามหรือข้อมูลที่สังเกตได้ต่อกลุ่มชุมชนสู่การกระจายทางวัฒนธรรม(Boas, 1940) ซึ่งรูปแบบความหลากหลายของความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม อมรา พงศาพิชญ์ (2549) คำอธิบายจากการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม(Cultural Interaction) มีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและขัดแย้งกันในรายละเอียดที่แตกต่างกัน การอธิบายกระบวนการที่เกิดขึ้นเหล่านี้มีการปรับตัว(Adaption) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม(Acculturation) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม(Cultural Assimilation) บูรณาการทางวัฒนธรรม(Cultural Integration) ทวิลักษณ์ทางวัฒนธรรม(Double Ethnic Identity) และความขัดแย้งทางวัฒนธรรม(Cultural Conflict) ในปัจจัยที่แตกต่างตามช่วงสมัยที่ศึกษากลุ่มพื้นที่สำรวจ

ความสัมพันธ์ที่เน้น “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่” ซึ่งคำอธิบายที่บ่งชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมสามารถวัดได้โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันและพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือแตกต่างกัน

อีกทั้งแนวคิดที่ข้อมูลได้ อธิบายในการเปลี่ยนแปลงจาก Everett M. Rogers “Diffusion of Innovations” ได้เน้นว่า “การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคม และนวัตกรรม(Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด(Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์(Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยากหรืออาจเป็นวัตถุ(Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ(Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า” ซึ่งพบว่ามี การเสนอแนวคิดในมุมต่างที่นำเสนอแนวคิดด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสำหรับความเชื่อที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์(Ethnic Identity) ที่มีขอบเขตและมีตำแหน่ง ที่ยังคงที่สู่การเสนอแนวคิดเรื่อง การข้ามไปมาระหว่างวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์(Ethnic Identity) ที่แปรผันไปตาม สถานการณ์ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546)

เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิเสททางนวัตกรรมที่สอดคล้องต่อกระบวนการที่มี ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง พบคำอธิบายที่ยังคงเน้นสิ่ง สำคัญประการหนึ่งจากแนวความคิดถึงขั้นตอนการตัดสินใจเพื่อรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าสู่สังคมและ แพร่กระจายทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือนวัตกรรมที่จะยอมรับกันต่อชุมชนในสังคมกลุ่ม ย่อย ในความสำคัญ จากผลกระทบของประโยชน์ที่มากกว่าของเดิม(Relative Advantage) ในความ สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับรู้ได้(Compatibility) ความเรียบง่ายที่ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มากง่ายต่อการเข้าถึง (Less Complexity) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย(Visibility) รวมถึง ความสามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราวได้(Divisibility) การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้าน วัฒนธรรมที่หยุดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดสภาวะการปรับตัวไม่ทันส่งผลและทำให้ เกิดความเฉื่อยหรือความล่าช้าทางวัฒนธรรมขึ้น คือความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่กล้าเปลี่ยน นิสัยหรือพฤติกรรมบางประการในวิถีดำรงอยู่จากอดีตสู่ปัจจุบัน จึงเกิดแนวคิดความล่าช้าทาง วัฒนธรรม (Cultural Lag) แนวคิดด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการหนึ่งมี สำคัญในงานวิจัย ที่สามารถนำมากำหนดเพื่อสร้างประเด็นการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมของชุมชน ชาติพันธุ์ไทยและสากลในบริบทความต่างของพื้นที่ศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงหรือคงอยู่ทางวัฒนธรรมใน ปัจจุบัน

2) แนวคิดความสืบเนื่องวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง (Continuity and change)

ความเป็นสังคมสืบเนื่องวัฒนธรรมคือสิ่งสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาความเปลี่ยนแปลง ของกลุ่มชุมชนย่อยของประชากรครัวเรือน ชุมชนหมู่บ้าน ต่อเนื่องสู่กลุ่มชุมชนขนาดกลางในเขต ตำบล อำเภอและจังหวัด รวมถึงกลุ่มชุมชนขนาดใหญ่ระดับประเทศ หากกล่าวถึงสังคมก็ย่อมจำเป็น ที่จะต้องกล่าวถึงวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและยังถือเป็น มรดกทางสังคมที่มีการถ่ายทอดจากคน รุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง” จูไรร์ตัน จันท์ธำรง (2530) ซึ่งคำ ว่า “สังคม” หรือ “Society” มักพบความหมายที่ใช้ในความต่างต่อกลุ่มประเภทสังคมและใช้ใน

ความหมายว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคน หรือกลุ่มชุมชนสอดคล้องกับคำอธิบายของ พวงผกา ประเสริฐ ศิลป์ (2540) กล่าวถึง ความเป็นสังคมว่าด้วยการที่คนตั้งแต่สองคนโดยไม่จำกัด เพศและวัยมาอยู่รวมกันมีความสัมพันธ์และผูกพันกัน อาศัยกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ของสังคมอันเดียว กันมีจิตสำนึกของความเป็นกลุ่มสมาชิกเดียวกัน พร้อมทั้งจะสร้างและพัฒนาสังคม ที่ตนเองอยู่ให้มีสภาพดีขึ้นไป รวมถึงการสร้างสมาชิกใหม่เพื่อทดแทนสมาชิกเก่าที่หมดสภาพลง ทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมต่อกันไปได้ตลอดช่วงโดยไม่ขาดตอน” เชื่อมโยงแนวคิดความสืบเนื่องและการ เปลี่ยนแปลง (Continuity and change)

กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลง เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2542) อธิบายถึง “การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม(Social Change) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง ทางสังคมและระบบความสัมพันธ์ ทางสังคม” ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความหมายโดยตรงถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม โดยที่ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยว่าดีขึ้นหรือเลวลงแต่ อย่างใดทั้งสิ้น ความหมายนี้จึงรวมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสังคมมนุษย์ในสมัยโบราณที่การ เปลี่ยนแปลงมักเป็นไปเองและก็รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในสมัยปัจจุบันที่มนุษย์พยายามประยุกต์ใช้ วิทยาการเข้าช่วยวางแผนด้วย การเปลี่ยนแปลงบางอย่างในสังคมอาจเกิดในระดับของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ในสังคมเลยก็ได้ เช่น การที่มีคนบางคนเกิดมา และบางคนตายไป แต่หากปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในระดับของกลุ่มสังคม ปรากฏการณ์นั้นก็ ย่อมมีนัยต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างแน่นอน การเปลี่ยนแปลงของภาวะเจริญพันธุ์ของกลุ่ม ประชากรอาจมีผลต่อขนาดครอบครัว และยังส่งต่อไปถึงโครงสร้างอายุของประชากรในชนบทให้ เปลี่ยนแปลงไปโดยมีคนแก่มากขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวของเกษตรกรใน ชนบทที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529) อธิบายความสืบเนื่องและ การเปลี่ยนแปลง ดังนี้การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องของธรรมชาติ(change is natural) นักศาสนามักจะ อธิบายการเปลี่ยนแปลงของชีวิตมนุษย์ว่าคนเรามีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดา และเป็น เรื่องของธรรมชาติ ไม่มีใครที่จะบังคับให้หยุดการเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องของ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา(change is immanent) ในลักษณะนี้หมายถึงว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเกิดมาจากปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงมี ลักษณะของการกระทำหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นสิ่ง ไต ๆ ก็เกิดจากปัจจัยที่ผลักดันทำให้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่น คนเรามีการ เจริญเติบโต จากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ตลอดเวลา และผู้ใหญ่ก็จะกลายเป็นคนชราในที่สุด

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม(Cultural Change) โดยที่วัฒนธรรมสามารถจำแนกออกได้เป็น องค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้ วัฒนธรรมทางวัตถุ(Material Culture) กล่าวถึงสิ่งของเครื่องใช้อันเป็น สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น งานศิลปะ การประพาดปฏิบัติในแบบแผนต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรม ที่เห็นได้ชัด และวัฒนธรรมที่ไม่มีใช้วัตถุ(Non-material Culture) หมายถึงระบบค่านิยม บรรทัดฐาน และสัญลักษณ์ ถือเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ไม่อาจจับต้องได้ “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม อาจหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของชีวิต ทางความคิด ความเชื่อ กฎเกณฑ์ ค่านิยม บรรทัดฐาน” พิศวง ธรรมพันทา (2523) การเปลี่ยนของค่านิยมจากสถานภาพและบทบาทที่ให้ชายเป็นใหญ่ มาเป็นหญิงและ ชายมีความเท่าเทียมกัน ค่านิยมในเรื่องการเลือกคู่ หรือการแต่งงาน ในสังคมร่วมสมัย ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในความสัมพันธ์ เริ่มก่อเกิดจากปัจจัยภายใน(internal or sociogenic factor) ส่งผลขยายต่อกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) ที่มาจากปัจจัยที่แสดงอย่างเปิดเผยของความตั้งใจในกระทำที่จะเปลี่ยนแปลง (manifest oriented factor) ในทางตรงกันข้ามยังพบปัจจัยที่ไม่ได้แสดงอย่างเปิดเผยหรือปกปิดแอบซ่อนในลักษณะต่อเนื่องจากสภาวะทางจิตใจและพฤติกรรมของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ จากระบบสังคมทางวัฒนธรรม แสดงออกผ่านปัจจัยภายนอก(external factor) เห็นชัดก็คือสู่การเปลี่ยนแปลงลักษณะของประชากร จากการปรับตัวในความจำเป็นของการย้ายถิ่นของประชากร และความแตกต่างขององค์ประกอบของประชากร ในช่วงอายุ ความต่างของเพศสภาพ และการศึกษาที่ถูกกำหนดด้วยระเบียบค่านิยมต่อการยอมรับทางสังคม ทางข้อมูลด้านสังคมวิทยายังมีความเห็นที่แตกต่างกัน เนื่องจากหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ได้จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เป็นเพียงเหตุการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะในสังคมใดสังคมหนึ่ง จึงไม่อาจสรุปกฎเกณฑ์บางอย่างที่ไม่แน่นอนได้ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงแสดงแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเพียงเท่านั้น (Levin and Spates 1979 : 286-293 อ้างถึงใน วัชรนา คลายนาทร 2530 : 190)

เฮอริต สเปนเซอร์(Herbert Spencer) นำแนวคิดทางสังคม ของอ็อกสต์ คอง (Auguste Comte) มาต่อยอดกรอบแนวคิดใหม่จึงเสนอ ทฤษฎีหลักของสังคมวิทยา สู่การนำทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตในวิชาชีววิทยามาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมของมนุษย์ในคำอธิบายได้กล่าวถึงกฎแห่งขั้นสามขั้น(The Laws of Three Stages) กล่าวคือ ขั้นนิยาย (Theological or Fictitious Stage) ขั้นแห่งเหตุผล (Metaphysical or Abstract Stage) และขั้นวิทยาศาสตร์(Positive Stage) ทั้งสามขั้นนี้ล้วนแล้วเกี่ยวกับวิวัฒนาการแห่งความคิดหรือสติปัญญา

ของมนุษย์สังคมความต่าง ในช่วงระยะเวลาต่อสมัยที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านจิตใจและสติปัญญาของมนุษย์

เมื่อศึกษาถึงกฎแนวคิดเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคม ที่เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) ได้อธิบายถึงภาพรวมสู่ความสลับซับซ้อน รูปแบบที่แสดงโครงสร้างทางสังคมที่จากอดีตสู่ปัจจุบันที่ต่างจากสิ่งที่มีกำเนิดมาในตอนแรกที่พบสังคมมนุษย์เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปและมีโครงสร้างไม่เป็นระเบียบ ไม่มีเป้าหมายในชีวิต มนุษย์ให้ความสำคัญต่อการหาอาหาร สร้างบ้านเรือนและหาเครื่องนุ่งห่ม มนุษย์ไม่มีความรู้สึกทางสังคม ไม่มีความสนใจซึ่งกันและกัน แต่เมื่อช่วงเวลายุคสมัยเปลี่ยนไป การสร้างคุณค่าต่อสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพทำให้มีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์จึงริเริ่มให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและอารยธรรมจากครั้งเก่าก่อน มนุษย์มีการรวมตัวกันจากกลุ่มชุมชน สังคมและองค์กรในลักษณะเฉพาะตนมากขึ้น จากผลกระทบที่ได้รับจากวัฒนธรรมกับอารยธรรมของตน เมื่อมีการสร้างคุณค่าก็มีการแบ่งกิจกรรมในสังคม มนุษย์จึงเริ่มสร้างกรอบหน้าที่พัฒนาถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อผลประโยชน์ในลักษณะที่ต่างกัน ในขณะเดียวกันเปลี่ยนแปลงจากลักษณะแบบเรียบง่าย ได้กลายเป็นสู่แบบสังคม วัฒนธรรมแบบสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามระบบสังคมยังคงสถานะเหมือนกับระบบชีววิทยาในนิเวศเฉพาะตน พบประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาว่า ลักษณะที่เรียบง่ายสู่ลักษณะสลับซับซ้อนนั้นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการดำรงวิถีแบบลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีศูนย์กลางการควบคุมสู่ความสำคัญของส่วนรวมทั้งหมดแบบจุกจุกศูนย์รวมเดียวหรือแบบแบ่งแยกมากขึ้น ในขณะเดียวกันยังพบมีการสืบต่อเนื่องเป็นโครงสร้างของหน่วยย่อยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในบริบทที่ที่นี้ ๆ จึงพบทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบเส้นตรง (Linear Theories) ทฤษฎีที่อธิบายถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ส่วนทั้งหมดของสังคมจะมุ่งไปสู่ความก้าวหน้าที่สุดที่และจุดหมายที่แน่นอน เช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่การปรับตัวอย่างเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาที่สำรวจจะมีลักษณะรูปแบบที่มุ่งไปสู่การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดได้ อย่างเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม เขาได้เน้นถึงสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรมถือว่าเป็นลำดับขั้นสุดท้ายของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และถือเป็นสังคมที่มี วิวัฒนาการในลำดับขั้นสูงสุด เนื่องจากบุคคลมีสิทธิเสรีภาพแสดงออกต่อกิจกรรมมากยิ่งขึ้น และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงในสังคมมีลักษณะมุ่งไปสู่ลำดับขั้นที่ต่อเนื่องกัน โดยแต่ละลำดับขั้นเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ขั้นต่อไปที่ต่อเนื่องกัน แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์อย่างเป็นลำดับขั้นตอนการกลายเปลี่ยน

คาร์ล มาร์กซ์(Karl -Marx) อธิบายข้อมูลที่แสดงถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในประเภทที่ต่างกัน กล่าวคือ สังคมที่เป็นเผ่าชนหรือชุมชนขนาดเล็กดำรงชีพอยู่ได้มีความร่วมมือซึ่งกันและกันมีการแบ่งปันผลผลิตที่หาได้ในชุมชน ปราศจากสถาบันทางสังคมที่เลื่อมล้ำ ยึดความสัมพันธ์ทางครอบครัวเป็นสำคัญ ส่วนสังคมทาส หรือสังคมใช้แรงงานคนนั้น ผลเพื่อตอบสนองผลผลิตเหลือสู่การบริโภคที่มีความต้องการต่างกันส่งผลให้สังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกัน อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ส่งผลให้เกิดสังคมศักดินาหรือสังคมชนชั้น ปรากฏสังคมซับซ้อนประเภทหนึ่งคือ “สังคมศักดินาสวามิภักดิ์” ทำให้สังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ความเป็นเจ้านาย จากอำนาจสั่งการสู่การปกครองในระบบบังคับมากขึ้น พัฒนาการทางสังคมดังที่กล่าวมานั้นก่อให้เกิดสิ่งสำคัญประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือผลประโยชน์เอื้อต่อกันและกัน สังคมแบบทุนนิยมจึงก่อเกิดเพื่อตอบสนองต่อผลกำไรและทรัพย์สินส่วนบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากผลตอบแทนเป็นค่าจ้างแรงงานจากการใช้แรงงานเน้นความสามารถ และความชำนาญเฉพาะด้านมากกว่าระบบเครือญาติหรือระบบวงศ์ญาติ สร้างสังคมเลื่อนย้ายแสวงหาค่าแรงในวิถีดำรงชีพการอยู่รอด อย่างไรก็ตามความเสรีของบุคคล จากการหวังผลประโยชน์จึงถูกข้อกำหนดและขอบเขตในรูปแบบเฉพาะตนของแต่ละพื้นที่ สร้างสังคมแบบคอมมิวนิสต์ ขึ้นจากเงื่อนไขของสังคมระบบทุนนิยม การขับเคลื่อนของกลุ่มกรรมกรหรือผู้ใช้แรงงาน (Proletariat) ต่อสู้เรียกร้องและการปฏิวัติ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม และจัดการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมออกไปจากระบบสังคม

กล่าวสรุปถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างส่วนประกอบของสังคม ในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนย่อยของประชากร ผู้ใช้แรงงาน(Proletariat) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ย่อมเกิดขึ้นในระดับกลุ่มบุคคล และในระดับสถาบันทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นในสถาบันครอบครัวเครือญาติ การสมรส การแลกเปลี่ยนผสมผสานในความสัมพันธ์จากการครองเรือน รวมถึงสภาวะการปกครองท้องถิ่น สู่การเมืองที่ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมนิยม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมจึงเป็นกระบวนการปรับตัวของมนุษย์ (Adaptation)

3) แนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage)

อรศิริ ปาณินท์ (2554) อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage) พบว่าความเป็นรูปธรรมของสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage) ที่จับต้องได้ เช่น วิถีการเกษตร การจัดการแหล่งน้ำ การอยู่อาศัย กายภาพหมู่บ้าน เรือนพื้นถิ่น เครื่องมือเครื่องใช้ ภูมิ

ปัญหาในการดำรงวิถีชีวิต ทัศนกรรมท้องถิ่น ลักษณะอาหารรูปแบบการกิน และสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ที่จับต้องไม่ได้ เช่น คติความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิต ความสัมพันธ์และความผูกพันในระบบเครือญาติ ศาสนา ประเพณีปฏิบัติ เหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อบริบทเดิมและบริบทใหม่ และเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา การปรับตัวของคนในชุมชน และชุมชนต่อชุมชน(Dyadic relation) จึงเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการศึกษาเปรียบเทียบใน ความต่างของแต่ละพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ รูปแบบการศึกษานั้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญของจากที่ มาของข้อมูลคือการศึกษาเอกสารทางวิชาการเกี่ยวข้อง(literature review) ศึกษาข้อมูลความแปรเปลี่ยน ความกลายถิ่นทางวัฒนธรรม สภาพกายภาพ ของหมู่บ้าน เรือนพื้นถิ่นและสภาพแวดล้อม

รวมถึงการศึกษานิเวศวิทยา ระบบเศรษฐกิจศาสตร์ชุมชน แผนพัฒนาของรัฐและแนวคิดด้านอิทธิพลจากการเมืองการปกครอง ส่วนข้อมูลด้านการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ควรเน้นวิธีการสำรวจภาคสนามทางกายภาพ(physical survey) โดยเน้นพื้นที่กรณีศึกษาตามการวิเคราะห์แบบเฉพาะเจาะจง(purposive sampling) และการสัมภาษณ์แบบลงลึก(in-depth interview) ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่กำหนดโครงสร้าง(non-structure) เน้นเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ถึงความแปรเปลี่ยนของวิถีชีวิตและบริบท รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถได้ประเด็นที่หลากหลาย สามารถนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

วีระ อินพันทัง (2555) ได้ศึกษาแบบองค์รวมของการปรับตัวในบริบทใหญ่ที่แตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทย พบว่าแนวคิดในการศึกษาด้านวัฒนธรรม ความเหมือนและความต่างของแบบอย่างสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กรอบแนวคิดวัฒนธรรม มีข้อที่ควรกล่าวถึงอยู่ 2 ประการ ประการแรกควรพิจารณาสถาปัตยกรรมในฐานะวัฒนธรรมที่จับต้องได้(material culture) เช่นเดียวกับเครื่องมือใช้สอย เครื่องมือเกษตรกรรม และยานพาหนะ เป็นต้น จึงไม่จำกัดกรอบพิจารณาสถาปัตยกรรมในฐานะศาสตร์และศิลป์แห่งการก่อสร้างจึงพิจารณาสถาปัตยกรรมเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตผู้คนโดยเฉพาะประการที่สองวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้(non-material culture) เช่น ความเชื่อ ประเพณี และ พิธีกรรม หลักการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ศึกษาจะนำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรม(assimilation) ประกอบด้วยวัฒนธรรมหลัก(dominant culture) และวัฒนธรรมรอง(Subordinate Culture) ที่ก่อให้เกิดการถ่ายเทอิทธิพลจากวัฒนธรรมหลักสู่วัฒนธรรมรอง ต่อคำอธิบายการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะสถาปัตยกรรม ซึ่งหมายความว่าไม่ได้พิจารณาสถาปัตยกรรมในฐานะผลงานการออกแบบ

ของสถาปนิกคนใดหรือกลุ่มใดเท่านั้น หากแต่ยังพิจารณางานสถาปัตยกรรมในฐานะผลผลิต ทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขของเวลาและปัจจัยแวดล้อม

ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี (2560) อธิบายถึงแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ในความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มไทใหญ่ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนและกลุ่มกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวแม่หละ จังหวัดตาก ในการเปรียบเทียบระหว่างการอพยพของกลุ่มไทใหญ่และกลุ่มกะเหรี่ยงเข้ามายังประเทศไทย ศึกษาพบว่าสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage) ต่อการนำเอาความรู้ที่สั่งสมของกลุ่มตนนำมาปรับใช้ในสังคมใหม่นั้นถือเป็นความรู้ที่ติดตัวมานี้ว่า “สัมภาระทางวัฒนธรรม” ในสัมภาระทางวัฒนธรรมนี้มีชุดความรู้ที่หลากหลายรวมถึงการก่อสร้างบ้านเรือนและสถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสมตามครรลองของกลุ่มกับสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานเดิม เมื่ออพยพย้ายถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์จะใช้ความรู้ที่สั่งสมมาแต่เดิมในการสร้างถิ่นฐานใหม่ โดยอาจหยิบยืมความรู้จากวัฒนธรรมอื่นมาใช้ตามความเหมาะสมกับเงื่อนไขทำให้เกิดเป็นพลวัตของความเปลี่ยนแปลงในถิ่นฐานใหม่ที่ไม่หยุดนิ่งแต่ปรับไปตามบริบทสังคมใหม่ที่เปลี่ยนไป สอดคล้องกับคำอธิบายของ อรศิริ ปาณินท์ ความเป็นรูปธรรมของสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage) ที่จับต้องได้ ด้านภูมิปัญญาในการดำรงวิถีชีวิตอธิบายผ่านการก่อสร้างบ้านเรือน

อย่างไรก็ตามแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม(Cultural Baggage) หากพิจารณาภาพโดยรวมของเนื้อหาจะพบว่าการศึกษาคควรคำนึงถึงความแปรเปลี่ยนของวิถีชีวิตและบริบทต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะสถาปัตยกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ แบ่งช่วงระยะเพื่อให้สามารถอธิบายผลข้อมูลในการเปรียบเทียบเป็น 3 ลักษณะดังนี้

3.1) ลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนถ่าย (ดั้งเดิม)

ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวหรือชุมชนต่อชุมชน(Dyadic relation) สื่อความสัมพันธ์ลักษณะแบบใกล้ชิดกันในฐานะวิถีดำรงอาจเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน(Homogeneous) ฟรานซ์ โบแอส (Boas,1940) ได้นำเสนอข้อค้นพบทางวิชาการจำนวนมากที่ชี้ว่าการศึกษาประชากรมนุษย์จากเชื้อชาติ(Race) ภาษา(Language) และวัฒนธรรม(Culture) ไม่จำเป็นจะสอดคล้องต้องกันเสมอไป พร้อมกับเสนอให้แยกประเด็นทางชีววิทยา(เรื่องเชื้อชาติ) และทางสังคม(เรื่องภาษาและวัฒนธรรม) ออกจากกัน ควบคู่กับการต่อต้านการเหยียดสีผิว หลังจากปี ค.ศ. 1970 เน้นการศึกษาเกี่ยวกับความ

เป็นชาติพันธุ์(Ethnicity) พบการจำแนกกลุ่มต่อปัจจัยพื้นฐาน 2 ลักษณะ ดังนี้ กลุ่มธรรมชาติต่อชุมชน(Natural group) และกลุ่มพัฒนาต่อชุมชน(Developed group)

3.2) ลักษณะการปรับเปลี่ยน (หยิบยืม)

พบกระบวนการแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งยังคงอยู่ในวัฒนธรรมเก่าเดิมในบางสิ่งหลงเหลืออยู่ เช่น ประเพณีการแต่งกาย ภาษา สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมความเชื่อ สื่ออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ในลักษณะนั้นไว้วางใจโครงสร้างสังคมและแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและแบบแผนทางวัฒนธรรมรูปแบบเฉพาะตนร่วมสมัยในบริบทที่สอดคล้องกับพื้นที่ ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน

3.3) ลักษณะการเปลี่ยนแปลง (ละทิ้งไปทั้งหมดในบริบทที่แตกต่าง)

อธิบายถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่คงอยู่ของ ประเพณี ภาษา สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมความเชื่อ ด้านวิถีดำรงอยู่ สู่การปรับเปลี่ยนละทิ้ง แล้วสร้างแนวคิดกำหนดพฤติกรรม ระเบียบแบบแผน ระเบียบประเพณีธรรมเนียมวิธีการปฏิบัติและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่มีรูปแบบใหม่ขึ้นเพื่อตอบสนองปัจจัยด้านขบวนการสังคม(Social Movement) ในปัจจุบันเป็นหลัก พบกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย (Modernization) การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม (Modernization) และการเปลี่ยนไปสู่ระเบียบบริหารแบบราชการ (Bureaucratization)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

จากรูปแบบลักษณะพัฒนาการที่หลากหลายภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการพิจารณาถึงรูปแบบลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) ของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นอธิบายโดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลผ่านการศึกษาลงสำรวจภาคสนามถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนผู้พูดภาษาแสกที่เป็นส่วนสำคัญ ที่สามารถบ่งชี้ให้ทราบถึงวัฒนธรรมทางภาษาเฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) ที่ยังอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม จากอดีตถึงปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎีทางกายภาพทางวัฒนธรรม (Physical culture) ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) และแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ถือเป็นข้อมูลด้านกรอบแนวคิดพื้นฐานการศึกษาที่นำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาของชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสกภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาสู่กระบวนการขั้นตอนรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุป อภิปรายข้อมูลในรายละเอียดต่อไป

ดังนั้น ข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้จึงถูกนำเสนอโดยอ้างอิงผลจากการวิจัยรูปแบบสำรวจเชิงพื้นที่ (Survey research area) อธิบายลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้หลักการการวิจัยแบบบรรยาย (Descriptive Research) ควบคู่กับการสำรวจลงพื้นที่เก็บข้อมูลในงานวิจัย (Grounded Theory Research) ตามกระบวนการปฏิบัติลงพื้นที่ภาคสนามในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Field Work of Vernacular Architecture)

3.1 ขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย

กำหนดกรอบขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย (Literature Review)

- ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek)

- ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ (Ethnic Cultural)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา (กลุ่มชาติพันธุ์แสก)

- พื้นที่ตั้งกลุ่มชาติพันธุ์แสก จำนวน 4 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อสืบค้นความดั้งเดิมกลุ่มชาติพันธุ์แสก
- พื้นที่ตั้งกลุ่มชาติพันธุ์แสก จำนวน 4 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือสำหรับงานวิจัย

- การสำรวจทางกายภาพของพื้นที่ (Physical Survey)
- การสัมภาษณ์ (Interview) สอบถามข้อมูลด้านความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับ เรือน จากการสัมภาษณ์รูปแบบไม่มีโครงสร้างปลายเปิด (Unstructured interview)
- การเก็บข้อมูลแบบสังเกตการณ์ (Observation)

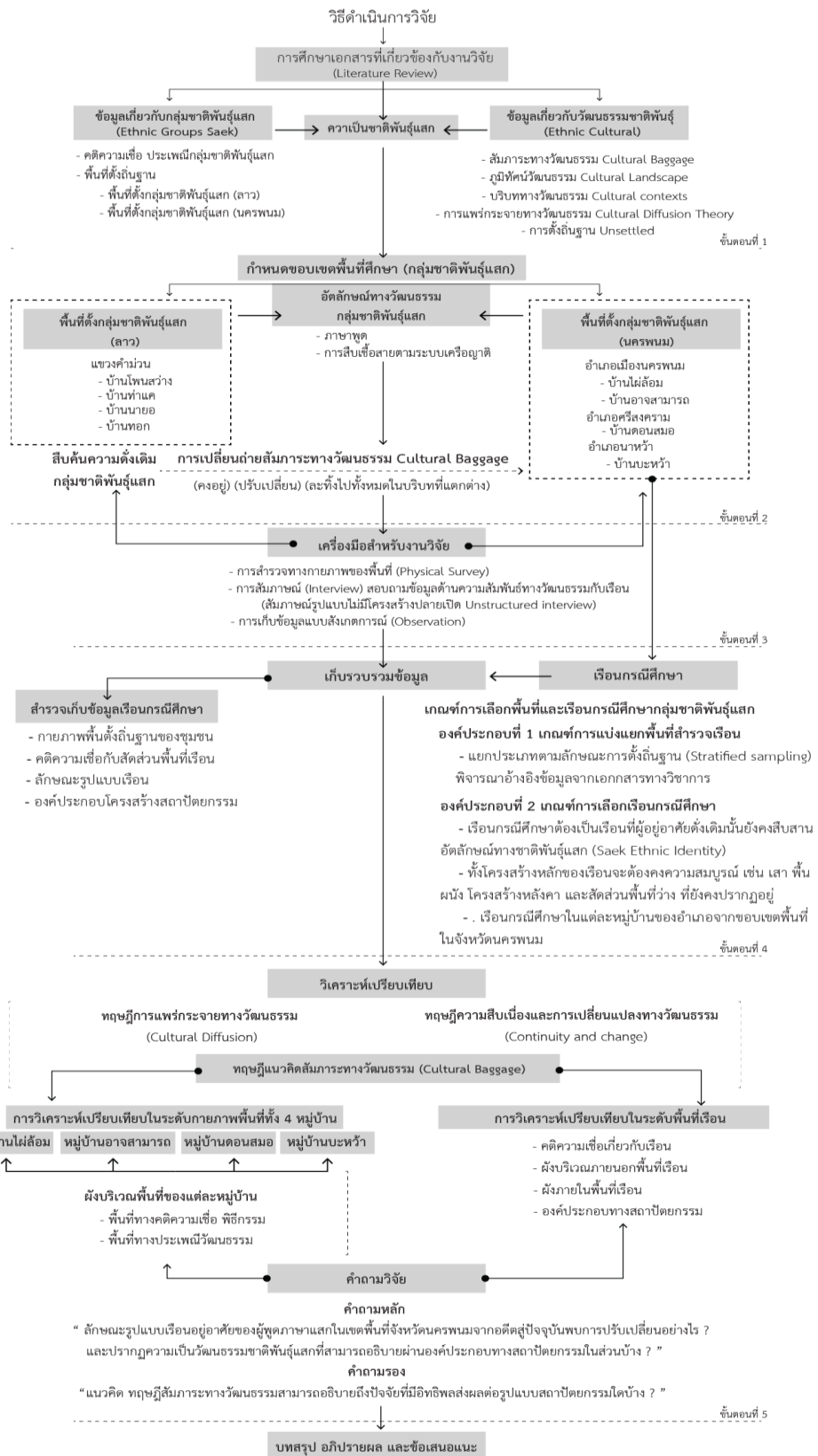
ขั้นตอนที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลและเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก

- สืบค้นเก็บข้อมูลเรือนกรณีศึกษา
- กำหนดเกณฑ์การเลือกพื้นที่และคัดเลือกเรือนกรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์เปรียบเทียบ

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบในระดับกายภาพพื้นที่หมู่บ้าน
- การวิเคราะห์เปรียบเทียบในระดับพื้นที่เรือน

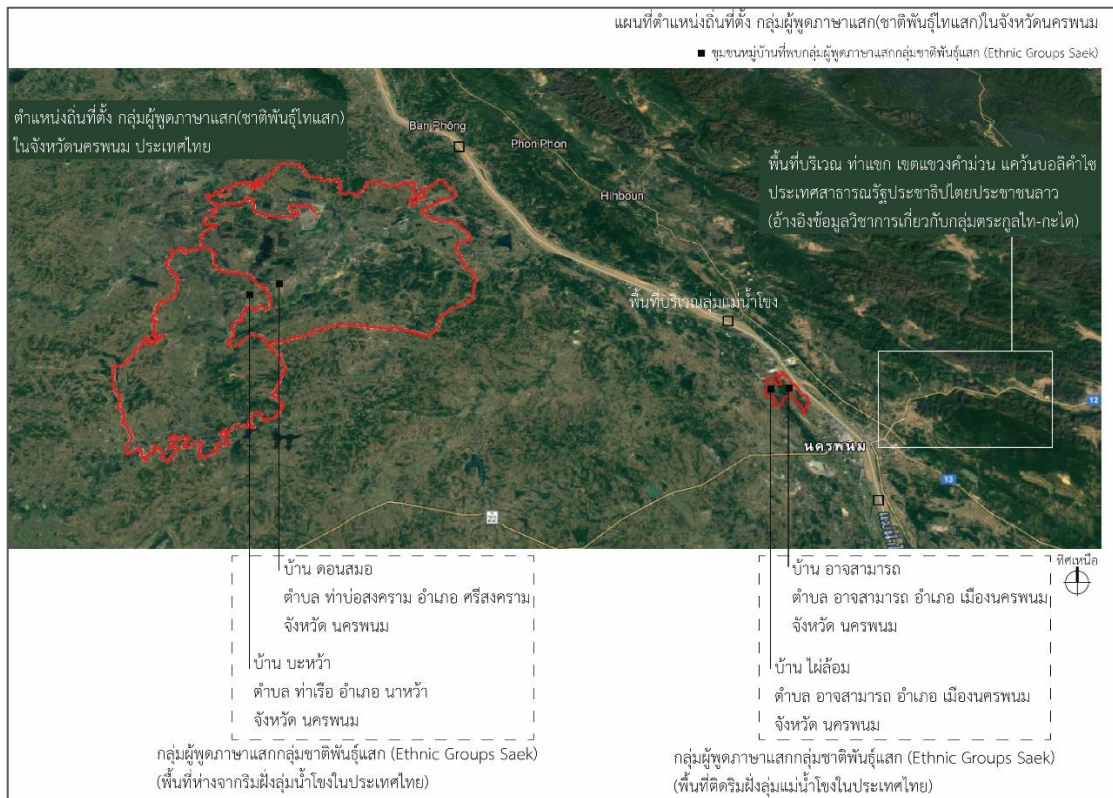
บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 8 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย

3.2 พื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นได้ทราบถึง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ความสัมพันธ์ (Ethnic Relations) ทางสังคมศาสตร์ในกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) ต่อพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาคือ กลุ่มผู้พูดภาษาแสก ปัจจัยของการแปรเปลี่ยนที่หลากหลายด้วยความจำเป็น พบสาเหตุจากการปกครอง ผลกระทบของอิทธิทางการเมืองในสมัยเหตุการณ์สงครามเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์กับกรุงเทพฯระหว่างพ.ศ. 2369-2371 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นแม่ทัพนำยกทัพไปปราบกบฏและ ท้ายสุด ได้มาตั้งทัพอยู่ที่เมืองนครพนม ในครั้งนั้น พระบรมราชา (มัง) เจ้าเมืองนครพนม ได้หลบหนีไปกับเจ้า อนุวงศ์เวียงจันทน์ เพื่อย้ายไปที่ตั้งทัพ อยู่ที่เมืองมหาชัยก่องแก้ว ก่อนจะหนีเข้าเขตเมืองญวน กองทัพสยามได้ติดตามกวาดล้างไปถึงแดนญวน การศึกครั้งนั้นทำให้ชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงระส่ำระสาย ดังนั้นกรุงเทพฯจึงได้ มีนโยบายให้ปราบปรามและเกลี้ยกล่อมบรรดาหัวเมืองฝ่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กลับคืนมา สวามิภักดิ์ต่อกรุงเทพฯ เหมือนเช่นเดิม โดยให้กวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานที่ฝ่งขวาแม่น้ำโขงแทน (ศิริวรรณ ซ้ายกลาง, 2550:5) ส่งผลให้ ปรากฏการเคลื่อนย้ายถิ่นของกลุ่มผู้พูดภาษาแสก แบ่งออกเป็น 2 ส่วนพื้นที่ในกรณีศึกษาจังหวัดนครพนม จากการตั้งถิ่นฐานคือ กลุ่มผู้พูดภาษาแสกกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) พื้นที่ติดริมฝ่งลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย (บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม) และ พื้นที่ห่างจากริมฝ่งลุ่มน้ำโขงในประเทศไทย (บ้านดอนสมอ ต.ท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม และ บ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า) ซึ่งหากศึกษาและลงพื้นที่สำรวจจะพบตำแหน่งของพื้นที่กรณีศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 9 แสดงตำแหน่งที่ตั้ง กลุ่มผู้พูดภาษาแสก(ชาติพันธุ์ไทแสก)ในจังหวัดนครพนม

3.3 ขอบเขตการศึกษา

การกำหนดขอบเขตของการศึกษา ผู้วิจัยเน้นศึกษาถึงพัฒนาการระหว่างการเก็บข้อมูลร่วมด้วยเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในบริบทปัจจุบัน ซึ่งการเก็บข้อมูลจำเป็นต้องแยกกลุ่มสำรวจเพื่อเปรียบเทียบผลต่างผ่านคำอธิบายในทฤษฎีจากการศึกษาที่กำหนดไว้ ดังนั้นในการเก็บข้อมูลจึงมีการคำนึงถึงความรู้ที่เป็นศาสตร์รองรับที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่

3.3.1 เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

การคัดเลือกพื้นที่ศึกษามาจากการอ้างอิงจากหลักฐานทางวิชาการที่ระบุชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นกลุ่มชุมชนที่ยังคงเหลือผู้พูดภาษาแสก กลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก (Ethnic Groups Saek) คำนึงถึงการศึกษาข้อมูลตามการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษาเป็นหลัก

3.3.2 เกณฑ์การคัดเลือกเรียนกรณีศึกษา

ข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นการอธิบายถึงทางสังคมศาสตร์และทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ควบคู่กัน เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นให้ชัดเจนถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) ที่สัมพันธ์ต่อพื้นที่กรณีศึกษา ของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ซึ่งการเลือกกลุ่มตัวอย่างจะใช้ข้อมูลหลักในการสำรวจจากชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสก กลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) เป็นการกำหนดเลือกเรียนที่มีผู้พูดภาษาแสกอาศัยอยู่ โดยอาศัยปัจจัยพื้นฐานในการศึกษา โดยเป็นเรียนที่ผู้พูดภาษาแสกอาศัยอยู่อายุเรียนไม่เกิน 59 ปีและอายุเรียนที่มากกว่า 59 ปี (อ้างอิงตามแผนแม่บทด้านทรัพยากรบุคคล การเคหะแห่งชาติ ปี 2560-2564 (ปรับปรุง ปี 2561) อ้างด้วย กลุ่มช่วงอายุคนในวัยทำงาน 15-59 ปี คือกลุ่มช่วงอายุคนที่มีการเปลี่ยนแปลง วิธีการอยู่อาศัยและการย้ายถิ่นฐานภูมิลำเนาในสถิติที่สูงสุด จากตัวบ่งชี้ด้านการสำรวจประชากรศาสตร์ ฐานข้อมูลกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2557)

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แสกจากภาษาพูดที่ยังคงอยู่ การสืบค้นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพพื้นที่และพฤติกรรมการใช้พื้นที่เรือนอยู่อาศัย ถือเป็นข้อมูลลักษณะทางกายภาพภายใต้บริบทพื้นที่ทางวัฒนธรรมแสกที่สืบทอดต่อกันมา สิ่งสำคัญดังกล่าวจึงเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึง สัมภาระทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แสก ที่สามารถสื่อความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับวัฒนธรรมการอยู่อาศัยเรือน ซึ่งการเปรียบเทียบภูมิศาสตร์พื้นที่ในความแตกต่างของการตั้งถิ่นฐาน อีกทั้งรูปแบบเรือนจากองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เหล่านี้จึงเป็นที่มาสู่การกำหนด เกณฑ์การเลือกพื้นที่และเรียนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก

สมชาย นิลอาธิ (2551) ได้อธิบายถึงข้อสมมุติฐานเกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่ตั้งของชุมชนชาติพันธุ์แสกที่ได้ระบุว่า “ป่าหายโคกในอดีตมีพื้นที่ครอบคลุมในเขตพื้นที่อำเภออาจสามารถไปทิศตะวันตก แต่เดิมการย้ายถิ่นฐานนั้นมาหลบภัยสงครามในป่าไผ่” ข้อสมมุติฐานที่ว่านั้น เป็นประเด็นหนึ่งที่สร้างแนวคิดเชื่อมโยงถึง “จุดพื้นที่เชื่อมต่อทางวัฒนธรรม Connecting Point Cultural Area” ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในปัจจุบันจากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม ซึ่งในสภาพปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวอยู่บริเวณหมู่บ้านไผ่ล้อมและหมู่บ้านอาจสามารถ จึงสามารถสื่อให้ทราบถึงความเป็นพื้นที่ตัวแทนทางวัฒนธรรมแสกที่ยังคงอยู่ได้ เนื่องจากยังปรากฏการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อและเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมอื่น ๆ ปฏิบัติในช่วงเดือน 3 ของทุกๆปีอยู่เสมอ

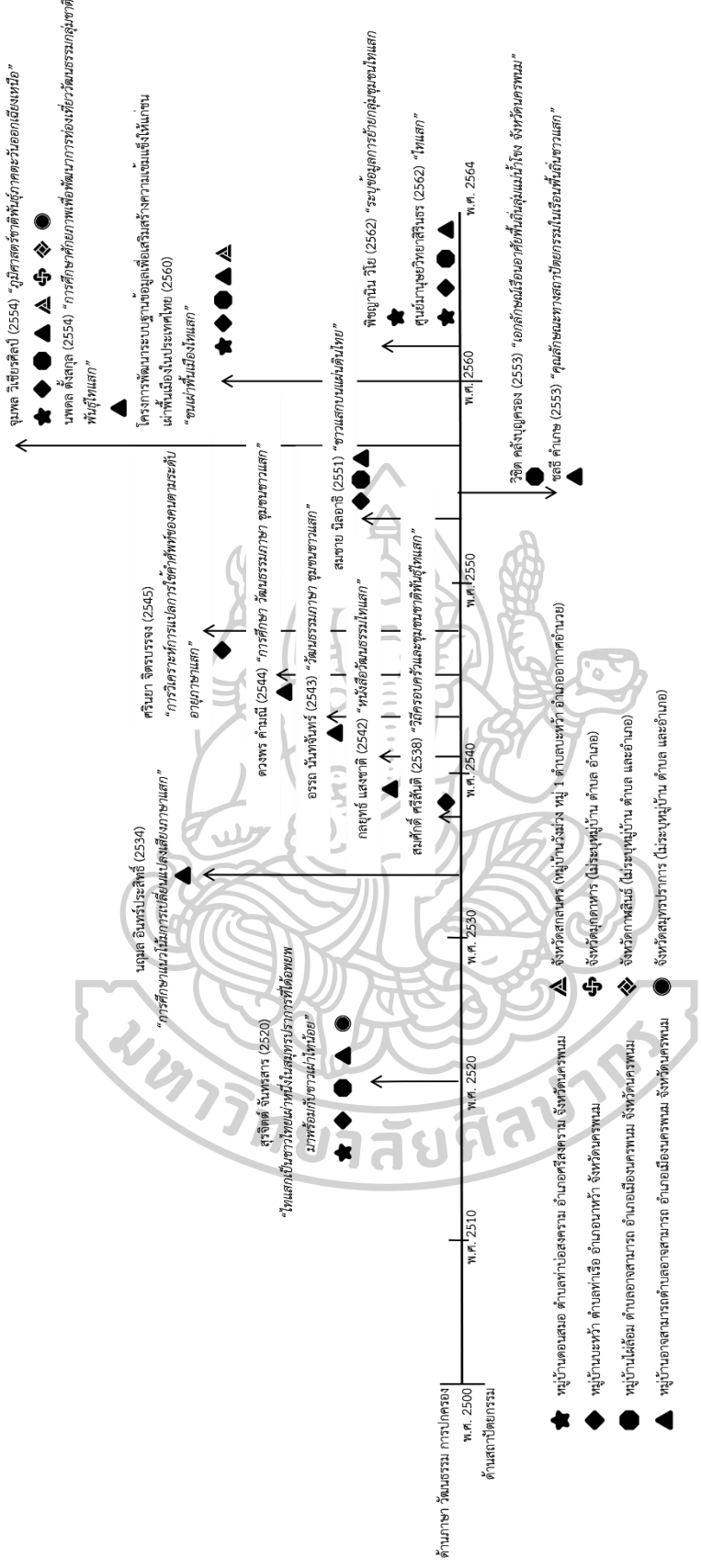
อีกทั้งชุมชนหมู่บ้านไผ่ล้อมและหมู่บ้านอาจสามารถ ยังกำหนดพื้นที่ทางความเชื่อ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมที่สามารถแสดงความกตัญญูทศเวทที่ต่อคติความเชื่อบรรพบุรุษเจ้าปู่ สื่อผ่าน "ศาลโองมู่" ที่ชาวแสกเคารพนับถือ ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของทางชาวแสกในชุมชนหมู่บ้านอาจสามารถ กำหนดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางประเพณีถือปฏิบัติร่วมกันไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวเป็นเพียงพื้นที่ตัวแทนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมความเชื่อของชาวแสกกับพื้นที่ชุมชนเพียงชุมชนเดียวเท่านั้น เนื่องจากผลข้อมูลสำรวจชุมชนชาวแสกในหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่ได้ชี้ชัดว่าพื้นที่วัฒนธรรมความเชื่อของชาวแสก "ศาลโองมู่" ในชุมชนหมู่บ้านอาจสามารถ จะสามารถเป็นตัวแทนให้กับตนได้

อีกทั้ง คำอธิบายร่วมในประเด็นสำคัญที่สามารถบ่งชี้ให้ทราบถึงบริบทการดำรงชีวิตทางวัฒนธรรมแสกที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันอีกสิ่งหนึ่งคือ ข้อมูลผลการศึกษาสำรวจเรือนอยู่อาศัยในจากรูปแบบกายภาพสภาพแวดล้อมพื้นที่ตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันของชุมชนชาวแสกและลักษณะรูปแบบเรือนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายใต้บริบททางวัฒนธรรมแสกเขตพื้นที่อื่นของจังหวัดนครพนม จะถูกนำมาร่วมพิจารณาคัดเลือกเรือนตัวแทนเพื่อนำมาอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับสัมภาระทางวัฒนธรรมแสกนั้นด้วย ผ่านการสำรวจเรือนของกลุ่มผู้พูดภาษาแสกสู่การเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่าง

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของเกณฑ์การเลือกพื้นที่เรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก เพื่อให้ทราบถึงความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการเลือกเรือนกรณีศึกษาผ่านองค์ประกอบข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งกำหนดออกเป็น 3 กลุ่มองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การแบ่งแยกพื้นที่สำรวจเรือน

โดยอาศัยการทบทวนพิจารณาเอกสารทางวิชาการ ผ่านการแยกประเภทตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน (Stratified sampling) เพื่อให้ทราบถึงพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสกในเขตอำเภอต่างๆในจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 10 แสดงช่วงระยะเวลาที่ระบุข้อมูลด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมและภาษาวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาแต้

หลังการสืบค้นเอกสารหลักฐานทางวิชาการย้อนหลัง และรวบรวมข้อมูล (Data Compilation) รูปแบบเชิงวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยในช่วงระยะเวลาที่ระบุถึง แหล่งข้อมูลเฉพาะลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยของกลุ่มผู้พูดภาษาแสก “กลุ่มชาติพันธุ์แสก” ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทนนครพนม ในช่วงระหว่างปีพ.ศ.2500 ถึง ปีพ.ศ. 2564 จากการศึกษา คำอธิบายเอกสารหลักฐานทางวิชาการจำนวนทั้งหมดของแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาแสก พบว่ามี 14 แหล่งข้อมูล ที่สามารถระบุรายละเอียดการเคลื่อนย้ายพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยของกลุ่มผู้พูดภาษาแสกได้อย่างชัดเจน ถึงเหตุผลในการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะกลุ่มข้อมูล กล่าวคือ 1.กลุ่มข้อมูลด้านสถาปัตยกรรม 2.กลุ่มข้อมูลด้านภาษา วัฒนธรรม และการปกครอง กลุ่มข้อมูลดังกล่าวนี้ สามารถนำมาใช้อ้างอิงในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเลือกพื้นที่สำรวจภาคสนาม เพื่อกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาในระดับพื้นฐานถึงตำแหน่งการตั้งถิ่นฐานของเรือนอยู่อาศัย และชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสก ของแต่ละเขตอำเภอพื้นที่ในจังหวัดจันทนนครพนม

อีกทั้งแหล่งข้อมูลที่ได้ศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น ส่วนใหญ่พบว่าศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มข้อมูลด้านภาษา วัฒนธรรม การปกครอง ในช่วงปีพ.ศ.2534 ถึง ปีพ.ศ. 2562 พบเพียง 2 แหล่งข้อมูล ที่ระบุอยู่ในช่วงปีพ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัยเฉพาะเขตพื้นที่ แต่ไม่ได้สำรวจเรือนอยู่อาศัยของชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่อื่น ดังนั้นการเก็บข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัย ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาเรือนอยู่อาศัยกลุ่มผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดจันทนนครพนม โดยระบุเลือกพื้นที่กรณีศึกษาในระดับท้องถื่นไว้ 3 อำเภอหลัก กล่าวคือ อำเภอเมือง อำเภอนาหว้า และอำเภอศรีสงคราม โดยอ้างอิงจากหลักฐานทางวิชาการที่ได้สืบค้น เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเรือนในพื้นที่เขตอำเภออื่นของจังหวัดจันทนนครพนม

เบื้องต้นผู้วิจัยได้ลงสำรวจในเขตพื้นที่ 3 อำเภอดังที่ระบุไว้ข้างต้น สังเกตพบลักษณะของการขยายพื้นที่อยู่อาศัยในแต่ละเขตชุมชนหมู่บ้านของทั้ง 3 อำเภอในกลุ่มพื้นที่กรณีศึกษา สาเหตุหลักอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นฐานทางสังคมชุมชนท้องถิ่นสู่สังคมเมืองในอดีต แต่ปัจจุบันพบว่าการย้ายถิ่นฐานมีแนวโน้มการย้ายกลับคืนสู่สังคมชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และเลือกตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ของบรรพบุรุษที่มีอยู่เดิมนั้น ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวอาจสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่สร้างรูปแบบความสัมพันธ์สู่ความเปลี่ยนแปลง จากสภาพการอยู่รอดที่มีปัจจัยบังคับจากรายรับและรายจ่ายที่สูงขึ้น เหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการปรับตัวทั้งภายนอกและภายในพื้นที่ชุมชน ภายใต้อาณัติความเป็นด้านพื้นที่อยู่อาศัยลักษณะการสร้างครอบครัวเดี่ยว ที่เริ่มต้นจากการสร้างครอบครัวในระดับ

การอยู่รอดแบบพื้นฐานสามารถประกอบอาชีพในพื้นที่ของตนเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพตามความเหมาะสมได้

อีกทั้งปัจจัยที่ปรากฏสู่ความเปลี่ยนแปลงนั้น ยังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมบริเวณพื้นที่ชุมชน จากการเลือกพื้นที่สร้างครอบครัวใหม่ปรับรูปแบบพื้นที่ขยายเรือนอยู่อาศัย กล่าวคือการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากคติความเชื่อในความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านการแต่งงานออกเรือน ซึ่งทำให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างเครือญาติกับลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งเรือนอยู่อาศัย สอดคล้องกับคำอธิบายเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม โดย อมรา พงศาพิชญ์ (2545) ได้ระบุถึงรูปแบบลักษณะความสัมพันธ์ลักษณะหลักปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม กล่าวคือ คนกลุ่มชาติพันธุ์สามารถดำรงอยู่ด้วยความเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง ภายใต้สังคมที่มีวัฒนธรรมรอง (Subordinate Culture) ย่อมเกิดความเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดกระบวนการปรับตัวสู่บริบททางสังคม ซึ่งพัฒนาสู่ความเป็นวัฒนธรรมหลัก (Dominant Culture) ที่กระจายตัวในสภาพแวดล้อมนั้น

อย่างไรก็ตาม การยอมรับวัฒนธรรมบางประการเข้าไป พร้อมกับการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมเก่าเดิมของตนไว้อย่างกลมกลืน จนกลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน ถือเป็นรูปแบบการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่ปลูกฝัง (Acculturation Culture) อีกทั้งการปรับตัวจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะจากการยอมรับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผสมผสานภูมิปัญญาพื้นถิ่นวิถีการดำรงชีวิตเก่าเดิม เชื่อมโยงต่อประเพณีประจำปี รูปแบบความสัมพันธ์นี้จะค่อยๆ สะสมความเปลี่ยนแปลงให้การคงอยู่ของวัฒนธรรมเสกมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 การเลือกเรือนกรณีศึกษา

เน้นลักษณะการศึกษาเชิงลึกด้านบริบทการอยู่อาศัยที่สื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แ่กในภาพรวม ซึ่งเรือนกรณีศึกษาจะพิจารณาเลือกเรือนที่ปรากฏในเขตพื้นที่ 3 อำเภอเป็นหลัก กล่าวคือ อำเภอเมือง อำเภอนาหว้า และอำเภอศรีสงคราม เพราะเป็นกลุ่มพื้นที่ ที่ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม โดยอ้างอิงตามเอกสารทางวิชาการที่ได้ศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่กรณีศึกษาที่อธิบายไว้ในองค์ประกอบที่ 1 จึงสามารถกำหนดเขตพื้นที่ได้ 3 อำเภอดังกล่าว

ซึ่งผลจากสืบค้นเอกสารทางวิชาการถึงพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของวัฒนธรรมแ่ก จึงแบ่งชั้นข้อมูลออกเป็น 2 ระดับพื้นที่เป็นหลัก คือ **1.ระดับพื้นที่ภูมิภาค** (พิจารณา

เลือกเรียนกรณีศึกษาที่ปรากฏจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพพื้นที่ตั้งเรียนในเขตอำเภอ) และ 2. **ระดับพื้นที่ชุมชน** (พิจารณาเลือกเรียนกรณีศึกษาที่ปรากฏพื้นที่ตั้งเรียนในชุมชนเขตหมู่บ้าน) อาศัยวิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นประเด็นสำหรับการเลือกเรียนกรณีศึกษา ดังนี้

1. **ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างเรียนกับผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม** กล่าวคือ การคัดเลือกเรียนกรณีศึกษาต้องเป็นเรียนที่ปรากฏผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมนั้น ต้องยังคงสืบสานอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสก (Saek Ethnic Identity) ไว้ได้อย่างหนึ่ง เช่น ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมนั้นมีหลักฐานอ้างอิงที่สามารถยืนยันได้ว่าการสืบเชื้อสายชาติพันธุ์แสกมาจากบรรพบุรุษ ภาษาที่ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมนั้นยังคงใช้ภาษาแสกในการสื่อสารหรือผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมนั้น ยังคงการแต่งกายตามวัฒนธรรมแสกเมื่อเข้าร่วมประกอบพิธีประเพณีทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกของชุมชน เพื่อนำมาศึกษาเชิงลึกถึงการวิเคราะห์เกี่ยวกับความชัดเจนของผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกของชุมชนสื่อให้ทราบการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสก แม้สภาพแวดล้อมพื้นที่การตั้งถิ่นฐานจะแตกต่างกันหรือเปลี่ยนแปลงไป

2. **ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างกายภาพองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสก** กล่าวคือ การคัดเลือกกายภาพพื้นที่ตั้งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเกี่ยวกับเรียนกรณีศึกษา ที่สามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสก ทั้งทางด้านกายภาพทางพื้นที่ทางวัฒนธรรม และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม กล่าวคือ ผังบริเวณพื้นที่ตั้งเรียน องค์ประกอบโครงสร้างเรือน วัสดุหลักของเรือน เรือนนั้นต้องปรากฏรูปแบบหรือลักษณะเฉพาะ ขององค์ประกอบเรือนจากบริบทการดำรงวิถีชีวิต เช่น ลักษณะพื้นที่ระเบียงที่มีเพิงหลังคาที่ยื่นต่อออกมาจากหลังคาเรือนนอนทางด้านข้าง ผู้พูดภาษาแสกมักเรียกส่วนพื้นที่ต่อขยายนี้ว่า “เซียว” รวมถึงชานหน้าเรือนนอน “ชานฮ่องนูน” เป็นพื้นที่เชื่อมต่อบริเวณด้านประตูทางเข้าหน้าห้องนอน (ฮ่องนูน) อยู่ภายใต้โครงสร้างหลังเดียวกัน เป็นต้น อีกทั้งโครงสร้างหลักของเรือนจะต้องคงความสมบูรณ์ เช่น เสา พื้น ผนัง โครงสร้างหลังคา และสัดส่วนพื้นที่ว่าง ที่ยังคงปรากฏลักษณะพื้นที่ทางการใช้สอยในรูปแบบที่ต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ทางสังคม ภายใต้การสืบทอดทางประเพณีวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผ่านรูปแบบเรียนกรณีศึกษา

3. **ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเรียนกรณีศึกษากับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ** กล่าวคือ เรียนกรณีศึกษาในแต่ละหมู่บ้านของอำเภอจากขอบเขตพื้นที่ศึกษาในจังหวัดนครพนม จะต้องมีจำนวนมากเพียงพอต่อการศึกษา สามารถอธิบายถึงผลลัพธ์ของข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อ

วิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับสัมภาระทางวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์ชาติพันธุ์แสดจากเรือนอยู่อาศัย อีกทั้งเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง และการคงอยู่ของ บริบททางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในระดับพื้นที่ชุมชน และระดับพื้นที่ภูมิภาค

4. **ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกับอายุเรือน** กล่าวคือ เรือน กรณีศึกษาจำเป็นต้องปรากฏการตั้งเรือนในพื้นที่ศึกษาตามข้อมูลที่ได้รับไว้ข้างต้นและไม่มีการ เคลื่อนย้ายหรือปลูกเรือนขึ้นมาใหม่ในตำแหน่งพื้นที่อื่น เนื่องจากการสืบค้นตามกระบวนการเก็บ ข้อมูลทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาถึงบริบททางพื้นที่ตั้งถิ่นอาศัยที่สามารถ บ่งชี้ได้ว่าสังคมชุมชนนั้นมีการก่อรูปลักษณะรูปแบบเรือนในกลุ่มแต่ละชาติพันธุ์ที่พึงพาลักษณะการ จัดวางที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกับตัวเรือนอย่างไรบ้าง อาทิเช่น การวางเรือนตาม แนวลุ่มแม่น้ำหรือการวางเรือนภายใต้บริบทพื้นที่สูงบนภูเขา เป็นต้น รวมถึงการคัดเลือกเรือน กรณีศึกษาจากข้อมูลอ้างอิงทางเอกสารวิชาการและการสอบถามผู้อยู่อาศัยในสภาพปัจจุบัน ต้อง สามารถระบุถึงช่วงเวลาการก่อสร้างเรือนนั้นได้อย่างชัดเจน และอายุเรือนควรมีอายุอยู่ในช่วง ระหว่าง 40ถึง60 ปีหรือมากกว่า 60 ปี เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของ เรือน อีกทั้งเรือนดังกล่าวควรอยู่ในสภาพที่สามารถสืบค้นตรวจวัดโครงสร้างองค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรมได้

องค์ประกอบที่ 3 การจำแนกเรือนกรณีศึกษาจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับ รูปแบบเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดนครพนม

การพิจารณาจำแนกรูปแบบเรือนกรณีศึกษา ผู้วิจัยอาศัยการสืบค้นข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร ทางวิชาการ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่มาของหลักฐานอ้างอิงถึงรูปแบบเรือนพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียง ตอนบน ระบุถึงการจำแนกรูปแบบเรือนพื้นถิ่นในจังหวัดนครพนมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับจำแนกศึกษารูปแบบเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์แสด

เบื้องต้นจากการลงสำรวจภาคสนามบริเวณขอบเขตพื้นที่ 4 หมู่บ้านในเขต 3 อำเภอของ จังหวัดนครพนม ตามข้อมูลที่ใช้อ้างอิงจากคำอธิบายเกี่ยวกับพื้นที่กลุ่มกรณีศึกษา สามารถคัดเลือกที่ เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษา รวมทั้งหมด 22 หลัง แบ่งจำแนกตามกลุ่มหมู่บ้านดังนี้

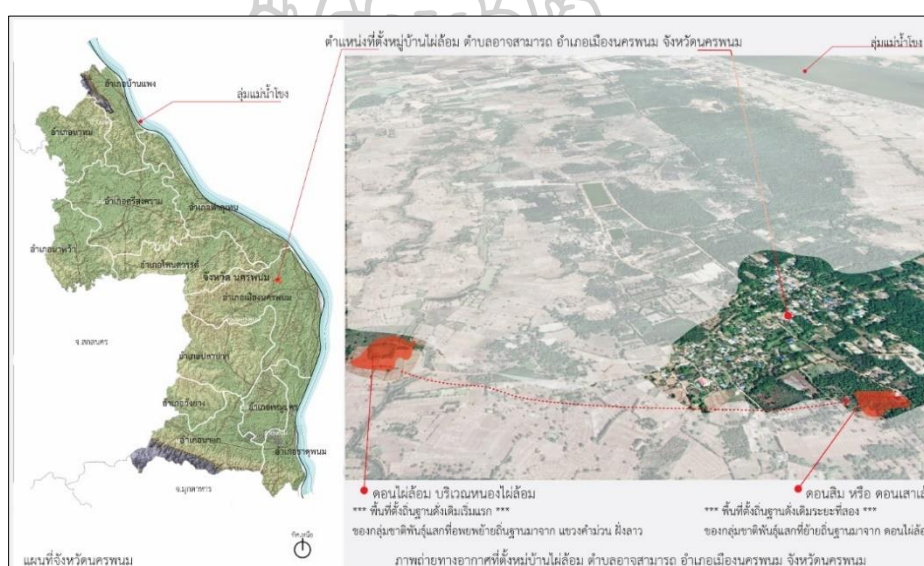
- หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ จำนวน 5 หลัง
- หมู่บ้านชะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จำนวน 9 หลัง
- หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จำนวน 3 หลัง
- หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จำนวน 5 หลัง

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลในภาพรวมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งแยกอธิบายข้อมูลในแต่ละหมู่บ้าน โดยข้อมูลต่าง ๆ ได้ระบุในช่องตารางแบ่งเป็นองค์ประกอบหัวข้อ 2 กลุ่ม คือ

1. องค์ประกอบด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยเรือน
2. องค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม

รวมพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านในเขต 3 อำเภอของจังหวัดนครพนม สามารถจำแนกตำแหน่งเรือนตามพื้นที่การศึกษา ดังนี้

พื้นที่การศึกษา หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

ภาพที่ 11 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

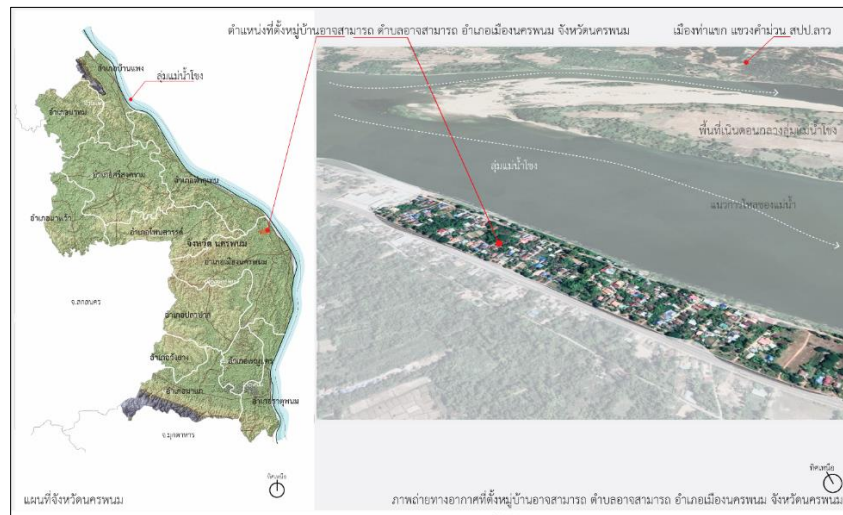
ภาพที่ 12 ผังตำแหน่งกลุ่มเรือนกรณีศึกษาหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม
ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

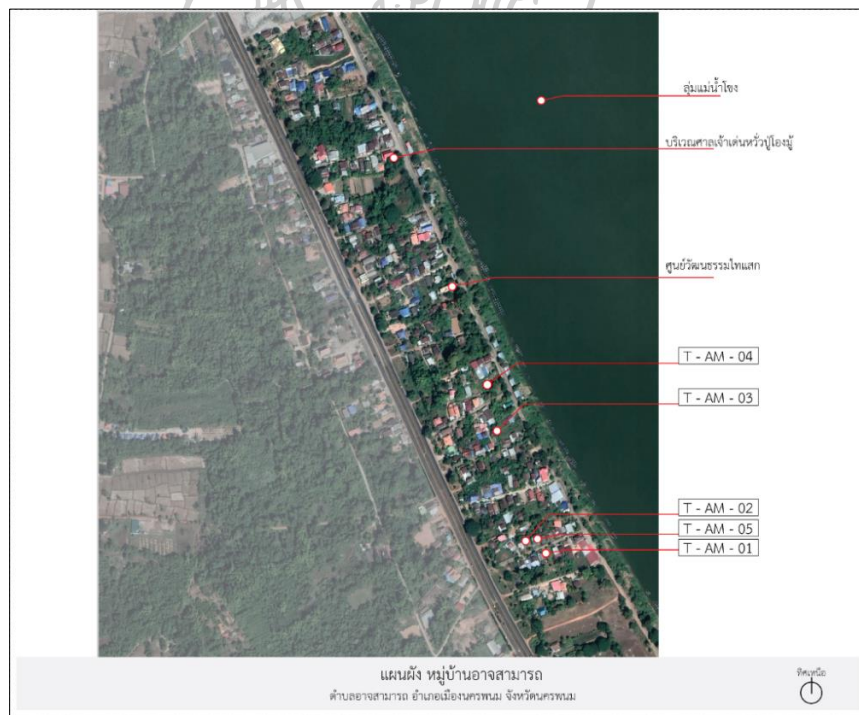
ตารางที่ 1 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง

รหัสเรือน	T - PL - 01	*T - PL - 02	*T - PL - 03A	T - PL - 03B	T - PL - 04	
รูปเรือน						
สภาพการใช้เรือน	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยบางครั้ง	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยประจำ	
องค์ประกอบด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยเรือน	วัฒนธรรมทาง (ภาษา)	ใช้ภาษาแสกพูดสื่อสารเฉพาะบุคคล				ไม่ใช้ภาษาแสก
	วัฒนธรรมประเพณี เดือน 3 (พิธีตรุษแสก)	เข้าร่วมเป็นประจำ ทุกปี	เข้าร่วมบางครั้ง		เข้าร่วมเป็นประจำ ทุกปี	เข้าร่วมบางครั้ง
	วัฒนธรรม (การแต่งกาย)	แต่งกายชุดชาติพันธุ์ แสกเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธีเดือน 3	แต่งกายชุดชาติพันธุ์ แสกใน บางครั้งเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธี	แต่งกายชุดชาติพันธุ์ แสกเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธีเดือน 3		แต่งกายชุดชาติพันธุ์ แสกใน บางครั้งเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธี
	วัฒนธรรมทางความ เชื้อศักดิ์สิทธิ์	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงศาลเจ้าปู่/ทำบุญคอนลิม				
	วัฒนธรรมทาง ความสัมพันธ์แบบ เครือญาติ	การสืบเชื้อสายโดย การแต่งงาน	การสืบเชื้อสายโดยตรงจากบิดา			ไม่ปรากฏ ความสัมพันธ์แบบ เครือญาติ
	องค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม	รูปแบบเรือน	ปลูกเรือนหลังใหม่ แบบเรือนชั้นเดียว รูปแบบร่วมสมัย	เรือนรูปแบบ วัฒนธรรมสืบทอด ยกใต้ถุนสูงแบบ ดั้งเดิม (เรือนหัว ลอย) * ไม่ ปรับเปลี่ยนหรือ เคลื่อนย้ายเรือน *	เรือนรูปแบบ วัฒนธรรมสืบ ทอดยกใต้ถุนสูง แบบดั้งเดิม *ไม่ปรับเปลี่ยน หรือเคลื่อนย้าย เรือน *	
การวางเรือน		วางเรือนขวางตะวัน			วางเรือนตามตะวัน	
หน้าเรือน		หันหน้าเข้าหาถนนที่อยู่ใกล้เรือน				
ผังบริเวณพื้นที่ใช้ สอย		พื้นที่โถงโล่งต่อขยาย ขานหน้าเรือน	เรือนนอนมีห้องเปิงมีฮ้านพระและพื้นที่โถงโล่งต่อขยายขาน (เขี้ยว) ต่างระดับ			พื้นที่โถงโล่งต่อ ขยายขาน (เขี้ยว)
ลักษณะหลังคา		หลังคาทรงจั่วซ้อน ชั้น	หลังคาทรงจั่วต่อ ขยายเทิบ (เกย) ด้านข้าง	หลังคาทรงจั่ว	หลังคาทรงจั่วซ้อน ชั้น	หลังคาทรงจั่ว ระดับต่ำ
ลักษณะฝาเรือน		ก่ออิฐฉาบปูน	ฝาไม้กระดาน (ฝาแอมแป้น)			
ลักษณะพื้นเรือน		พื้นปูนปูกระเบื้อง	ไม้กระดานขนาดยาว (พื้นไม้แป้น)			
วัสดุโครงสร้างเรือน		ก่ออิฐฉาบปูน	โครงสร้างหลักของเรือนใช้ไม้ หากเป็น เรือนแบบดั้งเดิม มักใช้เสาถากให้เป็น ทรงกลมสอดคานเข้าเสา (บางสอด)		ไม้และชั้นล่างก่ออิฐ ฉาบปูน	ไม้
ตำแหน่งบันได	มีบันได 1 จุดบริเวณหน้าเรือน					
เรือนกรณีศึกษาที่ผ่าน เกณฑ์การคัดเลือก	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน	

พื้นที่การศึกษา หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

ภาพที่ 13 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

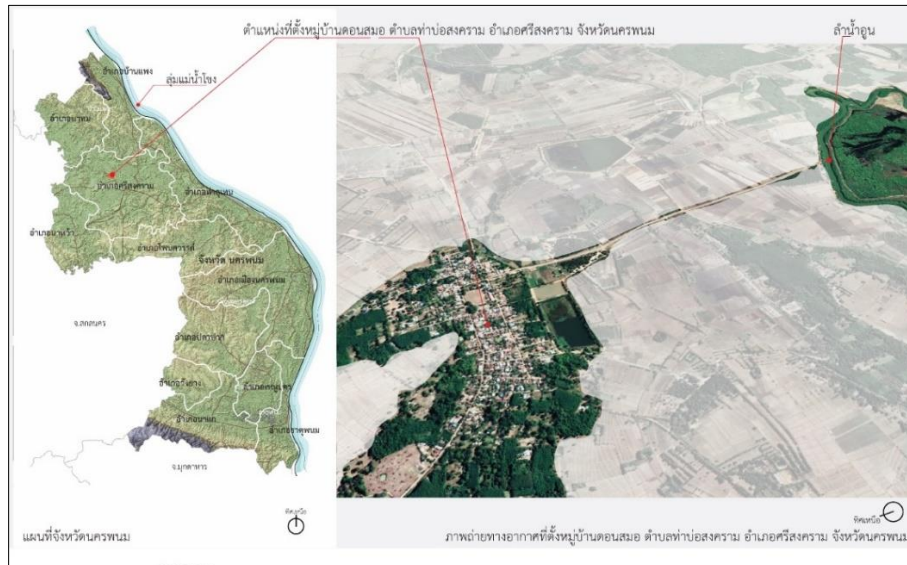
ภาพที่ 14 แสดงแผนผังตำแหน่งเรียนกรณศึกษาหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

ที่มา : ปรับปรุงจากภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งหมู่บ้านอาจสามารถ“Mitrearth.org map Thailand, 2020”

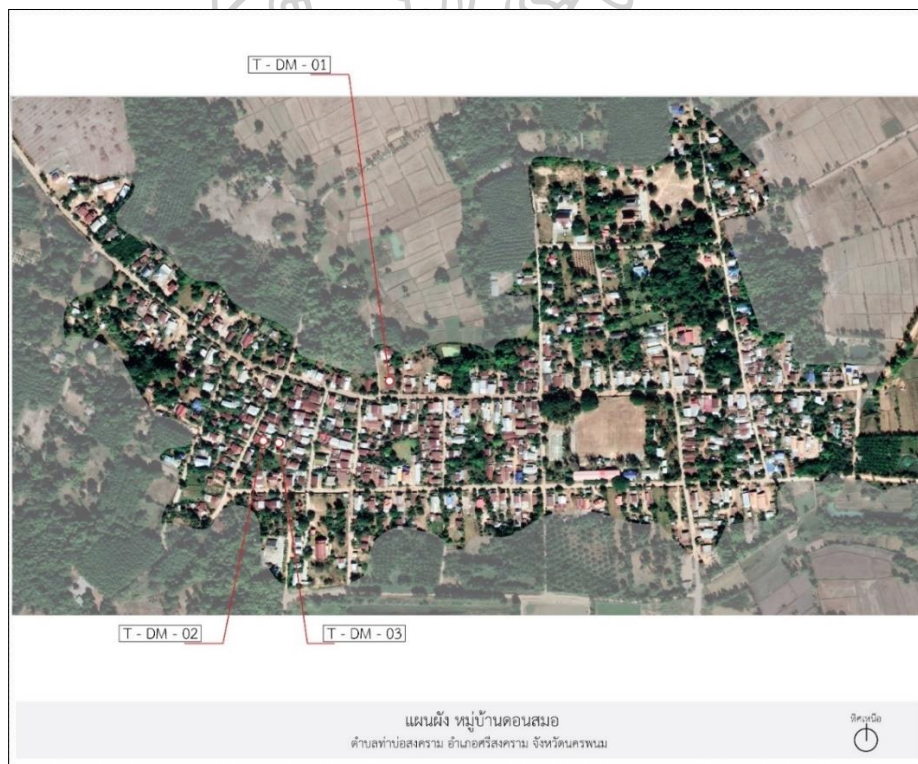
ตารางที่ 2 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

รหัสเรือน	T - AM - 01	*T - AM - 02	*T - AM - 03	T - AM - 04	T - AM - 05	
รูปเรือน						
สภาพการใช้เรือน	อยู่อาศัยประจำ	ปัจจุบันผู้อยู่อาศัยยังคงตั้งเรือนไว้เพื่อส่งเสริมเรียนรู้ด้านการสืบทอดทางวัฒนธรรมการดำรงอยู่ผ่านเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาสแกน		ปัจจุบันรื้อเรือนลงแล้ว	อยู่อาศัยประจำ	
วัฒนธรรมทาง(ภาษา)	ใช้ภาษาสแกนพูดสื่อสารเฉพาะบุคคล					
วัฒนธรรมประเพณีเดือน 3 (พิธีตรุษสแกน)	(เรือนผู้นำทางพิธีกรรมความเชื่อ * เรือนกวนจำ* เข้าร่วมพิธีที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านบริเวณ ศาลโองมู่	เข้าร่วมพิธีที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านบริเวณ ศาลโองมู่				
วัฒนธรรม (การแต่งกาย)	แต่งกายชุดชาติพันธุ์สแกนในบางครั้งเมื่อเข้าร่วมประกอบพิธีเดือน 3					
วัฒนธรรมทางความเชื่อศักดิ์สิทธิ์	เป็นผู้นำทางพิธีกรรมความเชื่อ *กวนจำ*	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงโองมู่และพิธีกินเตดเคนภายในบริเวณศาลโองมู่ของหมู่บ้าน				
วัฒนธรรมทางความสัมพันธ์แบบเครือญาติ	บุคคลผู้หนึ่งในครอบครัว (บิดาหรือมารดา) การสืบเชื้อสายโดยตรงจากบรรพบุรุษ					
รูปแบบเรือน	ปลูกเรือนหลังใหม่ ลักษณะเรือนชั้นเดียว รูปแบบร่วมสมัย	เรือนรูปแบบวัฒนธรรมสืบทอดยกใต้ถุนสูงแบบดั้งเดิม * ไม่ปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายเรือน *	เรือนรูปแบบวัฒนธรรมสืบทอดยกใต้ถุนสูงแบบดั้งเดิม	ปลูกเรือนหลังใหม่ ลักษณะเรือนชั้นเดียว รูปแบบร่วมสมัย		
การวางเรือน	วางขวางตะวัน	วางตามแนวตะวัน		-	วางขวางตะวัน	
หน้าเรือน	เรือนหลังใหม่ หันหน้าเรือนเข้าหาถนน	หันหน้าเรือนทางทิศใต้		-	เรือนหลังใหม่ หันหน้าเรือนเข้าหาถนน	
ผังบริเวณพื้นที่ใช้สอย	พื้นที่โล่งโล่งต่อขยาย ขานหน้าเรือน	เรือนนอนมีห้องเปิงมีฮ้านพระต่อขยาย โถงโล่งขาน (เขีย) ต่างระดับ		-	พื้นที่โล่งโล่งต่อขยาย ขานหน้าเรือน	
ลักษณะหลังคา	หลังคาทรงจั่ว	หลังคาทรงจั่วต่อขยายเทิบ (เกย) ด้านข้าง		-	หลังคาทรงจั่ว	
ลักษณะฝาเรือน	ก่ออิฐฉาบปูน	ฝาไม้กระดาน (ฝาแอมแป้น)			ก่ออิฐฉาบปูน	
ลักษณะพื้นเรือน	พื้นปูนปูกระเบื้อง	ส่วนใหญ่มีลักษณะเรือนยกใต้ถุนสูงปูไม้กระดานขนาดยาว (พื้นไม้แอมแป้น)			พื้นปูนปูกระเบื้อง	
วัสดุโครงสร้างเรือน	ก่ออิฐฉาบปูน	โครงสร้างเรือนใช้ไม้เสาเอกให้เป็นทรงกลมสอดคาน			ก่ออิฐฉาบปูน	
ตำแหน่งบันได	บันได 1 จุด	มีบันได 2 จุดบริเวณหน้าเรือน		บันได 1 จุด	บันได 1 จุด	
เรือนกรณีศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	

พื้นที่การศึกษา หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม

ภาพที่ 15 แสดงผังสภาพแวดล้อมหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม

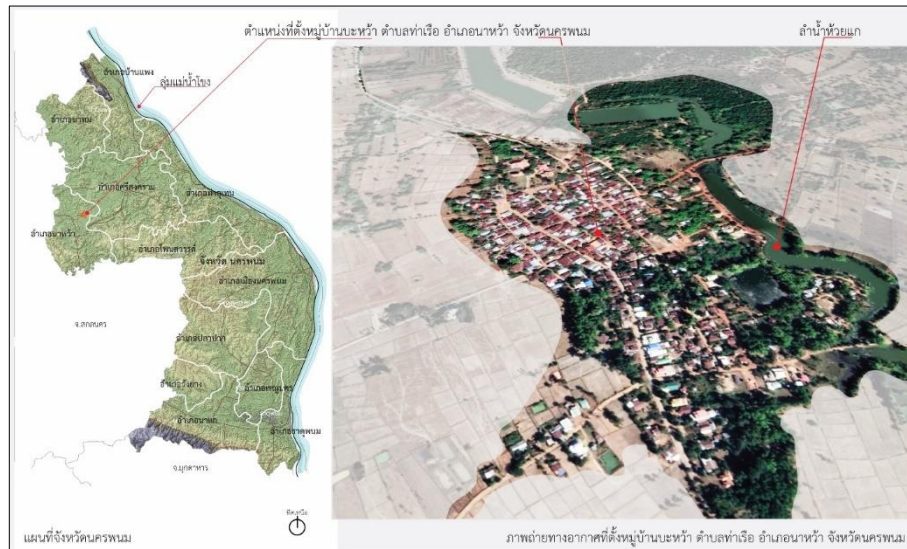
ภาพที่ 16 แสดงแผนผังตำแหน่งเรือนกรณศึกษาหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม

ที่มา: ปรับปรุงจากภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งหมู่บ้านดอนสมอ “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

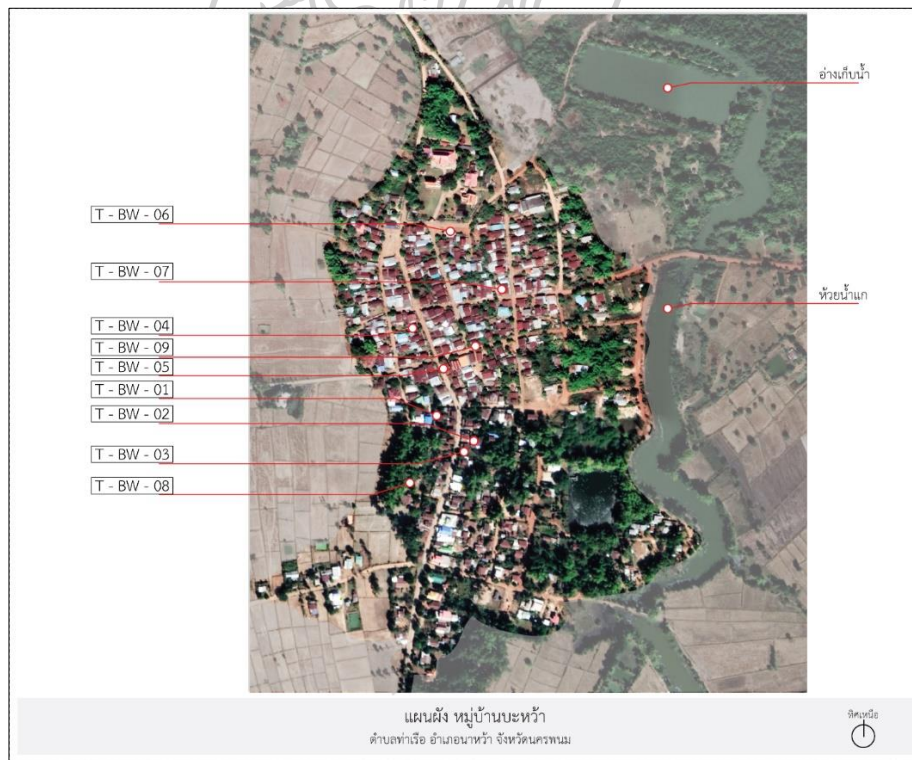
ตารางที่ 3 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม

	รหัสเรือน	*T - DM - 01	T - DM - 02	T - DM - 03
	รูปเรือน			
	สภาพการใช้เรือน	อยู่อาศัยบางครั้ง	อยู่อาศัยประจำ	
องค์ประกอบด้านวิถีวัฒนธรรมของผู้อยู่	วัฒนธรรมทาง (ภาษา)	ใช้ภาษาแสกพูดสื่อสารเฉพาะบุคคล		
	วัฒนธรรมประเพณี เดือน 3 (พิธีตรุษแสก)	เข้าร่วมพิธีที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน		
	วัฒนธรรม (การแต่งกาย)	แต่งกายชุดชาติพันธุ์แสกในบางครั้งเมื่อเข้าร่วมประกอบพิธีเดือน 3		
	วัฒนธรรมทางความเชื่อศักดิ์สิทธิ์	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงศาลปู่ตาภายในบริเวณหมู่บ้าน		
	วัฒนธรรมทางความสัมพันธ์แบบเครือญาติ	บุคคลผู้หนึ่งในครอบครัว (บิดาหรือมารดา) การสืบเชื้อสายโดยตรงจากบรรพบุรุษ		
องค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม	รูปแบบเรือน	เรือนรูปแบบวัฒนธรรม สืบทอดยุคได้ถุนสูงแบบดั้งเดิม * ไม่ปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายเรือน *	ปลูกเรือนยกได้ถุนสูง (รูปแบบร่วมสมัย)	
	การวางเรือน	วางเรือนตามแนวตะวัน	วางเรือนขวางแนวตะวัน	
	หน้าเรือน	หันหน้าเข้าหาถนนทางทิศใต้	หันหน้าเข้าหาถนน	
	ผังบริเวณพื้นที่ใช้สอย	เรือนนอนมีห้องเปิงมี้านพระต่อขยายโถงโถ่งชาน(เขีย) ต่างระดับ	กันผนังส่วนเรือนนอนเชื่อมต่อพื้นที่โถงโถ่งชาน (เขีย) ต่างระดับ	
	ลักษณะหลังคา	หลังคาทรงจั่วต่อขยายเทิบ (เกย) ด้านข้าง		
	ลักษณะฝาเรือน	ฝาไม้กระดาน (ฝาแอมแป้น)		
	ลักษณะพื้นเรือน	ส่วนใหญ่มีลักษณะเรือนยกได้ถุนสูงปูไม้กระดานขนาดยาว (พื้นไม้แป้น)		
วัสดุโครงสร้างเรือน	โครงสร้างเรือนใช้ไม้เสากลากให้เป็นทรงกลมสอดคาน	โครงสร้างหลักของเรือนใช้ไม้		
ตำแหน่งบันได	มีบันได 2 จุดบริเวณหน้าเรือน	มีบันได 1 จุดบริเวณหน้าเรือน		
เรือนกรณีศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	

ข้อมูลพื้นที่การศึกษา หมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า

ภาพที่ 17 แสดงผังสภาพแวดล้อม หมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า

ภาพที่ 18 แสดงผังตำแหน่งกลุ่มเรียนกรณีศึกษาหมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
ที่มา: ปรับปรุงจาก ภาพถ่ายทางอากาศที่ตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ตารางที่ 4 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า

รหัสเรือน	*T - BW - 01	*T - BW - 02	T - BW - 03	*T - BW - 04	*T - BW - 05	
รูปเรือน						
สภาพการใช้เรือน	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยบางครั้ง	อยู่อาศัยประจำ	อยู่อาศัยประจำ	
องค์ประกอบด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยเรือน	วัฒนธรรมทาง (ภาษา)	ใช้ภาษาแสกพูดสื่อสารเฉพาะบุคคล				
	วัฒนธรรมประเพณี เดือน 3 (พิธีตรุษแสก)	เข้าร่วมเป็นประจำทุกปี	เข้าร่วมบางครั้ง	เข้าร่วมเป็นประจำทุกปี		
	วัฒนธรรม (การแต่งกาย)	แต่งกายชุดชาติพันธุ์แสกเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธีเดือน 3	แต่งกายชุดชาติพันธุ์แสกใน บางครั้งเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธี เดือน 3	แต่งกายชุดชาติพันธุ์แสกเมื่อเข้าร่วม ประกอบพิธีเดือน 3		
	วัฒนธรรมทางความ เชื้อศักดิ์สิทธิ์	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงศาลดอนปู่ท้าย หมู่บ้าน	เข้าร่วมบางครั้ง	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงศาลดอนปู่ท้าย หมู่บ้าน		
	วัฒนธรรมทาง ความสัมพันธ์แบบ เครือญาติ	การสืบเชื้อสายโดยตรงจากบิดา			การสืบเชื้อสาย โดยการแต่งงาน	การสืบเชื้อสาย โดยตรงจากบิดา
องค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม	รูปแบบเรือน	เรือนรูปแบบวัฒนธรรมสืบทอดยกใต้ ถุนสูงแบบดั้งเดิม *ไม่ปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายเรือน*	ปลูกเรือนหลัง ใหม่บริเวณพื้นที่ เดิมยกใต้ถุนสูง (รูปแบบร่วมสมัย)	เรือนรูปแบบวัฒนธรรมสืบทอดยกใต้ ถุนสูงแบบดั้งเดิม * ไม่ปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายเรือน *		
	การวางเรือน	การวางเรือนตามแนวตะวันตก				
	หน้าเรือน	การวางเรือนส่วนใหญ่หันหน้าเข้าหาทิศเหนือซึ่งเป็นตำแหน่งที่ตั้ง วัด (พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์)				
	ผังบริเวณพื้นที่ใช้ สอย	เรือนนอนมีห้องเปิงมีฮ้านพระและ พื้นที่โถงโล่งต่อขยายชาน(เขีย) ต่าง ระดับ	พื้นที่โถงโล่งต่อ ขยายชาน (เขีย) ต่างระดับ	เรือนนอนมีห้องเปิงมีฮ้านพระและ พื้นที่โถงโล่งต่อขยายชาน(เขีย) ต่าง ระดับ		
	ลักษณะหลังคา	หลังคาทรงจั่วต่อขยายเทิบ (เกย) ด้านข้าง				
	ลักษณะฝาเรือน	ฝาไม้กระดาน (ฝาแอมแป้น)				
	ลักษณะพื้นเรือน	ส่วนใหญ่มีลักษณะเรือนยกใต้ถุนสูงปูไม้กระดานขนาดยาว (พื้นไม้แป้น)				
วัสดุโครงสร้างเรือน	โครงสร้างหลักของเรือนใช้ไม้ หากเป็นเรือนแบบดั้งเดิมจะใช้เสาถากให้เป็นทรงกลมสอดคาน เข้า เสา (บางสอด) วางตง (บางพาด) เหนือคาน และช่วงปัจจุบันเรือนบางหลังใช้เสาปูนต่อทาบเสาไม้ ทรง 4 เหลี่ยม					
ตำแหน่งบันได	มีบันได 1 จุดบริเวณหน้าเรือน					
เรือนกรณีศึกษาที่ผ่าน เกณฑ์การคัดเลือก	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	

ตารางที่ 5 เรือนที่เข้าข่ายเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า (ต่อ)

รหัสเรือน	T - BW - 06	T - BW - 07	T - BW - 08	T - BW - 09	
รูปเรือน					
สภาพการใช้เรือน	อยู่อาศัยประจำ			ไม่มีผู้อยู่อาศัย	
องค์ประกอบบ้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้อยู่	วัฒนธรรมทาง (ภาษา)	ไม่ใช้ภาษาแสก			
	วัฒนธรรมประเพณี เดือน 3 (พิธีตรุษแสก)	เข้าร่วมบางครั้ง	เข้าร่วมเป็นประจำทุกปี	เข้าร่วมบางครั้ง	ไม่เข้าร่วม เนื่องจากย้ายไปอยู่ในต่างอำเภอ
	วัฒนธรรม (การแต่งกาย)	แต่งกายชุดชาติพันธุ์แสกในบางครั้งเมื่อเข้าร่วมประกอบพิธีเดือน 3			ไม่ปรากฏ
	วัฒนธรรมทางความเชื่อศักดิ์สิทธิ์	เข้าร่วมพิธีบวงสรวงศาลดอนปู่ท่ายหมู่บ้าน			ไม่ปรากฏ
	วัฒนธรรมทางความสัมพันธ์แบบเครือญาติ	การสืบเชื้อสายโดยตรงจากบิดา			
องค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม	รูปแบบเรือน	เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสิบหอดยกใต้ถุนสูง (แบบดั้งเดิม)	ปลูกเรือนหลังใหม่ ลักษณะเรือนชั่วคราว	เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสิบหอดยกใต้ถุนสูง (แบบดั้งเดิม) และปลูกเรือนหลังใหม่ด้านข้าง	
	การวางเรือน	วางเรือนตามแนวตะวัน			วางเรือนวางแนวตะวัน
	หน้าเรือน	ส่วนใหญ่หันหน้าเข้าหาทิศเหนือ	หันหน้าเข้าหาถนน		
	ผังบริเวณพื้นที่ใช้สอย	กั้นผนังส่วนเรือนนอนเชื่อมต่อพื้นที่โรงโม่ขยาชาน(เขีย) ต่างระดับ แยกส่วนห้องครัวไว้ด้านหลัง		กั้นผนังส่วนเรือนนอนเชื่อมต่อพื้นที่โรงโม่ขยาชาน (เขีย) ต่างระดับ	
	ลักษณะหลังคา	หลังคาทรงจั่วต่อขยายเทิบ (เกย) ด้านข้าง		หลังคาทรงจั่ว	
	ลักษณะฝาเรือน	ฝาไม้กระดาน (ฝาแอมแป้น)			
	ลักษณะพื้นเรือน	ส่วนใหญ่มีลักษณะเรือนยกใต้ถุนสูงปูไม้กระดานขนาดยาว (พื้นไม้แป้น)			
	วัสดุโครงสร้างเรือน	โครงสร้างหลักของเรือนใช้ไม้ หากเป็นเรือนแบบดั้งเดิมจะใช้เสาถากให้เป็นทรงกลมสอดคาน			เรือนหลังเก่า โครงสร้างหลักของเรือนใช้ไม้
ตำแหน่งบันได	มีบันได 1 จุดบริเวณหน้าเรือน				
เรือนกรณีศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	

จากตารางข้อมูลผลสำรวจเรือนที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาเรือนอยู่อาศัยผู้พูดภาษาแสกจากทั้ง 4 หมู่บ้านนั้น แสดงให้ทราบถึงความแตกต่างสามารถตามองค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม สามารถแบ่งตาม 3 ลักษณะรูปแบบเรือน ดังนี้

ตารางที่ 6 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบประเพณีดั้งเดิม ที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก

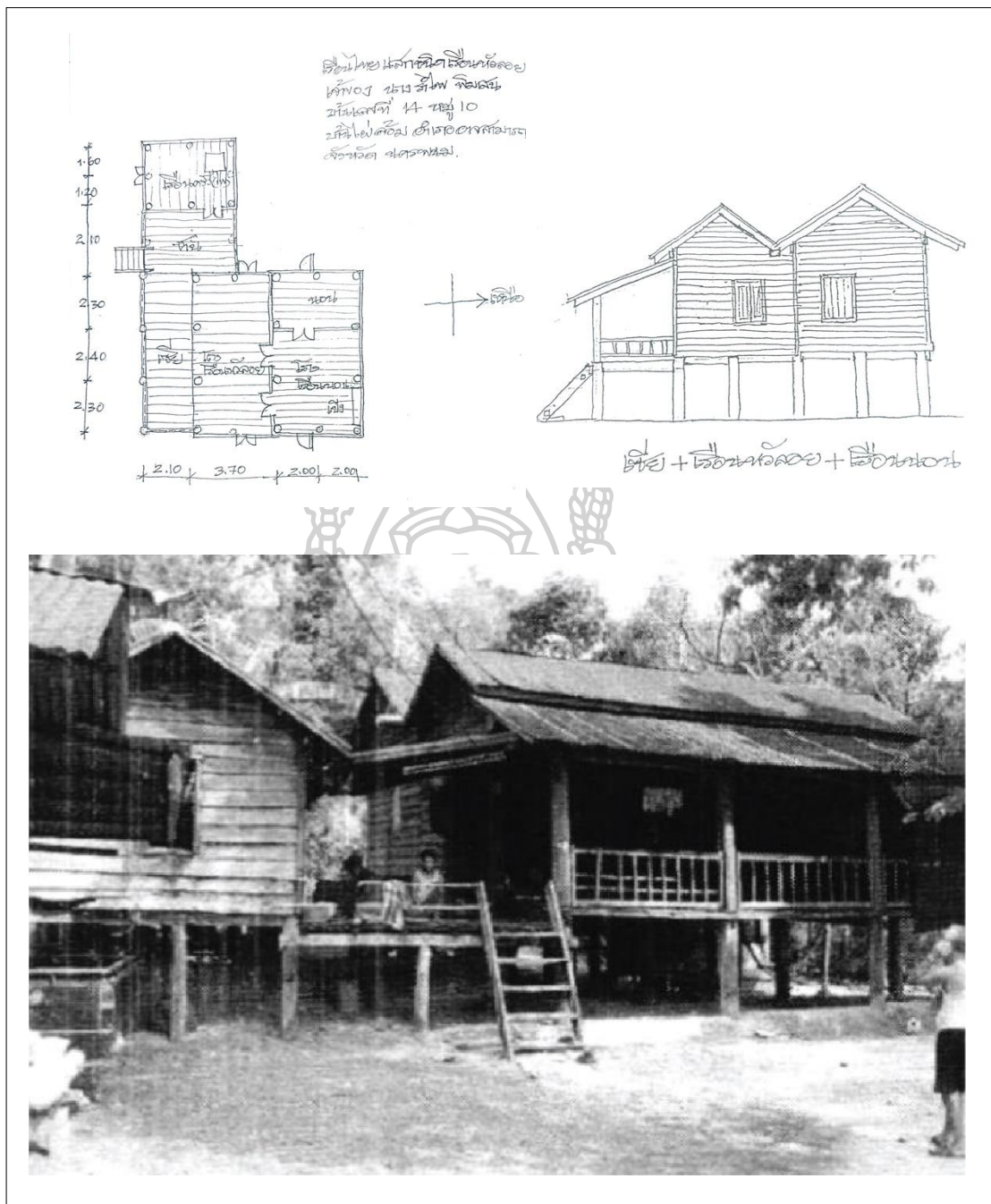
1. เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบประเพณีดั้งเดิม)		
รูปเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รหัสเรือน
	หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	T - PL - 03A
	หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า	T - BW - 01
		T - BW - 02
		T - BW - 04
		T - BW - 05
	หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อ-สงคราม อำเภอศรีสงคราม	T - DM - 01
	หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม	T - AM - 02
		T - AM - 03

พบเรือนจำนวน 8 หลัง ที่ยังคงอยู่เกี่ยวกับรูปแบบวัฒนธรรมสืบทอดการยกใต้ถุนสูงแบบดั้งเดิม และไม่ปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายที่ตั้งเรือนไปจากเดิม อีกทั้งเรือนดังกล่าวยังสามารถสืบค้นจากการสอบถามผู้อยู่อาศัยในรุ่นปัจจุบันถึงวัฒนธรรมสืบทอดที่ยังคงอยู่จากการใช้ภาษาแสกพูดสื่อสารเฉพาะบุคคล เมื่อพิจารณาถึงลักษณะรูปแบบเรือนในภาพรวม มักจะปรากฏพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบโครงสร้างเรือนลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนผู้พูดภาษาแสกที่สำรวจพบในฝั่งแขวงคำม่วน ประเทศลาว

ตารางที่ 7 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบผสมผสาน (แบบประเพณีต่อขยายโครงสร้างหลังคา “เรือนแฝด” และ “เรือนโง่ง หรือ เรือนหัวลอย) ที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือนกรณีศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์แสก

2. เรือนรูปแบบผสมผสาน (แบบประเพณีต่อขยายโครงสร้างหลังคา “เรือนแฝด” และ “เรือนโง่ง หรือ เรือนหัวลอย)		
รูปเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รหัสเรือน
	หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	T - PL - 02

จากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามพบเรือนเรือนรูปแบบผสมผสานแบบประเพณีต่อขยายโครงสร้างหลังคา “เรือนแฝด” หรือ “เรือนโง่ง” ในลักษณะเรือนหัวลอย เพียงจำนวน 1 หลัง ซึ่งเรือนหลังดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับ ข้อมูลการสำรวจเรือนชาติพันธุ์โดย โดย วิชิต คลังบุญครอง และคณะ (2553) ได้ระบุคำอธิบายถึงเรือนกรณีศึกษาที่ใช้เป็นเรือนตัวแทนถึงรูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่พบในจังหวัดนครพนม พบว่าเรือนดังกล่าวมีลักษณะรูปแบบเรือนหัวลอยต่อขยายเทิบ (เกย) ออกทางด้านข้าง ดังรูป

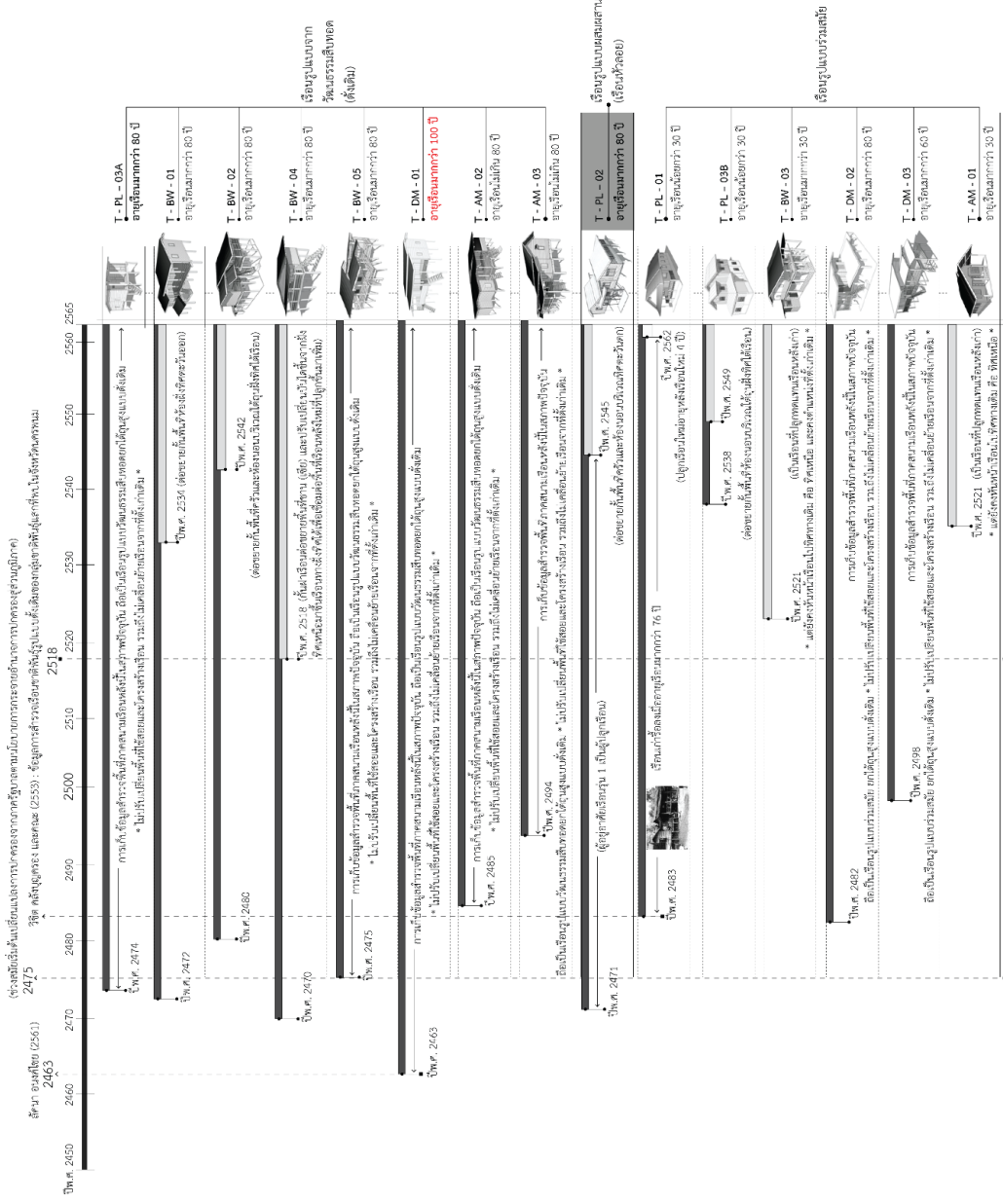
ภาพที่ 19 แสดงลักษณะเรือนหัวลอย เรือนกรณีศึกษารูปแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่สำรวจพบในจังหวัดนครพนม

ที่มา: วิชิต คลังบุญครอง และคณะ (2553)

ตารางที่ 8 สรุปรายละเอียดการจำแนกเรือนรูปแบบร่วมสมัยที่เข้าข่ายตามเกณฑ์การเลือกเรือน
กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสก

3. เรือนรูปแบบร่วมสมัย		
รูปเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รหัสเรือน
	หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจ สามารถ อำเภอเมือง	T - PL - 01
		T - PL - 03B
	หมู่บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า	T - BW - 03
	หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อ- สงคราม อำเภอศรีสงคราม	T - DM - 02
		T - DM - 03
	หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม	T - AM - 01

จากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามได้คัดเลือกเรือนรูปแบบร่วมสมัย จำนวน 6 หลัง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่ชัดเจนในส่วนบทวิเคราะห์เกี่ยวกับสัมภาระทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสก ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยข้อมูลหลักในองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยเรือน คือ วัฒนธรรมทางภาษา (เรือนอยู่อาศัยผู้พูดภาษาแสก) ในสภาพปัจจุบันเป็นตัวชี้วัดในขั้นตอนสุดท้าย เนื่องจากภาษาแสกถือเป็นการสื่อสารในความหมายเฉพาะและสำเนียงที่คงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ได้อย่างชัดเจน ถือเป็นสัมภาระทางวัฒนธรรมที่สำคัญ จึงสามารถสรุปเรือนกรณีศึกษาได้ 15 หลัง จาก 4 หมู่บ้าน

ภาพที่ 20 แสดงการสรุปอายุเรือนกรณีศึกษา

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลมุ่งเน้นศึกษาเพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของ 3 ช่วงระยะสังเกตตาม ทฤษฎี แนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) คือ นำพาสืบสานมา (ดั้งเดิม) อัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) และการปรับเปลี่ยน (หยิบยืม) กระบวนการหยิบยืมและการผสม กลมกลืนทางวัฒนธรรม (Acculturation and Assimilation) รวมถึงการเปลี่ยนแปลง (ละทิ้งไป ทั้งหมดในบริบทที่เปลี่ยนแปลง) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทาง วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง (Culture Contact and Change) ผ่านตัวแปรที่กำหนดดังนี้

1. ตัวแปรลักษณะรูปแบบของ ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีดำรงอยู่จากสภาพเศรษฐกิจ ชุมชน และการปกครองในสังคมอดีตถึงปัจจุบันต่อกลุ่มชุมชนที่ยังคงเหลืออยู่ของภาษาพูดชาติพันธุ์ แสก ในขอบเขตพื้นที่การศึกษา อาจศึกษาพื้นที่บริเวณ ไกลเคียงที่พบข้อสังเกตด้านการผสมผสาน ทางวัฒนธรรม (Acculturation) ของกลุ่มชาติพันธุ์แสก (Ethnic Groups Saek) เพิ่มเติมจากการ สืบสวนพื้นที่การศึกษาหลัก การเก็บข้อมูล จะใช้วิธีสัมภาษณ์ ถาม-ตอบในประเด็นที่เกี่ยวกับกรอบ แนวคิดในการศึกษา ในช่วง ระยะเวลา มากกว่า 1 ปี เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของประเพณี วัฒนธรรม และแนวโน้มในอนาคตของดำรงอยู่

2. การวิเคราะห์ด้วยวิธีสัณฐานวิทยา (Morphological Analysis) สถาปัตยกรรมเรือนอยู่ อาศัยชุมชนที่พูดภาษาแสก กลุ่มชาติพันธุ์แสก ผ่านการก่อรูปแบบเรือนอยู่อาศัย ปัจจัยที่สำคัญคือ เก็บข้อมูลด้วยวิธีพื้นฐานการเก็บข้อมูลทางภาคสนาม (Field Work) คือ ปัจจัยทางกายภาพภูมิทัศน์ ผังบริเวณที่ตั้ง ปัจจัยองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และปัจจัยด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม ลงพื้นที่สำรวจศึกษาบริบทโดยรอบผังพื้นที่ตั้งเรือนจากนั้นทำการรังวัดเพื่อเขียนแบบทาง สถาปัตยกรรม และบันทึกภาพในรายละเอียดที่สำคัญ เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม ระบบนิเวศน์ อธิบายผ่านผังพื้นที่โดยรอบชุมชนกรณีศึกษาการใช้พื้นที่ทั้งภายนอก-ภายในตามรูปแบบลักษณะวิถี การดำรงชีวิต และองค์ประกอบอื่นๆทางสถาปัตยกรรมอยู่อาศัย (โครงสร้างจากกรรมวิธี เทคนิคภูมิ ปัญญาเชิงช่าง เทคโนโลยีนวัตกรรมและวัสดุร่วมสมัย) การจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอยู่อาศัยต่อ คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ อาศัยข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามที่ได้ศึกษาเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ สันฐานวิทยาวิเคราะห์ (Morphological Analysis) มาใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมพิจารณา เพื่อให้ทราบถึงประเด็นด้านกายภาพองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์แสกได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิเช่น การรังวัดผังบริเวณชุมชนหมู่บ้าน การเขียนแบบในงานสถาปัตยกรรม รวมถึงภาพถ่ายองค์ประกอบโครงสร้างเรือน

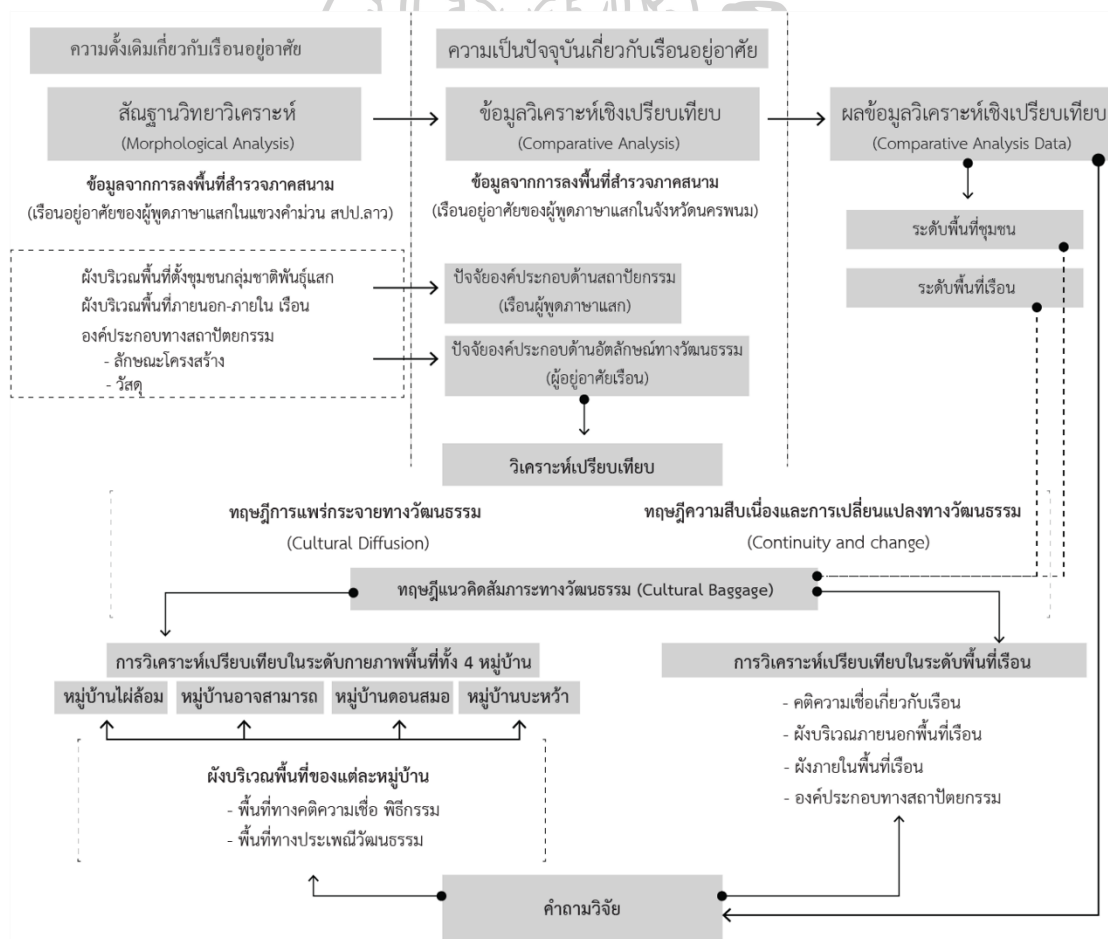
กระบวนการวิธีวิเคราะห์ข้อมูลจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ระดับ โดยเน้นอธิบายข้อมูลวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) ซึ่งกระบวนการเปรียบเทียบจะสามารถแสดงข้อมูลให้ทราบถึงข้อมูลพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงในแต่ละระดับความสัมพันธ์เชิงพื้นที่นั้น

1 ระดับพื้นที่ชุมชน กล่าวคือ การวิเคราะห์ภาพรวมพื้นที่ผังบริเวณชุมชนหมู่บ้านกรณีศึกษา เพื่อพิจารณาให้ทราบถึงข้อมูลความเหมือนหรือความแตกต่าง โดยเริ่มจากขั้นตอนการเขียนแบบผังบริเวณชุมชนหมู่บ้านให้ครอบคลุมพื้นที่สำคัญจากความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์แสก อาทิเช่น พื้นที่ทางความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พื้นที่เก่าเดิมของบรรพบุรุษ พื้นที่ประกอบพิธีกรรมทางประเพณี ฯลฯ จากนั้นจึงนำแบบผังพื้นที่ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับตำแหน่งพื้นที่ สู่การอธิบายถึงสัมภาระทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงตามบริบทการดำรงอยู่ในสภาพปัจจุบัน

2. ระดับพื้นที่เรือน กล่าวคือ การวิเคราะห์แบบเจาะจงในแต่ละเรือนของหมู่บ้านกรณีศึกษา เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของเรือนกรณีที่ได้จากการสำรวจคัดเลือกตามกระบวนการคัดเลือกที่ระบุไว้ในข้อมูลบทที่ 4 โดยเริ่มจากขั้นตอนการเขียนแบบทางสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับ ผังบริเวณภายนอกเรือนและผังภายในเรือน จากนั้นจึงนำมาเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เรือนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อหาค่าอธิบายภาพรวมถึงสิ่งที่ยังคงอยู่ ปรับเปลี่ยน และละทิ้งไป ในด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม อาทิเช่น สัดส่วนพื้นที่การใช้สอย (การต่อขยายพื้นที่) พื้นที่ทางความเชื่อ ลำดับการเข้าถึงพื้นที่ภายในเรือน รวมถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ โดยอ้างอิงข้อมูลองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจากการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามที่ได้ศึกษาเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อใช้เป็นต้นแบบสำหรับการเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่าง

3.6 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดหลักในการศึกษามุ่งเน้นเปรียบเทียบโดยใช้ทฤษฎีแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ถือเป็นกรอบแนวคิดทางการศึกษาหลักที่นำมาใช้การวิเคราะห์ข้อมูลของพื้นที่กรณีศึกษา ชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาแสกกลุ่มชาติพันธุ์แสก ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม คำอธิบายร่วม ในการอ่านข้อมูลใช้ทฤษฎีแนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) เพื่อสร้างความชัดเจนของ ข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ ซึ่งการจำแนกข้อมูลจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมมาอ้างอิงถึงการเปรียบเทียบ ข้อมูลทางด้านพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา ในความต่างของประเด็นการตั้งข้อสังเกตถึงปัจจัยการอยู่ร่วม การแบ่งแยกทางสังคมและการสร้างตัวตนของชาติพันธุ์ความสัมพันธ์ (Ethnic Relations)

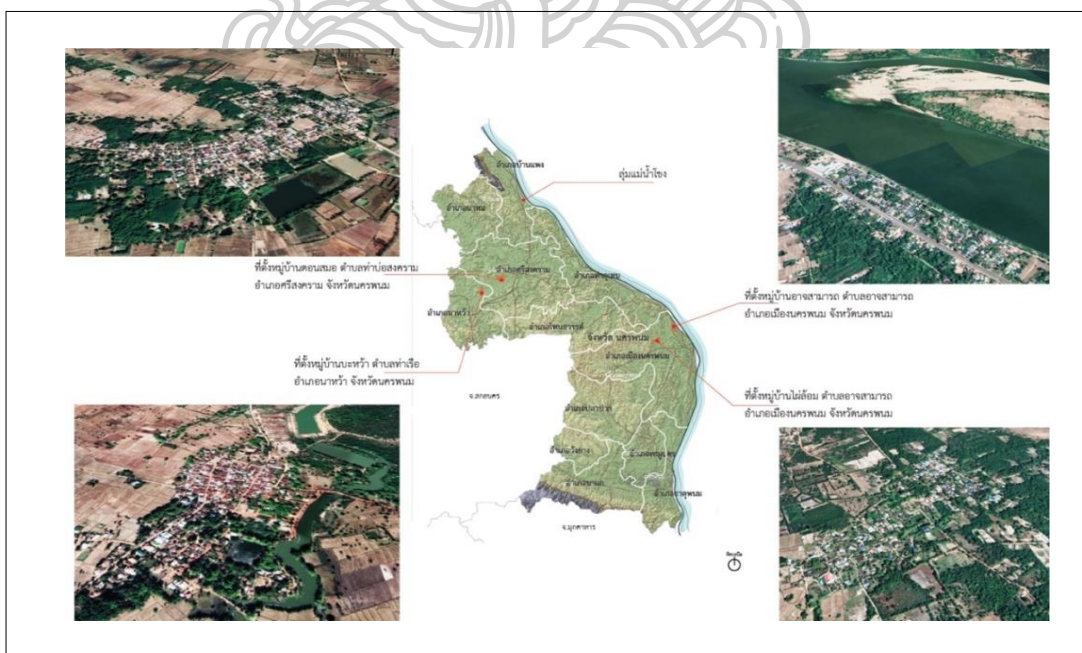
ภาพที่ 21 แสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาพื้นที่และการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในแต่ละอำเภอของจังหวัดนครพนมนั้น เมื่อทบทวนเอกสารทางวิชาการและแผนที่จำลองเส้นทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายถิ่นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในประเทศไทยและเริ่มลงสำรวจพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกตามตำแหน่งที่ได้ระบุไว้ในเอกสารทางวิชาการ พบว่ากลุ่มพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกปรากฏอยู่ใน 4 หมู่บ้านขอบเขตพื้นที่ 3 อำเภอ ของจังหวัดนครพนม คือ 1.หมู่บ้านไผ่ล้อมและหมู่บ้านอาจสามารถตำบลอาจสามารถอำเภอเมืองนครพนม 2.หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม 3.หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยทั้ง 4 หมู่บ้านในเขต 3 อำเภอ ที่สำรวจพบนั้น มีความเชื่อมโยงในรูปแบบเครือญาติจากการใช้นามสกุลเดียวกันภายหลังการแต่งงานออกเรือน และภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ยังคงปรากฏอยู่จากลักษณะของภาษาพูดที่ใช้เฉพาะสื่อสารระหว่างภายในชุมชน พบการออกสำเนียงภาษาพูดรูปแบบวัฒนธรรมแสกได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 22 แสดงแผนที่แสดงลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกในพื้นที่จังหวัดนครพนม ที่มา : ปรับปรุงจาก Mitrearth.org map Thailand, 2020 และ Google Earth Pro Map Application, 2020

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญในคำอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลเฉพาะระดับส่วนภูมิภาคของลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสก หรือ กลุ่มผู้พูดภาษาแสกนั้น เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดลักษณะภาพรวมทางกายภาพพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของแต่ละอำเภอในจังหวัดนครพนมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงแยกอธิบายข้อมูลตามลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน ดังนี้

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง

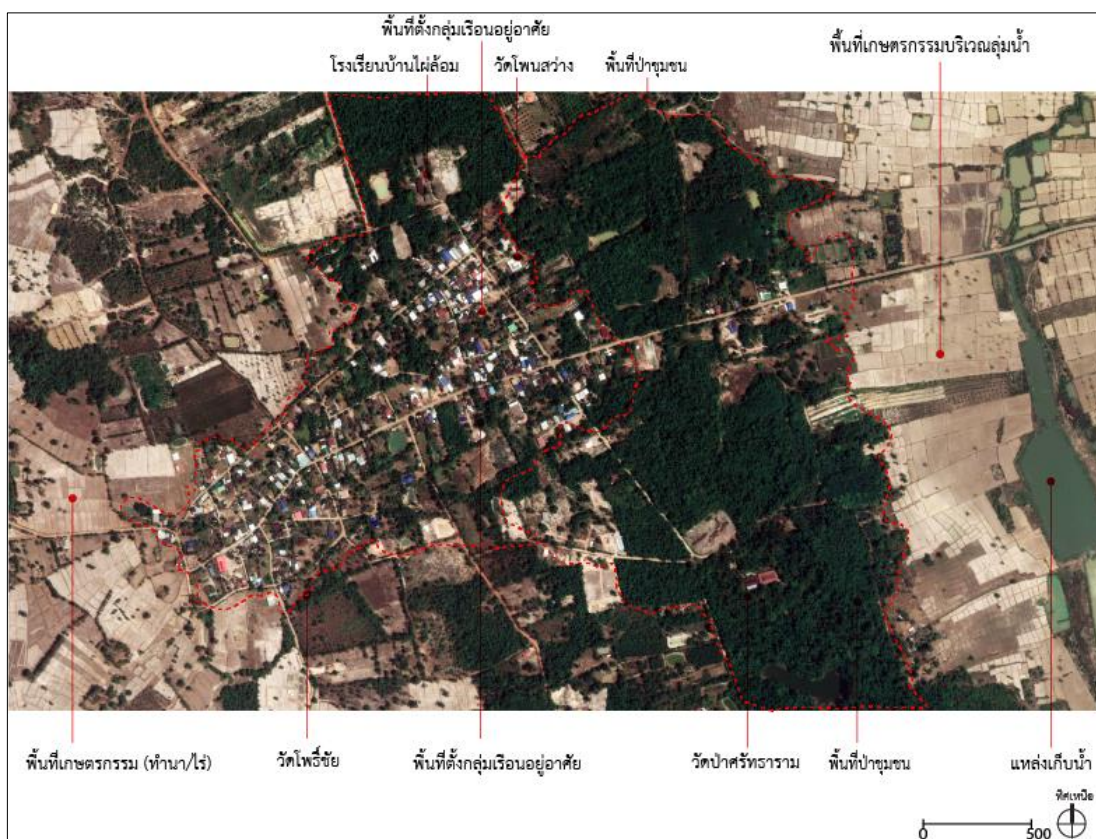
นครพนม จังหวัดนครพนม

ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการอพยพในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาติพันธุ์แสก โดย ดวงพร คำมณี (2544) อ้างอิงถึงแบบสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลศึกษากรณีหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบบสัมภาษณ์ของนางมาลัย ชัยสิงห์ อธิบายถึงการอพยพในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกกับหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ พบว่าการอพยพเพื่อหลบภัยสงครามจากทหารญี่ปุ่นในสมัยประมาณปี พ.ศ. 2487 นั้น ชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกได้เลือก “ป่าบ้านโคกยาว” (ปัจจุบันคือบ้านไผ่ล้อมทางตอนใต้ที่อยู่ใกล้กับบ้านนาลาดควายในปัจจุบันคือบ้านนาราชควาย) ข้อมูลระบุว่าตั้งอยู่ป่าไผ่ล้อมทิศตะวันตกของกลุ่มแม่น้ำโขงฝั่งประเทศไทย โดยอาศัยลักษณะของป่าต้นไผ่ที่สูงใหญ่โอบล้อมพื้นที่นั้นเป็นที่หลบภัยในช่วงเวลากลางวัน แต่การตั้งเรือนอาศัยจะเลือกอยู่พื้นที่ด้านหลังของ โนนป่าไผ่ ฝั่งด้านทิศตะวันตก เมื่อสมัยที่ชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกได้ข้ามมาจากแขวนคำม่วน ฝั่งลาว การตั้งถิ่นฐานครั้งแรกนั้นจะอยู่พื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อม นี้ก่อน หลังจากภัยสงครามสงบลง การปกครองปรับเปลี่ยน ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านไผ่ล้อมได้ยอมรับความเป็นชนชนชาติไทย จึงเริ่มอพยพชุมชนบางส่วนที่เป็นเครือญาติของผู้นำชุมชน มาตั้งถิ่นฐานพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงในฝั่งทิศตะวันออก (ปัจจุบันคือบ้านอาจสามารถ)

จากคำอธิบายดังกล่าว จึงเป็นข้อสันนิษฐานถึงประเด็นการย้ายถิ่นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน การอพยพในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาติพันธุ์แสกที่เริ่มตั้งถิ่นฐานในฝั่งประเทศไทย เพื่อหาความเป็นไปได้ที่ว่าหมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถนั้น แต่เดิมตั้งชุมชนอยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันหลังโนนป่าไผ่ หรือมีพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน อยู่ที่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ ด้านทิศตะวันออก หรือไม่อย่างไร

ข้อสันนิษฐานประเด็นการย้ายถิ่นฐานดังที่กล่าวมานี้ หากย้อนกลับไปศึกษาภูมิประเทศด้านพื้นที่ของตำบลอาจสามารถในปี พ.ศ. 2545 จะพบว่าขอบเขตพื้นที่การจดตำแหน่งแนวเขตพื้นที่ ตำบลอาจสามารถเทศบาลเมืองนครพนม จะครอบคลุมไปถึงพื้นที่ด้านทิศตะวันตก พื้นที่

โนนป่าไผ่ล้อม เป็นลักษณะพื้นที่ราบลุ่ม ขอบเขตพื้นที่รวมไปถึงฝั่งทางตอนเหนือ คือป่าไผ่ล้อมเหนือ ปานาหัวบ่อ และพื้นที่ทางใต้คือ ปานาสมติ ปาคำเก็ม ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านไผ่ล้อมตั้งอยู่ฝั่งทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกลุ่มแม่น้ำโขง แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือป่าไผ่ล้อมทางทิศเหนือและทิศใต้ ชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกที่พบจากการลงสำรวจพื้นที่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงปี พ.ศ. 2545 จนถึงในปัจจุบัน

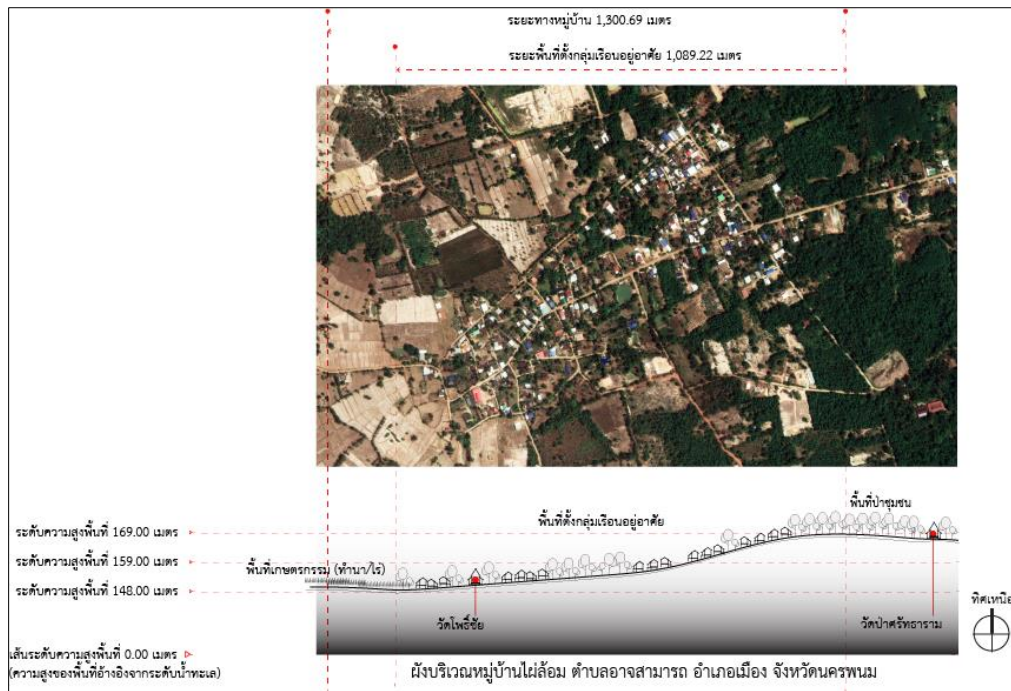
ภาพที่ 23 แสดงแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

เมื่อสำรวจด้านลักษณะทางกายภาพของอายุเรือนอาศัยผู้พูดภาษาแสกในพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อม พบเรือนที่มีองค์ประกอบโดยรวมสอดคล้องกับรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกที่ช่วงอายุเรือนมากกว่า หมู่บ้านอายุเรือนอาศัยผู้พูดภาษาแสกในพื้นที่บ้านอาจ

สามารถฝั่งทิศตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำโขง จึงเป็นข้อสังเกตประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ ด้านการสำรวจพื้นที่ถึงลักษณะทางกายภาพของอายุเรือนอาศัยผู้พูดภาษาแสกในพื้นที่ของทั้ง 2 หมู่บ้าน จากประเด็นขอบเขตพื้นที่ในตำบลเดียวกันเพื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของอายุเรือนอาศัยผู้พูดภาษาแสก

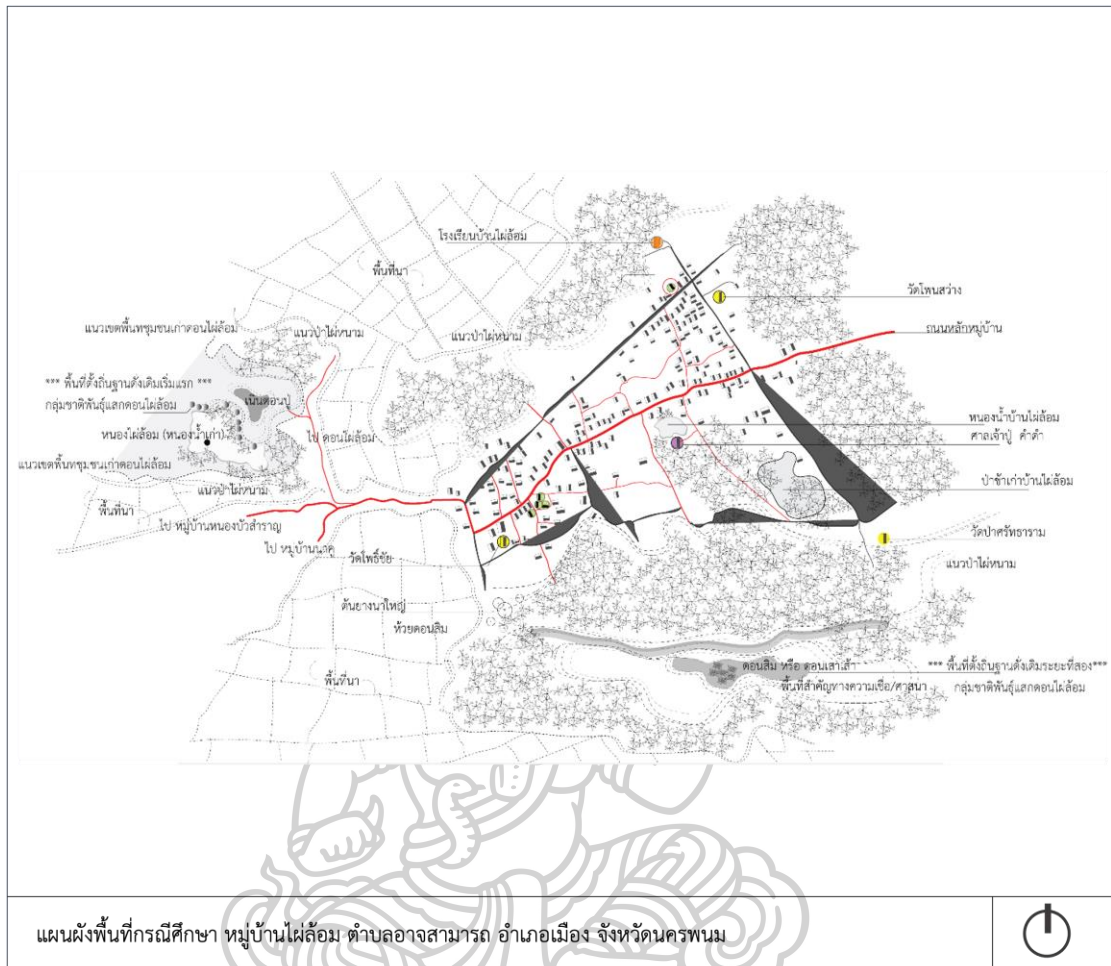
ลักษณะภูมิประเทศ ปัจจุบันหมู่บ้านไผ่ล้อม ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตำแหน่งเดิมในปี พ.ศ. 2545 พบพื้นที่ตั้งชุมชนเป็นที่ราบลุ่ม หลังโนนป่าไผ่ล้อม มีถนนหลักผ่านกลางหมู่บ้าน ทิศตะวันตกติดพื้นที่ตำบล นาราชควาย อำเภอเมืองนครพนม ทิศเหนือเป็นป่าชุมชน โนนป่าไผ่ล้อม สันนิษฐานว่าแต่เดิมคือ หมู่บ้านไผ่ล้อมในปัจจุบัน ส่วนทิศเหนือเป็นพื้นที่เกษตรกรรมป่าไผ่ล้อมเหนือ และทิศใต้ติดเขตพื้นที่ตำบล นาราชควายใหญ่ อำเภอเมืองนครพนม ซึ่งระยะทางของหมู่บ้านไผ่ล้อม ห่างจากหมู่บ้านอาจสามารถ ประมาณ 2.75 กิโลเมตร

เมื่อสังเกตพื้นที่ชุมชนจะพบว่าเป็นชุมชนขนาดเล็ก อาศัยการกระจายตัวอยู่รวมกลุ่มกัน เรือนอยู่อาศัยวางตามแนวถนนหลักของหมู่บ้านจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาทำกิน จุดสูงสุดของพื้นที่ชุมชนอยู่ที่ระดับความสูง 169 เมตร จุดต่ำสุดของหมู่บ้านอยู่ที่ระดับความสูง 148 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ลักษณะภูมิประเทศต่อการตั้งชุมชน สอดคล้องกับข้อมูลคำอธิบายเกี่ยวกับ ลักษณะสิ่งแวดล้อมการอาศัยวิถีชุมชน โดยใช้ป่าต้นไผ่ที่สูงใหญ่ให้โอบล้อมพื้นที่ตั้งชุมชน สื่อลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งเพื่อเป็นที่หลบภัยในช่วงเวลากลางวัน จากช่วงระยะภัยสงครามและการปกครองท้องถิ่นในสมัยนั้น ปรากฏการตั้งเรือนอยู่อาศัยจะเลือกพื้นที่ด้านหลังของ โนนป่าไผ่ ฝั่งด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้จากกลุ่มแม่น้ำโขงในฝั่งประเทศไทย

ภาพที่ 24 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ ไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ภาพที่ 25 แผนที่พื้นที่การศึกษา หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ประชากร การปกครอง การศึกษา และอาชีพในชุมชน

ประชากร จากข้อมูลผลสำรวจครัวเรือนและประชากรในปี พ.ศ. 2560 ผลสำรวจพบว่า มี 276 ครัวเรือนที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน จำนวนรวมของประชากรทั้งสิ้น 990 คน เมื่อสำรวจแบบแยกกลุ่มชาติพันธุ์ พบประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสกส่วนใหญ่ จะอาศัยลักษณะรูปแบบครัวเรือนขนาดกลาง ในเขตพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวถนนหลักของหมู่บ้าน ผลสำรวจพบว่า มีเพียง 201 ครัวเรือน จำนวนประชากร รวม 767 คนที่ยังคงอาศัยอยู่ในเฉพาะพื้นที่หมู่ 4 แต่ถือเป็นจำนวนประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน ที่ยังคงดำรงวิถีวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสกอยู่จนถึงในปัจจุบัน

การปกครอง จากฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560 พบการแบ่งหมู่บ้านที่ออกเป็น 2 หมู่คือ หมู่ 4 บ้านไผ่ล้อมใต้ และหมู่ 10 บ้านไผ่ล้อมเหนือ ถือการปกครองภายใต้ข้อกำหนดปฏิบัติท้องถิ่นตาม ตำบลอาจสามารถ

การศึกษา พบโรงเรียนบ้านไผ่ล้อม ซึ่งสอนในระดับประถมศึกษา อยู่ 1 แห่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนหมู่บ้าน จะประกอบอาชีพด้านแรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งการเคลื่อนย้ายด้านแรงงาน จะมุ่งสู่ตัวอำเภอเมืองนครพนมและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ยังคงเหลือเพียงประชากรเพียงส่วนน้อยที่ยังคงประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนาไร้ เหตุเพราะว่าพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบหมู่บ้าน ได้ถูกซื้อขายให้กับนายทุนด้านอุตสาหกรรมจนเกือบหมดแล้ว พื้นที่ที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน จึงเป็นเพียงพื้นที่ให้เช่าระยะยาวเพื่อทำกินด้านเกษตรกรรม ทำนาไร้ จากนายทุน

ภาษา พบประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสกในผู้สูงอายุที่อาศัยในพื้นที่หมู่ 4 เป็น ส่วนใหญ่ การสื่อสารชาติพันธุ์ไทแสกในหมู่บ้านจะพบในกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ในพื้นที่หมู่บ้าน

ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

ศาสนา ปัจจุบันศาสนาที่ยังคงนับถือในชุมชนคือศาสนาพุทธเป็นหลัก พื้นที่ทางศาสนา สํารวจพบวัดอยู่ 2 แห่งคือ วัดโพธิ์สว่างถือเป็นวัดแห่งแรกในหมู่บ้านไผ่ล้อม และวัดศรัทธารามหรือวัดป่าศรัทธารามซึ่งปัจจุบันใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีทางคติความเชื่อเป็นหลัก

ประเพณีและวัฒนธรรม สังคมการปรับตัวของความเจริญที่เข้าสู่ชุมชน ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสกในหมู่บ้านค่อยๆเลือนหายไป คงเหลือประเพณีทางศาสนา “ประเพณีฮีตสิบสอง” คล้ายกับชุมชนอื่น ซึ่งยังคงอยู่ปฏิบัติร่วมกันระหว่างครัวเรือนในชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทแสกส่วนใหญ่ในทุกๆปี ผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านไผ่ล้อม จะถูกเชิญให้เข้าไปเข้าร่วมกับชุมชนในหมู่บ้านอาจสามารถเป็นหลักปฏิบัติร่วมกันมาในประเพณี “แสกต้นสาก” ถือเป็นกาแสดงออกด้วยความเคารพในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์

สมชาย นิลอาธิ (2551) ยังพบว่าแถบบ้านไผ่ล้อมมีพิธีกรรมเฉพาะที่น่าสนใจคือ "พิธีเสียงหอย" เพื่อทำนายลักษณะดินฟ้าอากาศ สำหรับการเพาะปลูก ลักษณะคล้ายการเสียงพระโค

ในพิธีแรกนาขวัญของไทย แต่ชาวแสกจะใช้หอยขมเป็นสัตว์ในการเสี่ยงทายแทนพระโค พิธีการจะเริ่มตอนประมาณช่วง 4 โมงเย็นหรือประมาณ 1 ทุ่มตรงของวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ชาวแสกจะนิมนต์พระ 2 รูป และให้พราหมณ์ 3 คนออกไปหาหอยขม 3 ตัว จากนั้นก็ทำการ อัญเชิญหอยเข้าพิธีหอยทั้ง 3 ตัวที่ใช้เสี่ยงทายฟ้าฝนจะสมมติ ชื่อแทนสภาพอากาศแต่ละลักษณะ ได้แก่ พญาแล้ง พญาท่วม และพญากิน (หมายถึงข้าวน้ำสมบурณ์ดี) โดยผู้ทำพิธีจะวางแผ่นไม้กระดานขนาดประมาณ 50 เซนติเมตรบนพื้นภายในวัดแล้ววางหอยทั้ง 3 ตัวลงบนแผ่นกระดานที่เขียนวงกลมเอาไว้ 3 วง หากพญาหอยตัวไหนออกเดินก่อน แสดงว่าสภาพภูมิอากาศในช่วงปีจะมีลักษณะตามชื่อพญาหอย เช่น หากพญาแล้งออกเดินก่อนแสดงว่าปีนี้น้ำจะน้อย ชาวแสกจะไม่ทำนาในที่โคกหรือที่สูง ถ้าพญาท่วมเดินก่อนแสดงว่าปีนี้มีฝนตกมากไม่ควรทำนาในที่ลุ่ม แต่ถ้าหากพญากินออกเดินก่อนแสดงว่าข้าวน้ำสมบурณ์ดีสามารถทำนาได้ทั้งที่ลุ่มและที่ดอน

4.1.2 ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

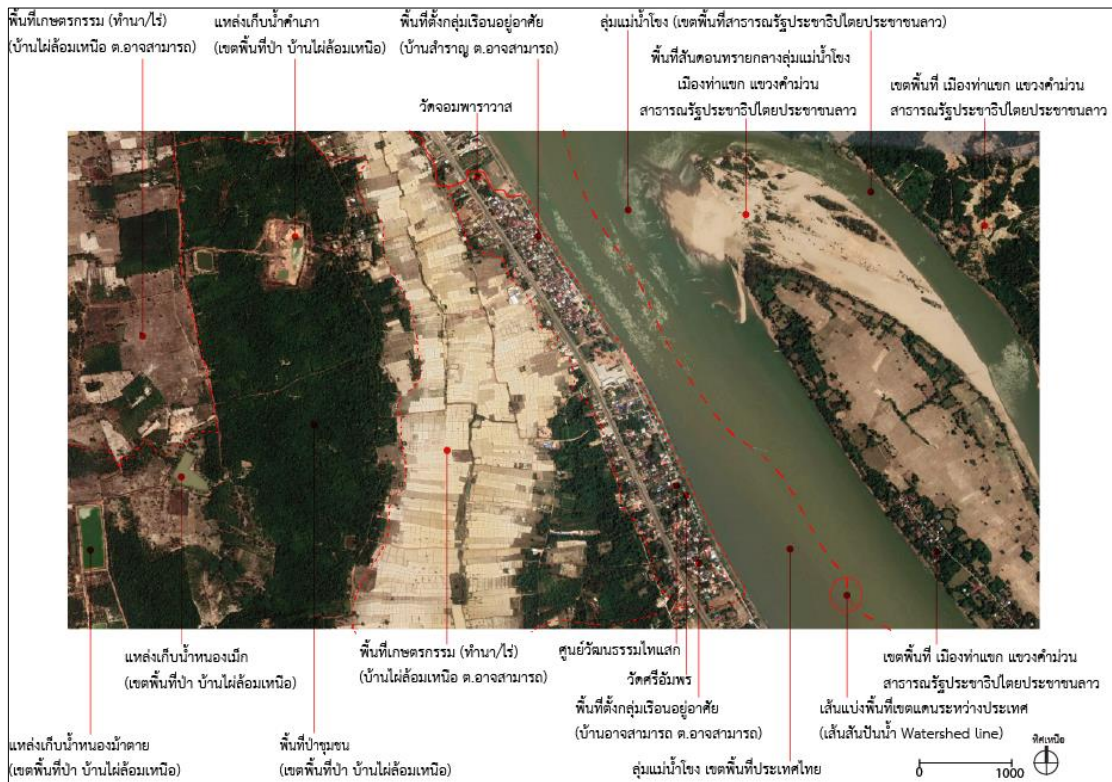
คำอธิบายที่ใช้อ้างอิงระบุถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับ หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม จะพบว่าคำอธิบายเกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์แสกหรือ กลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสก มักนำเสนอข้อมูลถึงพื้นที่จุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสกในฝั่งประเทศไทย คือหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม จุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสกในฝั่งประเทศไทย

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักฐานข้อมูลอ้างอิงทางวิชาการย้อนหลัง ควบคู่ไปกับข้อมูลสังคมศาสตร์ด้านการปกครองท้องถิ่นในช่วงระยะสมัยที่ต่างกัน รวมถึงการลงสำรวจพื้นที่จริงเพื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับอายุเรือนอยู่อาศัยของชุมชนชาติพันธุ์แสกหรือกลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสกในหมู่บ้านของแต่ละพื้นที่นั้น จะพบว่าคำอธิบายเกี่ยวกับชุมชนชาติพันธุ์แสกหรือ กลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสก มักไม่พบการนำเสนอข้อมูลถึงพื้นที่จุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของความเป็นชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสกในฝั่งประเทศไทย จากการตั้งข้อสังเกตในปัจจุบันต่อการเลือกที่พื้นที่ตั้งที่แสดงถึงวัตถุประสงค์โบราณสถาน ช่วงระยะเวลาอายุต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากการปกครองอพยพย้ายถิ่น เพราะส่วนใหญ่จะพบข้อมูลที่นำเสนอด้านประเพณีและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานประเด็นการย้ายถิ่นฐานดังที่กล่าวมานี้ยังสอดคล้องกับหลักฐานคำอธิบายจาก กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมไทแสกว่าในปี พ.ศ. 2377 นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นชุมชนชาติพันธุ์แสกหรือกลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสกเป็นชาวไทยกลุ่มน้อย ในเขตภาค อีสานของไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท คราวถึงสมัยพระยามหาอำมาตย์(ป้อ มาตยกุล) เป็นแม่ทัพได้ยกกำลังขึ้นมาตั้งอยู่ที่เมืองนครพนม และได้เกณฑ์กองทัพเมืองเขมรราชู เมืองยโสธร เมืองร้อยเอ็ด และเมืองสุวรรณภูมิ มาเพื่อคอน ระวังป้องกัน กองทัพเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ต่อมาได้ยกทัพข้ามโขงไปกวาดต้อนผู้คนชาวไทย ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง(ดินแดนลาวปัจจุบัน)ในแถบเมืองวัง เมืองพิน เมืองเซโปน เมืองนอง เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน เมืองแลก เมืองเชียงฮัม เมืองผาบ้ง เมืองคำอ้อคำเขียว ฯลฯ ซึ่งเป็นกลุ่ม ชนชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ผู้ไท ข่า กระโซ่ กระเลิง แสก ย้อ โย้ย เพื่อให้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ฝั่งขวาของ แม่น้ำโขง(ภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน) โดยมาตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองต่างๆในเขตเมืองนครพนม เมืองสกลนคร เมืองมุกดาหาร เมืองกาฬสินธุ์

ในสมัยพระสุนทรราช วงษา (ฝ่าย) เจ้าเมืองยโสธร ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองนครพนม อยู่ด้วยถึง 2 ปี ได้มีการปรับตั้งเมืองนครพนม มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวแสกคือ ให้ชาวแสกที่อพยพจากเมืองแลก อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโคกยาว (ปัจจุบันคือบ้าน ไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม) สมัยก่อนมีอาณาเขตอยู่ใกล้เคียงกับบ้าน นาลาดควาย (ปัจจุบันคือบ้าน นาราชควาย) จำนวนชาวแสกที่อพยพมาขณะนั้นมีจำนวน 1170 คน ต่อมาชาวแสกได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากบ้านโคกยาวมาอยู่ที่บ้านป่าหยาโศก (ปัจจุบันคือบ้าน อาจสามารถ) พระสุนทร ราชวงษา ได้พิจารณาเห็นว่าชาวแสก มีความสามารถ มีความสามัคคี มี ความเข้มแข็ง สามารถปกครองตนเองได้ จึงยกฐานะชาวแสกที่อยู่ ที่ “ป่าหยาโศก” (ปัจจุบันคือ หมู่ บ้านอาจสามารถ)ให้เป็นกองอาทมาต คอยลาดตระเวนชายแดน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแต่งตั้ง ชาวแสก ให้เป็นเมืองที่ชื่อว่า “อามมาต” โดยขึ้นกับเมืองนครพนม ให้ชานบุตติ เป็น “หลวงเอกอาษา” ทำหน้าที่เป็นเจ้าเมืองอาตมาต ตั้งแต่ในปี พ.ศ.2387 (หลักฐานจากจดหมายเหตุ ร.36 ร.ศ.1191 เลขที่3 หอสมุดแห่งชาติ) จนถึงในปี พ.ศ.2450 และเมืองอาตมาตได้เปลี่ยนเป็นเมืองอาจสามารถ ตามลำดับ

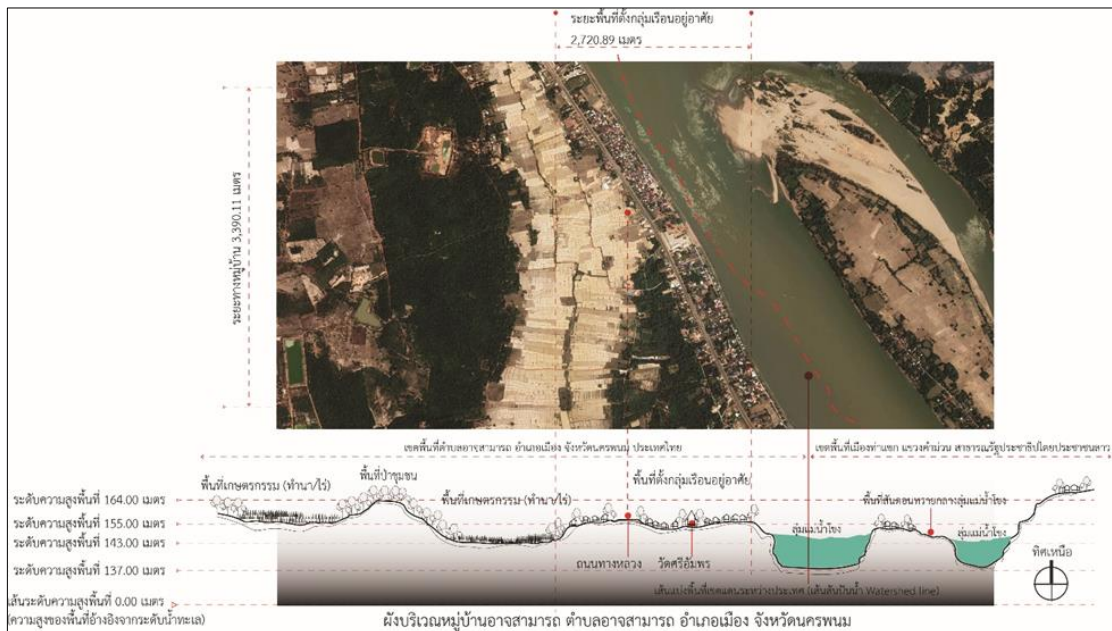
เหล่านี้จึงไม่สามารถสรุปชี้ให้ชัดเจนถึงข้อมูลการตั้งถิ่นฐานได้ว่า หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนมนั้น เป็นจุดที่ตั้งเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์ไทแสก หรือ กลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสกในฝั่งประเทศไทย

ภาพที่ 26 แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

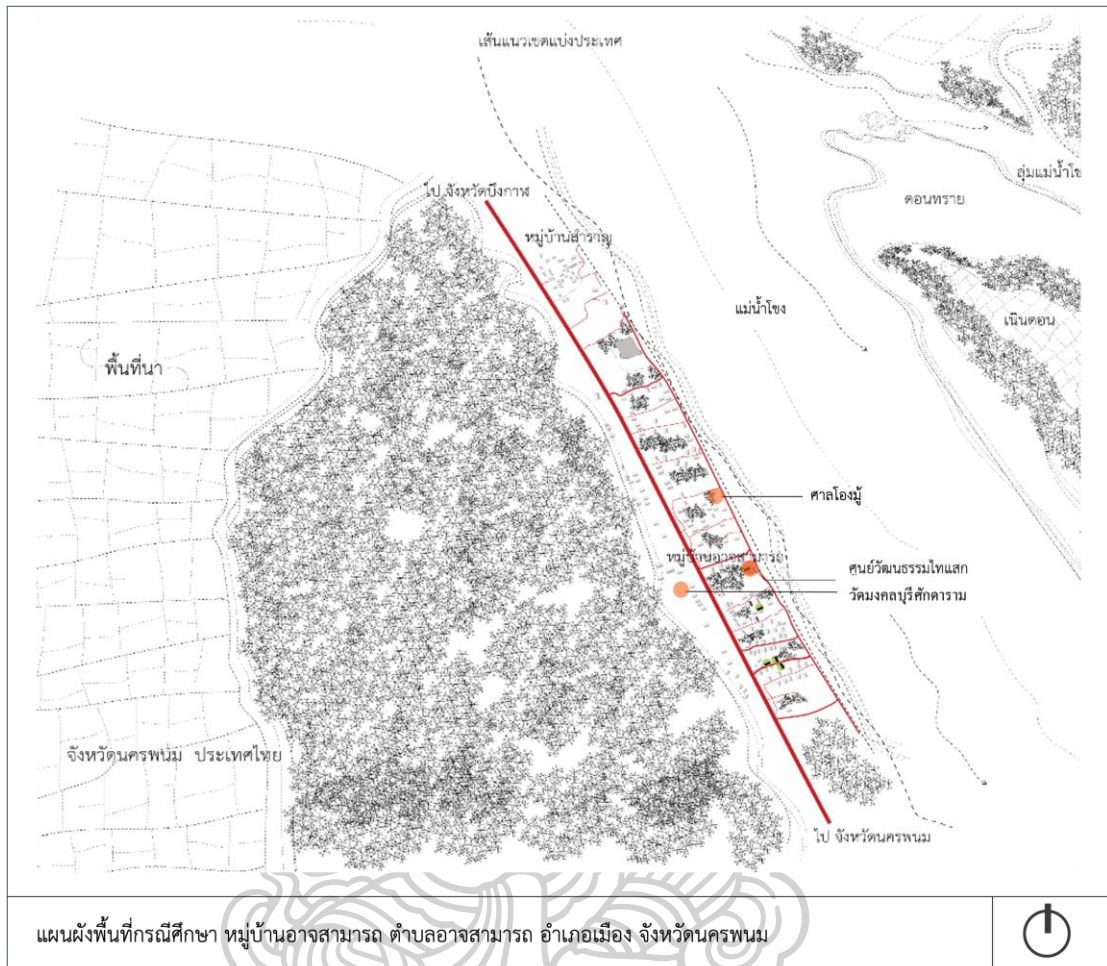
หมู่บ้านอาจสามารถ ถือเป็นพื้นที่ 1 ใน 10 หมู่บ้านของตำบลอาจสามารถ การอ้างอิงจากข้อมูลการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์ไทแสก หรือ กลุ่มผู้พูดภาษาไทยแสกในฝั่งประเทศไทย โดยข้อมูลที่ กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) ที่ได้รับไว้ในหนังสือวัฒนธรรมไทแสก ในปี พ.ศ.2377 นั้น หมู่บ้านอาจสามารถจะเป็นช่วงการอพยพย้ายถิ่นที่ตั้งหลังภัยสงครามอยู่ระหว่างช่วงเปลี่ยนอำนาจการปกครองเริ่มในสมัย พระสุนทร ราชวงษา จนถึงในปี พ.ศ.2450 จึงเปลี่ยนชื่อเมืองอาตมาต เป็นเมืองอาจสามารถ และระบุตำแหน่งที่ตั้งของบ้านโคกยาว มาอยู่ที่บ้านป่าหายโศก มาเป็นหมู่บ้านอาจสามารถ ในปัจจุบัน (ตามหลักฐานจากจดหมายเหตุ ร.36 ร.ศ.1191 เลขที่3 หอสมุดแห่งชาติ) ปัจจุบันหมู่บ้านอาจสามารถ ระบุตำแหน่งทางแผนที่ไว้ 2 ส่วนคือหมู่บ้านอาจสามารถทางตอนเหนือ

และตอนใต้ ขอบเขต การวางแผนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยจะกำหนดระยะตามแนวขอบริมฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง เรียงกันตลอดแนวจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือลงไปยังทิศตะวันออกเฉียงใต้

ภาพที่ 27 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งฝังบริเวณ หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบล อาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563 ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ภาพที่ 28 แสดงแผนผังพื้นที่การศึกษาหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่ของหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนมนั้นมีลักษณะพื้นที่ราบสลับพื้นที่ดอนเนินหรือโนนไม่สูงมากนัก ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดริมฝั่งลุ่มแม่น้ำโขงโดยมีถนนอยู่ระหว่างพื้นที่หมู่บ้านและขอบพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ฝั่งตรงข้ามด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คืออาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศเหนือของหมู่บ้านติดกับหมู่บ้านสำราญ ทิศใต้ติดกับหมู่บ้านท่าควาย(แนวเขตพื้นที่สิ้นสุดเขตเทศบาล) ทิศตะวันตกติดถนนหลวงสาย 212 เส้นทางเชื่อมระหว่างทางไปยังอำเภอเมืองนครพนมถึงอำเภอท่าอุเทน ส่วนทางเชื่อมเข้าถึงพื้นที่มีลักษณะเป็นตรอกซอยทั้งหมด 10 ซอยของพื้นที่ทั้งหมดภายในหมู่บ้านได้แก่ ซอยแดนสำราญ ซอยพิทักษ์

ชายแดน ซอยเทพารักษ์(ที่ตั้งศาลเจ้าเด่นหัวบัวโงมู่) ซอยบรมหาญโคก ซอยบุตรดีปฐม ซอยมงคลบุรี ซอยพิทักษ์ประชาชน ซอยธนาบุรี ซอยเอกรักษา และซอยหลักเมือง

ลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านอาจสามารถในปัจจุบัน จะมีความแตกต่างจากชุมชนชาติพันธุ์แรกในพื้นที่อื่นสังเกตพบลักษณะความเป็นชุมชนเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงส่งผลให้พื้นที่นาทำกิน ไร่นา สามารถแยกรูปแบบพื้นที่ออกจากชุมชนอยู่อาศัยได้อย่างชัดเจน อีกทั้งลักษณะภูมิประเทศที่ติดริมฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง เมื่อสำรวจ พบว่าจุดสูงสุดของพื้นที่ชุมชนอยู่ที่ระดับความสูง 155 เมตร จุดต่ำสุดของหมู่บ้านอยู่ที่ระดับความสูง 143 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล เมื่อถึงฤดูฝนในบางปี ปริมาณน้ำที่ไหลผ่านพื้นที่จากลุ่มแม่น้ำโขงเมื่อครั้งอดีตมักจะท่วมพื้นที่ชุมชนอยู่เสมอ

ประชากร การปกครอง การศึกษา และอาชีพในชุมชน

ประชากร จากข้อมูลผลสำรวจครัวเรือนและประชากรในปี พ.ศ. 2560 พบจำนวนผู้อยู่อาศัยครัวเรือนในพื้นที่ทั้ง 2 หมู่ (หมู่ 5 และ หมู่ 6) รวมทั้งสิ้น 385 ครัวเรือน ระบุเป็นจำนวนประชากรรวม 1,104 คน เมื่อสำรวจแบบแยกกลุ่มชาติพันธุ์ พบประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสกส่วนใหญ่ จะอาศัยลักษณะรูปแบบครัวเรือนขนาดเล็ก ในเขตพื้นที่การตั้งเรือนอยู่อาศัยภายในหมู่บ้านเป็นลักษณะเรือนเดี่ยวแยกขอบเขตพื้นที่ระหว่างเรือนแบบรั้วกันชัดเจน ผลสำรวจพบว่ามี 292 ครัวเรือน จำนวนประชากร รวม 900 คนที่ยังคงอาศัยอยู่ในเฉพาะพื้นที่หมู่ 5

การศึกษา พบโรงเรียนชุมชนบ้านอาจสามารถ ซึ่งสอนในระดับประถมศึกษา อยู่ 1 แห่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านสำราญ และฝั่งตรงข้ามด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนกีฬาจังหวัดนครพนม

อาชีพ ปัจจุบันชุมชนในพื้นที่จะประกอบอาชีพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ เช่นร้านอาหาร บ้านพักตากอากาศ และร้านค้าขายของที่ระลึก เหล่านี้นโยบายของภาครัฐบาลมุ่งเน้นให้ส่งเสริมอัตลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสก ให้กับชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งอาชีพในอดีตชุมชนบ้านอาจสามารถจะประกอบอาชีพ เกษตรกรรมนาทำกิน และประมงน้ำจืดริมฝั่ง เป็นอาชีพหลัก อีกทั้งอาชีพเก่าเดิมที่หายไปคือ อาชีพการร่อนทอง ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่เก่าแก่อย่างหนึ่งที่ถูกสืบทอดกันมาจากการอพยพจากฝั่งลาว ทักษะและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพร่อนทองบริเวณเนินทรายที่ดอนลุ่มแม่น้ำโขง ยังปรากฏให้พบอยู่บ้างตามเรือนอยู่อาศัยบริเวณหมู่ 5 ของพื้นที่ คำอธิบายจากแบบสัมภาษณ์ ของนายภู พลหาราชและนางมาลัย ชัยสิงห์ ในวัย 70 ในปี พ.ศ. 2544กล่าวว่า ครั้งเมื่อผู้อาวุโสในหมู่บ้านอาจสามารถเล่าให้ฟังถึง การละทิ้งอาชีพการร่อนทองบริเวณที่ดอนเนิน

ทราย ลุ่มแม่น้ำโขงที่หายไป เกิดขึ้นเมื่อ 90 ปีก่อนการเข้ามาของการทำสัมปทานบ่อทรายริมฝั่งลุ่มแม่น้ำ บริเวณที่ขออนุญาตขุดทราย ต้องขออนุญาตต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอนั้น นโยบายของรัฐบาลในครั้งนี้จึงส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชนที่ไม่สามารถละเมิดในเงื่อนไขลักลอบขุดทรายหรือกระทำผิดกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ มูลเหตุนี้จึงทำให้การประกอบอาชีพการร่อนทองจึงสูญหายไปในปัจจุบัน

ภาษา หมู่บ้านอาจสามารถถือเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ยังคงรักษาการใช้ภาษาพูดในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสก ซึ่ง อรรถ นันทจันทร์ (2543) อธิบายถึงกลุ่มผู้พูดภาษาไทยในฝั่งประเทศไทย พบว่าชาวแสกมีภาษาพูดเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นภาษาในตระกูล มอญ-เขมร คำที่ใช้ในการพูด เป็นคำที่ใช้จดจำกันเรื่อยมา (ทั้งนี้เนื่องจากชาวแสกไม่มีภาษาที่ใช้ในการเขียน) เนื่องจากถิ่นฐานเดิมของชาวแสกอาศัยอยู่แถบเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับ เวียดนาม จึงได้รับอิทธิพลของภาษาไทย-ลาว และสำเนียงในการพูดนั้นจะคล้ายกับสำเนียงในภาษาเวียดนาม เมื่อสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้านอาจสามารถ มีคำอธิบายประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสื่อสารของผู้พูดภาษาไทยในชุมชน บันทึกไว้ว่าหากตั้งใจให้ฟัง สังเกตสำเนียงภาษาพูดจากคนเวียดนามคุยกัน ก็จะสามารถฟังได้รู้เรื่องพอจับใจความได้บ้าง เพราะมีหลายคำที่พูดคล้ายกันกับภาษาไทย โดยเฉพาะหากเป็นคำต่ำจะพูดคล้ายกันมาก และในบางครั้งก็ใช้คำภาษาไทยหรือลาวทับสลับสำเนียงศัพท์ในบางคำ สังเกตจากการนับตัวเลขที่ออกเสียงแบบสำเนียงภาษาไทยลาว

อย่างไรก็ตามข้อมูลหลักฐานด้านภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวกับภาษาไทยแสก ยังคงบ่งชี้ถึงความไม่ชัดเจนในภาษาเขียนภาษาแสก ว่ายังมีปรากฏอยู่หรือไม่ในปัจจุบัน หากพบเพียงภาษาพูดไทยแสกที่ยังคงใช้สื่อสารปรากฏอยู่จากวิถีดำรงชีวิตจากผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านอาจสามารถ

ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

ศาสนา พื้นที่หมู่บ้านอาจสามารถปรากฏสถาปัตยกรรมประเพณีประเภทวัดอายุเก่าแก่ที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 แห่ง คือ วัดร้างศรีอัมพร ในหมู่ 5 และวัดวัดมงคลบุรีศาสดาราม ทั้ง 2 วัดนี้ไม่ระบุหลักฐานช่วงเวลาที่ยกสร้างที่ชัดเจน เมื่อสำรวจพบว่าพื้นที่วัดร้างศรีอัมพร จะประกอบพิธีทางความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสกอยู่เสมอ คำอธิบายของ กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) แสดงให้เห็นถึงศาสนาในความเชื่อของชุมชนหมู่บ้านอาจสามารถ ว่าชาวแสกนั้นก็คือชาวพุทธ ชาวแสกในหมู่บ้านอาจสามารถ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ กิจกรรมทางพุทธศาสนาของชาวแสกก็

มิได้มีความแตกต่างอะไรจากพุทธศาสนิกชนในชนบททั่วไป ที่เข้าวัดในวัดพระ และวันสำคัญทางศาสนา โดยเฉพาะหากเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ มักจะมาจำศีลข้าง คีรีที่วัดในวันพระ พอรุ่งเช้าก็กลับบ้าน

จากการสังเกตการมาทำบุญในวันอาทิตย์ของคนในชุมชน พบว่าผู้ที่มาทำบุญนั้น โดยมากจะเป็นผู้สูงอายุ หากเป็นหนุ่มสาว ก็มักจะมาทำบุญ เนื่องในวันเกิด หรือ มาทำบุญเพื่อถวายสังฆทาน เพื่อการสะเดาะเคราะห์ นอกจากการที่คนในชุมชนมาทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาแล้ว งานศพ ซึ่งถือว่าเป็นวันโศกเศร้าวัดยังต้องมีบทบาทสำคัญ ถึงแม้ว่าเจ้าภาพงานศพจะจัดงาน ศพอยู่ที่บ้านก็ตาม แต่เจ้าภาพจะต้องไปนิมนต์พระมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ที่บ้าน ซึ่งในบางครั้งยังต้องขอยืมอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมบางอย่างจากทางวัด เช่น อาสนะ โต๊ะหมู่บูชา กระโถน ถ้วย จาน เสื่อ เป็นต้น เพราะต้องใช้ในปริมาณมาก จึงจำเป็นต้องยืมจากทางวัด และในท้ายที่สุดของงานก็ต้องให้พระจุดธูปจากบ้านมาเผาปนกิจที่วัด เมื่อเผาศพเสร็จแล้ว ญาติผู้ตายก็จะนำกระดูกของผู้ตายใส่ไว้ในธาตุ (มีลักษณะคล้ายเจดีย์ขนาดเล็กตั้งอยู่ที่วัด) ชาวแสกไม่นิยมแบ่งกระดูกใส่โกฐเก็บไว้ที่บ้าน หากอยากมา ไหว้หรือมาทำบุญให้ผู้ตายก็จะมาทำบุญหรือมาไหว้ผู้ตายที่วัดบทบาททางการศึกษาของวัดที่มีต่อชุมชน เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทในความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อชุมชนและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ประเพณีและวัฒนธรรม ที่ตั้งของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางความเชื่อคือ ศาลเจ้าเด่นหัวบ้านบู่โองมู่ บริเวณหมู่ 5 หมู่บ้านอาจสามารถ และวัดเก่าศรีอัมพร (ปัจจุบันสภาพเป็นวัดร้าง) สื่อถึงความเชื่อต่อชาติพันธุ์ไทแสกอธิบายถึง ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งผีที่ชาวแสกเชื่อถือมากที่สุดและมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตชาวแสกก็คือ ผีบรรพบุรุษที่ชาวแสกเรียกว่า “โองมู่” ในพิธีกินเตตเตน ถือเป็นประเพณีพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่ง โดยการประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อกัน ต่อ “โองมู่” ที่ชาวไทแสกเคารพนับถือ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวไทแสก เป็นผู้มีพระคุณต่อลูกหลานรุ่นหลังๆ สืบต่อกันมา เชื่อกันว่า “โองมู่” จะทำหน้าที่คุ้มครองอันตรายที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และดลบันดาลให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามที่ “ผู้บ๊ะ” (การบนบาน) โดยมี “กวนจ๋า” เป็นสื่อกลางในการประกอบพิธีกรรม แต่ถ้าหากลูกหลานประพฤติมิชอบ ไม่เหมาะสมหรือทำพิธีบนบานแล้ว ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตามที่ถูกดิงามหรือไม่มีพิธีกรรม เก่บ๊ะ (พิธีแก้คำบนบาน) ก็จะทำให้เกิดเหตุเภทภัยแก่ครอบครัวของผู้ที่ได้ให้คำบนบานนั้นไว้ แสดงให้เห็นเพื่อเป็นการตักเตือนให้ลูกหลานประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดิงาม ตัวอย่างเช่น อาจเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดอาการร้อนรนกินไม่ได้นอนไม่หลับแต่เมื่อทำ “การบ๊ะ” หรือ “เก่บ๊ะ” แล้วเหตุร้ายก็จะกลายเป็นดี พิธีกรรมกินเตตเตน นี้ชาวไทแสกเชื่อว่าพิธีกรรมนี้มีบทบาทในการสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นต่อความรู้สึกที่ดีของการอยู่ร่วมวิถีเดียวกัน

ส่วน พิธีบวงสรวง "โองมู่" โดยการแสดง "แสงเด่นสาก" ในสมัยก่อนการเด่นสากของชาวแสก ถือว่าเป็นการละเล่นประจำเฉพาะพิธีบวงสรวง "โองมู่" ในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ ชาวแสก เรียกว่า "พิธี-กิน-เตด-เดน" จะมีการแสดง "แสงเด่นสากถวายเป็นโองมู่" โดยใช้ไม้สากตีกระทบกันเป็นจังหวะ สากที่ใช้ตีในการเด่นสากก็คือไม้สากที่เป็นสากตำข้าวในสมัยโบราณ

พิธีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวแสก ในบ้านอาจสามารถคือ "พิธีข่มบั้ง" เป็นการละเล่นในงานเผาศพของชาวแสก ที่จะใช้ข่มบั้งไม้ไผ่ยาว 2-3 ปล้อง เจาะทะลุจนเหลือข้อสุดท้าย แล้วนำเถ่าถ่านจากการเผาศพชาวแสกคนก่อนมาจำนวน 7 ก้อน ใส่ในข่มบั้ง มีผู้ถือข่มบั้ง 1 คน เป็นผู้ สวดบริกรรมคาถาเป็นภาษาแสกตามความเชื่อทางไสยศาสตร์เชื่อว่าปลายด้านหนึ่งของไม้ไผ่จะ ลอยขึ้นมา ในพิธีกรรมจึงต้องใช้อีก 2 คนพยายามข่มปลายข่มบั้งลงไว้

อย่างไรก็ตาม ประเพณีของพิธีดังกล่าวยังคงแสดงออกถึง เครื่องแต่งกายในการแสดง สาก ซึ่งผู้ชายที่เข้าพิธีจะสวมเสื้อดำแขนสั้น ผ้ายอมหม้อสีคราม เสื้อคอกลมติดกระดุมด้านหน้า กางเกงขาก้วย หรือขาครึ่งท่อ ผ้ายาคาดเอน เป็นผ้าขาวม้า เป็นลายตะล่องสีแดง ส่วนผ้าพาดบาใช้ผ้าสีแดงล้วน ส่วนผู้หญิงนั้นจะสวมเสื้อแขนยาวสีดำ ผ้ายอก ติดกระดุมด้านหน้า ผ้ายาคาดเอนมีเชิงที่ปลาย ผ้ายาคาดเอนยาวคลุมเท้า ผ้ายาคาดเอนนิยมเป็นผ้าลายเดียวกันกับลายเชิงผ้ายาคาดเอน นิยมใช้ผ้าสีแดง นิยมใส่ตุ้มหู กำไลขา สร้อยขา และสร้อยคอ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองจะเครื่องประดับของแต่ละบุคคล ผู้หญิงนิยมไว้ผมยาวเกล้ารัศมี

ในพิธีกรรมอื่นๆที่สื่อถึงความรื่นเริงในวิถีการดำรงชีวิตที่ยังคงเหลืออยู่และบ้างพิธีกรรมได้เลือนจางหายไปนั้น คำอธิบายของ กลยุทธิ์ แสงชาติ (2542) ได้อธิบายถึง "พิธีล่องช่วง" เป็นพิธีที่หนุ่มสาวชาวแสกนิยมรวมกลุ่มกัน ในเวลาเย็นหรือเวลาพลบค่ำรวมกลุ่มกันยก เป็นขบวน มีการร้องรำทำเพลงไปบ้านของสาวที่ตนหมายปอง และพิธีสำคัญในช่วงประเพณีสงกรานต์ คือ "พิธีก๊ีบบ ร็อกใหม่ถ้วน" เริ่มในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งชาวแสกจะไปพร้อมกันที่วัดทำพิธีอันเชิญพระพุทธรูป 5 องค์ ให้ลงทรงในเวลา 12.00 น. ทุกคนจัดเตรียมน้ำหอมใส่ลงขันโดยเทที่รางไม้เป็นรูปพญานาค กล่าวอธิษฐานตามคำอธิษฐาน ต่อจากนั้นก็เล่นสาดน้ำกันระหว่างหนุ่มสาว

ค่านิยมที่เพิ่มมากขึ้นของการมาร่วมตัวในพิธีกรรม ด้านความเชื่อประเพณีและ วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกในฝั่งประเทศไทย ในแต่ละปีนั้น อาจเป็นเพราะการส่งเสริมที่ชัดเจนของภาครัฐบาลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงส่งผลให้หมู่บ้านอาจสามารถถูกเลือกใช้เป็น

พื้นที่ตัวแทน ถึงการแสดงออกของประเพณีและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทแสกในระยะช่วงหลังจนถึงปัจจุบัน

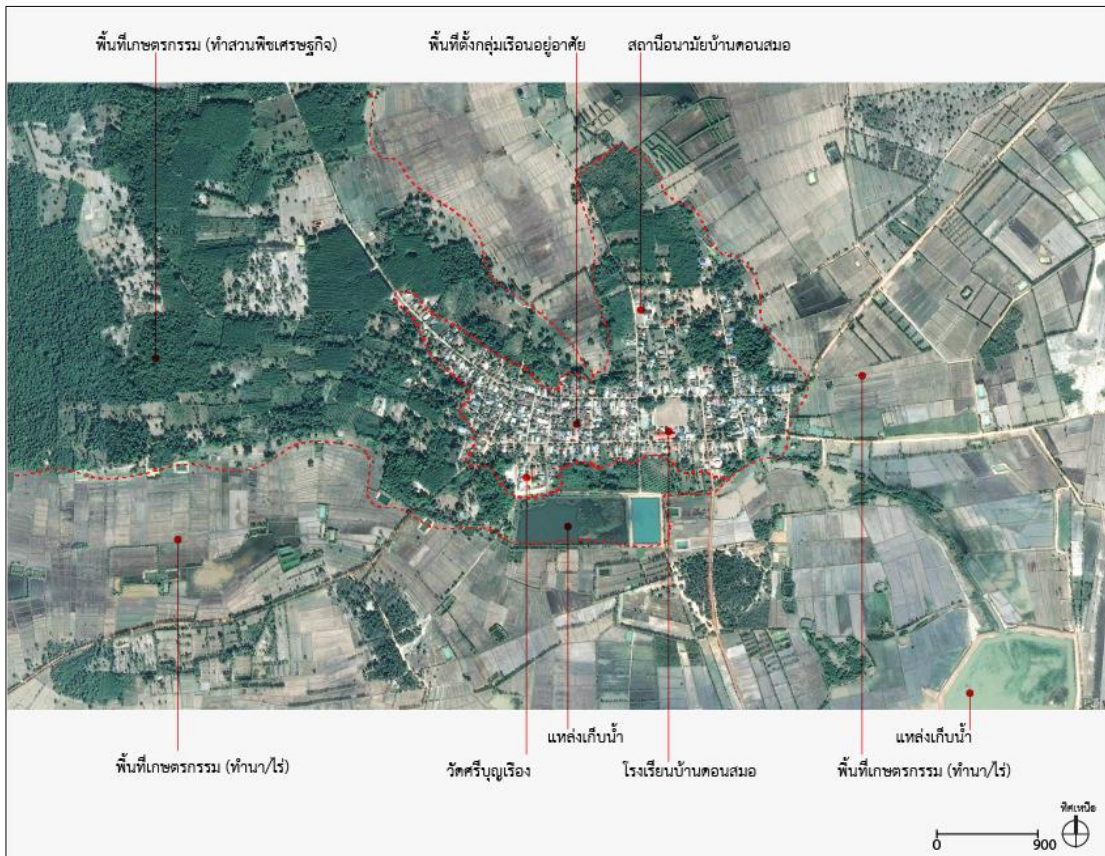
4.1.3 ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรี

สงคราม จังหวัดนครพนม

คำอธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่ตั้งว่ากลุ่มชาติพันธุ์แสก โดย ศรีนยา จิตรบรรจง (2545) ได้ระบุถึงการอพยพมาจากหมู่บ้านอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ถูกยึดอำนาจจากส่วนราชการ ในปีพ.ศ. 2450 ชาวไทแสกบางครอบครัวได้อพยพไปตั้งเรือน โดยเลือกพื้นที่แหล่งทำกินจากความอุดมสมบูรณ์ให้ใกล้แหล่งลำน้ำไหลผ่าน

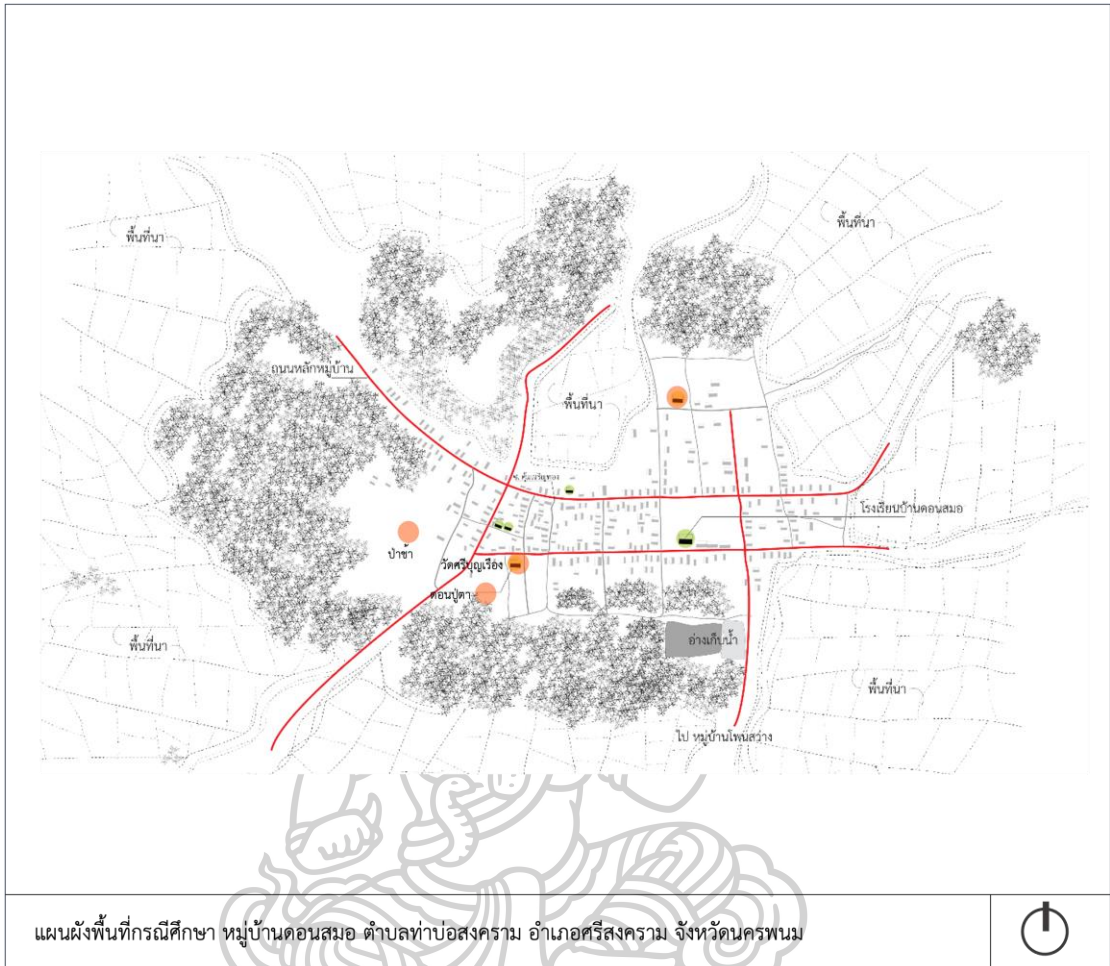
กล่าวคือ พื้นที่หลังถูกขับไล่จากความเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงอพยพย้ายถิ่นที่ตั้งจากเดิมมาที่ บ้านดอนสามหมอ หรือปัจจุบันคือ บ้านดอนสมอ อำเภอศรีสงคราม และชุมชนบางส่วนได้อพยพไปอยู่บ้านชะหว่า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม อีกทั้งจากคำอธิบายที่ระบุข้อมูลการย้ายถิ่นฐานไทแสก ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านดอนสมอเดิม โดย พิชญานิน วิโย (2562) นักวิชาการด้านพัฒนาชุมชนชำนาญการ ระบุว่า

“ เมื่อปีพ.ศ. 2473 มีการย้ายกลุ่มชุมชนบางส่วนจากป่าบ้านดอนสามหมอเดิมไปอีกพื้นที่หนึ่ง เพราะเกิดโรคระบาดและปัญหาการแบ่งพื้นที่อยู่อาศัยที่ไม่เท่าเทียมกันขึ้นภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงอพยพย้ายมาอยู่ทางทิศใต้ห่างจากหมู่บ้านเดิมประมาณ 2 กิโลเมตร โดยมี นายทองมา ต้นศรี เป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ต่อมาได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดศรีบุญเรือง เมื่อปี พ.ศ. 2483”

ภาพที่ 29 แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านคอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

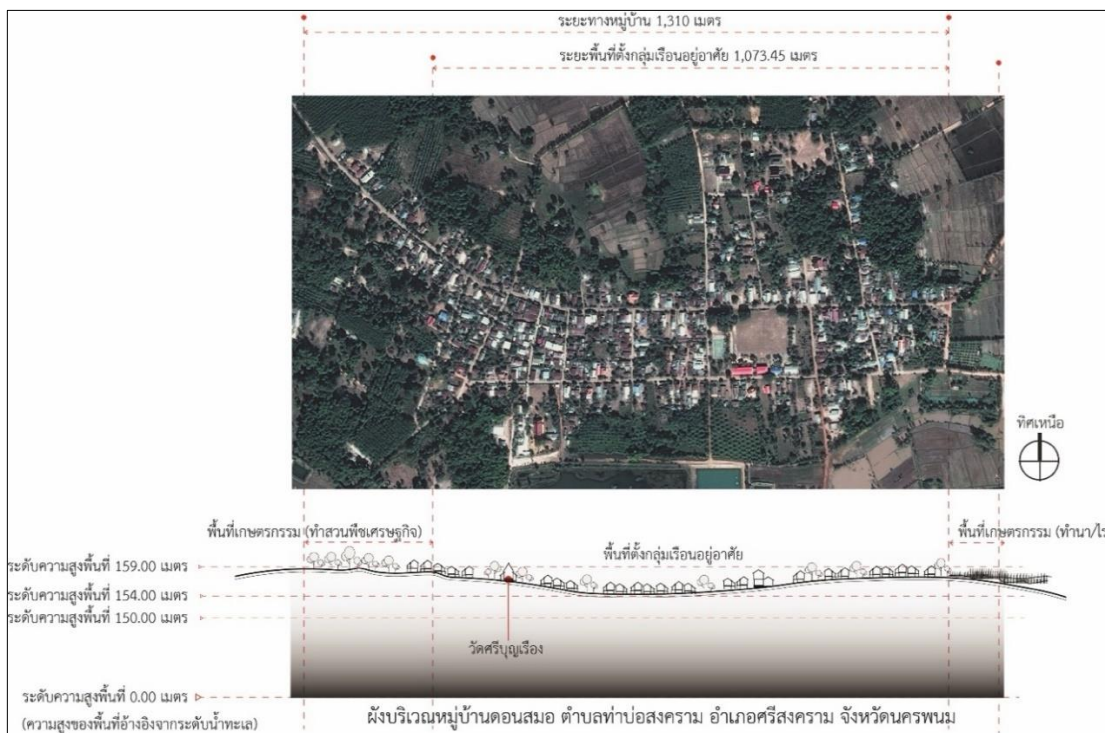

แผนผังพื้นที่การศึกษา หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 30 แสดงแผนผังพื้นที่การศึกษาหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 31 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งเรียงอาศัยลักษณะแนวยาว (linear Settlement) ตามแนวถนนของหมู่บ้าน ระยะทางห่างจากอำเภอสรีสงครามไปทางทิศ ตะวันตก 18 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัด นครพนม ไปทางทิศ ตะวันตก 87 กิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือต่อกับ หมู่ที่ 2 ดอนมะจ่าง ต. ท่าบ่อสงคราม ทิศใต้ติดต่อกับทุ่งลำน้ำอูน ต.เหล่าพัฒนา อ.นาหว้า จ. นครพนม ทิศตะวันออก ติดต่อกับลำน้ำอูน หมู่ 8 บ้านนาจาน อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม และทิศ ตะวันตก ติดต่อกับหมู่ที่ 11 บ้านดอนศาลา ต. เหล่าพัฒนา อ.นาหว้า จ.นครพนม รวมพื้นที่ 6,103.59 ไร่ หรือประมาณ 9.77 ตารางกิโลเมตร ซึ่งถนนของหมู่บ้านจะเชื่อมต่อไปยังอีกหมู่บ้านอื่นๆ ชุมชน ส่วนใหญ่ตั้งเรียงอาศัยอยู่ระหว่างกลางของพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ตั้งลักษณะพื้นที่ราบลุ่ม จุดสูงสุด อยู่ที่ระดับความสูง 159 เมตร จุดต่ำสุดของหมู่บ้านอยู่ที่ระดับความสูง 154 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ทำให้ในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมขังพื้นที่ทำการเกษตรทุกปี นานประมาณ 3 เดือน (กรกฎาคม, สิงหาคม, กันยายน) ส่งผลต่อความเสียหายจากผลผลิตในการปลูกข้าวพื้นที่นาทำกินซึ่งตรงกับช่วงฤดูเก็บเกี่ยว

ประจำปี อย่างไรก็ตามลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่ราบลุ่มของหมู่บ้านดอนสมอ เมื่อสำรวจพบการ
ปรับวิถีการอยู่อาศัยสู่การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ (กระบือ) และพืชเศรษฐกิจในภายหลังมากยิ่งขึ้น

ประชากร การปกครอง การศึกษา และอาชีพในชุมชน

ประชากร ปัจจุบันจากข้อมูลรายงานคุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.
2562 (จปฐ.) สำรวจพบประชากรทั้งสิ้น 736คน แยกเป็น ชาย 371 คน และหญิง 365 จากจำนวน
ครัวเรือน 196 ครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่จริง 193 ครัวเรือน ซึ่งพบผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป)
รวมทั้งสิ้น 136 คน แยกเป็น ชาย 71 คนหญิง 65 คน คนพิการ รวมทั้งสิ้น 39 คน แยกเป็น ชาย 22
คน หญิง 17 คน

การปกครอง แบ่งออกเป็น 9 ส่วนพื้นที่บริหาร หรือ 9 คุ่มของพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด
มีผู้นำและกรรมการบริหารในแต่ละส่วนอย่างชัดเจน มีการจัดกลุ่มองค์กรเพื่อสร้างกิจกรรมร่วม
ระหว่างชุมชนทั้งสิ้น 10 กลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมลักษณะการจัดด้วยตนเองภายในชุมชน
แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหารายได้ของชุมชน กลุ่มเลี้ยงสัตว์(กระบือ)
เพื่อส่งเสริมรายได้ต่อครัวเรือน และกลุ่มหัตถกรรมและเกษตรกรรม รวมถึงโรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล ภายในหมู่บ้านอีก 1 แห่ง ปัจจุบัน นายเรืองชัย อินทร์ประเสริฐ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษา ปัจจุบันมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่
บ้านดอนสมอ หมู่ที่ 1ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม และศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง 1 แห่ง

อาชีพ จากผลสำรวจพบว่าอาชีพหลักคือ การทำนาและอาชีพเสริมคือการเลี้ยง
กระบือ เลี้ยงไก่ เพาะเห็ด รายได้รวมประมาณ 37,800,301 ล้านบาทต่อปี

ภาษา พบการใช้ภาษาในหมู่บ้านดอนสมอ สื่อสารทางภาษาแสกอยู่บ้างในบาง
ครอบครัวเป็นส่วนน้อยในปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่ใช้สื่อสารคือกลุ่มผู้สูงอายุ จะใช้สื่อสารเฉพาะเครือญาติ ถือเป็น
วัฒนธรรมทางภาษาแสกที่ยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน

ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ในพื้นที่หมู่บ้าน
สำรวจพบวัดอยู่ 2 แห่งคือ วัดศรีบุญเรือง มีพระสงฆ์ วัดเหนือวิชัยบ้านดอนสมอ ม.7 และสำนัก
ปฏิบัติธรรมป่าไร่

คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ปัจจุบัน นายอ่อน ก้อนกั้น เป็นผู้นำพิธีทางศาสนา(หมอสุนทร) คติความเชื่อด้านความเชื่อโหราศาสตร์ โสยศาสตร์ของชุมชนหมู่บ้านดอนสมอ ยังคงเคร่งครัดในหลักธรรมศาสนาพุทธ จะสังเกตได้จากการจัดประเพณีที่สำคัญและสืบทอดต่อกันมาคือ ประเพณีฮีต 12 คองสิบสี่ ซึ่งชุมชนจัดให้มีขึ้นทุกปี เช่น ประเพณี บุญเผาต้อนดิน บุญสงกรานต์ บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกฐิน พิธีบานศรีสู่ขวัญญะปือ เป็นต้น ทั้งนี้ วัฒนธรรมการแต่งกายรูปแบบชาติพันธุ์ไทแสก ยังคงปรากฏจากการแต่งกายของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมแสดงออกผ่านกิจกรรมการฟ้อนรำ อยู่ในบางประเพณี ตามที่กล่าวมา

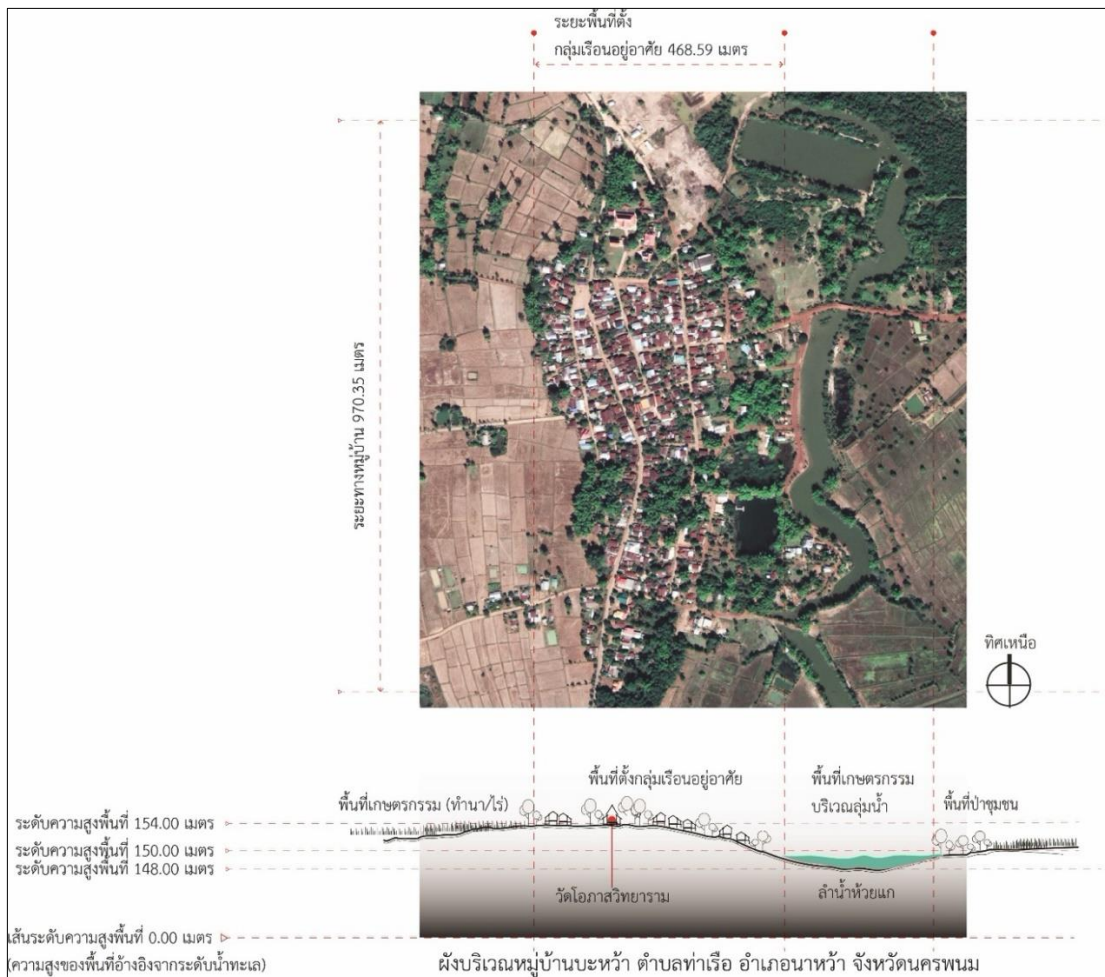
อย่างไรก็ตาม ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกในหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงครามนั้น เลือกลงพื้นที่ตั้งถิ่นฐานตั้งอยู่ทางตอนเหนือของ ตำบลอาจสามารถ จังหวัดนครพนม จากผลสำรวจกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสกที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบัน พบเพียงในพื้นที่หมู่ที่ 1 ของหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม แต่ปรากฏลักษณะการตั้งถิ่นฐานต่อการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกใน ตำบลอื่นๆของเขตพื้นที่ จังหวัดนครพนม อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมอยู่อาศัยที่ยังคงเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบเครือญาติในสังคมขนาดเล็กผ่านประเพณีความเชื่อชาติพันธุ์ไทแสกภายในชุมชนที่ปฏิบัติ สืบทอดกันมาอย่างชัดเจน

4.1.4 ลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งหมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า

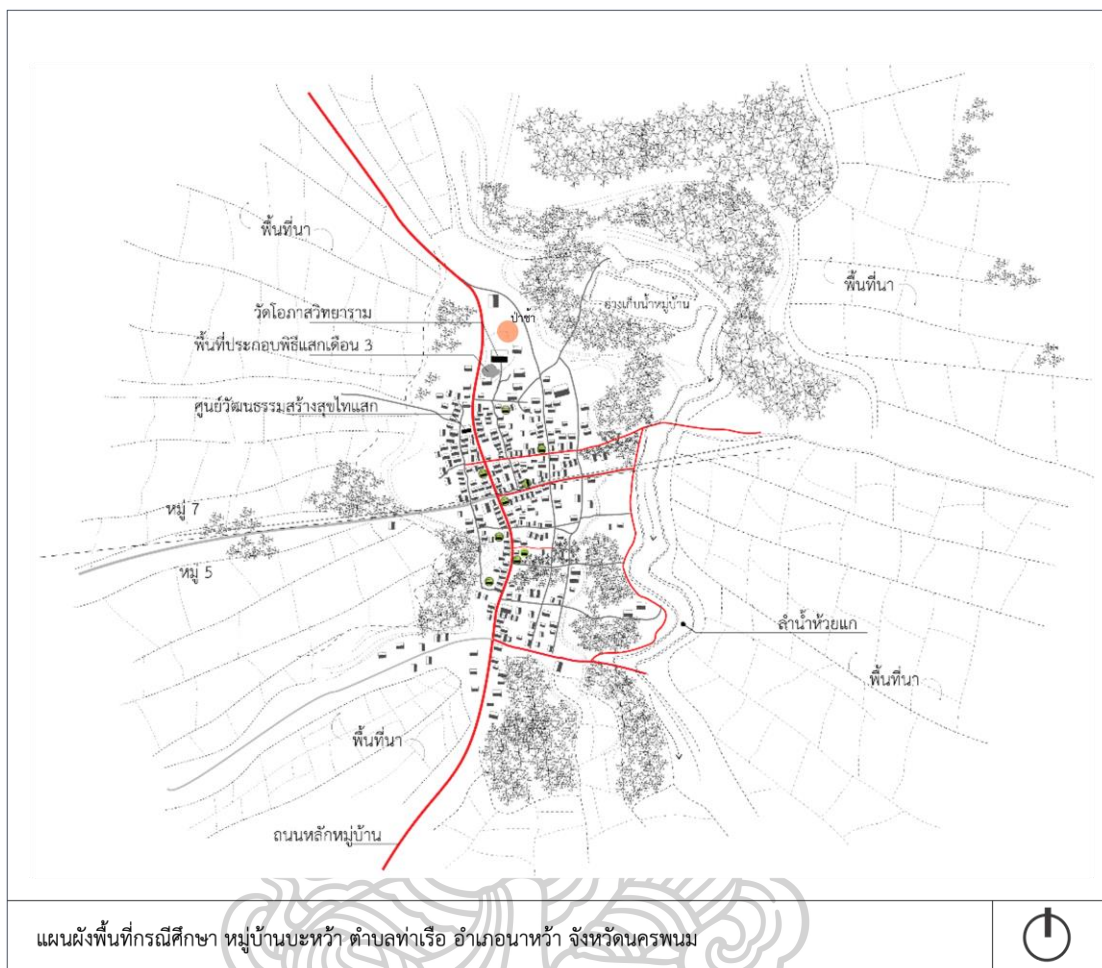
คำอธิบายถึงการย้ายพื้นที่ตั้งของชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกโดย สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2538) ระบุว่าชาวไทแสกได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ตั้งแต่สมัยพระเจ้าประสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยา ภายหลังได้ตั้งเมืองเป็นเมืองอาจสามารถ คือ บ้านอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งชาวไทยแสก บ้านบะหว้ากลุ่มหนึ่งได้มาจากบ้านนาท่ากระแต้ เมืองท่าแขก ประเทศลาว ย้ายถิ่นอาศัยมาอยู่บ้านอาจสามารถ(ปัจจุบัน บ้านอาจสามารถ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม) ต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่บ้านคอนสมอ หรือบ้านดอนสมอในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ บ้านบะหว้า เพื่อความสะดวกในการหาเลี้ยงชีพ และหนีโรคระบาด ภายหลังได้ตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2382 พบข้อสังเกตในคำอธิบายใช้คำว่า “ไทยแสก” ซึ่งส่วนใหญ่ในข้อมูลที่สืบค้นมักใช้คำว่า “ไทแสก”

ภาพที่ 32 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศบริเวณตำแหน่งที่ตั้ง หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม บันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ภาพที่ 33 แสดงระดับความสูงของพื้นที่จากแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งผังบริเวณ หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนมบันทึกภาพถ่ายทางอากาศเมื่อ 11 ตุลาคม 2563
ที่มา : ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020”

ภาพที่ 34 แสดงแผนผังพื้นที่การศึกษาหมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ลักษณะภูมิประเทศ หมู่บ้านบะหว้า อยู่ห่างตอนเหนือห่างจากตัวอำเภอนาหว้า ประมาณ 8.3 กิโลเมตรห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดนครพนม 97.12 กิโลเมตร ที่ตั้งกลุ่มชุมชนส่วนใหญ่ อยู่ใกล้ ลำน้ำห้วยแก สภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม เป็นที่นารอบๆหมู่บ้าน พบชุมชนกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสก ปรากฏอยู่หมู่ 5 และหมู่ 7 พื้นที่ชุมชนในปัจจุบันเป็น จุดสูงสุดอยู่ที่ระดับความสูง 154 เมตร จุดต่ำสุดของหมู่บ้านอยู่ที่ระดับความสูง 150 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล พบป่าไผ่ ป่าหว้า ป่ากะเม็ด สลับกับพื้นที่ทำนาไร่สวนและป่าชุมชนพืชเศรษฐกิจ พื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ปลูกเรือนฝั้งทิศตะวันตกเฉียงใต้ของห้วยลำน้ำแก จากข้อมูลสำรวจเอกสารวิชาการทางธรณีวิทยาในปี พ.ศ. 2560 พบแหล่งพื้นที่ลักษณะของดินเค็ม และโนนเกลือ หรือ โพนเกลือ อยู่ 1 ใน 9 แหล่ง ที่ โพนเกลือหรือ โนนเกลือจุลณี และภาชนะดัมเกลือในเขตพื้นที่หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

อีกทั้งการพบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ “โพนตุน” และ “โนนใหญ่” แสดงถึงการเคารพนับถือต่อพื้นที่เก่าเดิมห้ามผู้ใดถือยึดครองต้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนจะประกอบพิธีทางความเชื่อ และเสกษาชนะดินเผาในกรรมวิธีการต้มเกลือ ซึ่งพื้นที่ “โพนตุน” และ “โนนใหญ่” พบความคล้ายกับการใช้พื้นที่ในภูมิทัศน์วัฒนธรรม การต้มเกลือจากแอ่งโคราชในช่วงการเข้ามาของอาณาจักรเขมร อาณาจักรทวารวดีและสมัยลพบุรี ลักษณะรูปแบบของ โพนเกลือ มีความสูงจากระดับพื้นประมาณ 7 เมตรอยู่บริเวณ นาทำกินในเขตพื้นที่หมู่บ้านบะหว้า แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างวิถีดำรงอยู่ในวัฒนธรรมร่วมกับสิ่งแวดล้อม ในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม ฝนที่ตกตามลมมรสุม ทำให้น้ำท่วมในนาทำกิน และหลังจากต้นเดือนกันยายน ฝนจะทิ้งช่วงและตกหนักอีกครั้งในช่วงกลางเดือนตุลาคม ส่งผลต่อการปลูกข้าวในนาทำกินได้ผลผลิตที่น้อย แต่ด้วยลักษณะลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านบะหว้า ที่มีห้วยลำน้ำแก ชุมชนในหมู่บ้านจึงปรับตัว หันมาทำนาปลังในช่วงระยะหลังมากขึ้น

ประชากร การปกครอง การศึกษา และอาชีพในชุมชน

ประชากร จากข้อมูลผลสำรวจครัวเรือนและประชากรในปี พ.ศ. 2560 พบประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสก จะอาศัยรูปแบบลักษณะครัวเรือนในเขตพื้นที่หมู่ 5 รวม 202 ครัวเรือน และหมู่ 7 (ไม่ระบุข้อมูล) เมื่อแยกสำรวจเป็นจำนวนประชากรพบประชากรรวม 932 คน ในเขตพื้นที่หมู่ 5 และหมู่ 7 (ไม่ระบุข้อมูล)

การปกครอง จากฐานข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560 พบคำอธิบายว่า แต่เดิมนายโพธิสาร ก้อนกั้น เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบะหว้าแสก ในปี พ.ศ. 2382 ขณะนั้นหมู่บ้านบะหว้าแสกมีเพียง 30 หลังคาเรือน เป็นผู้นำในการรวมกลุ่มแสกที่ย้ายมาจากบ้านดอนสมอ อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม ได้มาตั้งบ้านเรือนหมู่บ้านบะหว้าแสกให้มีความสามัคคีในกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก ซึ่งผู้นำชุมชนหากสำรวจข้อมูลจะพบความเชื่อมโยงของความเป็นเครือญาติ กล่าวคือพบบุคคลที่มีบทบาททางผู้นำชุมชนในสกุล ก้อนกั้น อยู่เป็นช่วงสมัยที่ต่างกัน ในปัจจุบันหมู่บ้านบะหว้าแสกแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่คือ หมู่ 5 นายโยธิน เอกจักรแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน และหมู่ 7 นายประยงค์ ชัยบิน เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

การศึกษา ปัจจุบันยังไม่พบการตั้งโรงเรียนภายในพื้นที่หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนประจำ หมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอใกล้เคียงในเขตพื้นที่หมู่บ้าน และในส่งเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในเขตจังหวัดนครพนมและสกลนคร อย่างไรก็ตามการสืบ

ต่อของวัฒนธรรมของชุมชนยังคงรักษาไว้ โดยหมู่บ้านได้จัดตั้งรวมกลุ่มแหล่งเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมไทแสก ไว้ที่บ้านเลขที่ 155 หมู่ 7 ถือเป็นเรือนตัวตัวแทนด้านวัฒนธรรมไทแสกที่ยังคงอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

อาชีพ การปรับตัวต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนในหมู่บ้านเมื่อ สำนวณผลระดับรายต่อครัวเรือนประจำปี พ.ศ. 2562 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านบะหว้า อยู่ในระดับเกณฑ์ประเมินที่ดี ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากการ ขายข้าวในพื้นที่นาทำกิน ผลผลิตหลังจากเก็บเกี่ยวไว้บริโภคแล้ว ข้าวในนาปีและนาปลัง เมื่อนำมาขายส่งผลต่อรายได้หลักประจำปีของหมู่บ้าน การค้าขายและการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากบริเวณโดยรอบของหมู่บ้านมีการตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมอยู่หลายแห่งในความแตกต่างของประเภทอุตสาหกรรม เช่น โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โรงงานวัสดุก่อสร้าง โรงงานสินค้าส่งออกประเภททอผ้า เป็นต้น ส่งผลให้ประชากรในหมู่บ้านช่วงอายุ 16 ถึง 30 ปีเลือกที่จะเข้าสู่ระบบแรงงานภาคอุตสาหกรรมในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การประกอบอาชีพของประชากรในหมู่บ้านบะหว้าที่พึงพาเพื่อการดำรงวิถีชีวิตจากระบบแรงงานภาคอุตสาหกรรม อาจส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดั้งเดิมจากค่านิยมสังคมเมือง

ภาษา พบประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสก อาศัยในพื้นที่หมู่ 1 ส่วนใหญ่ จะใช้ในการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่มักใช้ในภาษาเขียน สำเนียงยังคงรักษาลักษณะเฉพาะ สังกะตจากการออกสำเนียงในภาษาสื่อสารบางคำเหมือนกับภาษาลาว (ลาวเวียด) และภาษาเวียดนาม ปัจจุบันผู้นำชุมชนมีการรักษาอัตลักษณ์ภาษาแสกไว้ โดยให้นักเรียนในชุมชนเข้ามาศึกษาภาษาพูดและภาษาเขียน จากตัวแทนชุมชนผู้มีความรู้ด้านภาษาของชุมชน เน้นการอ่านออกเสียงภาษาพูดใน ตัว ส,ร,ล ให้ชัดเจนในแต่ละคำ ส่วนในภาษาเขียนนั้น เน้นการสื่อสารแปลความหมายในแต่ละรากคำศัพท์เปรียบเทียบในความต่างของ ภาษาเขียนไทแสก และภาษาไทย-ลาว

สมชาย นิลอาธิ (2551) กล่าวอีกว่า ชาวแสกในประเทศไทยปัจจุบันหลาย ๆ กลุ่มมีการใช้ภาษาแสกลดลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่อยู่ท่ามกลางของคนไทย มีการย้ายที่ทำ กินและแต่งงานกับคนต่างภาษา ยกเว้นในเขตบ้านบะหว้า ซึ่งยังมีการใช้ภาษาแสกดั้งเดิมอยู่มาก เนื่องจากยึดถือธรรมเนียม "การแต่งงานเข้าบ้าน โดยเขยหรือสะใภ้ของชาวแสกจะต้องมาอยู่ร่วม ชายคากับบ้านของเจ้าสาวหรือเจ้าบ่าวที่เป็นชาวแสกเดิม ทำให้การใช้ภาษาและการดำรงชีวิตของ ผู้คนในหมู่บ้านนี้ยังคงธรรมเนียมเดิมไว้มาก

ศาสนา คติความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

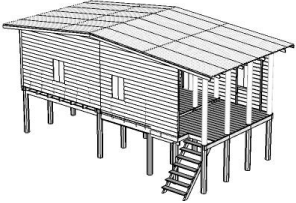
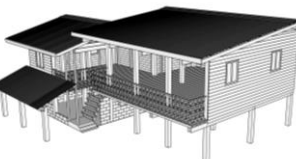
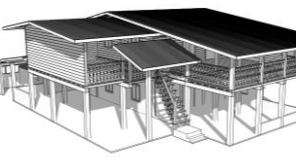
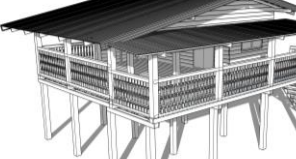

ศาสนา คติความเชื่อในศาสนาประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสก ในหมู่บ้านบะหว้ายังคงนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก เน้นปฏิบัติในพิธีประเพณี ฮีตสิบสอง ในแต่ละปีเป็นสำคัญคล้ายกับชาติพันธุ์ไทแสกในเขตตำบลอื่นๆ ซึ่งการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทแสก หากครบกำหนดช่วงประเพณี คนในชุมชนจะนัดหมายมาร่วมทำพิธีกิจกรรมต่างๆบริเวณ ลานกลางแจ้งหน้าศูนย์วัฒนธรรมไทแสก ที่อยู่ใกล้วัดโสภาวิทยาราม ซึ่งวัดแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นในสมัยการย้ายถิ่นที่ตั้งของประชากรกลุ่มผู้พูดภาษาชาติพันธุ์ไทแสกมายังพื้นที่หมู่บ้านบะหว้าย หากมีกิจกรรมต่อความเคารพต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ จะนัดหมายไปรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมที่ พื้นที่ “โพนตุน” และ “โนนใหญ่” หรือ ป่าชุมชน โดยผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุจะแต่งกายในรูปแบบชาติพันธุ์ไทแสก เข้าร่วมงานอยู่เสมอจนเสร็จในพิธีกรรมนั้นๆ

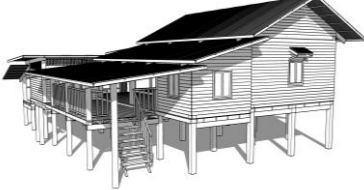

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการตั้งถิ่นฐานการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยของชุมชนชาติพันธุ์แสก พื้นที่ตั้งหมู่บ้านบะหว้าย ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนมนั้น ถือเป็นการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัยในระยะหลัง กล่าวคือ หลังจากชุมชนชาติพันธุ์แสกได้อพยพเพื่อหาแหล่งทำกิน อีกทั้งยังหลีกเลี่ยงจากการเกิดโรคระบาดครั้งรุนแรงภายในหมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม ซึ่งชุมชนชาติพันธุ์ไทแสกที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านบะหว้าย ปัจจุบันเรียกใช้คำเรียกแทนตนเองว่า “ชุมชนบะหว้ายแสก” เพื่อสร้างความเข้มแข็งระหว่างชุมชนความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์เก่าเดิม ให้เกิดความชัดเจนในสังคมปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น การเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่หมู่บ้านบะหว้าย ยังคงเลือกพื้นที่ใกล้ลำน้ำในการดำรงวิถีชีวิตเป็นสำคัญ ชุมชนพื้นที่ตั้งเป็นที่ราบลุ่มติดลำน้ำห้วยแก ภาษาในชุมชนเรียกว่า “พื้นที่ทามหรือห้วยลำน้ำแก” ปัจจุบันหมู่บ้านบะหว้าย มีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุมประมาณ 2,570ไร่ จากผลสำรวจในปี พ.ศ. 2562 ทิศเหนือติดกับบ้านเสี้ยว ตำบลเสี้ยว อำเภอนาหว้า ทิศใต้พื้นที่สิ้นสุดเขตรอยต่อกับบ้านนาซ่อม ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า ทิศตะวันออกพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มทำนาไร่ยาวไปจนสิ้นสุดขอบเขตติดกับบ้านตาล อำเภอนาหว้า ส่วนในทิศตะวันตกติดกับตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า ซึ่งในทิศตะวันตกนั้นพบการกระจายตัวของชุมชนขนาดเล็ก ต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นอาศัย ในพื้นที่หมู่บ้านวังม่วง ตำบลบะหว้าย อำเภออากาศอำนวย ในเขตพื้นที่สกลนคร

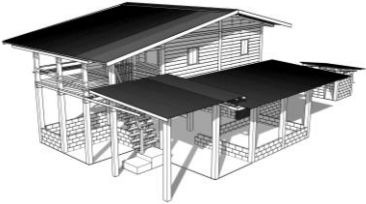

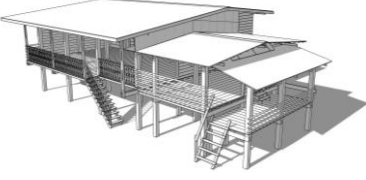

4.2 รายละเอียดของเรือนกรณีศึกษา

ในการพิจารณาลักษณะของที่อยู่อาศัย ผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยผ่านการศึกษาแบบสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผังบริเวณ ผังพื้น ผังหลังคา รูปตัด รูปด้าน และแบบรายละเอียดต่างๆ

ตารางที่ 9 สรุปรูปเรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลัง ในพื้นที่จังหวัดนครพนม

กรณีศึกษา	รูปเรือน (ภาพแบบจำลอง 3 มิติ)	รหัสเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รูปแบบ เรือน
1		T-PL-03A	หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	เรือน รูปแบบ จาก วัฒนธรรม สืบทอด (แบบ ดั้งเดิม)
2		T-BW-01	หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า	
3		T-BW-02		
4		T-BW-04		
5		T-BW-05		

กรณีศึกษา	รูปเรือน (ภาพแบบจำลอง 3 มิติ)	รหัสเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รูปแบบ เรือน
6		T-DM-01	หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม	
7		T-AM-02	หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	
8		T-AM-03		
9		T-PL-02	หมู่บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	เรือน รูปแบบ ผสมผสาน
10		T-PL-01		เรือน รูปแบบ ร่วมสมัย
11		T-PL-03B		

กรณีศึกษา	รูปเรือน (ภาพแบบจำลอง 3 มิติ)	รหัสเรือน	ตำแหน่งที่ตั้ง	รูปแบบ เรือน
				
12		T-BW-03	หมู่บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอหนองบัว	
13		T-DM-02	หมู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม	
14		T-DM-03		
15		T-AM-01	หมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง	

4.2.1 กรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

เลขที่ 48 หมู่ที่ 4 บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม

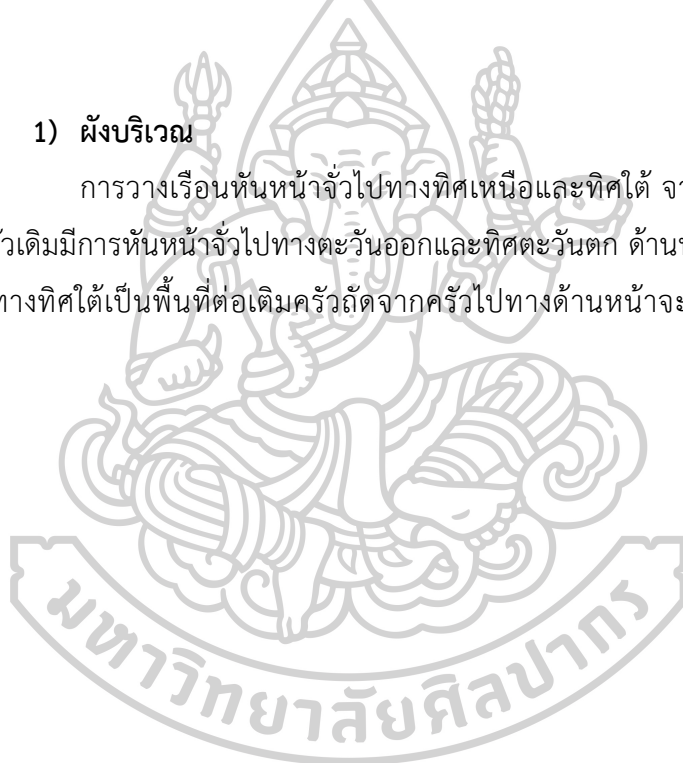
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัย ปัจจุบันเจ้าของเรือนในรุ่นที่ 1 ได้เสียชีวิตลงแล้วจึงไม่มีผู้อยู่อาศัยถาวรในเรือนดังกล่าว เนื่องจากเจ้าของเรือนในรุ่นที่ 2 ได้ปลูกเรือนหลังใหม่บริเวณพื้นที่ข้างเคียง ดังนั้น พื้นที่ใช้สอยของเรือนจึงทำหน้าที่สำหรับเก็บของใช้ทางเกษตรกรรมและหัตถกรรมที่ใช้ดำรงชีพ

1) ผังบริเวณ

การวางเรือนหันหน้าจั่วไปทางทิศเหนือและทิศใต้ จากการสอบถามเจ้าของเรือน เรือนครัวเดิมมีการหันหน้าจั่วไปทางตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านหน้ามีลาน ด้านข้างลานเป็นเล้าข้าว ทางทิศใต้เป็นพื้นที่ต่อเติมครัวถัดจากครัวไปทางด้านหน้าจะเป็นเรือนหลังใหม่ของเจ้าของเรือน

ภาพที่ 35 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

2) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเฉลย ยกใต้ถุนสูง ประมาณ 1.70 เมตร ผนังเรือนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภาพที่ 36 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะโถงซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร

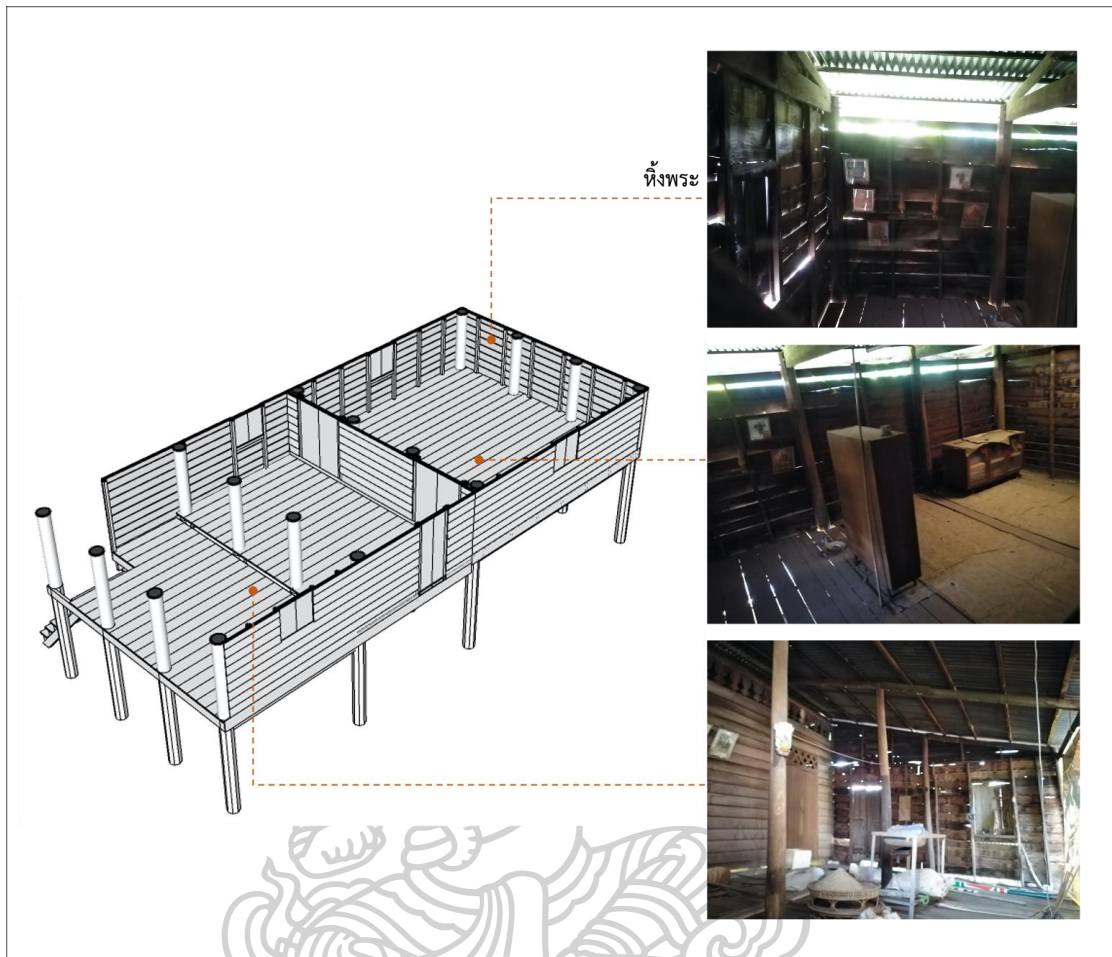
ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได เป็นลักษณะบันไดทางเดียวไม่มีชานพัก ขึ้นด้านข้างของเรือน

เขีย เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาคลุมผืนเดียวกับตัวของเรือนนอน เชื่อมต่อกับเขียที่ติดกับเรือนนอน มีหน้าต่างอยู่ทางฝั่งทิศเหนือและทิศใต้ของเรือน

เขียหน้าเรือนนอน มีการยกระดับต่างจากเขียที่เชื่อมต่อกับบันได ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อนและเป็นพื้นที่สำหรับต้อนรับแขกผู้มาเยือน มีลักษณะเป็นพื้นที่โถง มีการปิดล้อมพื้นที่ 3 ด้าน ผนังด้านหน้าเรือนนอนเป็นพื้นที่สำหรับติดรูปของบรรพบุรุษ มีหน้าต่างอยู่ทางทิศใต้ของเรือน และมีประตูทางด้านทิศเหนือเชื่อมต่อกับชานและเรือนครัวเดิม

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโถง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางฝั่งทิศเหนือและทิศใต้ของเรือน มีประตูเข้า 2 ทาง ภายในห้องมีการแบ่งพื้นที่โดยใช้ตู้กั้นระหว่างที่นอนกับพื้นที่หน้าห้องพระ

ภาพที่ 37 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศใต้ของเรือน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร้าน) เป็นเสาไม้กลม

พื้น พื้นเรือนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ประกอบไปด้วยเส้นตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อกเส อกจันทัน แป้ ตั้ง อกไก่ เจริงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 38 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

4.2.2 กรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 25 หมู่ที่ 5 บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
จังหวัดนครพนม

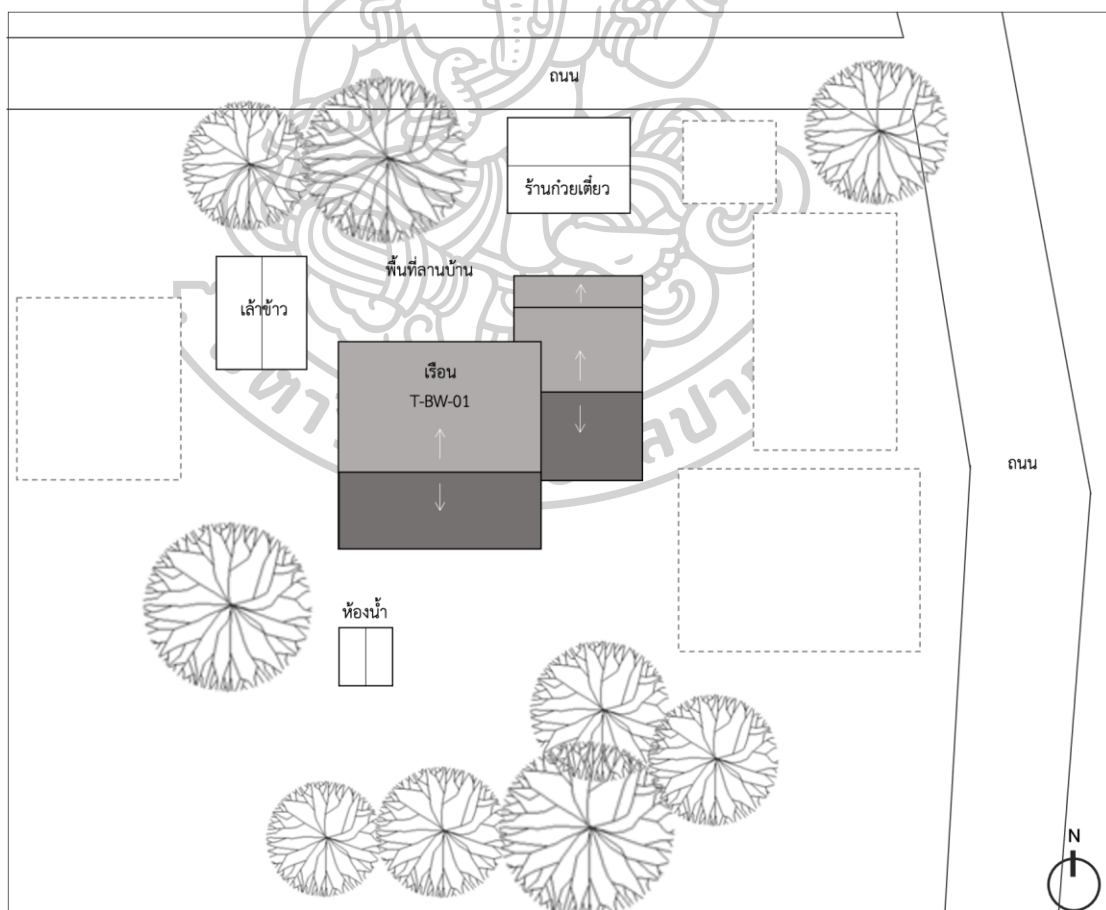
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัย 4 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน เรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านหน้าเรือนเป็นลานกว้างและเป็นร้านก๋วยเตี๋ยว เล้าจะอยู่ด้านข้างฝั่งทิศตะวันตก ด้านหลังของตัวเรือนเป็นห้องน้ำที่แยกออกจากเรือน และเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว

ภาพที่ 39 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเขีย ส่วนเขียด้านข้างก็ถูกคลุมด้วยหลังคาจั่ว ด้านหน้าเรือนตรงพื้นชั้นล่างมีหลังคา(เทิบหรือเพิง) ยื่นคลุมพื้นที่ด้านหน้าบันไดไปจนถึงขอบพื้นที่ต่อเติม ตัวเรือนยกใต้ถุนสูงประมาณ 1.70 เมตร ผังเรือนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ภาพที่ 40 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกพื้นที่โถงโล่งใต้ถุนเรือนหลักใช้สำหรับเป็นพื้นที่จอดรถ ผูกแปด และเป็นพื้นที่เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรบางส่วน ส่วนที่สองพื้นที่บริเวณใต้ถุนเขียทางด้านทิศตะวันออกเป็นส่วนต่อเติม แบ่งเป็นพื้นที่โถงโล่งและเป็นพื้นที่ครัว

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได ขึ้นด้านหน้าของเรือน เป็นลักษณะบันได 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นคอนกรีตมีชานพัก ช่วงที่สองเป็นบันไดไม้

เขีย เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาจั่วคลุม เป็นพื้นที่โถงโล่ง มีผนังล้อมรอบ 3 ด้าน มีหน้าต่างทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บของใช้ทั่วไป

เขียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเขียที่เชื่อมต่อกับบันได ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อนและเป็นพื้นที่สำหรับนอนของเจ้าบ้าน มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน

ผนังด้านหน้าเรือนนอนเป็นพื้นที่สำหรับติดรูปของบรรพบุรุษ มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันตกของเรือน ด้านหน้าทางทิศเหนือมีราวระเบียงกัน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางฝั่งทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของเรือน มีประตูเข้า 3 ทาง ใช้ตู้วางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 41 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันตกของเรือน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร่าน) ในส่วนของชั้นล่างเป็นเสาคอนกรีตสี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสาไม้สี่เหลี่ยมในส่วนชั้นบน

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว ส่วนพื้นชั้นล่างในส่วนต่อเติมเป็นพื้นคอนกรีต

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน ส่วนต่อเติมด้านล่างเป็นผนังก่ออิฐ

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อดเส ซื่อ จันทัน แป ตั้งอกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 42 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

4.2.3 กรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 18/34 หมู่ที่ 5 บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
จังหวัดนครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัย 5 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนด้านบนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน เรือนหลักหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออก และทิศตะวันตก หลังคาที่คลุมพื้นที่เขี่ยทางด้านทิศตะวันออกหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านหน้าเรือนเป็นลานกว้าง เล้าจะอยู่ด้านข้างฝั่งทิศตะวันออกติดกับเขี่ย ด้านหลังของตัวเรือนเป็นห้องน้ำที่แยกออกจากเรือน และมีครัวไฟแยกออกจากตัวเรือน ด้านหลังถัดจากครัวเป็นพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว

ภาพที่ 43 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเขียด้านหน้า หลังคาเรือนเขียทางด้านทิศตะวันออกเป็นหลังคาจั่ว ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.80 เมตร มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมบันได ชั้นล่างด้านหลังที่เป็นส่วนต่อเติมคลุมด้วยหลังคาเทิบหรือเพิง

ภาพที่ 44 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกพื้นที่ใต้ถุนเรือนหลักเป็นพื้นที่ต่อเติมมีล้อมรอบด้วยผนังก่ออิฐฉาบปูน ด้านในแบ่งเป็นพื้นที่นั่งเล่นพักผ่อน ใช้สำหรับนอนและเป็นพื้นที่เก็บของ มีหน้าต่างทั้ง 4 ด้าน ส่วนด้านหน้าเป็นพื้นที่โล่งใช้สำหรับจอดรถจักรยานและจักรยานยนต์ เป็นพื้นที่สำหรับวางแคร่ไม้ไผ่สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่ตากผ้า ส่วนพื้นที่โล่งใต้ถุนเขียทางด้านทิศตะวันออกเป็นพื้นที่เก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร และเป็นพื้นที่จอดรถไถนา

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได ขึ้นด้านหน้าของเรือน มีชานพักคอนกรีตเชื่อมต่อกับบันไดไม้ มีหลังคาเทิบหรือเพิงคลุม

เขีย เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาจั่วคลุม เป็นพื้นที่โล่งโล่ง มีผนังล้อมรอบ 2 ด้าน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บของใช้ทั่วไป เดิมใช้เป็นพื้นที่นั่งเล่นและรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เชื่อมกับเรือนครัวหลังเดิมที่ถูกรื้อไปแล้ว

เขียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อจากเขียที่เชื่อมต่อกจากบันได ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน ผนังด้านหน้าเรือนนอนเป็นพื้นที่สำหรับติดรูปของบรรพบุรุษ มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันตกของเรือน ด้านหน้าทางทิศเหนือมีราวระเบียงกั้น

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางฝั่งทิศตะวันออกและทิศตะวันตกและทิศใต้ของเรือน มีประตูเข้า 3 ทาง ใช้ตัววางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 45 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันตกของเรือน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

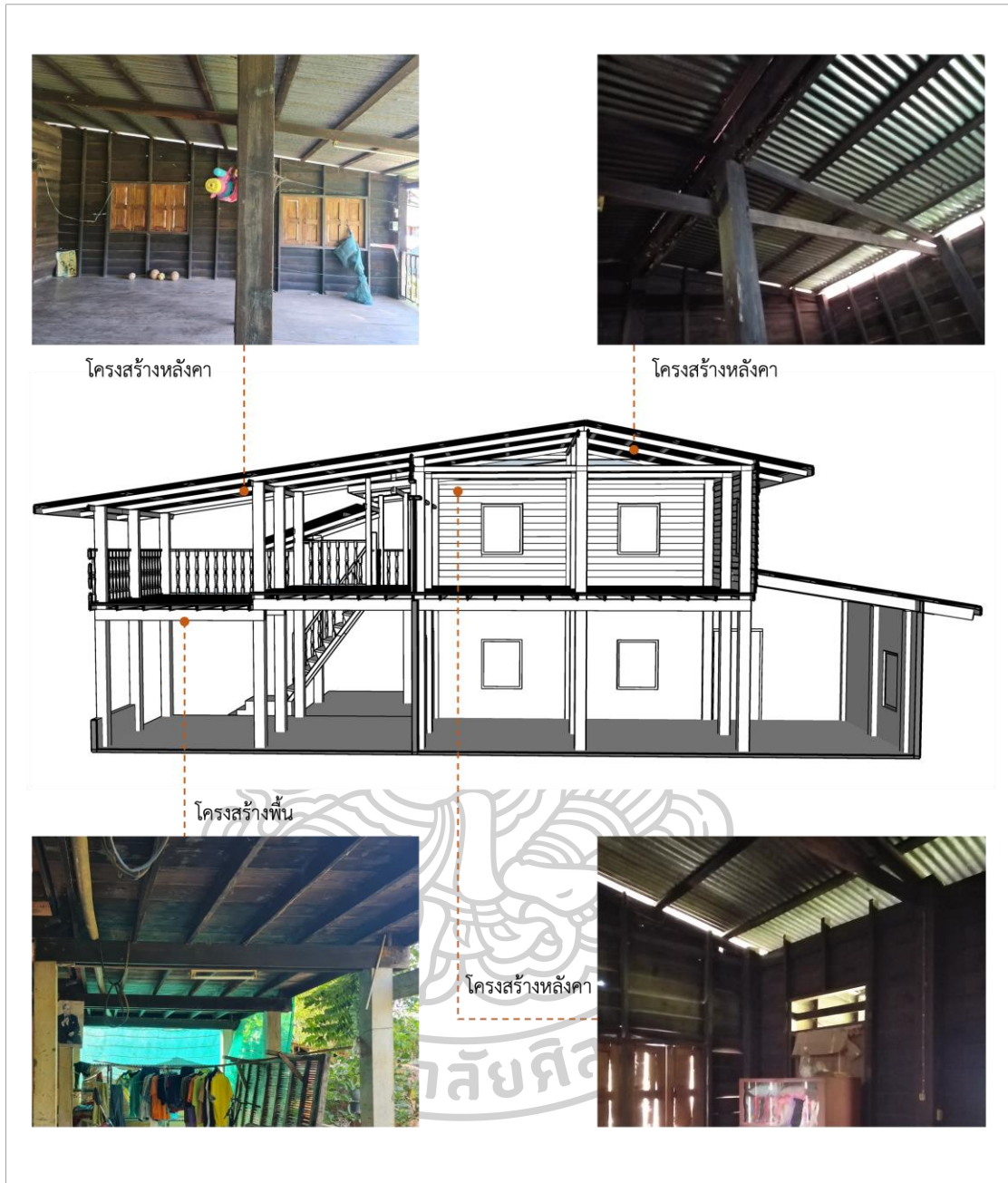
เสา (โชน่งร่า่น) ในส่วนของชั้นล่างเป็นเสาคอนกรีตสี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสาไม้สี่เหลี่ยมในส่วนชั้นบน

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว ส่วนพื้นชั้นล่างในส่วนต่อเติมเป็นพื้นคอนกรีตปูด้วยกระเบื้อง และพื้นบริเวณโถงใต้ถุนเรือนเป็นพื้นคอนกรีต

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน ส่วนต่อเติมด้านล่างเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อดเส ซื่อ จันทัน แป้ ตั้ง ออกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 46 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

4.2.4 กรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 1 หมู่ที่ 5 บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

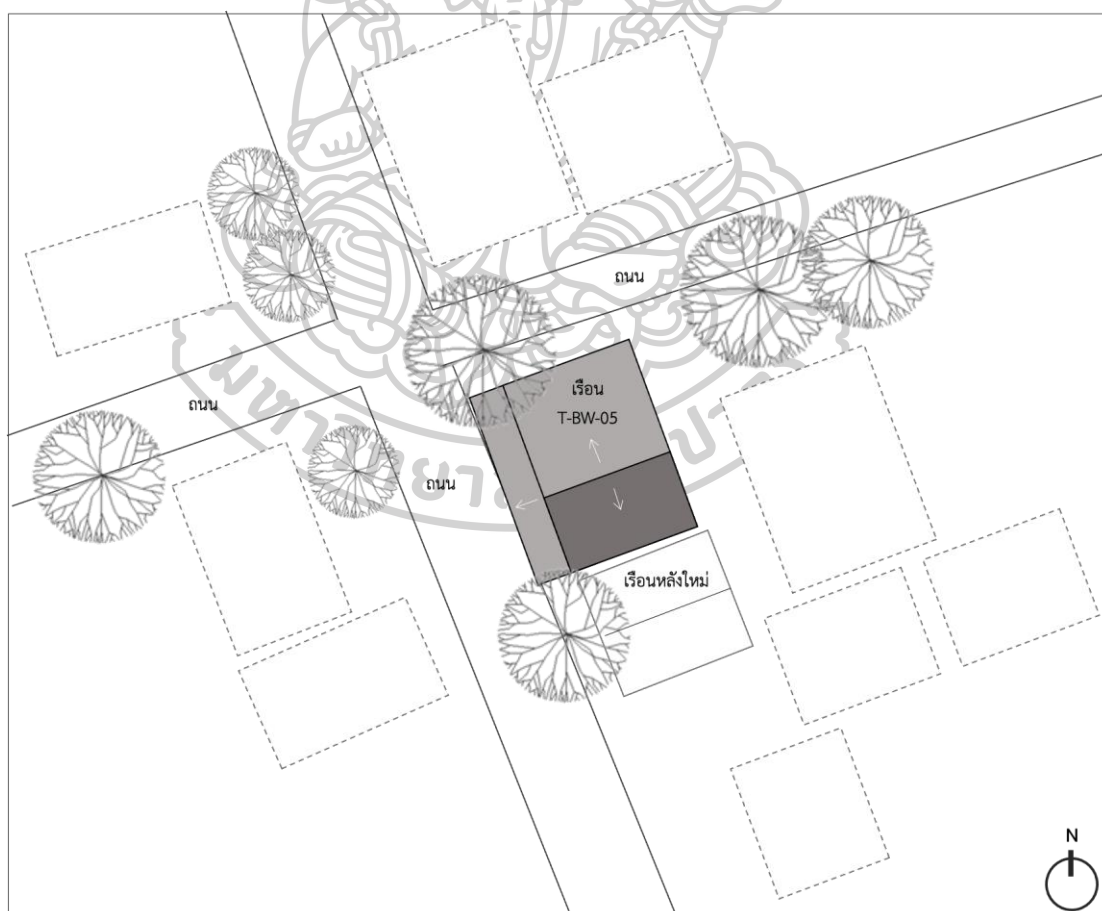
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนาไร่

จำนวนผู้อยู่อาศัย ปัจจุบันไม่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ในเรือน เพราะเจ้าของบ้านได้สร้างเรือนใหม่อยู่บริเวณด้านข้างของเรือนเดิม

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ด้านข้างทางทิศใต้เป็นเรือนหลังใหม่

ภาพที่ 47 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเสียด้านหน้า หลังคาเรือนเสียด้านทิศตะวันออกเป็นหลังคาจั่ว มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมพื้นที่เสียด้านเชื่อมต่อกับบันได ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.70 เมตร

ภาพที่ 48 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง ซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร และเป็นพื้นที่สำหรับวางแคร่เพื่อนั่งพักผ่อน

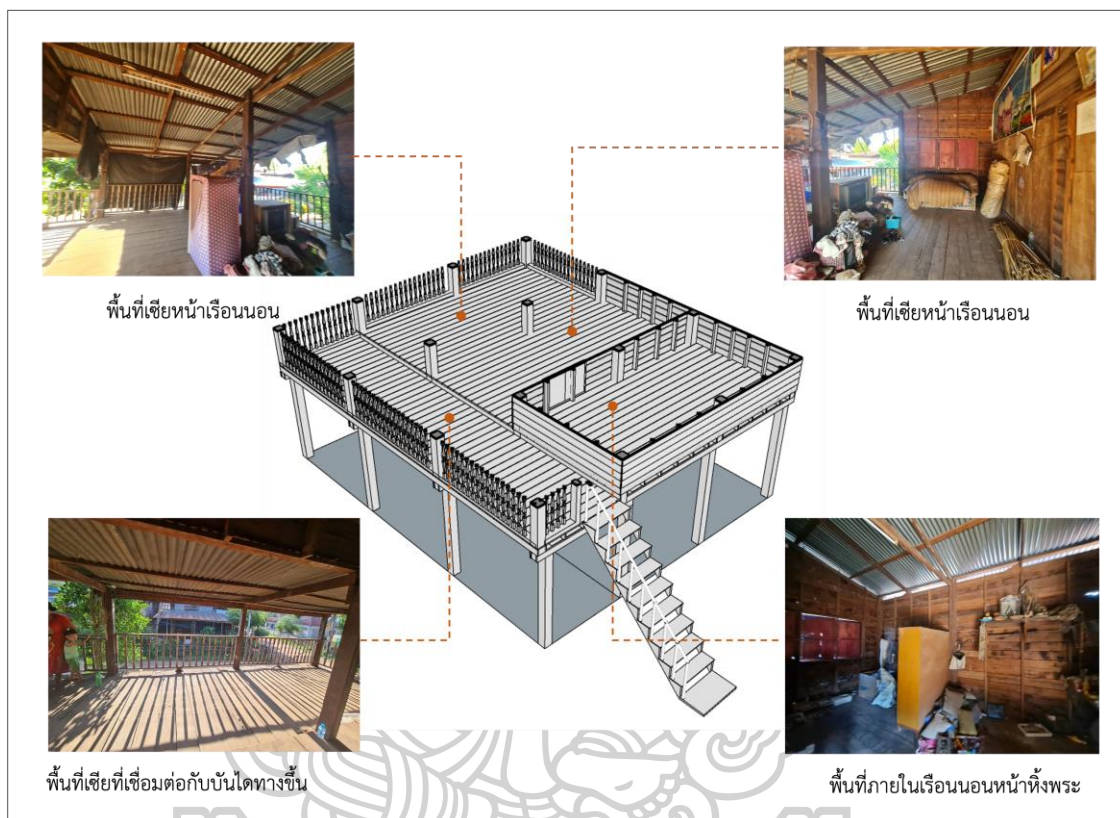
ผังพื้นที่ชั้นบน ประกอบด้วย

บันได ขึ้นด้านข้างของเรือน เป็นบันไดไม้

เสียด้าน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่โล่ง ไม่มีผนัง มีราระเบียงกันทางด้านหน้าและด้านข้าง ใช้เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่นพักผ่อน

เสียด้านเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเสียด้านที่เชื่อมต่อกับบันได ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และสามารถนั่งหย่อนขาบริเวณพื้นที่ต่างระดับระหว่างเสียด้านชั้นกับเสียด้านเรือนนอน มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน ผังด้านหน้าเรือนนอนเป็นพื้นที่สำหรับติดรูปของบรรพบุรุษ มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเรือน ด้านหน้าทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วนมีราระเบียงกัน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเรือน มีประตูเข้า 2 ทาง ใช้ตัววางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 49 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันตกของเรือน

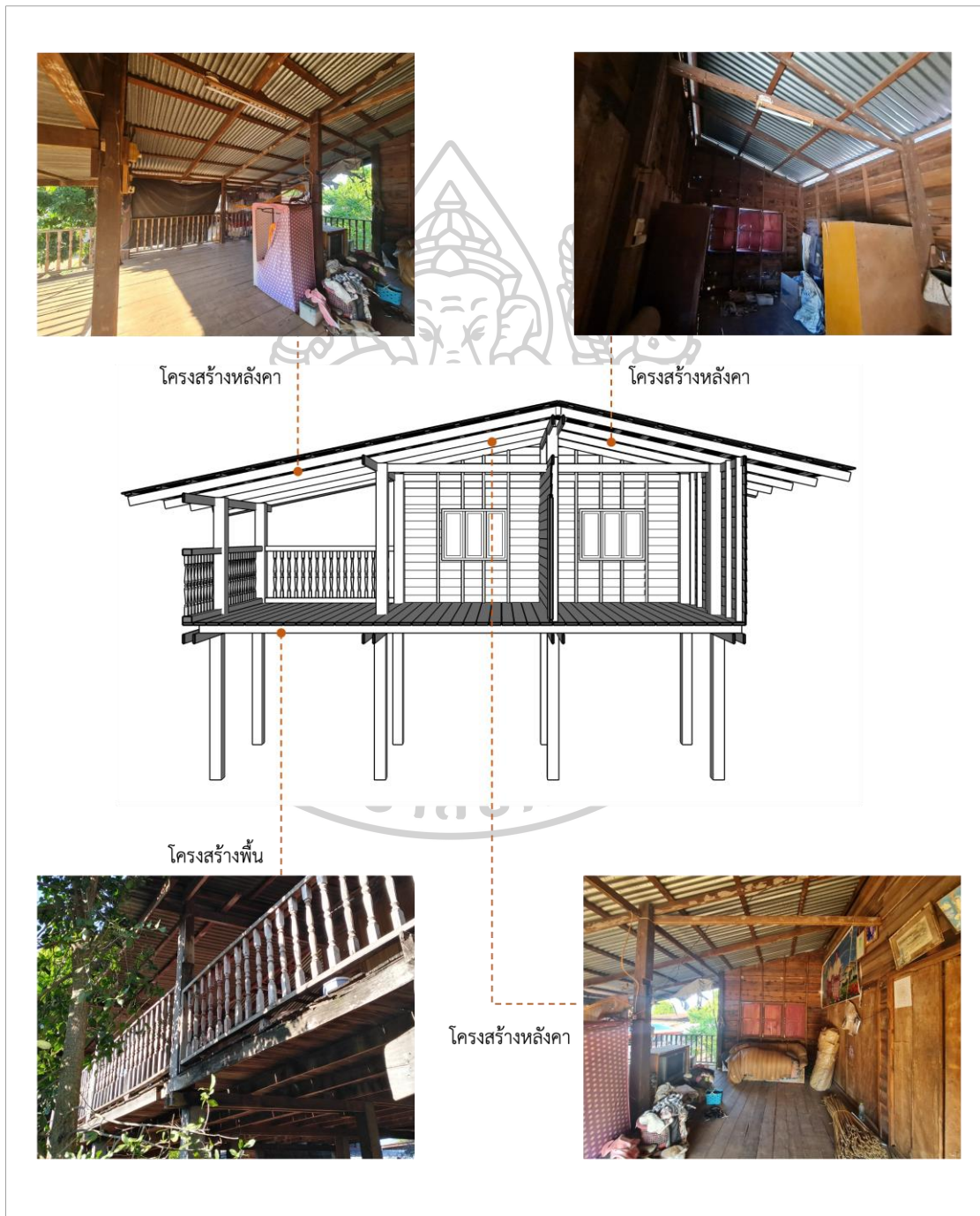
5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่ร้าน) เนื่องจากมีการติดบ้านขึ้นให้สูงกว่าเดิม เลยมีการใช้ในส่วนของชั้นล่างเป็นเสาคอนกรีตสี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสาไม้สี่เหลี่ยมในส่วนของชั้นบน

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเซินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อะเส ชื่อ จันทัน แป้ ตั้ง ออกไก่ เเชิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 50 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

4.2.5 กรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 120 หมู่ที่ 7 บ้านชะหว่า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
จังหวัดนครพนม

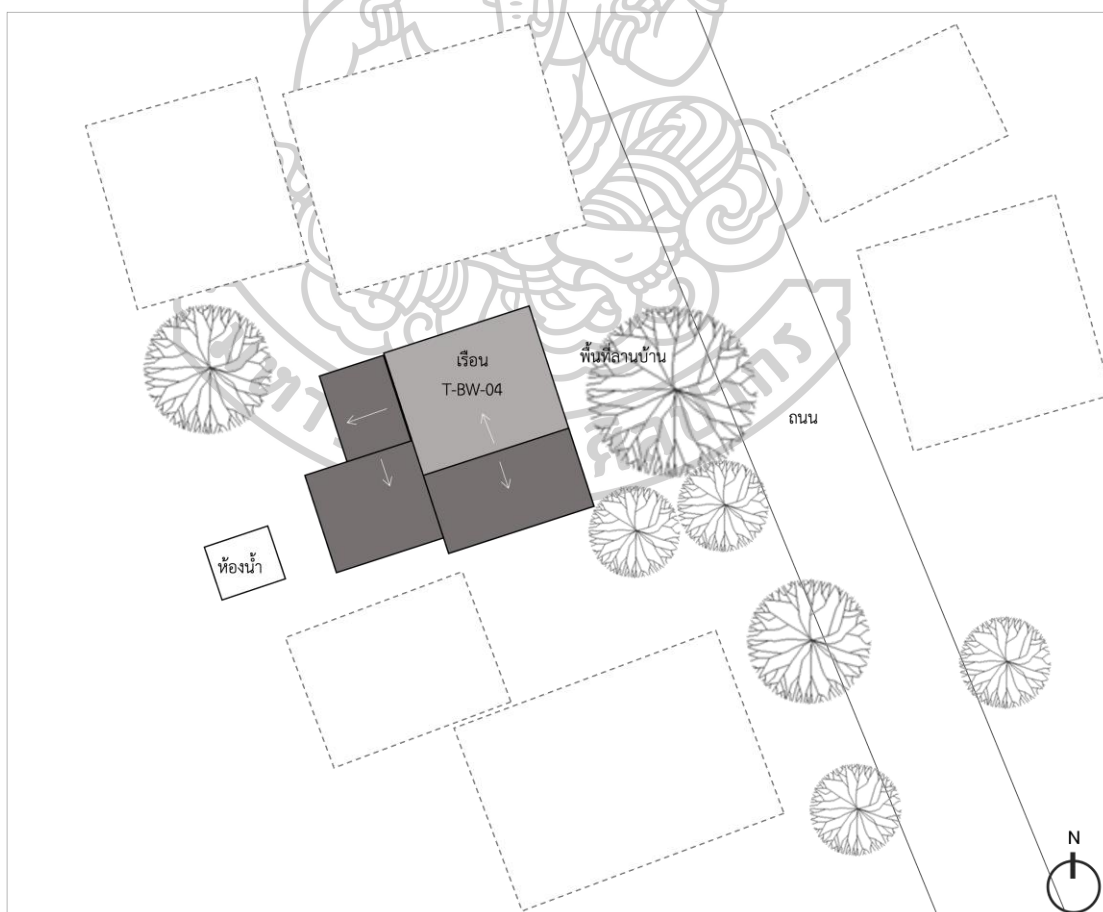
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนาไร่ ค้าขาย

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 5 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ด้านข้างฝั่งทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นห้องน้ำที่แยกออกจากตัวเรือน มีพื้นที่ลานอยู่บริเวณด้านข้าง ฝั่งทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่นและค้าขายใต้ต้นไม้ใหญ่หน้าบ้าน

ภาพที่ 51 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเขี้ยวด้านหน้า มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมพื้นที่ครัวและชานที่เชื่อมต่อกับบันได ยกใต้ถุนสูงประมาณ 1.70 เมตร

ภาพที่ 52 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง ซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร เป็นพื้นที่สำหรับวางแคร่และผูกเปลเพื่อนั่งพักผ่อน และเป็นพื้นที่สำหรับจอดรถจักรยานและรถจักรยานยนต์

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได ขึ้นด้านหน้าของเรือน เป็นบันไดไม้

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่โล่งไม่มีผนัง และเชื่อมต่อกับเรือนครัว

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกัน หนึ่งด้าน ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเรือน

เขี้ยวหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชานที่เชื่อมต่อกับบันได อยู่หน้าเรือนนอน ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่สำหรับรับแขก พื้นที่จะต่างระดับระกับตัวชาน มี

ลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 1 ด้าน ด้านหน้าทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีราวระเบียงกัน

เรือนนอน เป็นลักษณะโรงโหล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเรือน มีประตูเข้า 2 ทาง ใช้ตู้วางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 53 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเรือน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร่าน) เป็นเสาไม้กลม

พื้น พื้นเรื้อนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเข็นตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อดเส ซื่อ จันทัน แป้ ตั้งอกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 54 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

4.2.6 กรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ หมู่ที่ 1 บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

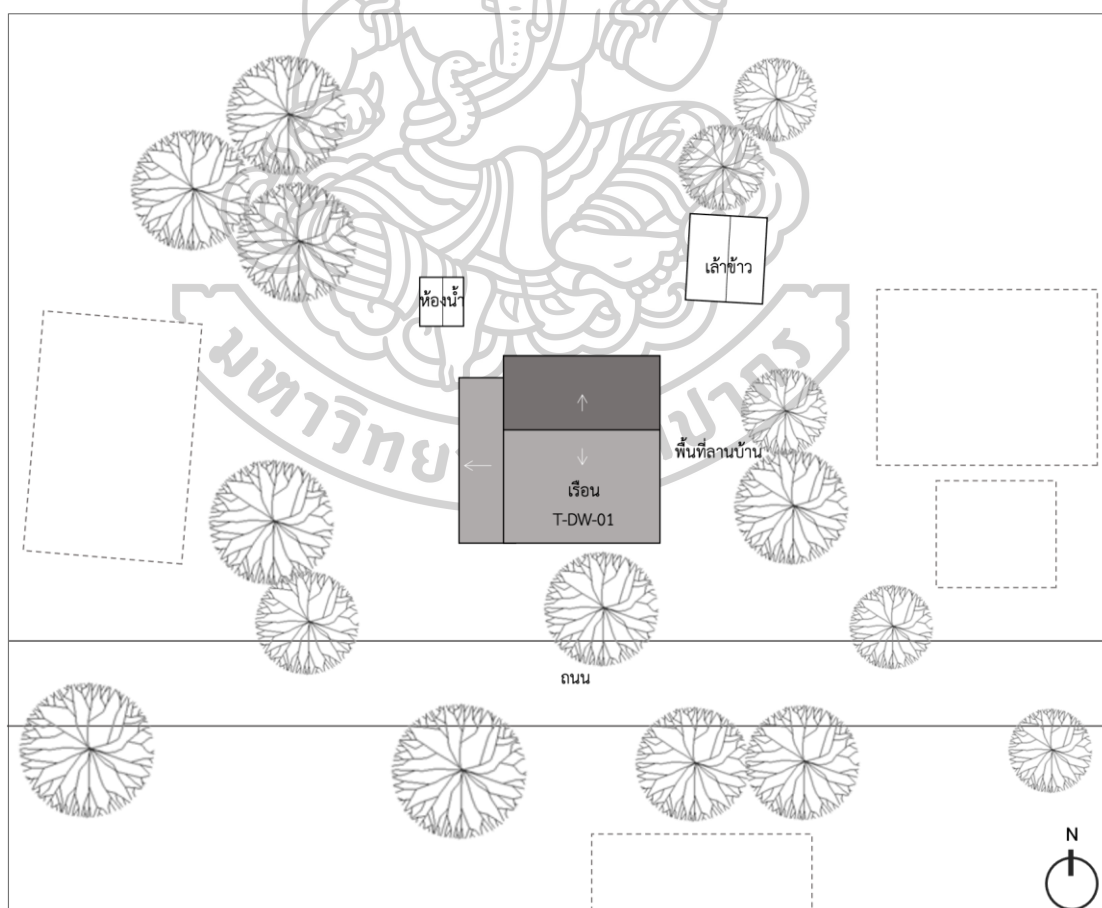
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัย ปัจจุบันไม่มีผู้อยู่อาศัย

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ด้านข้างฝั่งทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ลานกว้างอยู่บริเวณหน้าเล้าข้าว เล้าข้าวอยู่ด้านหลังตัวเรือนทางทิศเหนือ มีห้องน้ำแยกออกจากตัวเรือนอยู่ทางทิศเหนือ

ภาพที่ 55 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเขีย ด้านหน้าเรือนนอน มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมพื้นที่เขียที่เชื่อมต่อกับเขียเรือนนอน พื้นที่ครัวและชาน ถูกคลุมด้วยหลังคาเทิบหรือเพิง ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.80 เมตร

ภาพที่ 56 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

3) ฝั่งพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ฝั่งพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งใต้ถุน ซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์ และเครื่องมือการเกษตร และเป็นคอกควาย

ฝั่งพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได บันไดหลักเป็นบันไดไม้ ขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อกับเขียด้านหน้า ส่วนบันไดรองเป็นบันไดไม้ ขึ้นทางด้านหน้าเรือนเชื่อมต่อกับชานด้านหน้าเรือนครัว

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดรอง เดิมไม่มีหลังคาคลุม ปัจจุบันมีหลังคาคลุม พื้นที่โล่ง ไม่มีผนัง และเชื่อมต่อกับเรือนครัว

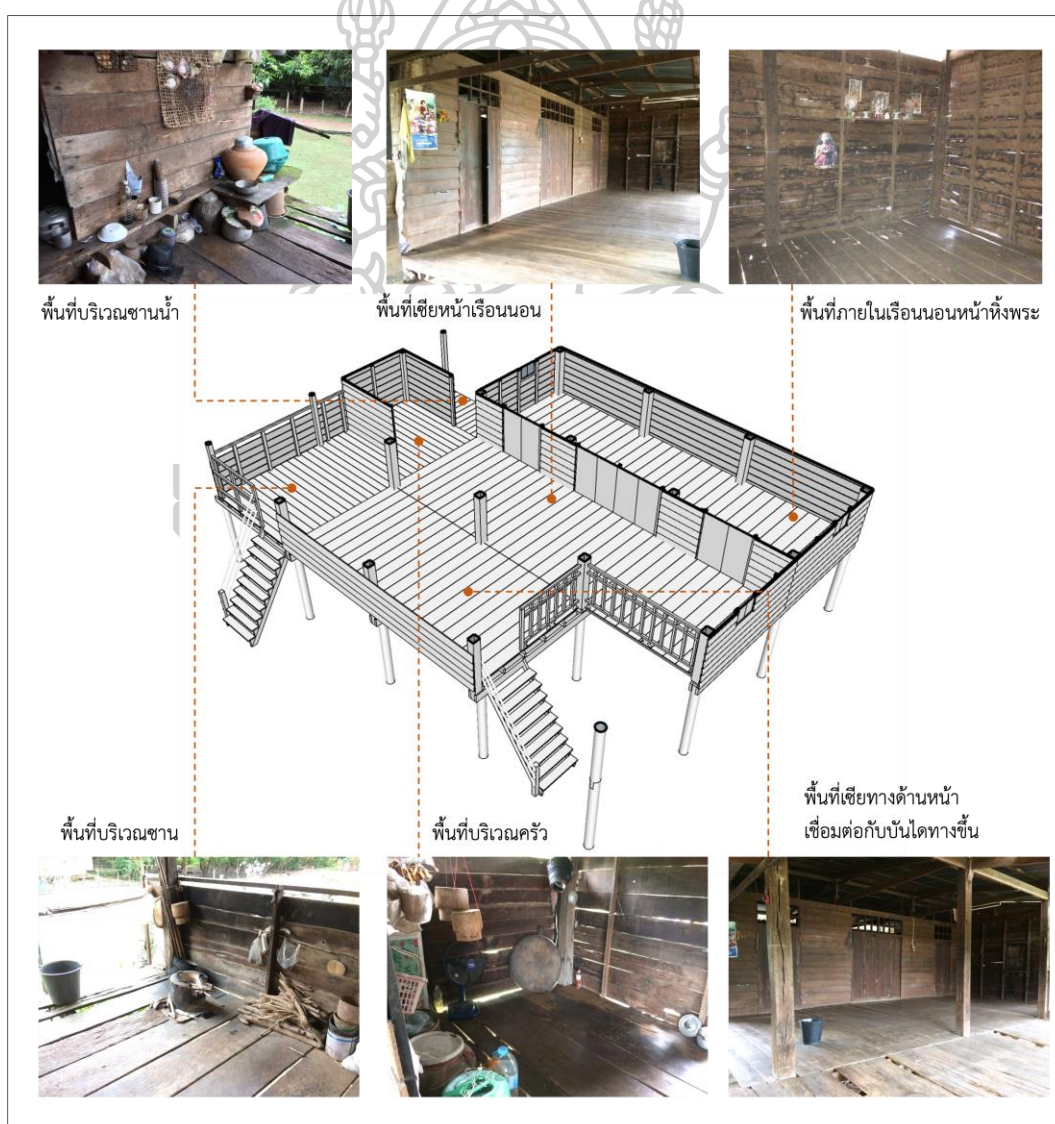
ชานน้ำ เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับครัว เป็นพื้นที่สำหรับล้างจานและซักผ้าเป็นต้น

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกัน หนึ่งด้าน ทางทิศตะวันออก เฉียงใต้ของเรือน

เซีย เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดหลัก มีหลังคาคลุม เชื่อมต่อกับเซียหน้าเรือนนอน ด้านหน้าทางทิศใต้มีการตีเกล็ดไม้กันสูงประมาณ 1.00 เมตร ด้านข้างฝั่งทิศตะวันออกมีราวระเบียงกัน

เซียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเซียที่เชื่อมต่อกับบันได อยู่หน้าเรือนนอน ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่สำหรับรับแขก มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน ด้านหน้าทางทิศใต้มีราวระเบียงกัน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของเรือน มีประตูเข้า 3 ทาง ใช้ตัววางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 57 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออกของเรือน

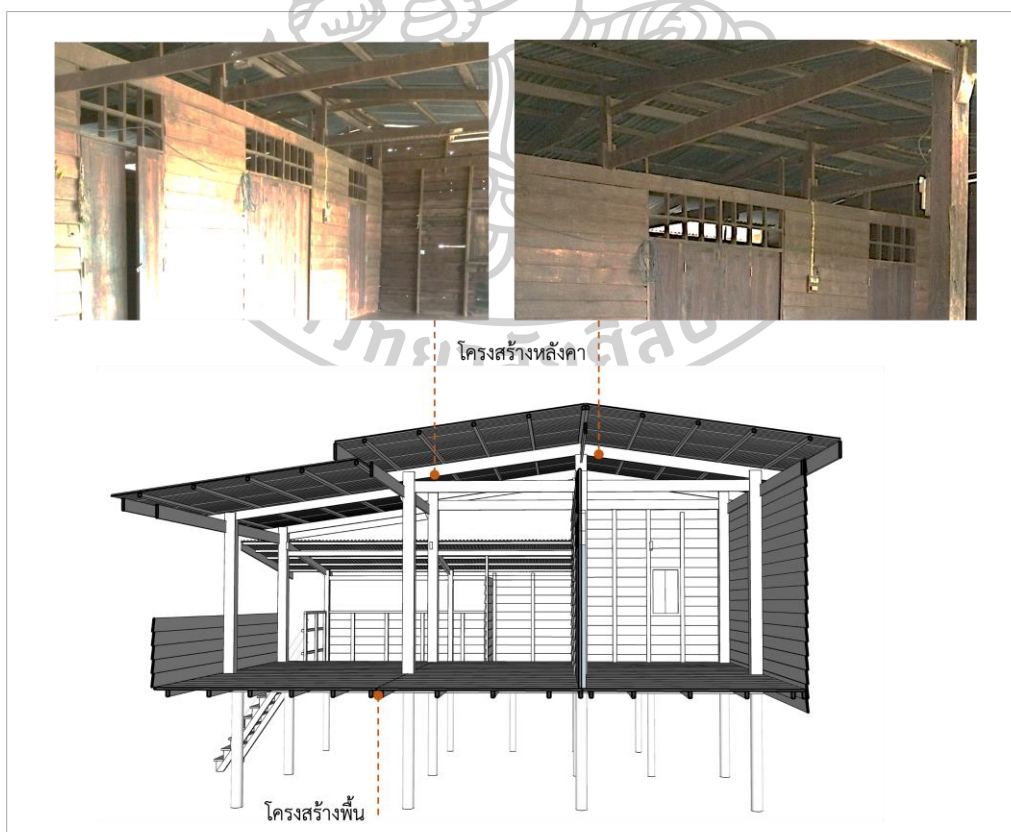
5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนชั้นบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสาชั้นล่าง

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อกเส ชื่อ จันทัน แป้ ตั้ง ออกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 58 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

4.2.7 กรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 17 หมู่ที่ 6 บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม

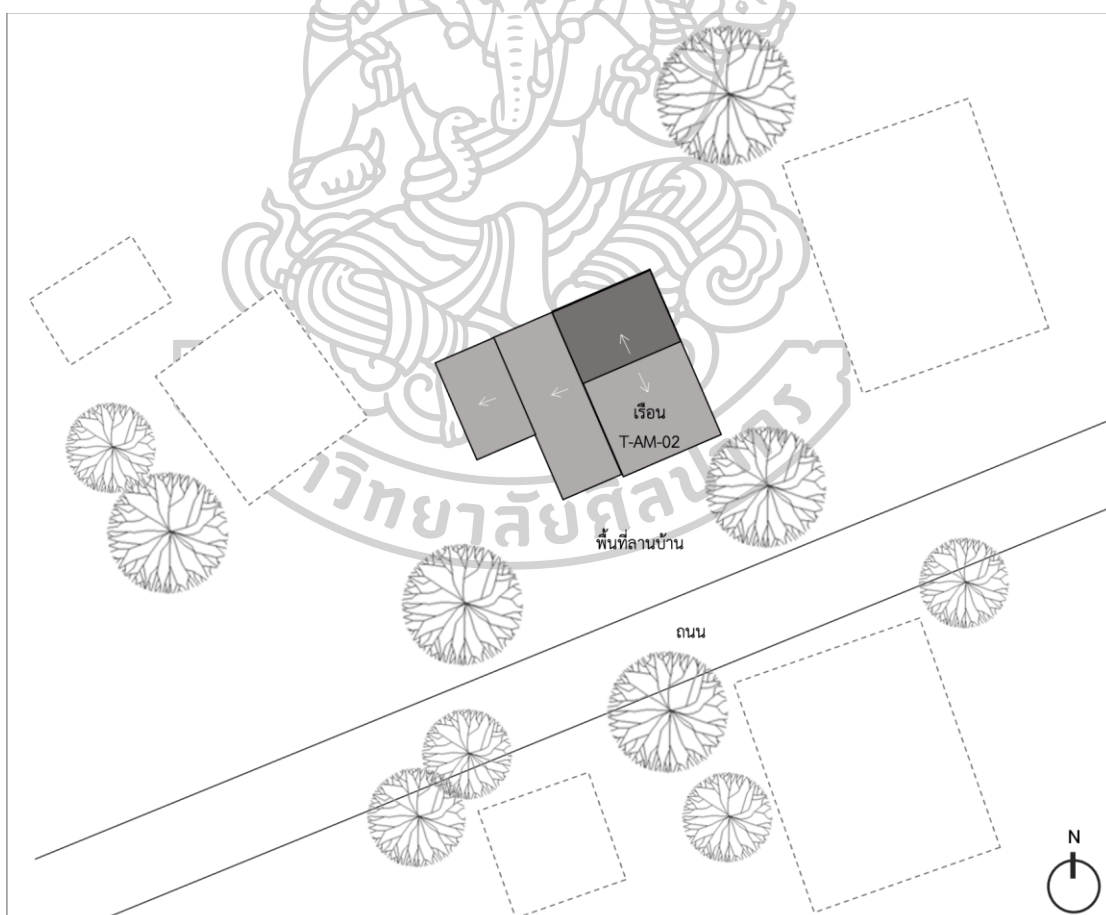
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 2 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ด้านหน้าตัวเรือนเป็นพื้นที่ลานบ้าน บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง

ภาพที่ 59 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

2) ลักษณะเรือน

เรือนหลักมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว หลังคาคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงเขียด้านหน้า มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมพื้นที่ครัวและชานที่เชื่อมต่อกับบันได ยกใต้ถุนสูงประมาณ 1.50 เมตร

ภาพที่ 60 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง ซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร เป็นพื้นที่สำหรับวางแคร่เพื่อนั่งพักผ่อน

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 3 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านหน้าของเรือนเชื่อมต่อกับเขีย บันไดรองจะขึ้นทางด้านหน้าเชื่อมต่อกับชาน และขึ้นทางด้านหลังเรือนตรงพื้นที่ชานเรือนครัว

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังเทิบคลุมเชื่อมต่อกับเรือนครัว

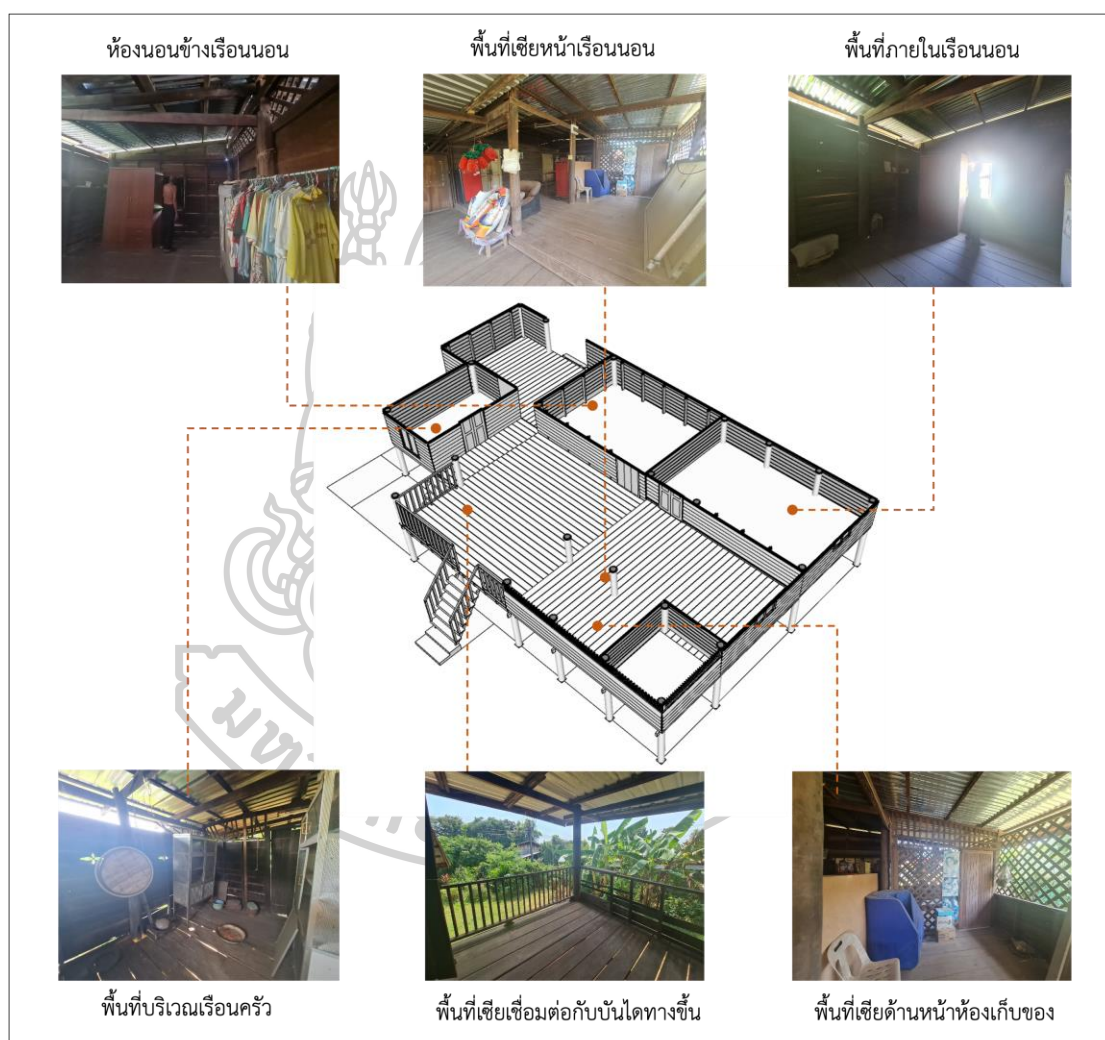
เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกันทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้

เขีย เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

เขียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชานที่เชื่อมต่อกับเขียทางขึ้น อยู่หน้าเรือนนอน ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่สำหรับรับแขก พื้นที่จะต่างระดับระกับเขียที่

เชื่อมกับบันได มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 3 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ผนังทางด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของเรือน มีประตูเข้า 2 ทาง ใช้ตัววางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 61 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออกของเรือน

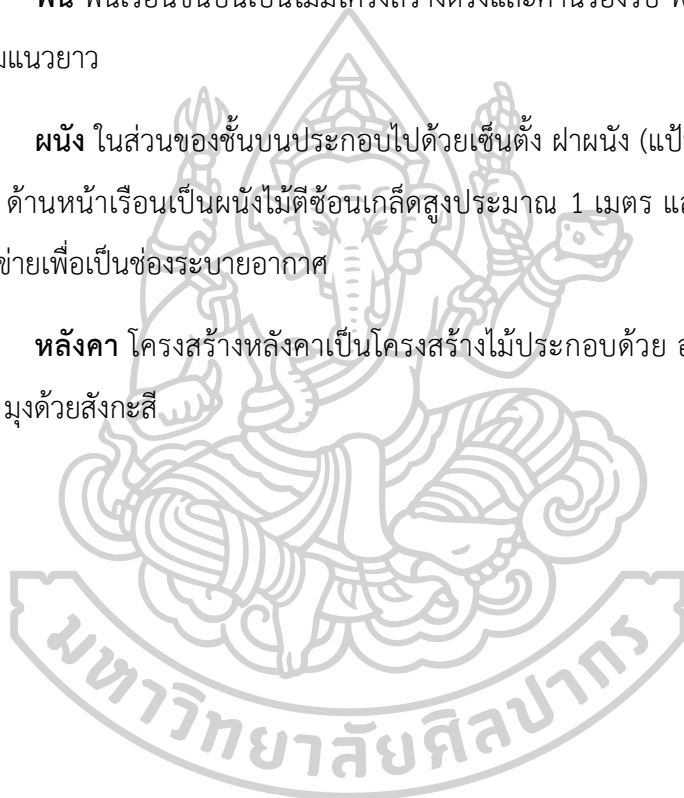
5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

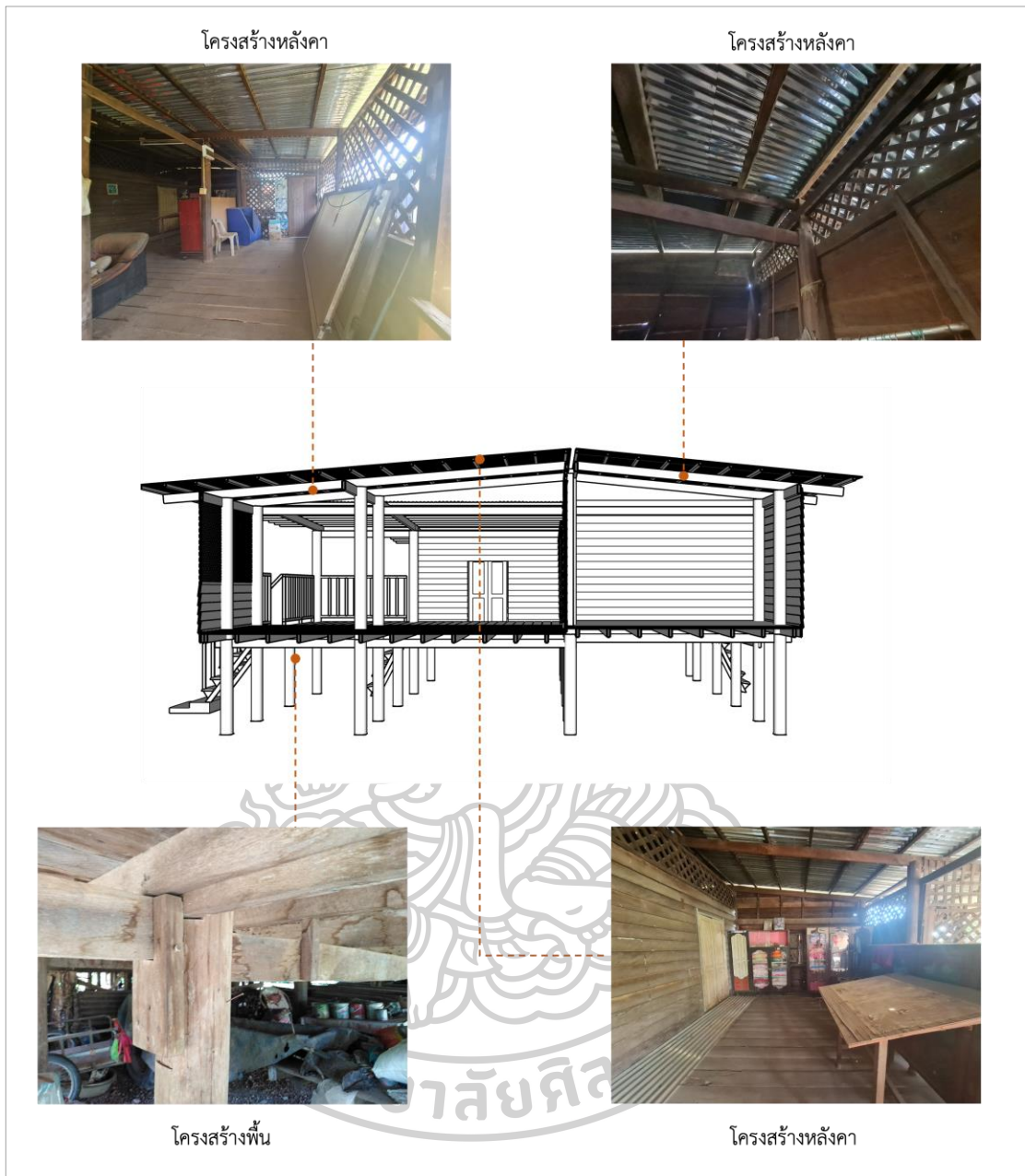
เสา (โชน่ร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนชั้นบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสาชั้นล่าง

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน ด้านหน้าเรือนเป็นผนังไม้ตีซ้อนเกล็ดสูงประมาณ 1 เมตร และมีการตีไม้ระแนงแนวทะแยงเป็นตาข่ายเพื่อเป็นช่องระบายอากาศ

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อดเส ชื่อ จันทัน แป ตั้งอกไก่ เชน่ชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 62 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-0)

4.2.8 กรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 48 หมู่ที่ 6 บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม

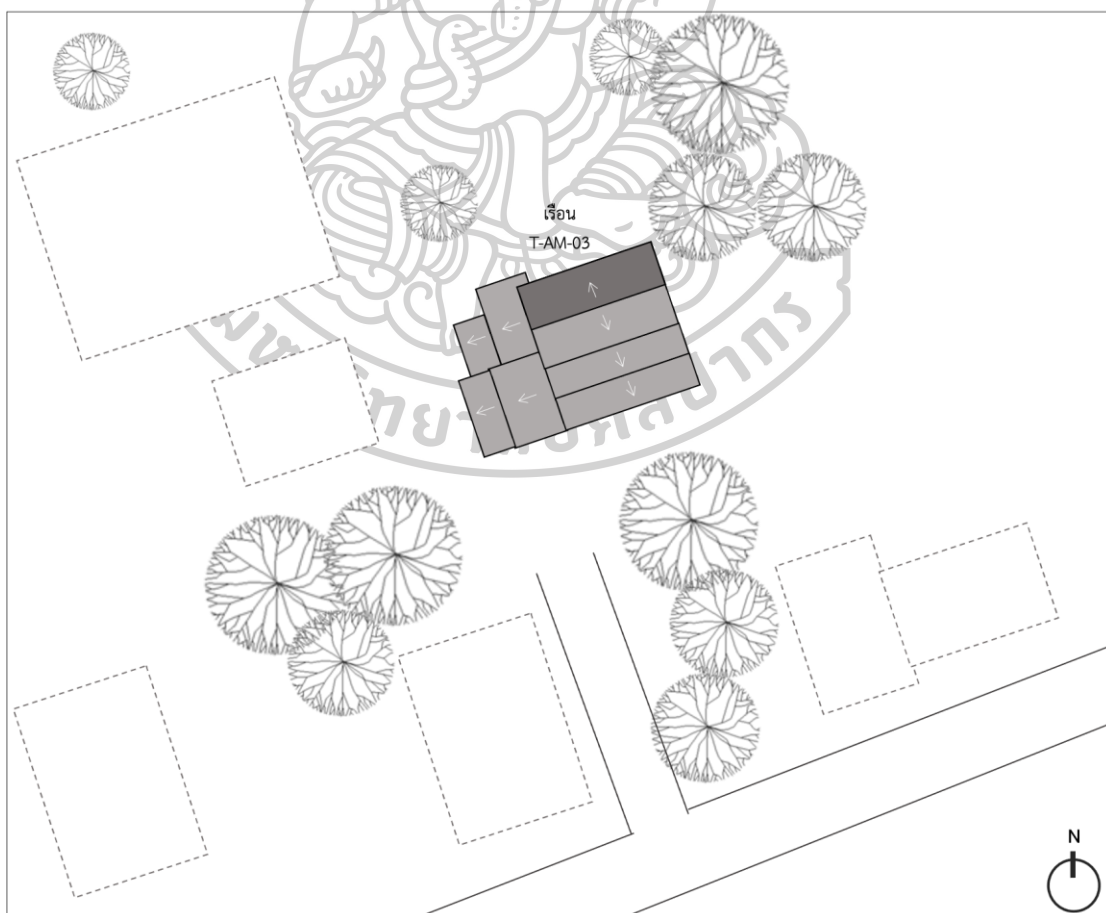
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ รับจ้างทั่วไป

จำนวนผู้อยู่อาศัย ปัจจุบันไม่มีผู้อยู่อาศัยเนื่องจากเจ้าของเรือนไปทำงานต่างจังหวัด

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง มีการปลูกต้นกล้วยภายในบริเวณด้านข้างและด้านหลังตัวเรือน

ภาพที่ 63 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

2) ลักษณะเรือน

เรือนนอนมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว มีหลังคาเทิบหรือเพิงคลุมเขี้ยวหน้าเรือนนอน และมีหลังคาเทิบหรือเพิงอีกผืนคลุมพื้นที่เขี้ยวด้านหน้าเชื่อมต่อกับบันไดทางขึ้น มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมพื้นที่ครัวและชานที่เชื่อมต่อกับบันได ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.50 เมตร

ภาพที่ 64 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง ซึ่งใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 2 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อกับเขี้ยว บันไดรองจะขึ้นทางด้านหลังเชื่อมต่อกับชาน

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังคาคลุมเชื่อมต่อกับเรือนครัว

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกันทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

เขี้ยว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

เขี้ยวหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อจากชานที่เชื่อมต่อจากเขี้ยวทางขึ้น อยู่หน้าเรือนนอน ใช้สำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน และเป็นพื้นที่สำหรับรับแขก พื้นที่จะต่างระดับระกับเขี้ยวที่เชื่อมกับบันได มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง มีการปิดล้อมพื้นที่ 2 ด้าน มีการทำผนังกันห้องเพื่อเป็นห้องนอนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และมีการต่อเติมพื้นที่และกันห้องข้างเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีการกันห้องสำหรับเป็นห้องเก็บของ มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเรือน และทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีประตูเข้า 2 ทาง ใช้ตัววางแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ภายใน

ภาพที่ 65 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของเรือน

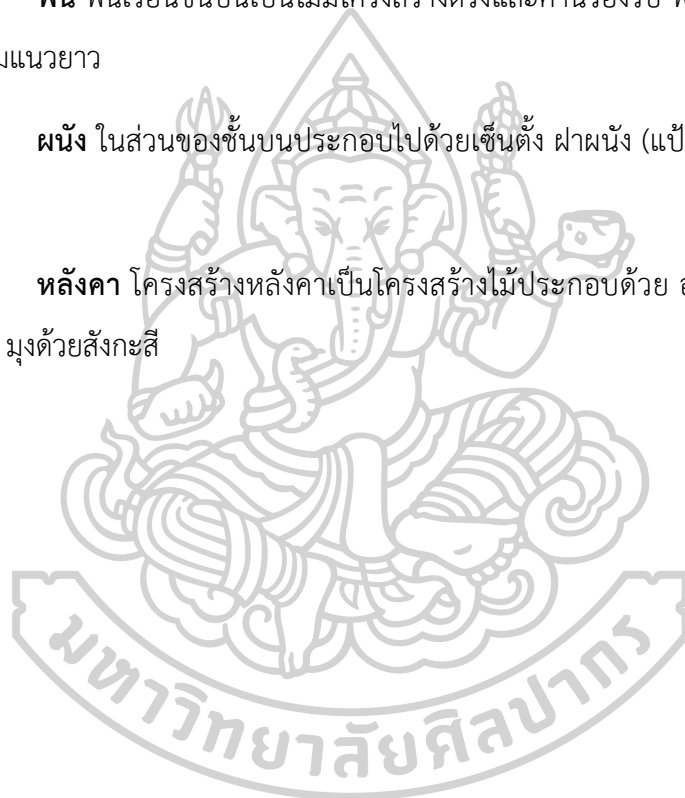
5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนชั้นบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสา ชั้นล่าง

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะ เป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ด ตามแนวนอน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อกเส ชื่อ จันทัน แป ตั้ง อกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 66 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

4.2.9 กรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ หมู่ที่ 4 บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2564

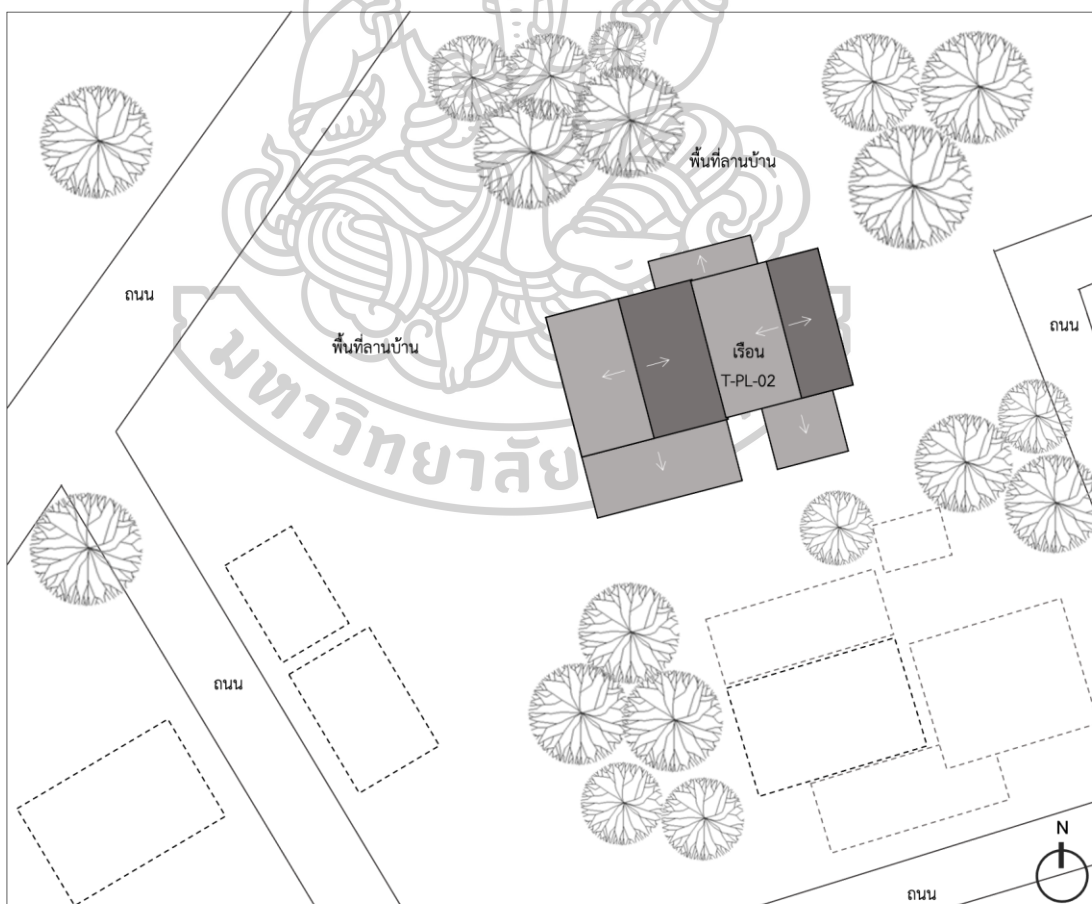
อาชีพ รับราชการ (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4)

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 2 คน (ลูกสาวและหลานชาย)

เรือนสร้างเมื่อ ระบุปีพ.ศ. 2504 ต่อขยายเรือนเมื่อ ปีพ.ศ. 2539

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง

ภาพที่ 67 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

2) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบผสมผสาน ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.00 เมตร เป็นลักษณะเรือนจั่วสองจั่ว มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมบริเวณเรือนเซี่ยหน้าเรือนนอนและบริเวณพื้นที่ชานและเรือนครัว

ภาพที่ 68 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

3) ผังพื้นที่และประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง

ผังพื้นที่ชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ ขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อกับเซี่ย

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับเซี่ย มีหลังเทิบคลุมเชื่อมต่อกับเรือนครัว

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกันทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

เซี่ย เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

เซี่ยหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อจากบันไดหน้าทางขึ้น มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเรือนนอนเดิมตัวของเรือนนอนใหม่

เรือนนอนเดิม เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้และทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีประตูเข้า 2 ทาง

เรือนนอนใหม่ (ต่อเติม)เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีประตูเข้า 3 ทาง มีหน้าต่างอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้

ภาพที่ 69 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

6) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเรือน

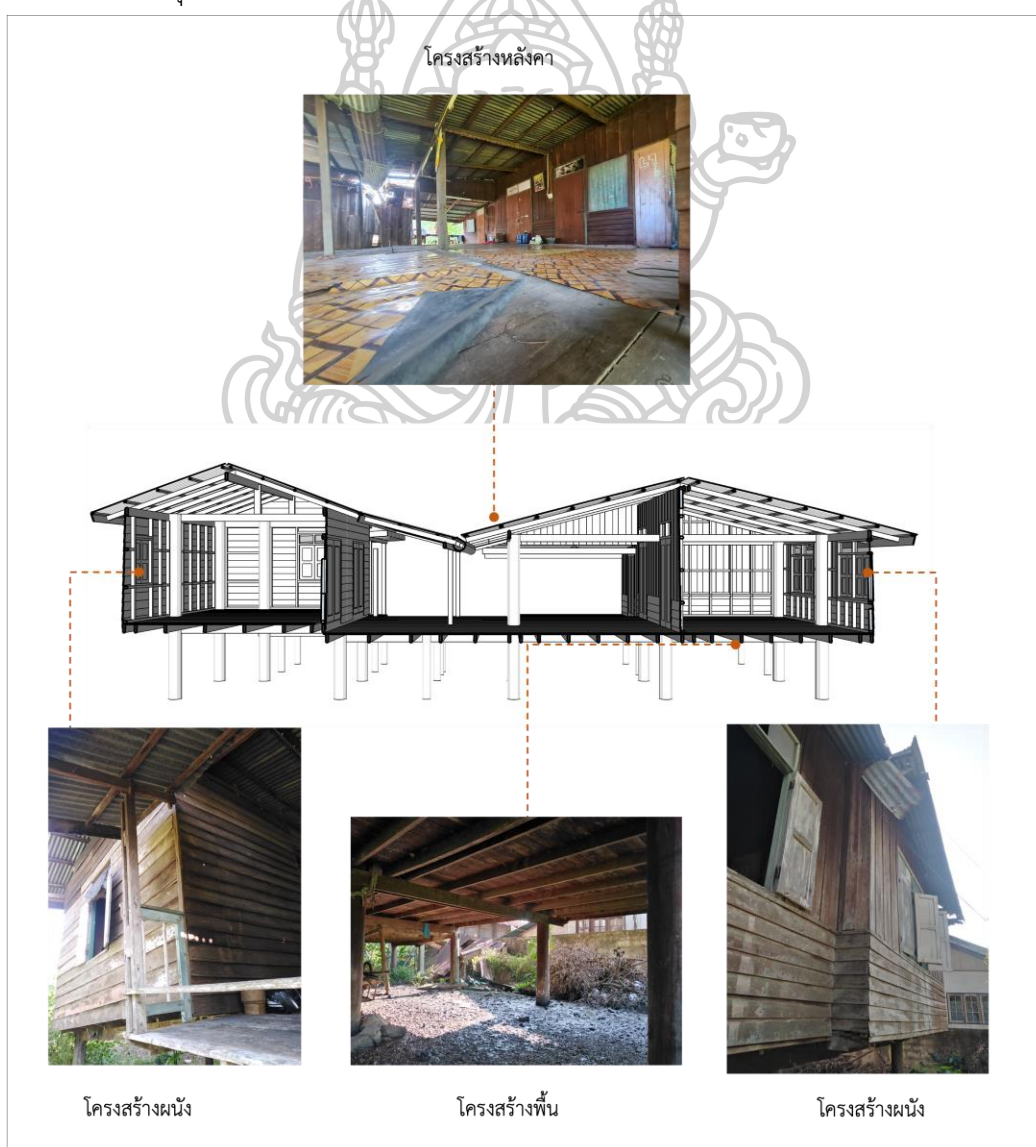
7) โครงสร้างและการก่อสร้าง

เสา (โชน่งร่าน) ช้ันล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนช้ันบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสา
ช้ันล่าง

พื้น พื้นเรือนช้ันบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะ
เป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของช้ันบนประกอบไปด้วยเขินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ด
ตามแนวนอน ส่วนตัวเรือนนอนใหม่เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอนและแนวตั้ง

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อกเส อกจันทัน แป้ ตั้ง
อกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 70 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

4.2.10 กรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 14 หมู่ที่ 10 บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2564

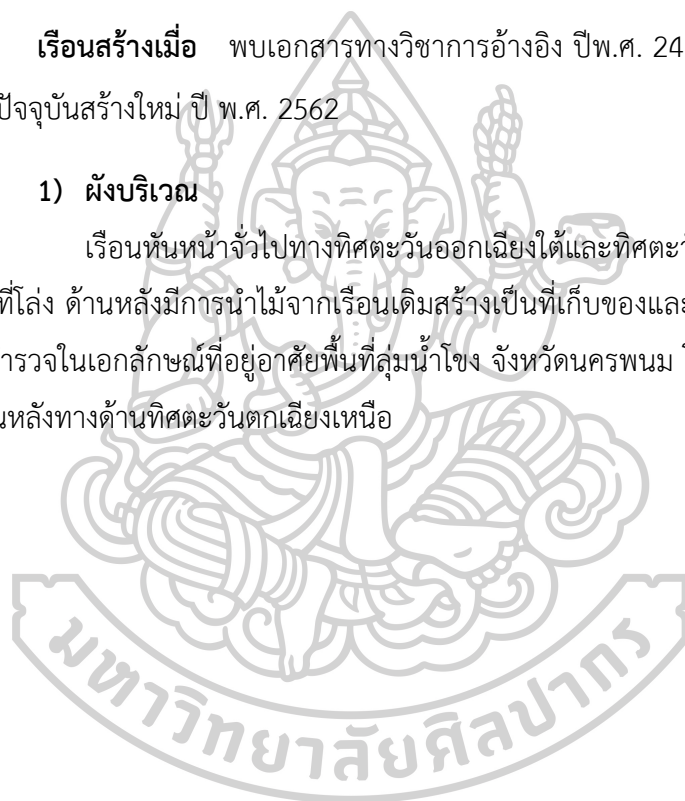
อาชีพ ทำการเกษตรนาไร่ และค้าขาย

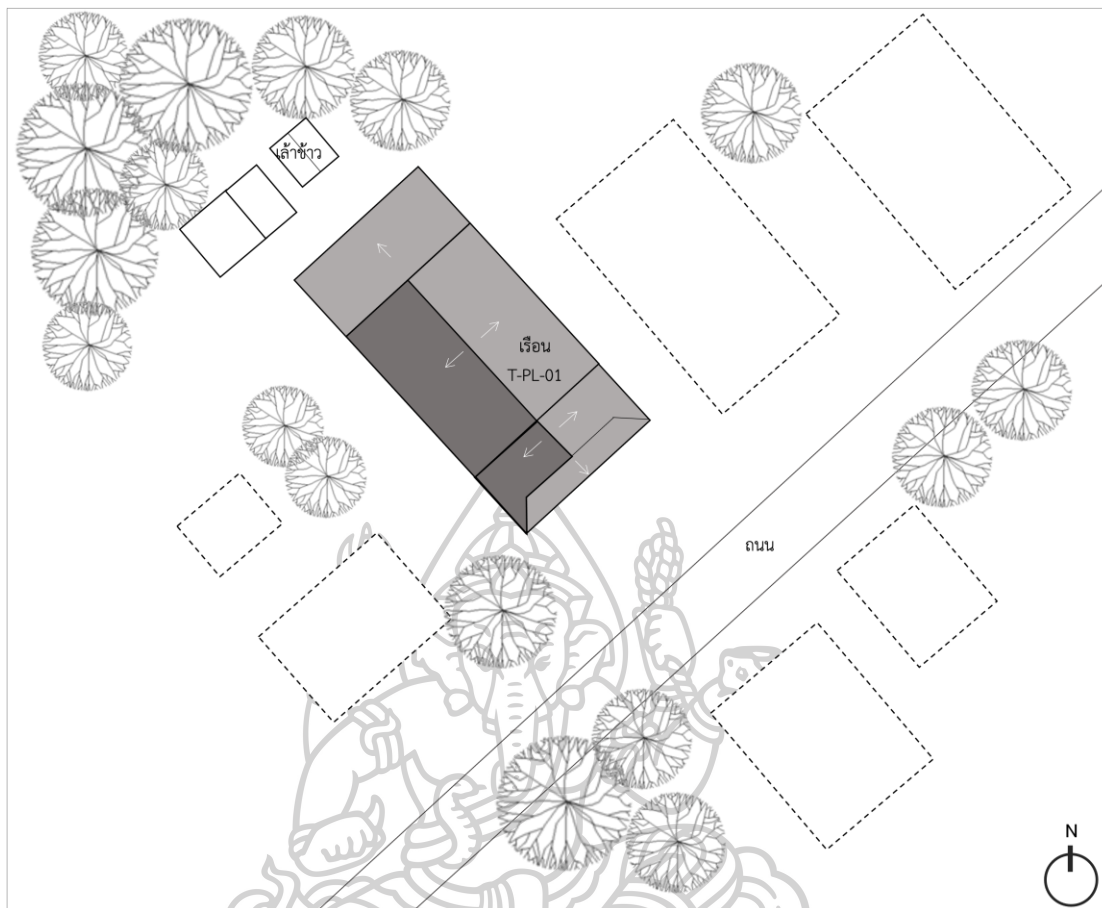
จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 5 คน

เรือนสร้างเมื่อ พบเอกสารทางวิชาการอ้างอิง ปีพ.ศ. 2483 (เรือนเก่าปัจจุบันรื้อลงแล้ว) เรือนปัจจุบันสร้างใหม่ ปี พ.ศ. 2562

1) ผังบริเวณ

เรือนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง ด้านหลังมีการนำไม้จากเรือนเดิมสร้างเป็นที่เก็บของและอุปกรณ์ทางการเกษตร (บ้านที่มีการสำรวจในเอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นที่ลุ่มน้ำโขง จังหวัดนครพนม โดย วิจิต คลังบุญครอง) เล้าข้าวอยู่ด้านหลังทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 71 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

2) ลักษณะเรือน

เรือนรูปแบบร่วมสมัยมีลักษณะเป็นเรือนจั่วชั้นเดียว ยกพื้นสูงประมาณ 0.80

เมตร

ภาพที่ 72 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

3) ผังพื้นที่และประโยชน์การใช้สอย

ภาพที่ 73 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

บันได มีทางขึ้น 2 ทาง เป็นคอนกรีต บันไดหลักขึ้นด้านหน้าของเรือนเชื่อมต่อระเบียงด้านหน้าเรือนทางด้านที่ตะวันออกเฉียงใต้ บันไดรองจะขึ้นทางด้านหลังทางขึ้นครัวทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ระเบียง เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับบันไดโดยตรง มีหลังจั่วคลุมเชื่อมต่อกับเรือนหลัก

โถง เป็นพื้นที่โถงเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่นและรับแขก

ห้องนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อจากโถง แบ่งออกเป็น 4 ห้อง อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ 3 ห้อง และอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 1 ห้อง

ห้องครัว ลักษณะเป็นรูปแบบครัวสมัยใหม่ เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับโถง ติดกับห้องน้ำ

ห้องน้ำ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับครัว

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในห้องนอนของเจ้าบ้าน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

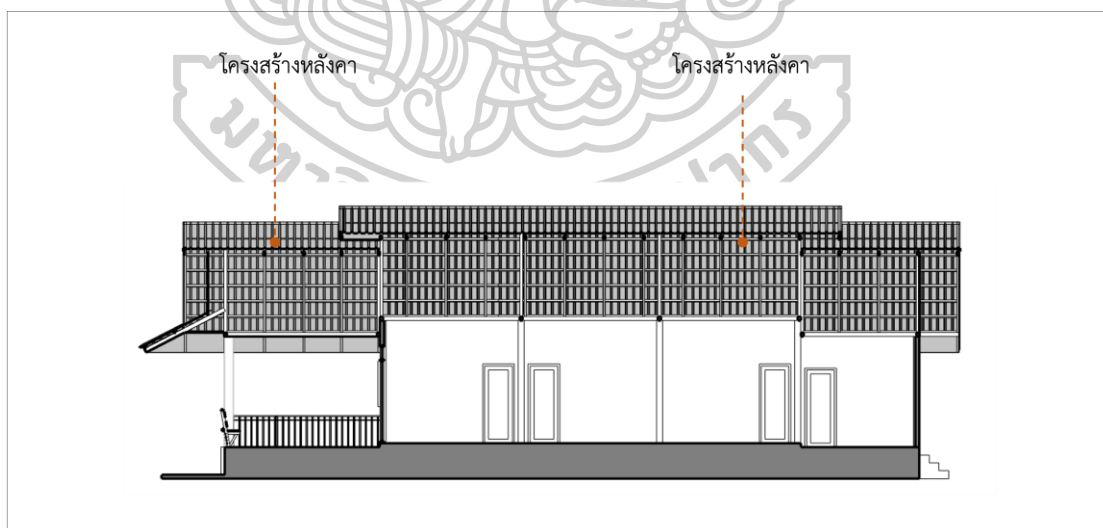
เสา (โชน์ร้าน) ภายในเรือนเป็นเสาคอนกรีต ด้านหน้าตรงระเบียงเป็นเสาไม้

กลมจากเรือนเดิม

พื้น โครงสร้างพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กปูด้วยกระเบื้อง

ผนัง ก่ออิฐฉาบปูน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กประกอบด้วย อะเส ช่อ จันทัน แป้
ตั้ง ออกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 74 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

4.2.11 กรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 69 หมู่ที่ 4 บ้านไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2564

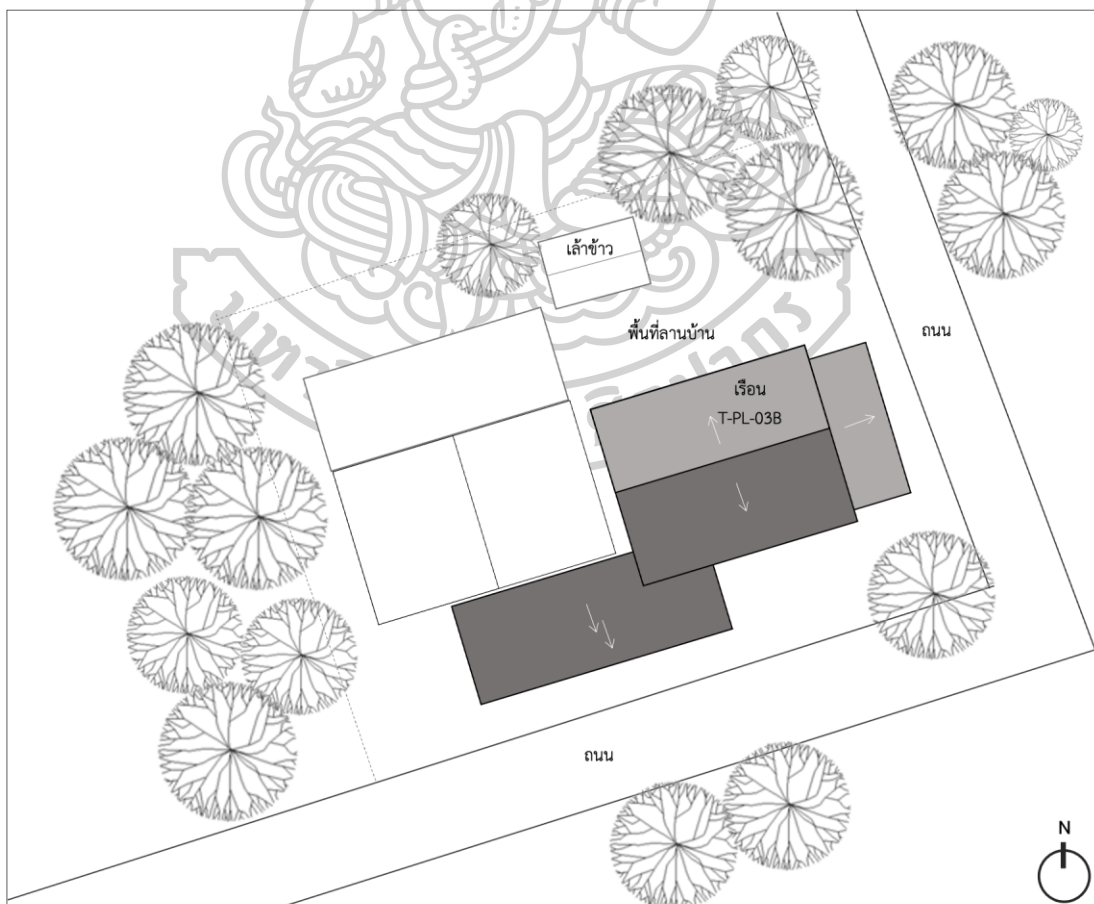
อาชีพ ทำนาไร่ และอดีตเป็นหมอธรรมประกอบพิธีตั้งเสาเอกเรือน

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน ไม่มีผู้อยู่อาศัย

เรือนสร้างเมื่อ พ.ศ. 2514

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง มีการปลูกต้นกล้วยภายในบริเวณด้านข้างและด้านหลังตัวเรือน

ภาพที่ 75 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

1) ลักษณะเรือน

เรือนรูปแบบร่วมสมัยมีลักษณะเป็นเรือนจั่ว 2 ชั้น ความสูงประมาณ 2.80 เมตร

ภาพที่ 76 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

2) ผังพื้นที่และประโยชน์การใช้สอย

บันได มีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านหน้าของเรือนเชื่อมต่อระเบียงด้านหน้าเรือนทางด้านที่ตะวันออกเฉียงใต้ บันไดรองจะขึ้นทางด้านหลังทางขึ้นครัวทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

โถงชั้น 1 เป็นพื้นที่โถงเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่นและรับแขก

โถงชั้น 2 เป็นพื้นที่โถงเชื่อมต่อกับพื้นที่ห้องนอน บริเวณมุมบ้านทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือมีการจัดวางชั้นหิ้งพระไว้บริเวณพื้นที่

ห้องนอนชั้น 1 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 อยู่บริเวณมุมบ้านทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้มีการกั้นสัดส่วนพื้นที่ด้วยตู้ ฝาเรือนด้านข้างแขวนรูปบรรพบุรุษ หันหัวนอนไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนที่สองเป็นห้องที่ต่อเติมบริเวณด้านหน้าเรือน หันหัวนอนไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ห้องนอนชั้น 2 แบ่งออกเป็น 2 ห้อง อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ กั้นห้องด้วยไม้อัด

ห้องครัว เป็นพื้นที่ต่อเติมเป็นเทิบออกมาเชื่อมต่อระหว่างบ้านหลังเก่าและบ้านหลังใหม่

ห้องน้ำ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับครัว

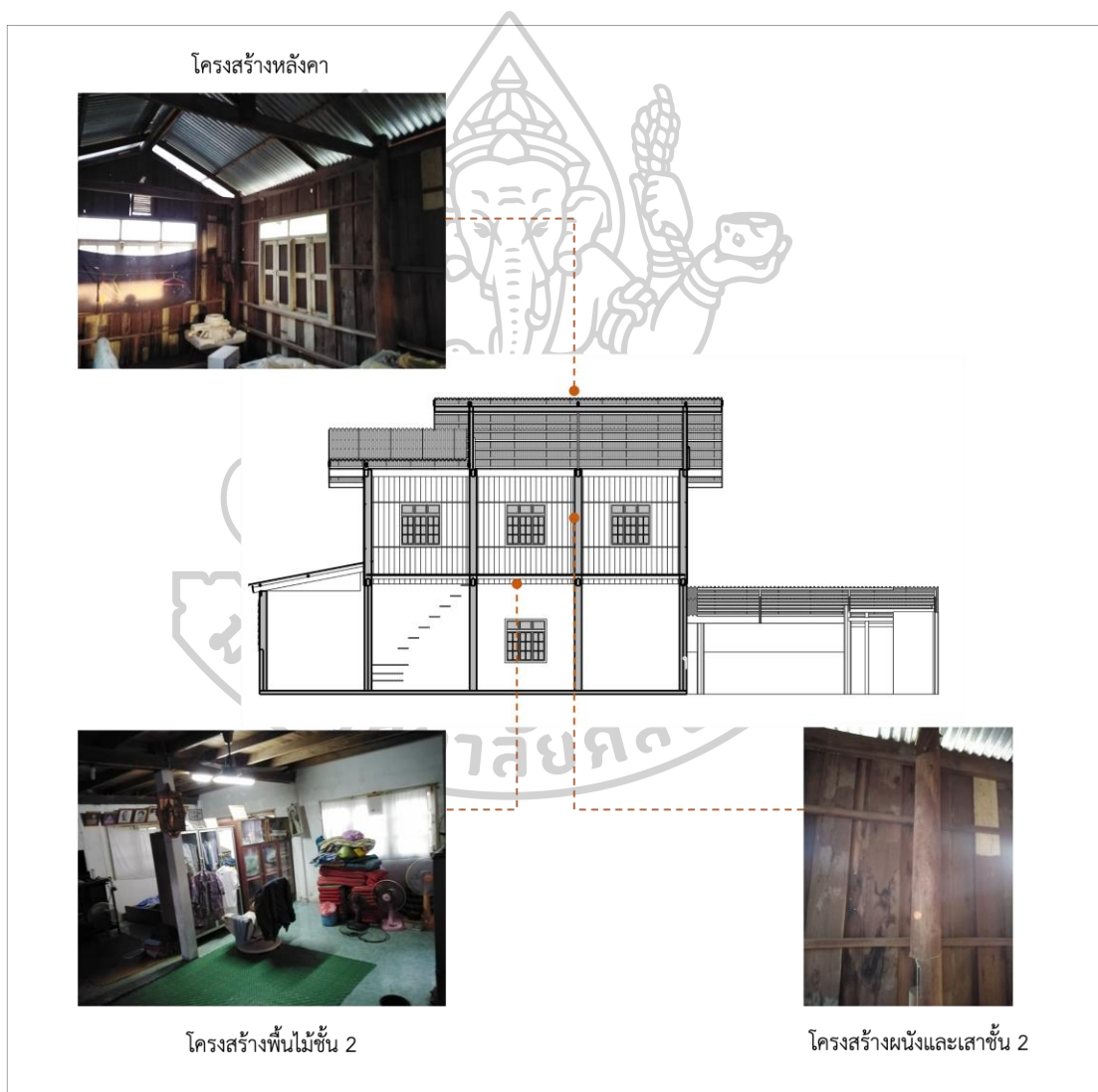
ภาพที่ 77 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

- 6) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน
ห้องพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ของเรือน
- 7) โครงสร้างและการก่อสร้าง
เสา (โชน่งร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาคอนกรีตสี่เหลี่ยม เชื่อมต่อกับชั้นบนที่เป็นเสาไม้
สี่เหลี่ยม

พื้น พื้นชั้นล่างเป็นโครงสร้างพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กปูด้วยกระเบื้อง ส่วนพื้นชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเซินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน ส่วนตัวเรือนนอนใหม่เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอนและแนวตั้ง

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กประกอบด้วย อะเส ชื่อ จันทัน แปดิ่ง ออกไก่ เเชิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 78 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

4.2.12 กรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 25 หมู่ที่ 5 บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า
จังหวัดนครพนม

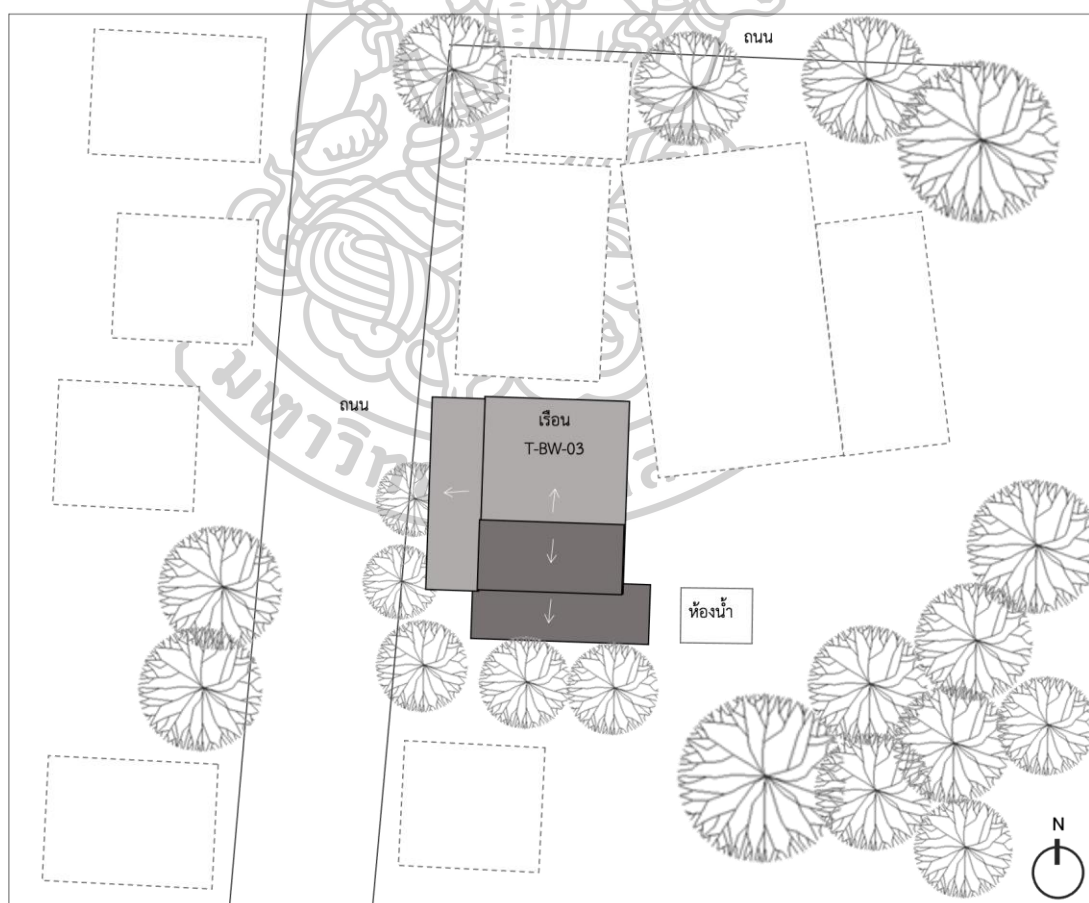
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนาไร่

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 4 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้
บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง มีการปลูกต้นกล้วยภายในบริเวณด้านข้างและด้านหลังตัวเรือน

ภาพที่ 79 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

1) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบผสมผสาน ยกใต้ถุนสูงประมาณ 3.00 เมตร เป็นลักษณะเรือนจั่วยื่นคลุมบริเวณเรือนเซียงหน้าเรือนนอนและบริเวณพื้นที่ชานและเรือนครัว

ภาพที่ 80 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

2) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง

เรือนครัว เป็นพื้นที่ต่อเติมชั้นล่าง ลักษณะเป็นรูปแบบครัวสมัยใหม่

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ ขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อกับเซียง

เซียง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

เซียงหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดหน้าทางขึ้น มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออก ทิศใต้และทางด้านทิศตะวันตก มีประตูเข้า 2 ทาง

ภาพที่ 81 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรียนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

- 1) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรียน
หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรียนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ของเรียน
- 2) โครงสร้างและการก่อสร้าง
เสา (โชน่งร้าน) เป็นเสาไม้สี่เหลี่ยม
พื้น พื้นชั้นล่างส่วนของห้องครัวเป็นโครงสร้างพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนพื้น
ชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเซินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน ส่วนตัวเรือนนอนใหม่เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอนและแนวตั้ง

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กประกอบด้วย อะเส ชื่อ จันทัน แปดิ่ง ออกไก่ เเชิงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 82 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

4.2.13 กรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ 19 หมู่ที่ 1 บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2564

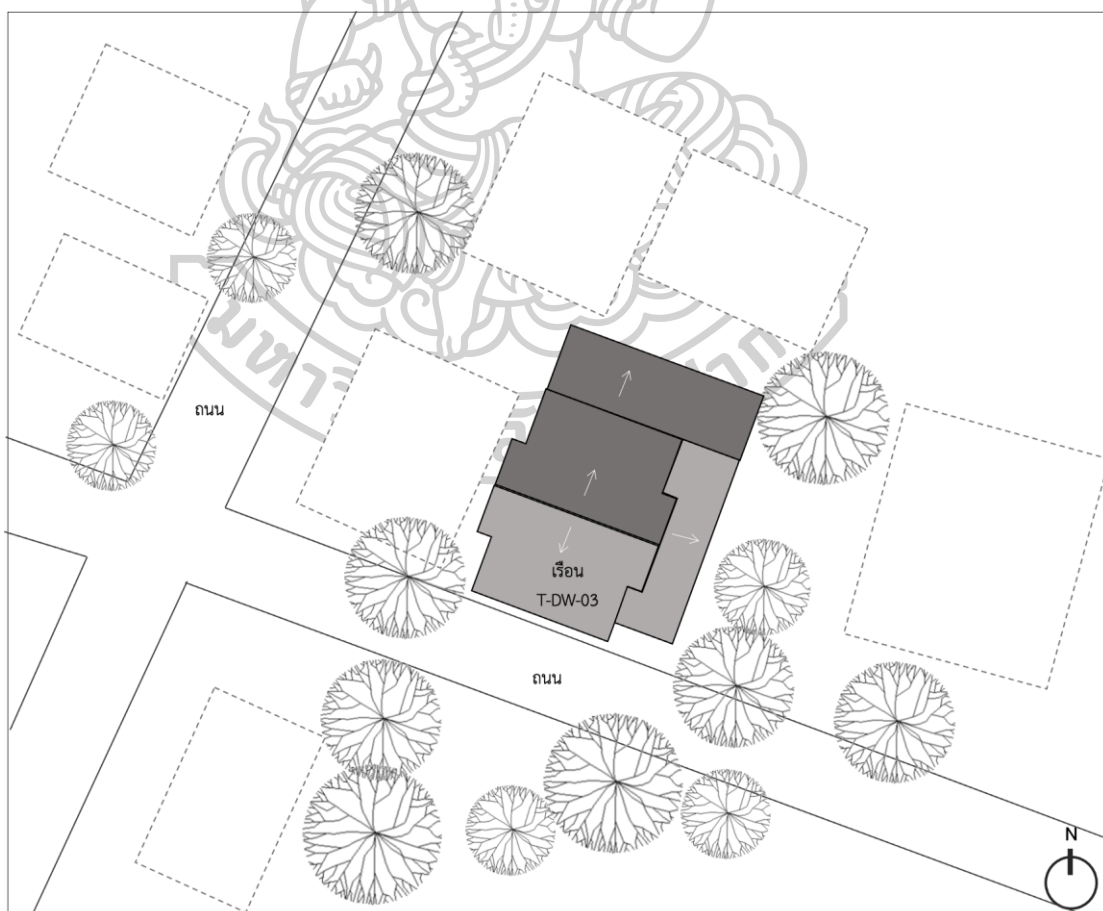
อาชีพ ทำนา

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 4 คน

เรือนสร้างเมื่อ ระบุปีพ.ศ. 2480

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง เป็นเรือนเดิมที่ซ่อมแซมและปรับปรุงแบบใหม่ บริเวณโดยรอบเป็นบ้านของเครือญาติมีการใช้พื้นที่โล่งร่วมกัน

ภาพที่ 83 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

2) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบผสมผสาน ยกใต้ถุนสูงประมาณ 3.00 เมตร เป็นลักษณะเรือนจั่วคลุมตั้งแต่เรือนนอนจนถึงบริเวณเรือนชานหน้าเรือนนอน

ภาพที่ 84 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง และมีการต่อเติมมุขหลังคาเป็นเทิบภายในแบ่งเป็นห้องนอนและห้องน้ำ 2 ห้อง

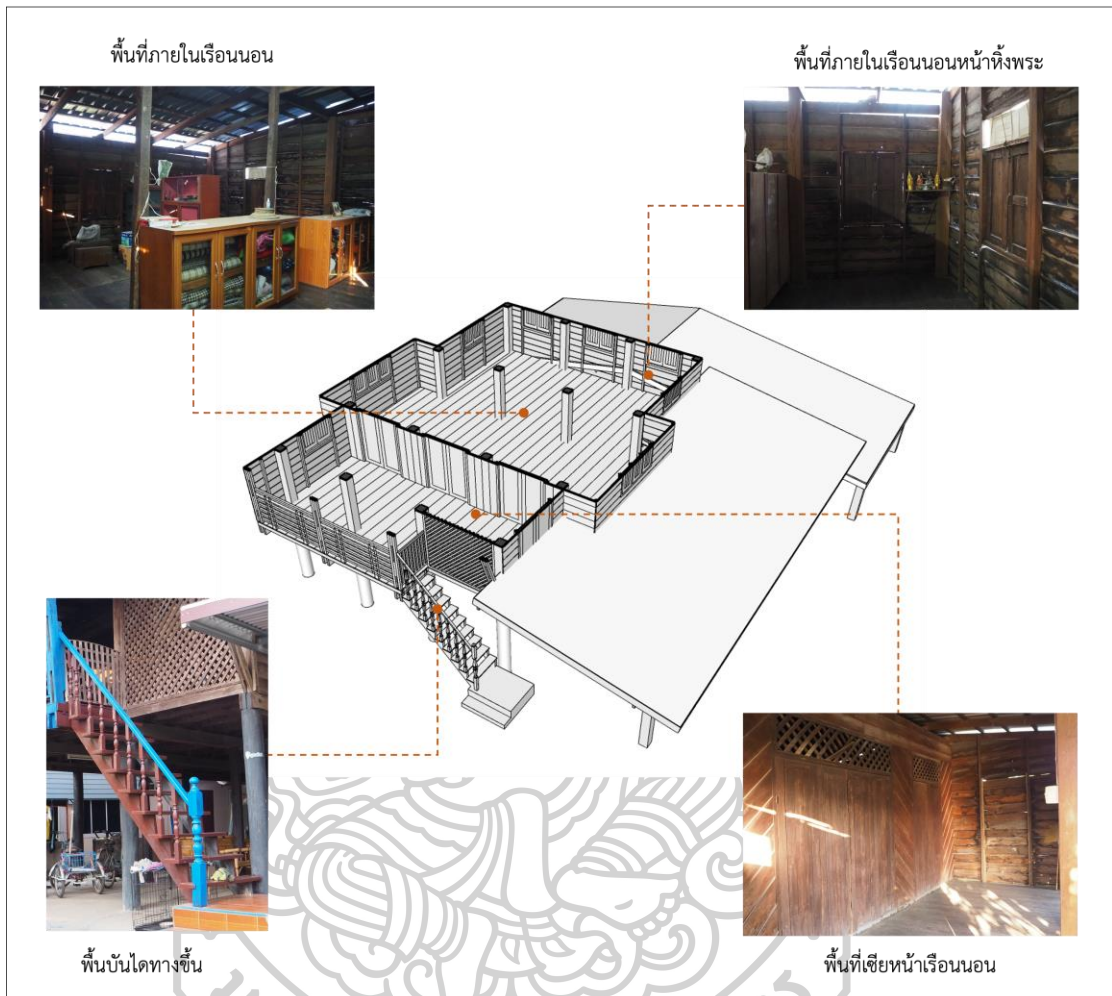
ครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ต่อเติมมีลักษณะเป็นครัวไฟโล่ง

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ ขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อกับชาน

ชาน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโล่งโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้และทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีประตูเข้า 3 ทาง

ภาพที่ 85 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

- 4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน
ห้องพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ของเรือน
- 5) โครงสร้างและการก่อสร้าง
เสา (โชน่ร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนชั้นบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับ
เสาชั้นล่าง

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะเป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเซินตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอน

ภาพที่ 86 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

4.2.14 กรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

ตำแหน่งเรือน เลขที่19/2 หมู่ที่ 1 บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสรีสงคราม จังหวัดนครพนม

สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนา

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง บริเวณโดยรอบเป็นบ้านของเครือญาติ ด้านหน้าเรือนเป็นพื้นที่ลานบ้าน ส่วนด้านหลังเรือนมีห้องน้ำ ลานบ้านและเหล่าข้าว

ภาพที่ 87 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

2) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะคล้ายกับรูปแบบผสมผสาน ยกใต้ถุนสูงประมาณ 2.00 เมตร เป็นลักษณะเรือนจั่วสองจั่ว มีหลังคาเทิบหรือเพิงยื่นคลุมบริเวณเรือนเซี่ยหน้าเรือนนอนและบริเวณพื้นที่ชานและเรือนครัว

ภาพที่ 88 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

3) ผังพื้นที่และประโยชน์การใช้สอย

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง

ผังพื้นที่ชั้นบน ประกอบด้วย

บันได มีทางขึ้น 2 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านหน้าของเรือนเชื่อมต่อกับเซี่ย ส่วนบันไดรองขึ้นด้านหน้าเชื่อมต่อกับชานน้ำ

ชานน้ำ เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับพื้นที่เรือนครัว มีหลังเทิบคลุม เป็นพื้นที่ส่วนเปียกสำหรับล้างจานซักผ้า

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกันทั้ง 3 ด้าน

เซี่ยหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดทางขึ้น มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งเชื่อมต่อกับเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้และทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีประตูเข้า 2 ทาง

ภาพที่ 89 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในเรือนนอน ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออกเฉียงใต้
ของเรือน

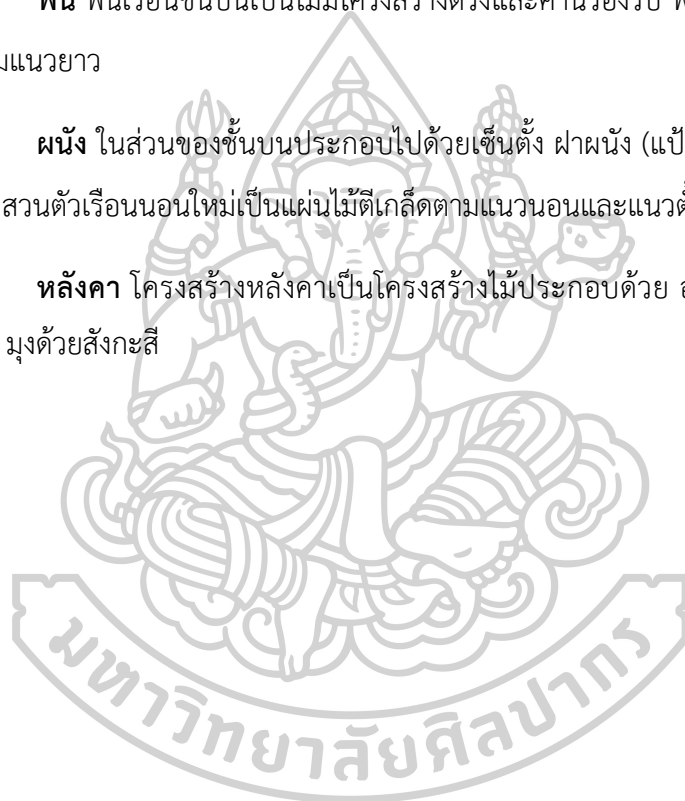
5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

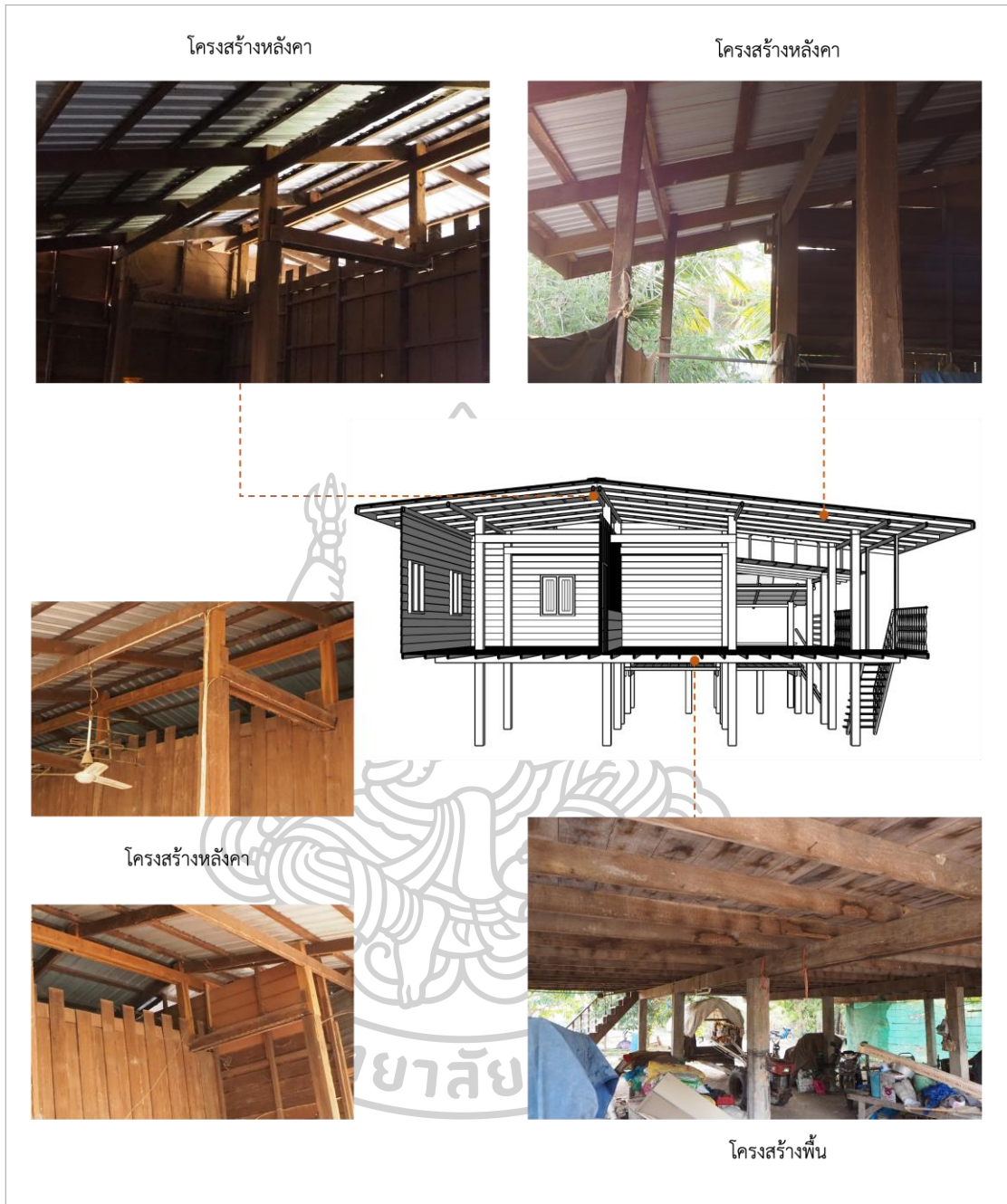
เสา (โชน่งร้าน) ชั้นล่างเป็นเสาไม้กลมส่วนชั้นบนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมเชื่อมต่อกับเสา
ชั้นล่าง

พื้น พื้นเรือนชั้นบนเป็นไม้มีโครงสร้างตรงและคานรองรับ พื้นหรือแป้นพื้นมีลักษณะ
เป็นไม้สี่เหลี่ยมแนวยาว

ผนัง ในส่วนของชั้นบนประกอบไปด้วยเข็นตั้ง ฝาผนัง (แป้นวา) เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ด
ตามแนวนอน สวนตัวเรือนนอนใหม่เป็นแผ่นไม้ตีเกล็ดตามแนวนอนและแนวตั้ง

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างไม้ประกอบด้วย อดเส ชื่อ จันทัน แป้ ตั้ง
อกไก่ เชนงชาย มุงด้วยสังกะสี

ภาพที่ 90 แสดงองค์ประกอบโครงสร้างเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

4.2.15 กรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

ตำแหน่งเรือน เลขที่ หมู่ที่ 5 บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม จังหวัดนครพนม

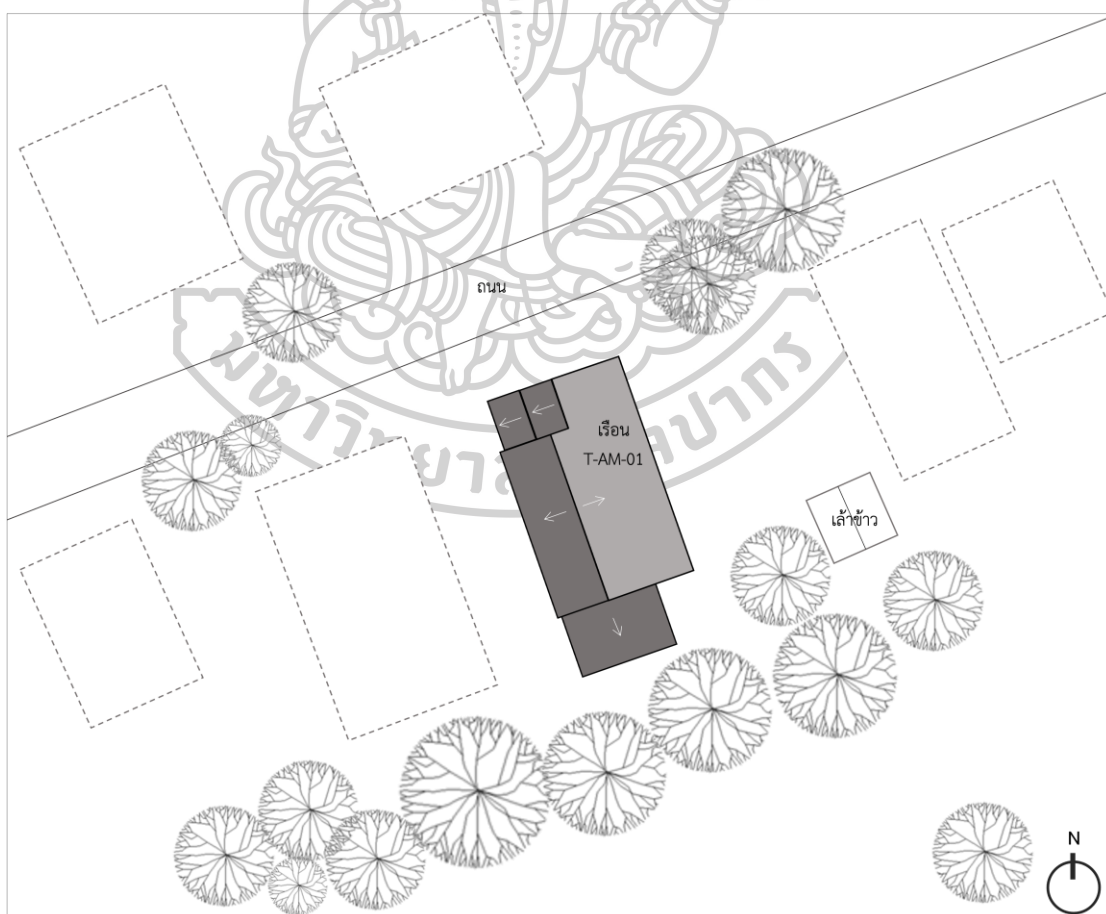
สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2564

อาชีพ ทำนาไร่

จำนวนผู้อยู่อาศัยปัจจุบัน 5 คน

1) ผังบริเวณ

ตัวเรือนนอนหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้ บริเวณด้านข้างเรือนเป็นพื้นที่ลานบ้าน เชื่อมต่อไปยังเล้าข้าวที่อยู่บริเวณด้านหลังบ้าน

ภาพที่ 91 แสดงผังบริเวณเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

2) ลักษณะเรือน

เรือนมีลักษณะเป็นรูปแบบเรือนสมัยใหม่ มีลักษณะเป็นเรือนจั่ว มีหลังคาเทิบ หรือเพิงยื่นคลุมบริเวณเรือนชั้นหน้าเรือนนอนและบริเวณพื้นที่ชานและเรือนครัว

ภาพที่ 92 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

3) ผังพื้นและประโยชน์การใช้สอย

ระเบียงหน้าบ้าน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับตัวบ้านโดยตรงยกพื้นสูงประมาณ 0.05 เมตร มีหลังจั่วคลุมเชื่อมต่อกับเรือนหลัก

โถง เป็นพื้นที่โถงเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่น และรับแขก

ห้องนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับโถง แบ่งออกเป็น 3 ห้อง ในส่วนของที่นอนของ กวนจ๋าจะเป็นพื้นที่ถูกกั้นด้วยผ้าม่าน ภายในจะเป็นพระ และโต๊ะสำหรับวางสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอุปกรณ์ ต่างๆของกวนจ๋า

ห้องครัว ลักษณะเป็นรูปแบบครัวสมัยใหม่ เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับโถง ติดกับ
ห้องน้ำ

ห้องน้ำ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับครัว

ภาพที่ 93 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

4) พื้นที่ทางความเชื่อภายในเรือน

หิ้งพระ (ห้านพระ) อยู่ภายในห้องของกวนจี้ ติดอยู่ตรงผนังฝั่งทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเรือน

5) โครงสร้างและการก่อสร้าง

พื้น โครงสร้างพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กปูด้วยกระเบื้อง

ผนัง ก่ออิฐฉาบปูน

หลังคา โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กประกอบด้วย อะเส ชื่อ จันทัน แปดตั้ง ออกไก่ เขิงชาย มุงด้วยสังกะสี

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ จากขอบเขตการศึกษาได้กำหนดกรอบที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ จากการศึกษาข้อมูลในเอกสารที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการสำรวจในภาคสนาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ศึกษา รูปแบบทางด้านสถาปัตยกรรมขององค์ประกอบเรือนกรณีศึกษา แบ่งกลุ่มตามรูปแบบตามเกณฑ์การคัดเลือก โดยมีการวิเคราะห์รายละเอียดดังต่อไปนี้

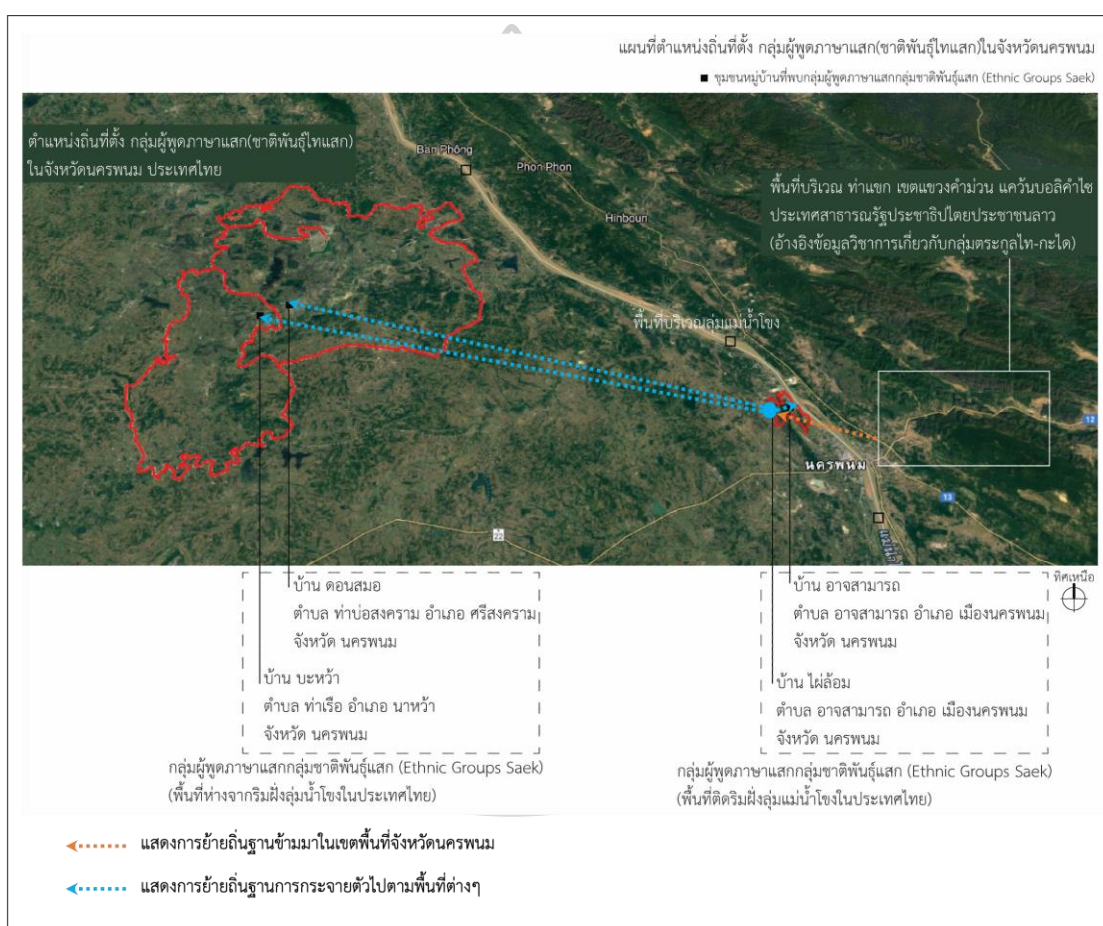
4.3.1 การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานและการจัดวางผัง

1) การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนาม ในการสำรวจลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อมชุมชน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พบว่าการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม เริ่มจากการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม ลักษณะการตั้งชุมชนชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ภายหลังจากการย้ายถิ่นฐาน ถือเป็นลักษณะการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์แบบกระจายตัว กล่าวคือ จากข้อมูลผลสำรวจศึกษาพื้นที่ในหมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครพนม พบหลักฐานที่ปรากฏซึ่งให้ทราบถึงการตั้งชุมชนในระยะเริ่มต้นของชุมชนชาติพันธุ์แสกที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มารวมกันบริเวณพื้นที่ “เนินดอนปู่” ซึ่งอยู่ตำแหน่งด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อมในปัจจุบัน ถือเป็นตำแหน่งถึงจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์แสก ภายใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครพนม สอดคล้องกับการลงพื้นที่สำรวจโดยผู้วิจัย และบุคคลตัวแทนหมู่บ้านไผ่ล้อม ได้สำรวจพบบริเวณพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสกภายหลังจากการย้ายถิ่นฐานจากฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งหากพิจารณาภาพถ่ายพื้นที่จากเอกสารอ้างอิงร่วมด้วยจะพบว่า ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวยังถูกระบุถึงพิกัดบ้านนาลาดควายเป็นตำบลนาราชควาย ที่สอดคล้องกับผลสำรวจพื้นที่ภาคสนามและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการในบทที่ 2 หัวข้อ 2.1.2 ที่ได้อธิบายถึงกายภาพกลุ่มชาติพันธุ์แสกเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของพื้นที่ไทย โดย กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) ระบุว่า ในสมัยพระสุนทรราชวงษา เจ้าเมืองยโสธร ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองนครพนมอยู่ด้วยถึง 2 ปี ได้มีการปรับตั้ง เมืองนครพนม มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวแสกคือ ให้ชาวแสกที่อพยพจากเมืองแสก อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโคกยาว

(ปัจจุบันคือบ้าน ไผ่ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม) สมัยก่อนมีอาณาเขตอยู่ใกล้เคียงกับบ้านนาลาดควาย (ปัจจุบันคือบ้านนาราชควาย)

จากการสำรวจพบบริเวณพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสกภายหลังจากการย้ายถิ่นฐาน และต่อมามีการกระจายตัวไปตามพื้นที่บ้านอาจสามารถ บ้านดอนสมอ และบ้านปะหว่า

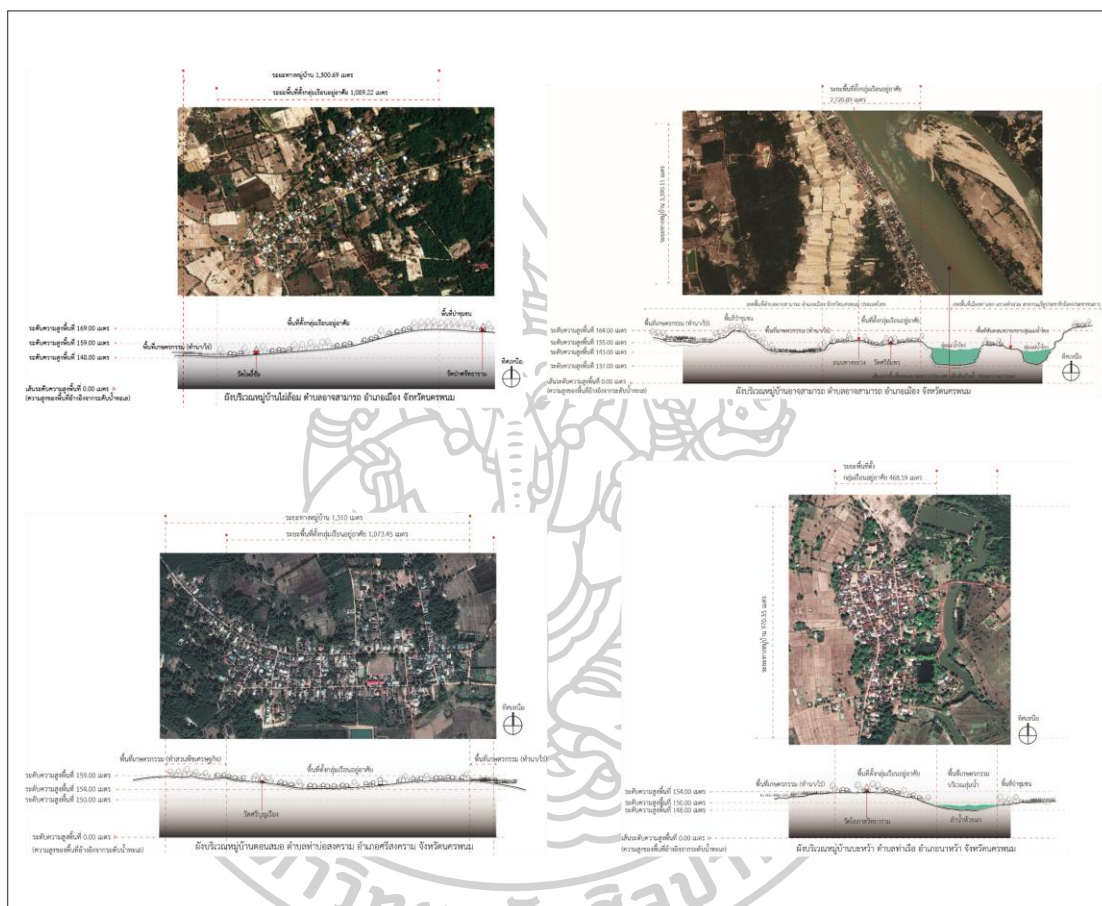

ภาพที่ 94 แสดงผังการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

2) การวิเคราะห์การวางผังหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

สมชาย นิลอาธิ (2551) อธิบายถึงคติความเชื่อทางศาสนา เดิมกลุ่มชาติพันธุ์แสกนับถือผีบรรพชนเป็นสำคัญ แต่ปัจจุบันชาวแสกเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ในพื้นที่ของหมู่บ้านอาจสามารถ มีการสร้างศาล “โองมู่” พื้นที่ทางความเชื่อร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์แสก ซึ่งชาวแสกเชื่อว่าเป็น

บรรพบุรุษที่ช่วยปกป้องรักษาตนเองและครอบครัวให้พ้นภัยทั้งปวง เป็นตัวแทนยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มชาติพันธุ์แสก เป็นพื้นที่สำหรับรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในช่วงเทศกาลพิธี “กินเตรดเดน” หรือ กินเตรด หรือพิธีตรุษแสก อีกทั้งยังส่งถึงความพิเศษด้านความทรงจำวัฒนธรรมทางภาษาเกิดขึ้นในการพบปะระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แสกด้วยกัน

ภาพที่ 95 แสดงผังหมู่บ้านพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้าน

3) การวิเคราะห์ตำแหน่งทิศทางการวางเรือน

จากการการสำรวจข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาพบว่า การหันทิศทางการวางเรือนของทั้ง 4 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

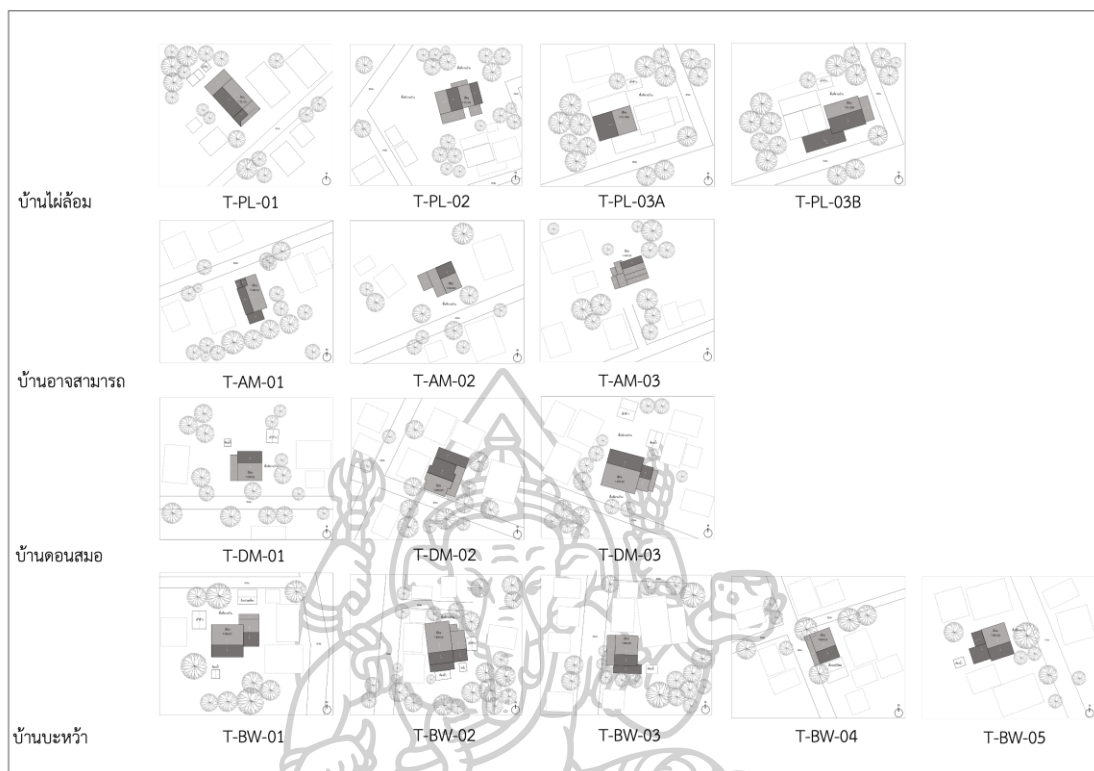
2.1.1) บ้านไผ่ล้อม เรือนกรณีศึกษา T-PL-02 และ T-PL-03A เป็นเรือนที่มีความเก่าแก่ที่สุดในชุมชน โดยอายุเรือนมากกว่า 80 ปี การวางเรือนหันหลังคาไปทางทิศเหนือ

และทิศใต้ ส่วนเรือนกรณีศึกษา T-PL-01 และ T-PL-03B เป็นรูปแบบเรือนสมัยใหม่และมีการหันหน้าเรือนไปในทิศทางที่มีถนนผ่าน

2.1.2) บ้านอาจสามารถ เรือนกรณีศึกษา เรือนกรณีศึกษา T-AM-02 และ T-AM-03 เป็นเรือนที่มีความเก่าแก่ที่สุดในชุมชน โดยอายุเรือนมากกว่า 80 ปี ตัวเรือนหันหลังคาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ จากผังชุมชนแสดงให้เห็นว่าเรือนทั้งสองหลังนี้มีการหันหลังคาไปตามการแม่น้ำโขง ด้านหน้าตัวเรือนเป็นพื้นที่ลานบ้าน บริเวณรอบๆเป็นพื้นที่โล่ง ส่วน T-AM-02 ตัวเรือนหันหลังคาทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้

2.1.3) บ้านดอนสมอ T-DM-01 โดยอายุเรือนมากกว่า 80 ปี เรือนนอนหันหลังคาไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เดิมก่อนมีถนนตัดผ่านจะเป็นการหันหน้าเรือนเข้าหาพื้นที่กลุ่มเครือญาติที่มีการใช้พื้นที่ลานเป็นตัวเชื่อมของเรือนแต่ละหลัง T-DM-02 ,T-DM-03 หันหลังคาไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นเรือนที่อยู่ในกลุ่มร่วมสมัย การหันทิศทางเรือนเป็นการหันเข้าสู่ถนนตัดผ่านบริเวณหน้าเรือน ก่อนมีการสร้างรั้วแบ่งขอบเขตพื้นที่ ยังคงมีลานบ้านสำหรับเชื่อมความเป็นเครือญาติ

2.1.4) บ้านชะหว้า เรือนกรณีศึกษา T-BW-01,T-BW-02,T-BW-04,T-BW-05 เป็นเรือนที่มีความเก่าแก่ที่สุดในชุมชน โดยอายุเรือนมากกว่า 80 ปี เรือนนอนหันหลังคาไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกและหันหลังคาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้ ส่วน T-BW-03 ที่มีอายุเรือนน้อยกว่าเรือนนอนหันหลังคาไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกสังเกตได้ว่าเรือนกรณีศึกษาทั้งห้าหลังมีการหันหลังคาไปในทิศทางใกล้เคียงกัน

ภาพที่ 96 แสดงองค์ตำแหน่งทิศทางการวางเรียนกรณีศึกษาทั้ง 4 หมู่บ้าน (15 หลัง)

4) การวิเคราะห์ลักษณะการจัดวางพื้นที่ในบริเวณเรียนกรณีศึกษา

จากการการสำรวจข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาพบว่า องค์ประกอบหลักของบริเวณบ้านประกอบไปด้วย ลานบ้าน ตัวเรือนหลัก เล้าข้าว ห้องน้ำ โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

4.1) ลานบ้าน หรือ เดินเหือน

เป็นลักษณะของลานดินกว้างบางพื้นที่ถูกปกคลุมด้วยหญ้า เป็นพื้นที่จัดเรียงผลผลิตข้าวจากนาก่อนนำขึ้นเล้า จะมีอยู่ทั้งบริเวณหน้าบ้านและพื้นที่หน้าเล้าข้าว เป็นพื้นที่สำหรับเชื่อมต่อพื้นที่ในบริเวณบ้าน พื้นที่โดยรอบประกอบไปด้วยต้นไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับ

ภาพที่ 97 แสดงลักษณะของ ลานบ้าน หรือ เตินเฮือน

4.2) พื้นที่ตัวเรือน

โดยส่วนใหญ่แล้วพื้นที่บริเวณด้านบนจะใช้สำหรับเป็นที่พักอาศัย ส่วนด้านล่างจะใช้สำหรับเก็บเครื่องมือการเกษตร และใช้สำหรับเป็นพื้นที่จอดรถต่างๆ บางหลังมีการต่อเติมด้านล่างเพื่ออยู่อาศัยเกิดจากการขยายของครอบครัว บ้านบางหลังยังคงใช้พื้นที่ด้านล่างเรือนล้อมรั้วไม้ไผ่เพื่อสำหรับเป็นที่พักสำหรับโคกระบืออีกด้วยเพื่อป้องกันการสูญหาย

4.3) เล้าข้าว

เล้าข้าวจะพบในเรือนพื้นที่ศึกษาเกือบทุกหลัง เป็นพื้นที่สำหรับเก็บผลผลิตเมล็ดข้าวเปลือกสำหรับการดำรงชีพและเก็บไว้สำหรับเป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อการทำนาในรอบถัดไป ดังนั้นลักษณะเล้าข้าวจะเป็นรูปแบบเรือนยกใต้ถุนสูง โดยความสูงของเล้าข้าวส่วนใหญ่อยู่ที่ประมาณ 2 เมตร ด้านหน้าเล้าข้าวจะมีประตูและมีชานยื่นประมาณ 0.60-0.80 เมตร เป็นพื้นที่สำหรับวางลำเลียงข้าวจากเกวียนหรือรถยนต์ขึ้นไปยังเล้าหรือไว้สำหรับวางข้าวก่อนไปโรงสีข้าว พื้นที่ด้านล่างมีการจัดวางไหสำหรับหมักปลาร้า บางบ้านเป็นพื้นที่สำหรับเก็บฝืนและถ่านสำหรับหุงต้มในครัวเรือน

4.4) ห้องส้วมหรือห้องน้ำ

ห้องส้วมหรือห้องน้ำ หากเป็นเรือนที่มีอายุมากกว่า 50 ขึ้นไปจะเป็นเรือนยกใต้ถุนสูง มีการสร้างเป็นหลังเดี่ยวแยกออกจากตัวเรือนหลัก โดยส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณด้านหลังของตัวเรือนหลัก มีลักษณะเป็นการสร้างโดยการก่ออิฐและมุงหลังคาด้วยสังกะสี ส่วนในเรือนร่วมสมัยหรือสมัยใหม่จะมีการสร้างห้องน้ำเชื่อมต่อกับเรือนครัวหรือเชื่อมต่อกับพื้นที่ห้องนอน

4.5) พื้นที่สำหรับปลูกพืชผักสวนครัว

มักปรากฏเป็นการจัดวางพื้นที่ใช้สอยสำหรับปลูกพืชสวนครัวโดยกั้นรั้วไม้แสดงขอบเขตชัดเจน บริเวณรอบๆพื้นที่

4.3.2 การวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม

1) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

ผังพื้นที่ชั้นล่าง (ใต้ถุนเรือน) มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง ความสูงของพื้นที่ใต้ถุนจนถึงพื้นเรือนอยู่ที่ประมาณ 2.00-2.50 เมตร เดิมพื้นที่ใต้ถุนเรือนนอนจะล้อมรั้วทั้ง 4 ด้านด้วยไม้ไผ่ เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับโค กระบือ ส่วนพื้นที่บริเวณด้านล่างเฉียงจะใช้เป็นพื้นที่สำหรับวางแคร่สำหรับพักผ่อน ประกอบกับเป็นพื้นที่สำหรับทอผ้า ทำเครื่องมือจักสานต่างๆ และสำหรับเก็บพินเก็บถ่าน ปัจจุบันเรือนบางหลังมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น จอดรถไถนาและจัดเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรต่างๆ และมีการก่อผนังอิฐเพื่อเป็นพื้นที่ห้องนอนสำหรับครอบครัวที่มีการขยาย มีการเทพื้นด้านล่างเพื่อใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อป้องกันความชื้นจากพื้นดิน

ผังพื้นที่ชั้นบน ประกอบด้วย

เขีย เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดทางขึ้นหลัก มีลักษณะเปิดโล่ง มีระเบียงกั้นกันตก

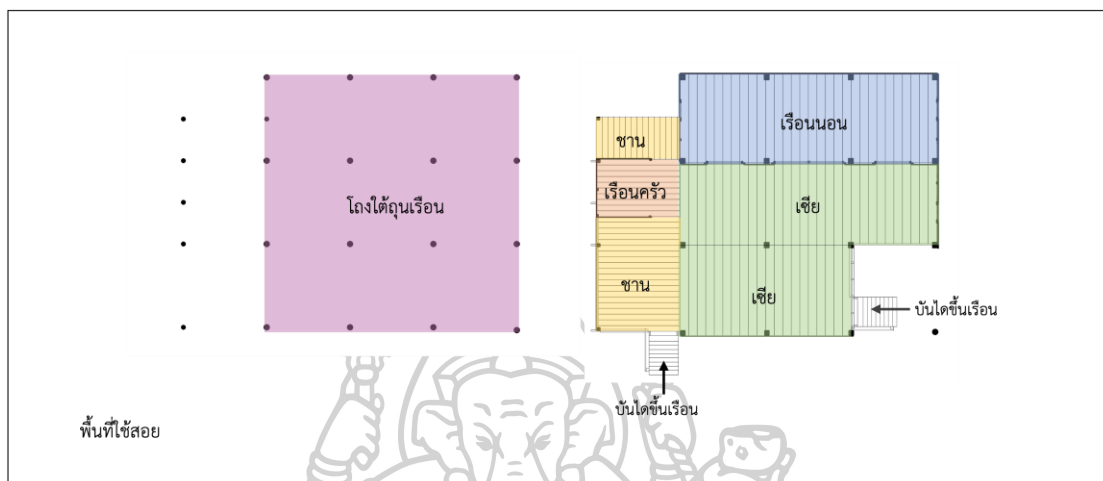
เขียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดทางขึ้น มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง เชื่อมต่อกับเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางด้านข้างทั้งสองของตัวเรือน มีประตูเข้า 2 ทาง ภายในเรือนนอน ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลัก ก็คือส่วนแรกบริเวณเสาแสบก็จะเป็นพื้นที่สำหรับวางหิ้งพระ ส่วนถัดมาเป็นพื้นที่นอนพ่อแม่ และถัดมาก็จะเป็นพื้นที่นอนสำหรับลูก มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ภายในด้วยตู้

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อระหว่างเขียกับพื้นที่เรือนครัว มีหลังคาเทิบคลุม

เรือนครัว หรือ ครัวไฟ พบ 2 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 คือ ครัวที่คงความเป็นครัวเดิมอยู่บนเรือน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกั้นทั้งล้อมรอบ อยู่ทางด้านข้างของเรือน โดยภายในครัวประกอบไปด้วยเตาไฟ จะเป็นพื้นที่ที่ขวางกับเรือนหลักหรือตัวเรือนนอน รูปแบบที่ 2 ครัวที่อยู่ด้านล่างเรือน เพิ่มมาหลังการปรับเปลี่ยนเพื่อความสะดวกในการใช้พื้นที่

ชานน้ำ เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับพื้นที่เรือนครัว มีหลังเทิบคลุมหรือบางเรือนปล่อยโล่งโดยไม่มีหลังคาคลุม เป็นพื้นที่ส่วนเปียกสำหรับล้างจานซักผ้า

ภาพที่ 98 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

เรือนรูปแบบผสมผสาน

แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ฝั่งพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง

ฝั่งพื้นที่ชั้นบน ประกอบด้วย

เขีย เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดอยู่หน้าห้องนอนที่แยกจากตัวเรือนนอน

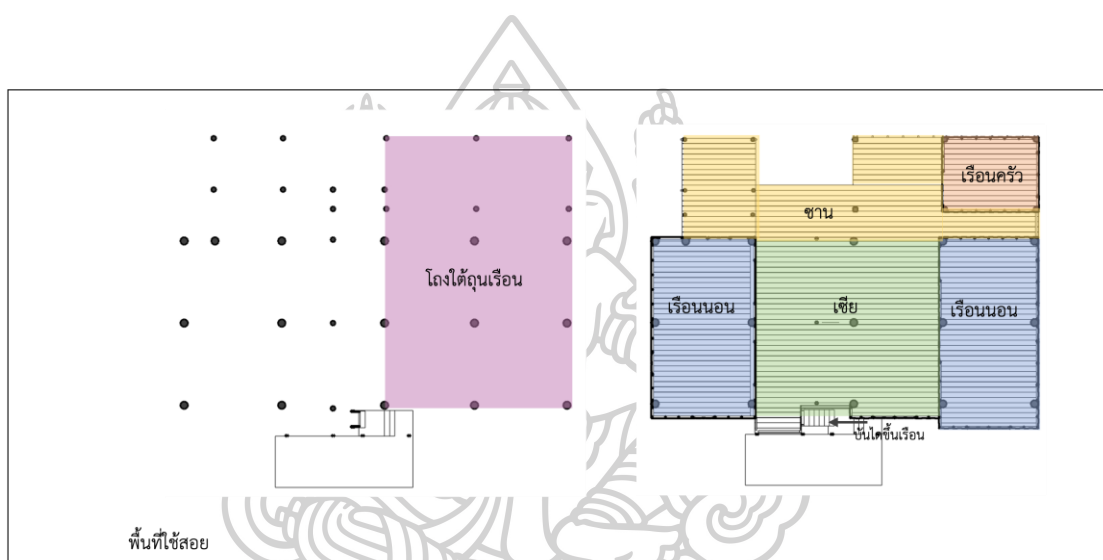
เขียหน้าเรือนนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันไดหน้าทางขึ้น มีลักษณะเป็นพื้นที่โล่ง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเรือนนอนเดิมตัวของเรือนนอนใหม่

เรือนนอนเดิม เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้และทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีประตูเข้า 2 ทาง

เรือนนอนใหม่ (ต่อเติม) เป็นลักษณะโถงโล่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีประตูเข้า 3 ทาง มีหน้าต่างอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้

ชาน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับเขีย มีหลังเทปคลุมเชื่อมต่อกับเรือนครัว

เรือนครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับชาน มีผนังกันทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

ภาพที่ 99 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนรูปแบบผสมผสาน

เรือนรูปแบบร่วมสมัย

เรือนรูปแบบเรือนร่วมสมัยแบบ 2 ชั้น แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนชั้นบนและส่วนชั้นล่าง โดยมีรายละเอียดของการอธิบายในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ผังพื้นที่ชั้นล่าง มีลักษณะเป็นพื้นที่ใต้ถุนโล่ง และมีการต่อเติมมุงหลังคาเป็นเทปมีการต่อเติมห้องนอน

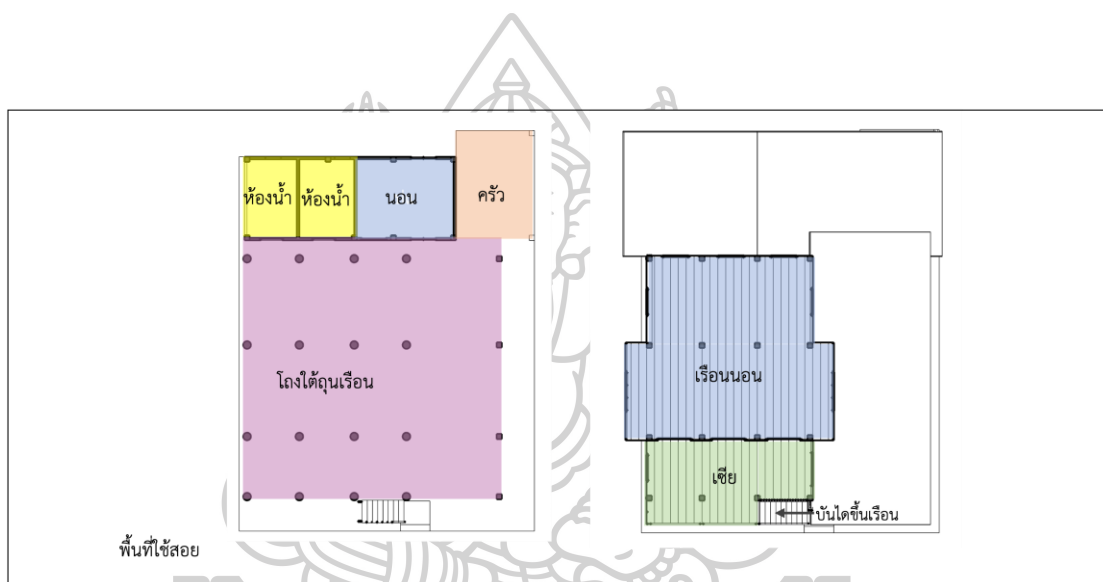
ครัว อยู่ใต้ถุนเรือนหรือเชื่อมต่อกับพื้นที่ต่อเติม

ห้องน้ำ มีอยู่ 2 รูปแบบ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับตัวบ้าน และเป็นส่วนที่แยกหลังออกไป

ผังพื้นชั้นบน ประกอบด้วย

เซีย เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับบันได และเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับเรือนนอน

เรือนนอน เป็นลักษณะโถงโถ่ง มีผนังล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีหน้าต่างทั้งสามด้าน คือ ทางด้านข้างทั้งสองด้านและด้านหลังของตัวเรือน มีประตูเข้า 2-3 ทาง

ภาพที่ 100 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนร่วมสมัย

เรือนรูปแบบร่วมสมัยแบบ 1 ชั้น ประกอบไปด้วย

ระเบียงหน้าบ้าน เป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับตัวบ้านโดยตรงยกพื้นสูงประมาณ 0.05 เมตร มีหลังจั่วคลุมเชื่อมต่อกับเรือนหลัก

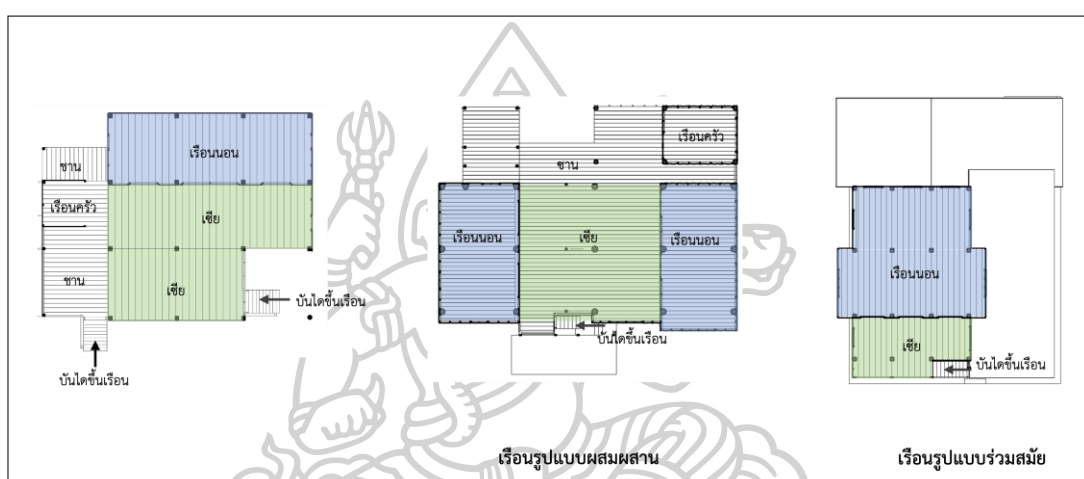
โถง เป็นพื้นที่โถ่งเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เป็นพื้นที่สำหรับนั่งเล่นและรับแขก

ห้องนอน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับโถง แบ่งห้องตามจำนวนที่เพียงพอต่อผู้อาศัยภายในเรือน

ห้องครัว ลักษณะเป็นรูปแบบครัวสมัยใหม่ เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับโถง ติดกับ
ห้องน้ำ

ห้องน้ำ เป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับครัว

จากการวิเคราะห์ห้องประกอบพื้นที่ใช้สอยในเรือน จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนและ
กาลเวลาส่งผลต่อรูปแบบของเรือนที่มีความเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ภายในเรือน ทั้ง 3 รูปแบบ
นั้น คือเรือนนอนที่เป็นเรือนประธาน และพื้นที่เขี่ยหน้าเรือนนอน

ภาพที่ 101 แสดงลักษณะพื้นที่ภายในเรือนที่คงอยู่ในเรือนทั้ง 3 รูปแบบ

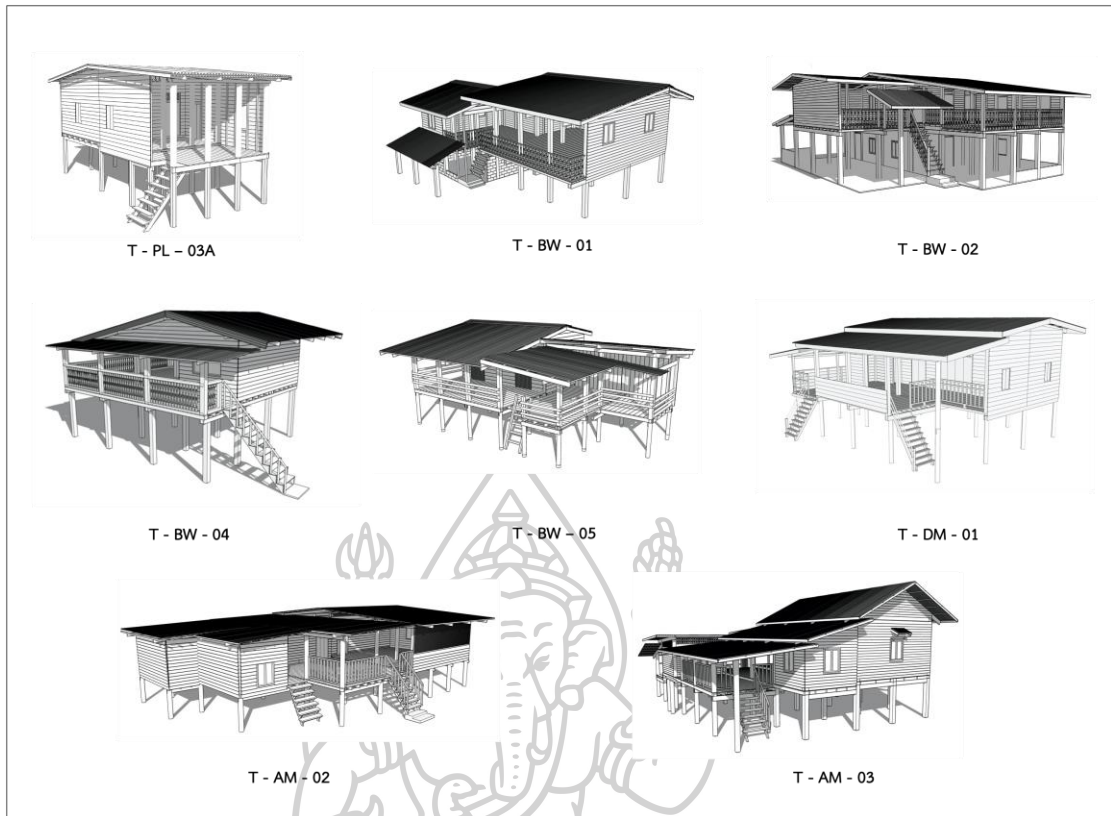

ภาพที่ 102 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลัง

2) ลักษณะและรูปแบบหลังคา

เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

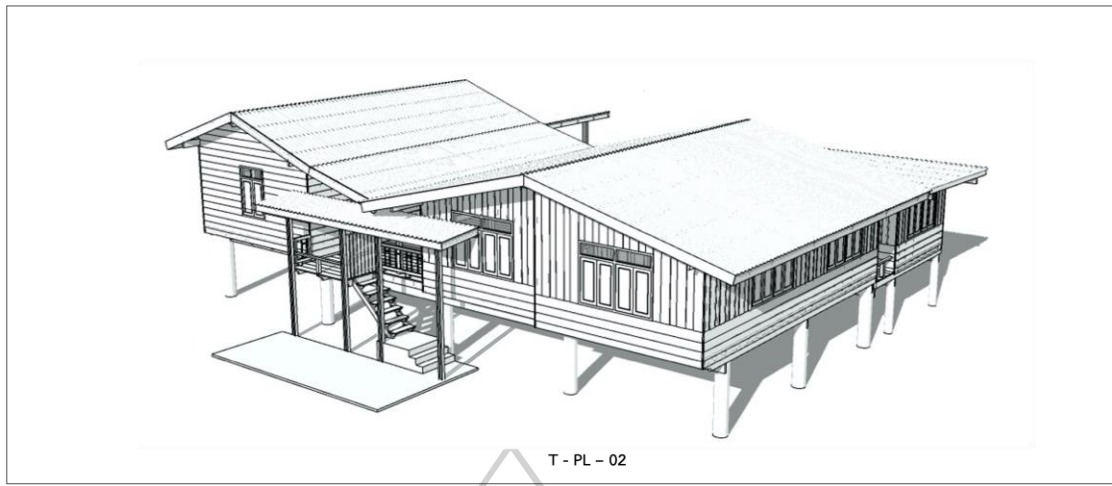
ความลาดชันของหลังคาเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด โดยส่วนใหญ่จะมีความลาดชันอยู่ที่ประมาณ 20-30 องศา มีลักษณะเป็นหลังคาผืนเดียวที่ปกคลุมพื้นที่เรือนนอนและพื้นที่เขีย และมีเทิบมุงต่อออกมาจากตัวเรือนหลักในส่วนของพื้นที่ครัวและชาน ผลของระดับความลาดชันของหลังคาอาจขึ้นอยู่กับความกว้างของช่วงเสาที่มีระยะที่กว้างขึ้น

ภาพที่ 103 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสิบทอด

เรือนรูปแบบผสมผสาน

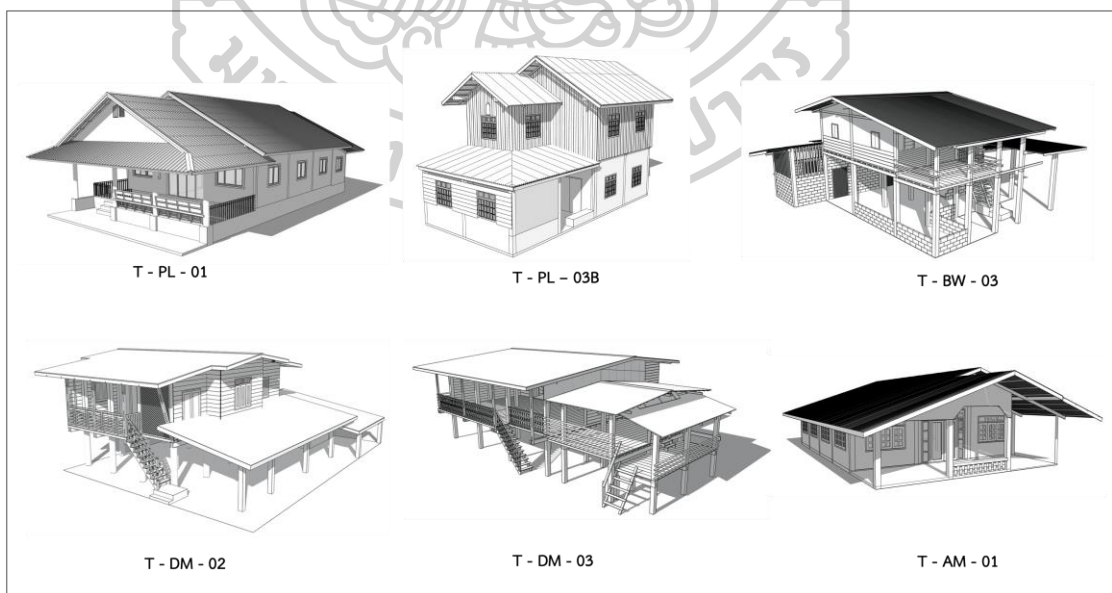
ความลาดชันของหลังคาเรือนรูปแบบผสมผสาน โดยส่วนใหญ่จะมีความลาดชันอยู่ที่ประมาณ 20-30 องศา มีลักษณะเป็นหลังคาผืนเดียวที่ปกคลุมพื้นที่เรือนนอนและพื้นที่ซีก และมีเทิบมุงต่อออกมาจากตัวเรือนหลักในส่วนของพื้นที่ครัวและชาน ผลของระดับความลาดชันของหลังคาที่มีความแตกต่างของระหว่างตัวเรือนนอนทั้งสองส่วน ขึ้นอยู่กับความกว้างของช่วงเสาที่มีระยะที่กว้างขึ้น สืบเนื่องจากลักษณะของตัวเรือนทั้งสองส่วน

ภาพที่ 104 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบเรือนผสมผสาน

เรือนรูปแบบร่วมสมัย

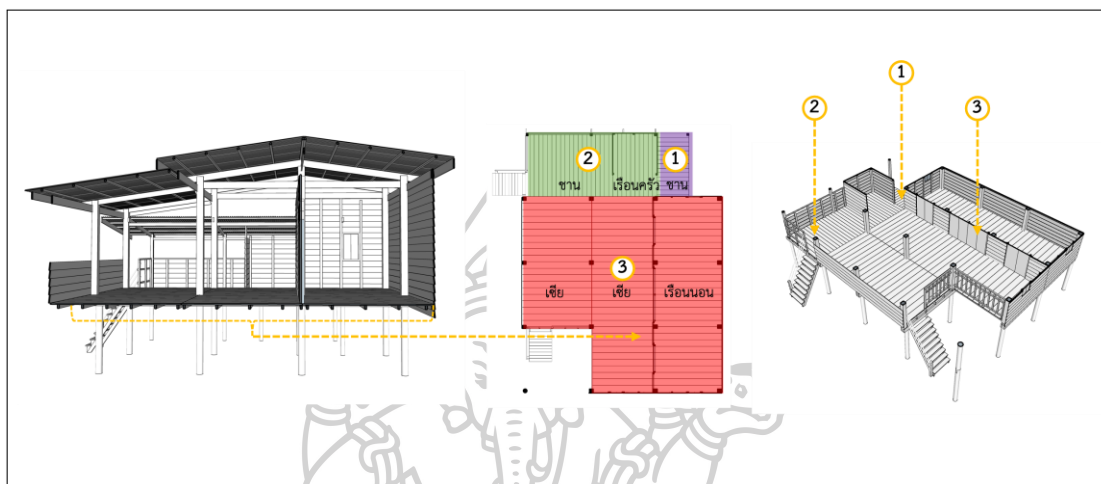
ความลาดชันของหลังคาเรือนรูปแบบร่วมสมัย โดยส่วนใหญ่จะมีความลาดชันอยู่ที่ประมาณ 20-40 องศา เกิดจากการรับรูปแบบวัฒนธรรมบริบทตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงนั้น วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างที่ทันสมัย ก่อให้เกิดการก่อสร้างเรือนที่ส่งผลให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น

ภาพที่ 105 แสดงลักษณะหลังคาเรือนรูปแบบเรือนร่วมสมัย

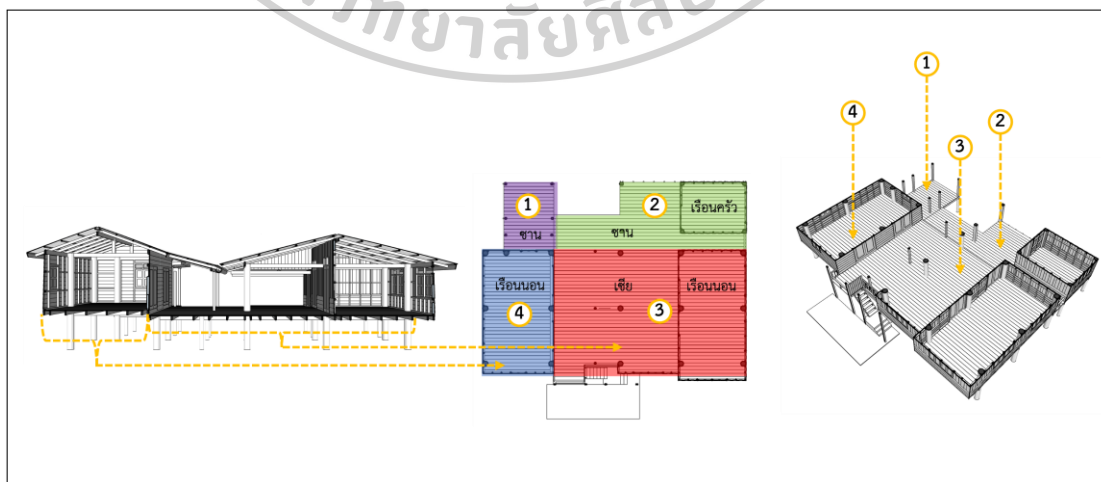
3) ระดับของเรือน

เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด มีการแบ่งพื้นที่เรือนออกเป็น 3 ระดับ ระดับแรกที่ต่ำสุดของเรือนจะเป็นพื้นที่ชานน้ำ ระดับถัดมาคือระดับของพื้นที่ครัวและชานที่เชื่อมต่อกับครัว ระดับที่สูงที่สุดคือพื้นที่เสี้ยและเรือนนอน ซึ่งมีระดับที่เท่ากัน

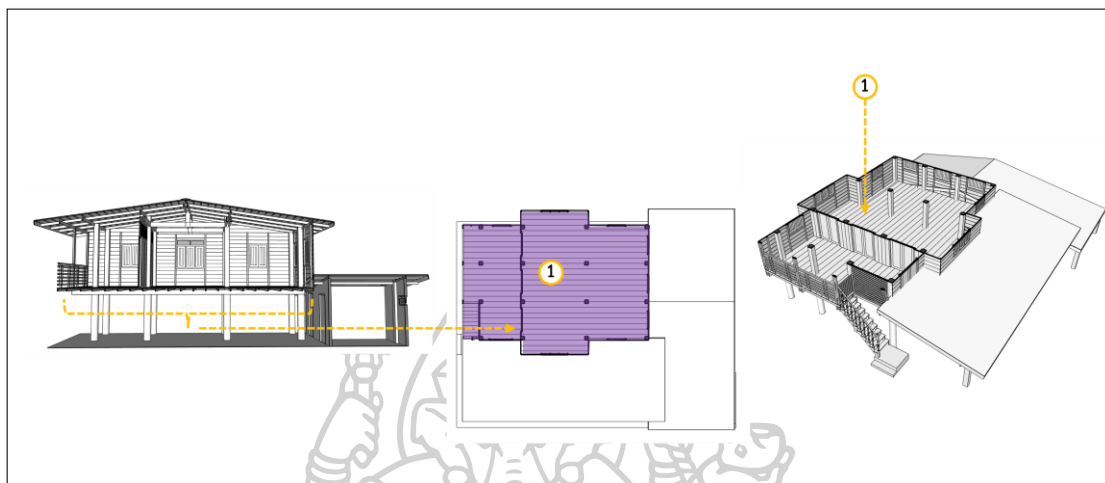
ภาพที่ 106 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

เรือนรูปแบบผสมผสาน มีการแบ่งพื้นที่เรือนออกเป็น 4 ระดับ ระดับต่ำสุดคือชานน้ำ ถัดมาคือครัวและชานเชื่อมต่อกับเรือนครัว ถัดมาเป็นพื้นที่เสี้ยจะมีระดับเดียวกันกับเรือนนอนที่ต่อเติมใหม่ ในส่วนของเรือนนอนเดิมจะมีระดับที่สูงสุด

ภาพที่ 107 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบเรือนผสมผสาน

เรือนรูปแบบร่วมสมัย มีการแบ่งพื้นที่เรือนออกเป็น 1 ระดับ โดยพื้นที่เฉลียงและเรือนนอนมีระดับที่เท่ากัน และมีเพียงสองส่วนนี้อยู่บนเรือน

ภาพที่ 108 แสดงลักษณะระดับเรือนรูปแบบเรือนร่วมสมัย

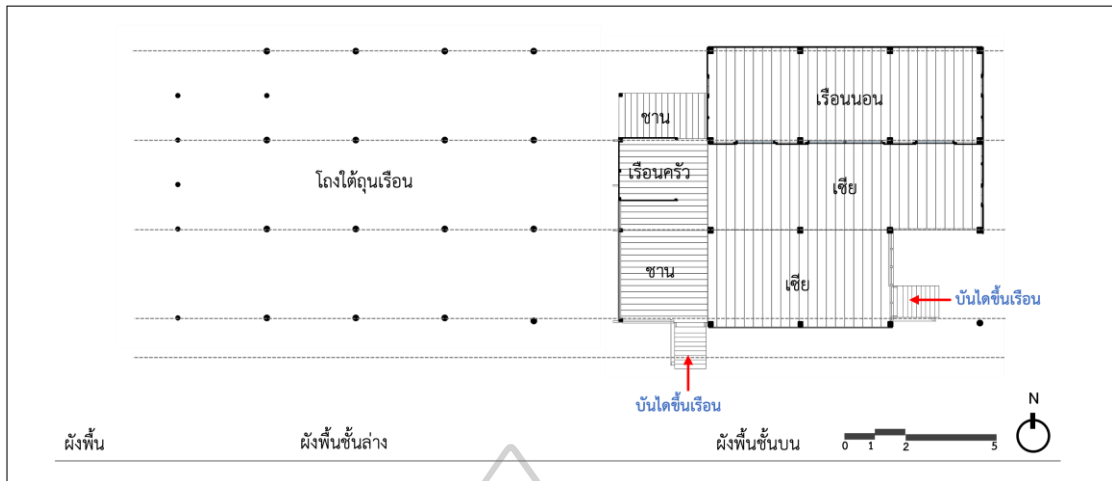
4) ระยะช่วงเสา

จากการศึกษาพบว่า ระยะช่วงเสาที่ปรากฏในเรือนไม้ยกได้สูงโดยส่วนใหญ่จะอยู่ประมาณ 2.00 - 2.50 เมตร ส่วนในเรือนรูปแบบร่วมสมัยหรือเรือนสมัยใหม่จะอยู่ที่ระยะประมาณ 2.50 - 3.50 เมตร เกิดจากวิวัฒนาการและวัสดุที่ทันสมัยจึงทำให้รูปแบบการก่อสร้างปรับเปลี่ยนไป ส่งผลให้ระยะที่เกิดขึ้นสามารถเพิ่มช่วงเสาที่กว้างขึ้น

5) บันไดทางขึ้นเรือน

เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

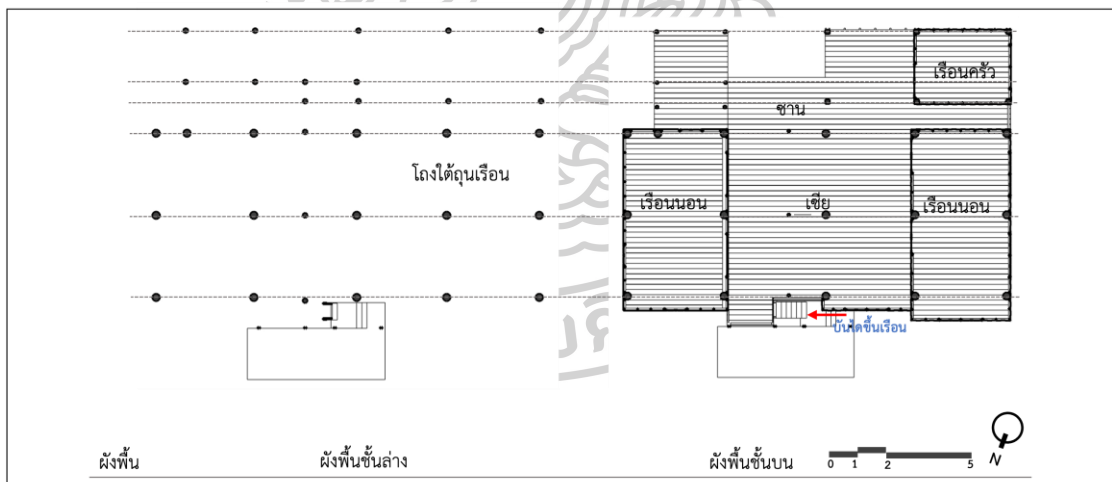
บันได มีทางขึ้น 2 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านข้างหรือบางเรือนขึ้นด้านหน้าของเรือนเชื่อมต่อเฉลียง โดยไม่มีชานพักบันได ส่วนบันไดรองขึ้นด้านหน้าหรือด้านหลังเรือนเชื่อมต่อกับชานหรือชานน้ำ (บางเรือนมีการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่เลยนำบันไดรองออกไป แต่จากการสัมภาษณ์และดูลักษณะเดิมของเรือนยังคงพบร่องรอยตำแหน่งของบันไดเดิมคงอยู่)

ภาพที่ 109 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด

เรือนรูปแบบผสมผสาน

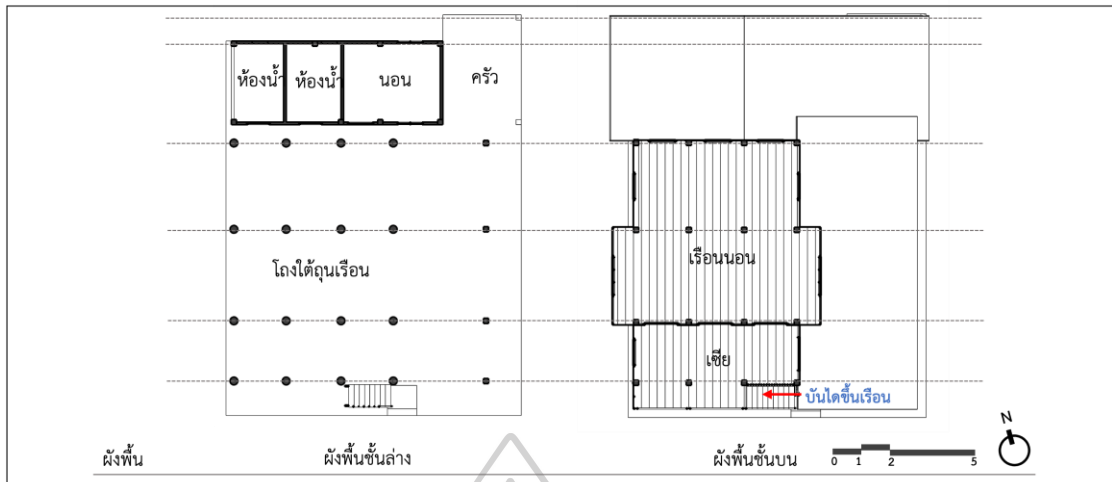
บันไดมีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ ขึ้นด้านข้างของเรือนเชื่อมต่อเสี้ย โดยไม่มีชานพักบันได

ภาพที่ 110 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบผสมผสาน

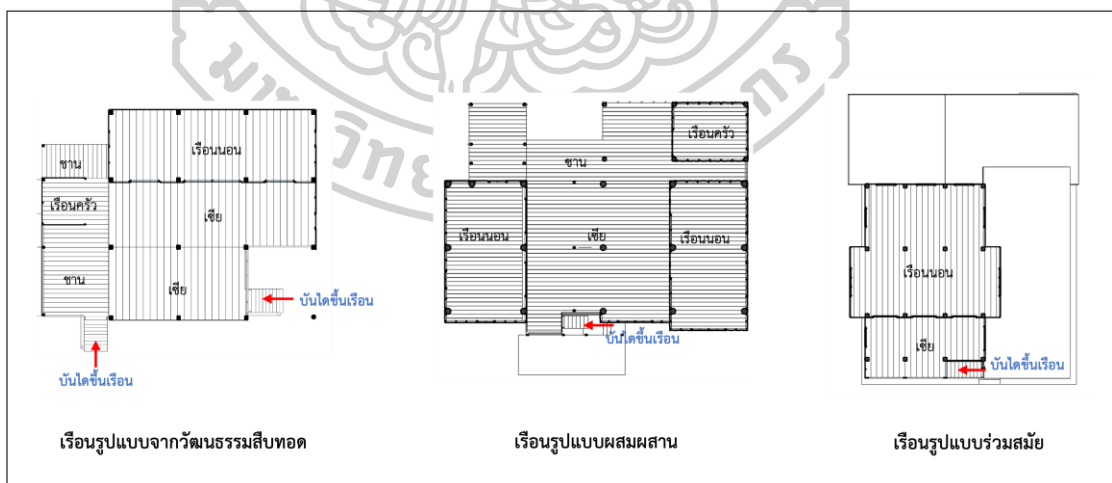
เรือนรูปแบบร่วมสมัย

บันได มีทางขึ้น 1 ทาง เป็นบันไดไม้ บันไดหลักขึ้นด้านหน้าของเรือน เชื่อมต่อระเบียงด้านข้างเรือน

ภาพที่ 111 แสดงตำแหน่งบันไดเรือนรูปแบบร่วมสมัย

ความเปลี่ยนแปลงของรูปทรงเรือนแปรไปตามอายุการสร้าง การปรับเปลี่ยนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ การปรับเปลี่ยนและการปรับตัวเพื่อเข้ากับบริบทใหม่และการใช้งานของพื้นที่ใช้สอย ทำให้พื้นที่ใช้สอยบางส่วนถูกลดหน้าที่และอาจถูกจัดวางในตำแหน่งใหม่ที่เหมาะแก่การใช้งานของผู้อยู่อาศัย

ภาพที่ 112 แสดงลักษณะพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนบ้านใต้ทางขึ้นเรือน

4.3.3 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบ

รายละเอียดเนื้อหาในส่วนนี้ จะเป็นการอธิบายเปรียบเทียบในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกายภาพองค์ประกอบการวางผังชุมชน และภาพรวมองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมระหว่างเรือนกรณีศึกษาของแต่ละหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ศึกษาและสำรวจเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การวางผังชุมชน จากลักษณะทางกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แสกในแต่ละอำเภอของจังหวัดนครพนม พบความหลากหลายของตำแหน่งที่ชุมชนแสกที่กระจายตัวก่อรูปชุมชนตามพื้นที่ราบลุ่มน้ำเป็นหลัก ซึ่งการวางผังชุมชนนั้นจะยึดพื้นที่หลักของชุมชนให้อยู่ห่างจากแหล่งน้ำไม่ไกลมากนัก เนื่องจากการดำรงชีพในอดีตสู่ปัจจุบัน ยังต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งทำกินจากสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ การพึ่งพาลักษณะเช่นนี้คือ รูปแบบการอยู่อาศัยตามสภาพแวดล้อมภายใต้บริบททางวัฒนธรรมสังคม

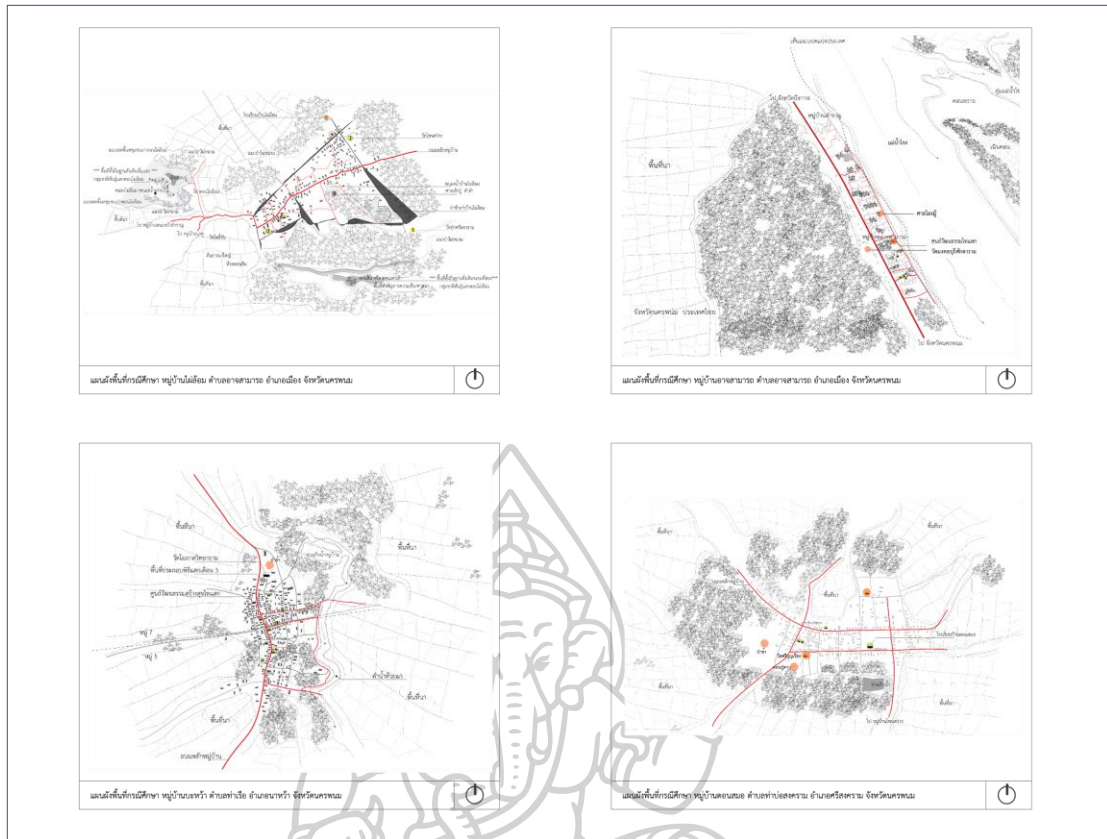
โดย วิชิต คลังบุญครอง (2553) ได้ศึกษาถึงลักษณะรูปแบบพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริบททางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ระบุว่า “เอกลักษณ์ที่อยู่อาศัยพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลุ่มแม่น้ำโขงเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม” ส่วนใหญ่มักกำหนดที่ตั้งชุมชนตามแหล่งน้ำและทุ่งนา หากเลือกที่ไม่ได้จะอาศัยอยู่ที่เนินดอนใกล้บ่อน้ำ การดำรงวิถีชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย อาศัยการทำนาและจับสัตว์เป็นการดำรงชีวิตในบริบทชนบท อีกทั้งชุมชนส่วนใหญ่ในจังหวัดนครพนมมักตั้งอยู่โดยรอบบริเวณวัดหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมเก่า

จะเห็นได้ว่า การกำหนดพื้นที่นั้นย่อมมีคติความเชื่อของแต่ละกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ หรือสร้างขอบเขตกฎเกณฑ์ตามเงื่อนไขของผังชุมชนคติความเชื่อของการวางผังโดยรวม ในบริบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเรียกขอบเขตพื้นที่นี้ว่า “คุ้มชุมชน” ซึ่งลักษณะการแบ่งวางผังรูปแบบเช่นนี้ย่อมแสดงให้ทราบถึงขอบเขตพื้นที่การปกครองของชุมชนนั้นด้วย

อีกทั้ง ข้อมูลที่อธิบายถึงแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) โดยระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณ (2560) ได้ระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มไทใหญ่ในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนและกลุ่มกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวแม่หละจังหวัดตากในการเปรียบเทียบระหว่างการอพยพของกลุ่มไทใหญ่และกลุ่มกะเหรี่ยงเข้ามายังประเทศไทยพบว่า “สัมภาระทางวัฒนธรรมจากการนำเอาความรู้ที่สั่งสมของกลุ่มตน นำมาปรับใช้ในสังคมใหม่นั้น ถือเป็นความรู้ที่ติดตัวมานี้ว่า “สัมภาระทางวัฒนธรรม” ในสัมภาระทางวัฒนธรรมนี้มีชุด

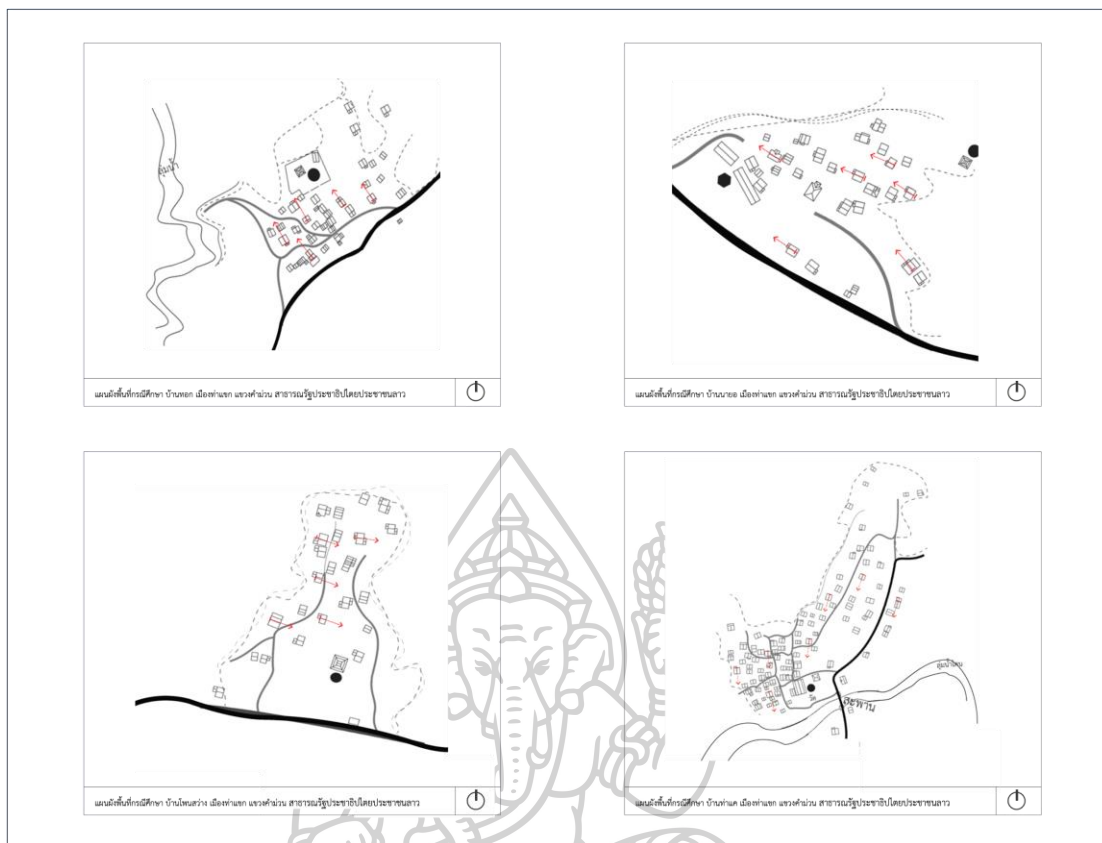
ความรู้ที่หลากหลายรวมถึงการก่อสร้างบ้านเรือนและสถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสมตาม
 ครอบครองของกลุ่มกับสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานเดิม เมื่ออพยพย้ายถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์จะใช้
 ความรู้ที่สั่งสมมาแต่เดิมในการสร้างถิ่นฐานใหม่ โดยอาจหยิบยืมความรู้จากวัฒนธรรมอื่นมาใช้
 ตามความเหมาะสมกับเงื่อนไข ทำให้เกิดเป็นพลวัตของความเปลี่ยนแปลงในถิ่นฐานใหม่ที่ไม่หยุด
 นิ่งแต่ปรับไปตามบริบทสังคมใหม่ที่เปลี่ยนไป” สอดคล้องกับคำอธิบายของ อรศิริ ปาณินท์ (2558)
 ได้ให้คำจำกัดความโดยระบุว่า ความเป็นรูปธรรมของสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ที่
 จับต้องได้ จะอธิบายถึงภูมิปัญญาในการดำรงวิถีชีวิตที่สามารถสืบทอดผ่าน “การก่อสร้างบ้านเรือน”

อย่างไรก็ตาม หากแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) มาใช้พิจารณาภาพ
 โดยรวมของเนื้อหาจะพบว่าการศึกษาคำนี้ถึงความแปรเปลี่ยนของวิถีชีวิตและบริบท ต่อ
 สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะสถาปัตยกรรมในความสัมพันธ์ระหว่างพลวัต
 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ การวางผังชุมชนพื้นที่ตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์แยกในแต่ละ
 อำเภอของจังหวัดนครพนมนั้นจะก่อรูปรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่
 ศึกษา ที่สามารถจะนำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรม (assimilation) ประกอบด้วยวัฒนธรรมหลัก
 (dominant culture) และวัฒนธรรมรอง (Subordinate Culture) ที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดอิทธิพล
 จากวัฒนธรรมหลักสู่วัฒนธรรมรอง ต่อคำอธิบายการปรับเปลี่ยนรูปลักษณะสถาปัตยกรรม ซึ่ง
 หมายความว่าไม่ได้พิจารณาสถาปัตยกรรมในฐานะผลงานการออกแบบ ของสถาปนิกคนใดหรือกลุ่ม
 ใดเท่านั้น หากแต่ยังพิจารณางานสถาปัตยกรรมในฐานะผลผลิต ทางวัฒนธรรม ที่มีการปรับเปลี่ยนไป
 ตามเงื่อนไขของเวลาและปัจจัยแวดล้อม

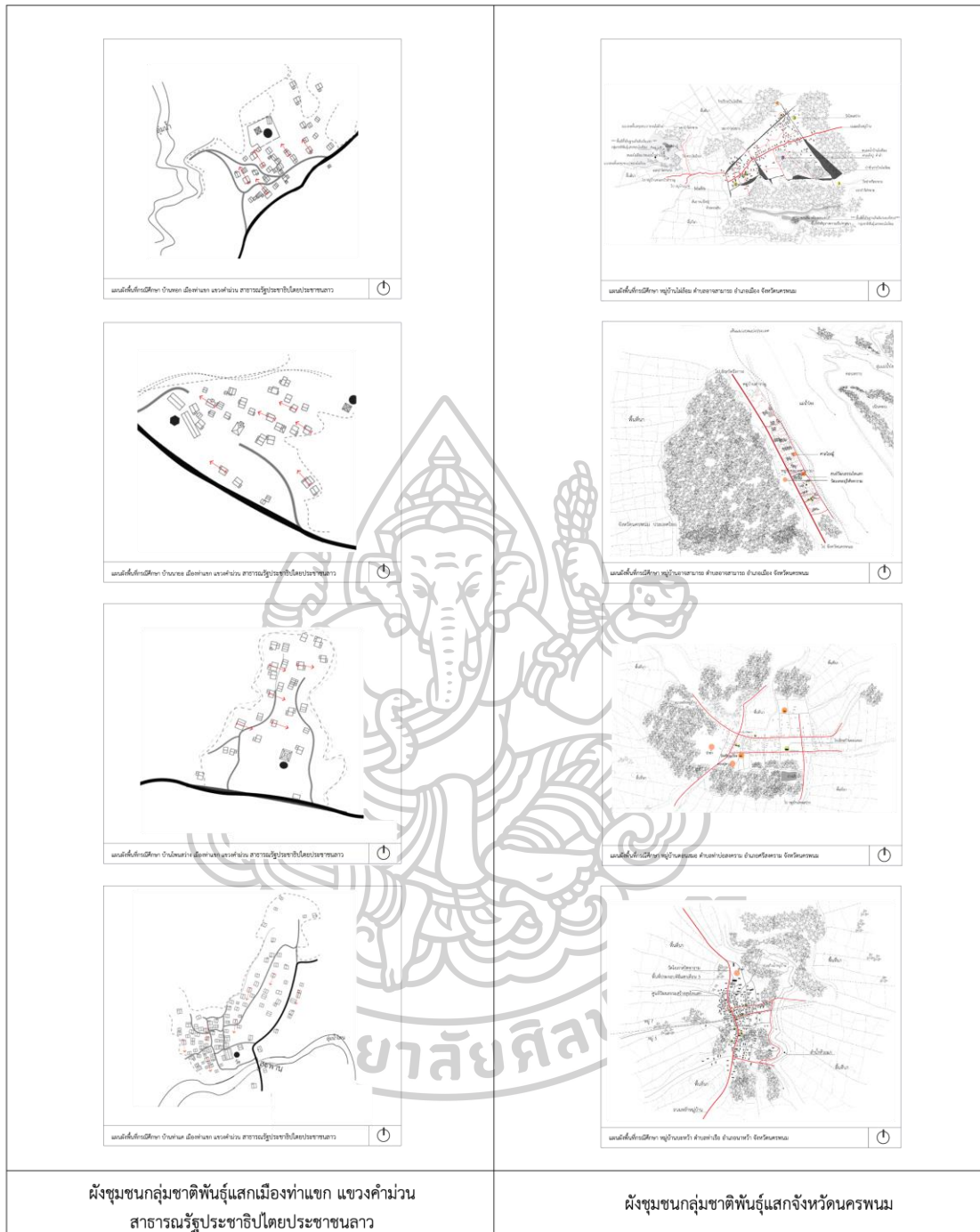
ภาพที่ 113 แสดงผังชุมชนชนกรณศึกษาในแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดนครพนม

จากผังชุมชนกรณศึกษาในแต่ละหมู่บ้านจะเห็นได้ว่า การกำหนดวางผังของชุมชนนั้นจะอยู่บริเวณตำแหน่งที่อยู่ระยะใกล้เคียงลุ่มน้ำทั้งสิ้น หากสังเกตจะพบว่า การวางผังชุมชนของหมู่บ้านดอนสมอ อำเภอสรีสงครามนั้น ในสภาพปัจจุบันนั้น จะย้ายการตั้งชุมชนห่างจากลุ่มน้ำอยู่ค่อนข้างมาก เนื่องกายภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนเก่ามีลักษณะกายภาพเป็นพื้นที่ที่ราบแอ่งน้ำ ดังนั้นการปรับตัวทางสังคมของชุมชนที่จะต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมจึงเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ในลักษณะเป็นพื้นที่เนินดอน ซึ่งการปรับตัวดังกล่าว ถือเป็น การตั้งถิ่นฐานให้คล้ายตามสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่พัฒนาการวางผังชุมชนจากกายภาพพื้นที่เดิมสู่พื้นที่ใหม่

ภาพที่ 114 แสดงแผนที่หมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์แสก เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวางผังชุมชนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่าง ผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกรณีศึกษาเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับพื้นที่ศึกษาในเขตพื้นที่ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของ ผังชุมชนภายใต้บริบทกายภาพภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 115 แสดงการเปรียบเทียบผังชุมชนผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกับผังชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับผังชุมชนในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากผังชุมชนกรณีศึกษาในแต่ละหมู่บ้านจะเห็นได้ว่า ลักษณะการวางแนวสันหลังคาของเรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จากผลสำรวจการวางทิศทางตำแหน่งของเรือน ปรากฏ

ลักษณะรูปแบบการวางแนวสันหลังคาของเรือนมักอยู่ในทิศทางขวางตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศใต้-เหนือ) ซึ่งกลุ่มเรือนส่วนใหญ่จะหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชน ลักษณะรูปแบบเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในกลุ่มเรือนของ 3 หมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านท่าแค หมู่บ้านนายอ และหมู่บ้านทอก ส่วนกลุ่มเรือนหมู่บ้านโพนสว่างนั้น เรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มักจะหันการวางแนวสันหลังคาของเรือนไปในทิศทางตามตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก) และหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่น

อย่างไรก็ตาม ภาพแสดงการเปรียบเทียบผังชุมชนผังชุมชนในภาพรวมระหว่างกับผังชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมกับผังชุมชนในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สามารถอธิบายข้อตั้งสังเกตเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาของเรือนกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสกของทั้ง 2 ขอบเขตพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ซึ่งการวางผังชุมชนดังกล่าว จะปรากฏความคล้ายคลึงกันเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนตำแหน่งการวางเรือนตามวิถีดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับกายภาพที่ตั้งในบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่งผลถึงการปรับตัวผ่านการเลือกที่ตั้งผังชุมชนจากองค์ประกอบของผังหมู่บ้านสู่การตอบสนองความต้องการทางกิจกรรมและพื้นที่ใช้สอยในบริบทใหม่ แสดงให้เห็นถึงความถึงอิทธิพลสังคมชุมชนเก่าต่อการใช้สอยพื้นที่ตามคุณลักษณะที่ต้องการเพื่อปกป้องตัวตนจากวัฒนธรรมย่อย (Subculture) สร้างความเป็นส่วนตัวความสัมพันธ์ระหว่างกันจากวัฒนธรรมเฉพาะตน (Importance and Relation for Individual Culture) มากกว่าเรือนของชุมชนในบริบทเมือง ถือเป็นข้อแตกต่างในประเด็นด้านมิติสัมพันธ์จากคติความเชื่อการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือน

อีกทั้ง ปัจจัยที่ส่งผลต่ออิทธิพลการแปรเปลี่ยนในช่วงยุคสมัยปัจจุบัน ยังสามารถเชื่อมโยงต่อแนวความคิดโดย Rapoport, Amos. (2006). “Vernacular design as a model system” ที่ได้อธิบายถึงตัวแปรที่จะทำให้คุณลักษณะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานนั้น ปรากฏความเหมือนหรือความแตกต่างกันอยู่เสมอ ที่เรียกว่า **“ความสัมพันธ์ด้านปัจจัยทางสังคมบริบททางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมที่ตั้งของชุมชน”** สอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการวางผังในชุมชนเรือนลาวที่สามารถอ้างอิงตามคติความเชื่อกับบริบทวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรมไท-ลาวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดย สุวิทย์ จิระมณี. (2545) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวางเรือนกับบริบททางคติความเชื่อวัฒนธรรมไท-ลาว ดังกล่าวระบุว่า **“การวางเรือนตามทิศการไหลของแม่น้ำสื่อความเข้าใจเป็นความสำคัญของทิศต้นน้ำเป็นหลัก รวมถึงการวางโครงสร้างเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยใน**

องค์ประกอบส่วนสันหลังคาจะขนานกับแนวทางการไหลของสายน้ำ ที่มีความหลากหลายต่อปัจจัย การตั้งถิ่นอาศัยในมิติความสัมพันธ์ที่ต่างกัน เรือนในคุ้มลาวจะหันหน้าเข้าหาตะวันหรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามที่บรรพบุรุษเคารพนับถือ”

2) ตำแหน่งทิศทางการวางเรือน

จากสภาพแวดล้อมพื้นที่ชุมชนทางกายภาพผังบริเวณการตั้งเรือน ลักษณะองค์ประกอบทาง โครงสร้างเรือนและพื้นที่ใช้สอยภายใน-ภายนอกเรือน พบว่าการกระจายตัวจากการตั้งถิ่นฐานชุมชน ชาติพันธุ์แสงของแต่ละอำเภอ มีความหลากหลายของรูปแบบการย้ายถิ่นฐานกลับสู่ชุมชนเดิมเพื่อ สร้างครอบครัวขนาดเล็กรวมมากขึ้น โดยสังเกตจากความเปลี่ยนแปลงจากการอยู่อาศัยที่ต่อขยาย พื้นที่ภายในเรือนดั้งเดิม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาด้านค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากสังคมเมือง และปรับตัวค่อย ตามสภาพสังคมในปัจจุบัน จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมชุมชนดังกล่าว จึงก่อให้เกิดรูปแบบ พัฒนาการด้านพื้นที่ของเรือนอยู่อาศัยที่แตกต่างกันตามการตั้งถิ่นฐานชุมชนชาติพันธุ์แสงของแต่ละ อำเภอ ผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถการจำแนกรูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัย

หากสังเกตจากผังบริเวณภายนอกเรือนกรณีศึกษา พบว่าการวางตำแหน่งของทิศทางพื้นที่ เรือนกรณีศึกษาของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์แสงในจังหวัดนครพนมนั้น มักพบการวางแนวเรือนและ ทิศทางแนวสันหลังคาไปตามทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ที่เรียกว่า “การวางเรือนตามตะวันหรือ ตะวัน” ทำให้ทราบถึงลักษณะที่แตกต่างกันของการสร้างเรือนในยุคสมัยเก่าเดิมและยุคสมัยปัจจุบัน ซึ่งหากสังเกตการวางตำแหน่งของการวางเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปีลงมา มักพบว่า การวาง ตำแหน่งของทิศทางพื้นที่เรือนจะอิงตามถนนทางสัญจรหลักของชุมชน ซึ่งอาจส่งผลให้ตำแหน่งที่ตั้ง เรือนและทิศทางแนวสันหลังคาหันตามแนวทิศเหนือใต้หรือลักษณะที่เรียกว่า “การวางเรือนขวาง ตะวันหรือตะวัน” ซึ่งผลศึกษาเกี่ยวกับการตั้งประเด็นวิเคราะห์ถึงการวางตำแหน่งของทิศทางพื้นที่ เรือนโดย วีระ อินพั้ง (2553) ได้ระบุว่า “การที่เรือนจะวางทิศทางไปทิศนั้นไม่ใช่สิ่งเลื่อนลอยคน แต่ละกลุ่มต่างสร้างความเชื่อตามแบบแผนของตนขึ้นมา คนไทยวางทิศทางเรือนคล้ายตามทิศ ทางการโคจรของตะวัน แต่หากไปปลูกเรือนอยู่ใกล้เรือนเพื่อนบ้านที่ปลูกอยู่ก่อนแล้วผู้มาทีหลังก็ พร้อมทั้งจะวางทิศไปทางเดียวกันกับผู้อยู่ก่อน ไม่ว่าจะเป็นการวางตามตะวันหรือไม่ก็ตาม”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การปลูกเรือนนั้นย่อมมีคติความเชื่อของแต่ละกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่ การ วางทิศทางเรือนย่อมจะมีกฎเกณฑ์และคติความเชื่อของการวางทิศทางเรือน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความ แตกต่างกันอย่างออกไป ในการศึกษาการปลูกเรือนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจะพบว่า คติความเชื่อ

ของการวางทิศทางเรือนนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของเจ้าของเรือน ซึ่งมักจะยึดถือปฏิบัติการต่อมาจากในอดีตตามภูมิปัญญาเชิงช่างพื้นถิ่น

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความชัดเจนของการตั้งข้อสังเกตเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในประเด็นเกี่ยวกับการวางตำแหน่งเรือนและทิศทางของแนวสันหลังคาภายใต้บริบทที่แตกต่างกันของทั้ง 2 พื้นที่ ผู้วิจัยจึงขออธิบายเนื้อหาตำแหน่งเรือนและทิศทางของแนวสันหลังคาของหมู่บ้านกรณีศึกษาทั้ง 4 ชุมชนชาติพันธุ์แสก ในเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้เพิ่มเติม

จากคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางผังในชุมชนเรือนลาวที่สามารถอ้างอิงตามคติความเชื่อกับบริบทวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรมไท-ลาวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดย สุวิทย์ จิระมณี. (2545) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวางเรือนกับบริบททางคติความเชื่อวัฒนธรรมไท-ลาว ดังกล่าวระบุว่า “การวางเรือนตามทิศการไหลของแม่น้ำสื่อความเข้าใจเป็นความสำคัญของทิศต้นน้ำเป็นหลัก รวมถึงการวางโครงสร้างเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในองค์ประกอบส่วนสันหลังคาจะขนานกับแนวทางการไหลของสายน้ำ ที่มีความหลากหลายต่อปัจจัยการตั้งถิ่นอาศัยในมิติความสัมพันธ์ที่ต่างกัน เรือนในคุ่มลาวจะหันหน้าเข้าหาตะวันหรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามที่บรรพบุรุษเคารพนับถือ”

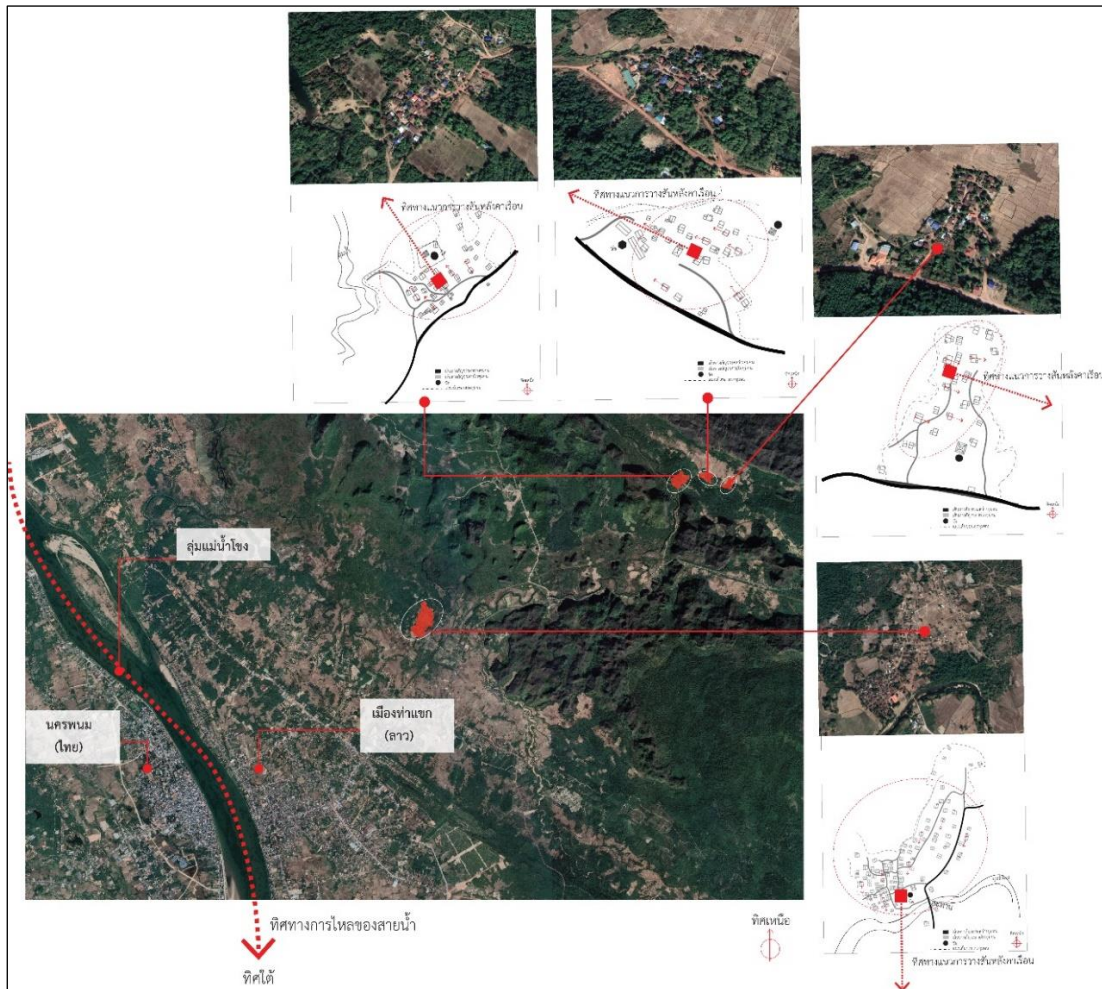
แนวคิดดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้สำหรับพิจารณาสรุปผลการศึกษาในประเด็นด้านมิติความสัมพันธ์ภายใต้คติความเชื่อต่อการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือนอยู่อาศัยของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสก (กลุ่มชุมชนผู้พูดภาษาแสก) ซึ่งจากการศึกษาและลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามพบว่าลักษณะการวางแนวสันหลังคาของเรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จากผลสำรวจการวางทิศทางตำแหน่งของเรือน ปรากฏลักษณะรูปแบบการวางแนวสันหลังคาของเรือนมักอยู่ในทิศทางขวางตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศใต้-เหนือ) ซึ่งกลุ่มเรือนส่วนใหญ่จะหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชน ลักษณะรูปแบบเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในกลุ่มเรือนของ 3 หมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านท่าแค หมู่บ้านนายอ และหมู่บ้านทอก ส่วนกลุ่มเรือนหมู่บ้านโพนสว่างนั้น เรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มักจะหันการวางแนวสันหลังคาของเรือนไปในทิศทางตามตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก) และหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่น

อย่างไรก็ตาม ลักษณะรูปแบบการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาของเรือนกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสก จึงพบการปรับเปลี่ยนตำแหน่งการวางเรือนตามวิถีดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับกายภาพที่ตั้งในบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่งผลถึงการปรับตัวผ่านการเลือกที่ตั้งผังชุมชนจาก

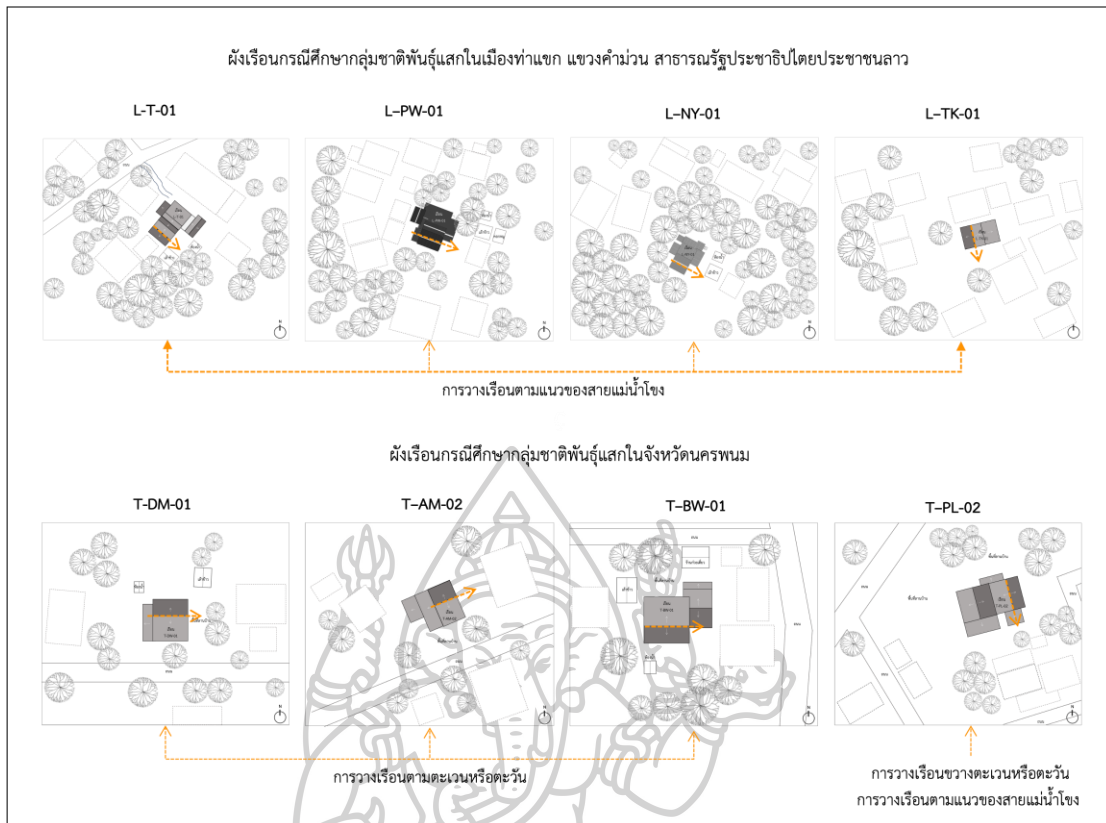
องค์ประกอบของผังหมู่บ้านสู่การตอบสนองความต้องการทางกิจกรรมและพื้นที่ใช้สอยในบริบทใหม่ แสดงให้ทราบถึงอิทธิพลสังคมชุมชนเกาต์การใช้สอยพื้นที่ตามคุณลักษณะที่ต้องการเพื่อปกป้องตัวตนจากวัฒนธรรมย่อย (Subculture) สร้างความเป็นส่วนตัวความสัมพันธ์ระหว่างกันจากวัฒนธรรมเฉพาะตน (Importance and Relation for Individual Culture) มากกว่าเงื่อนไขของชุมชนในบริบทเมือง ถือเป็นข้อแตกต่างในประเด็นด้านมิติสัมพันธ์จากคติความเชื่อการวางผังและทิศทางแนวการวางเส้นทางคมนาคม

สำหรับประเด็นการวางทิศทางเรือนในมิติสัมพันธ์กับทิศการไหลของแม่น้ำนั้น หากสังเกตผลการศึกษาสำรวจในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านจะพบว่า การวางผังของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสกยังคงวางแนวเส้นทางคมนาคมตามแนวของสายแม่น้ำโขงอยู่เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งการตั้งถิ่นฐานที่เลือกบริเวณพื้นที่ตั้งอยู่ใกล้ลุ่มน้ำชุมชนก็ไม่ได้เป็นสิ่งกำหนดให้ต้องตั้งวางผังชุมชนหรือแนวเส้นทางคมนาคมตามแนวสายน้ำไหลแต่อย่างใด หากแต่ชุมชนนั้นเลือกที่จะหันทิศทางหน้าเรือนเข้าหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือวัด ตามคติความเชื่อทางวัฒนธรรมสืบทอดเป็นหลัก หากจะสังเกตจะพบว่าทั้ง 4 หมู่บ้านจะปรากฏลักษณะการวางแนวเส้นทางคมนาคมตามแนวสายน้ำไหลของกลุ่มแม่น้ำโขง ร่วมกับปัจจัยทางกายภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่อันเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการวางผังเส้นทางสัญจรในหมู่บ้านและส่งอิทธิพลต่อการวางผังของชุมชนที่ต่อขยายออกไป

ภาพที่ 116 แผนที่ความสัมพันธ์ระหว่างทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือนหมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับทิศทางการไหลของสายน้ำลุ่มแม่น้ำโขง แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: ปรับปรุงจาก “Mitrearth.org map Thailand, 2020

ภาพที่ 117 แสดงการเปรียบเทียบการวางตำแหน่งของทิศทางพื้นที่เรียนกรณีศึกษา

จากการศึกษาตำแหน่งทิศทางการวางเรียน เรือนที่สร้างในพื้นที่ชุมชนดั้งเดิมคือบ้านไผ่ล้อม มีการวางเรียนไปตามแนวของสายแม่น้ำโขงคล้ายกลับเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนการวางเรียนของชุมชนที่มีการแพร่กระจายการตั้งถิ่นฐานอีก 3 หมู่บ้าน คือบ้านอาสามารถ บ้านดอนสมอ และบ้านบะหว้า เรือนดั้งเดิมของชุมชนมีการหันทิศทางการวางเรียนตามตะแวนหรือตามตะวัน ปรับเปลี่ยนตามบริบทการรับวัฒนธรรมจากพื้นที่โดยรอบ

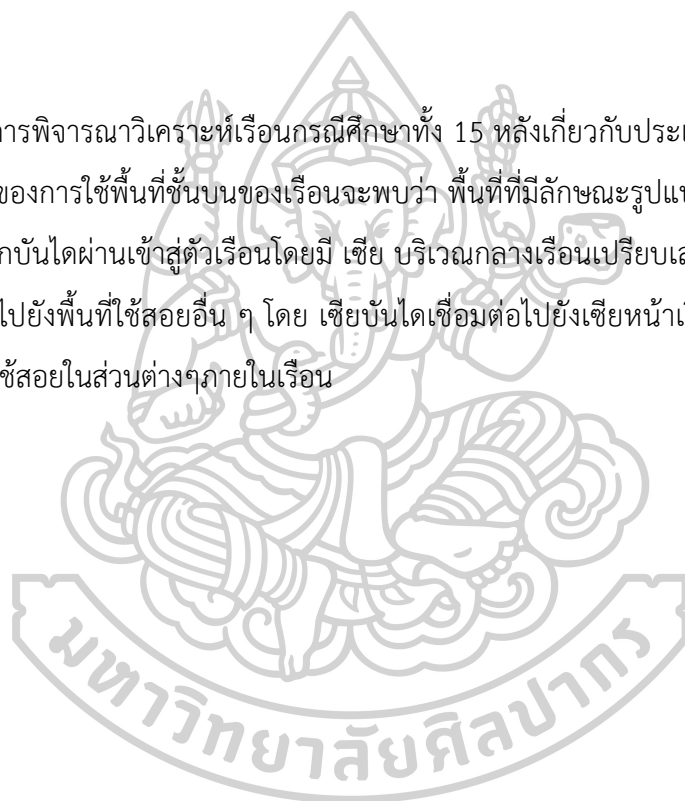
3) การวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม

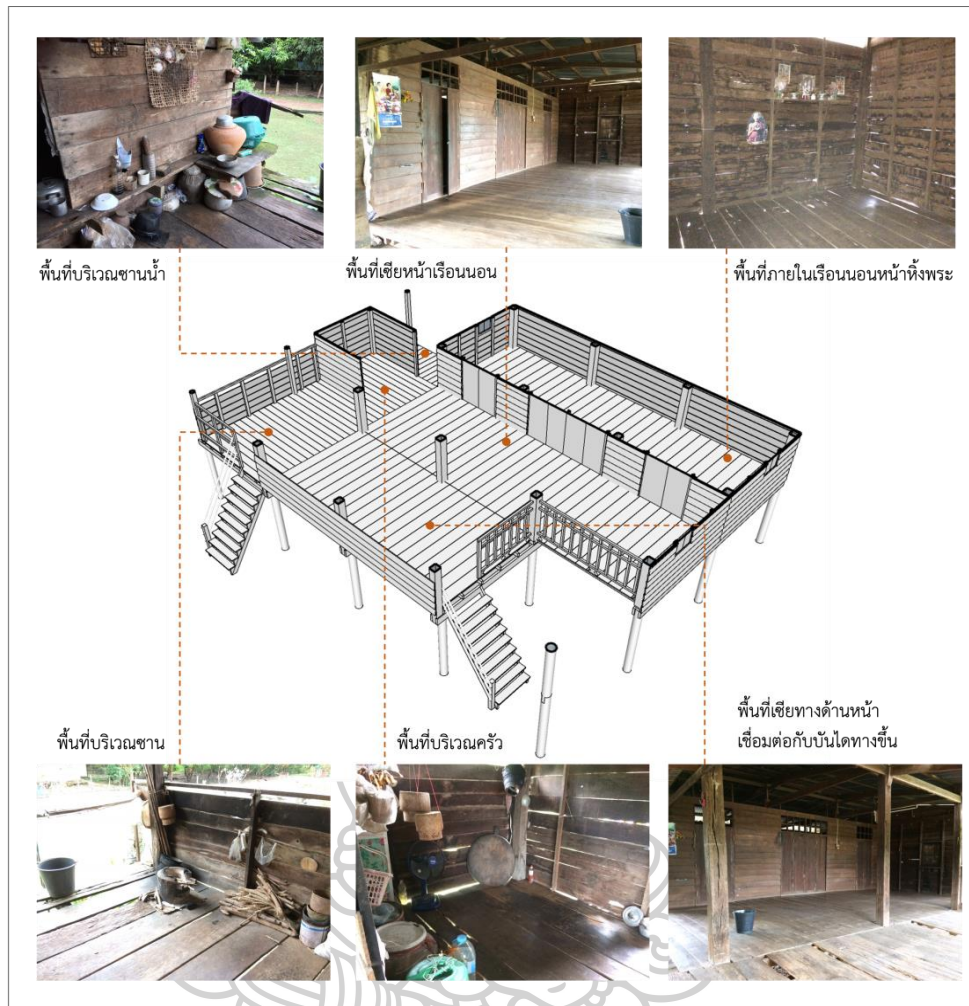
3.1) พื้นที่ใช้สอยภายในเรือน ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของเรือน (Function Relationship) ในผลการศึกษาเรียนกรณีศึกษาของทั้ง 3 กลุ่มรูปแบบ จะพบความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ของเรือน (Function Relationship) หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยและการเข้าถึงพื้นที่ใช้สอยที่ต่อเนื่องกันนั้น จะพบว่าพื้นที่ความสัมพันธ์ของเรียนกรณีศึกษา คือ “เขี้ยว” และ “เรือนนอน” ถือเป็นพื้นที่จุดเริ่มแรกของพื้นที่ใช้สอยแบบเชื่อมต่อ (Transition Space Connect)

ภายในตัวเรือนกรณีศึกษาโดยปรากฏรูปแบบการเข้าถึงเรือนจากพื้นที่เซียบันไต่ผ่านเข้าสู่ตัวเรือนโดยมีโถงกลางบ้านในลำดับที่สองเป็นพื้นที่เชื่อมของพื้นที่อื่น ๆ ของตัวเรือน โดยโถงกลางเรือนนี้เปรียบเสมือนตัวเชื่อมหลักของเรือน

ลักษณะพื้นที่ต่อขยายในเรือนอยู่อาศัยของจังหวัดนครพนม จากผลสำรวจโดย วิจิต คลังบุญครอง (2553) ได้ระบุ ถึงรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรือนหัวลอย เรือนโข่ง (ไทยอีสาน) ที่มีส่วนต่อขยายที่เรียกว่า “เซียบ” พบว่า แต่เดิมเซียบเป็นส่วนพื้นที่ใต้ “เกย” และ “เทียบ” ของชายคาเรือนนอนและเรือนหัวลอย การเอียงหลังคาในส่วน เซียบ ไม่จำเป็นต้องมีองศาเอียงตามเรือนนอนและเรือนหัวลอย

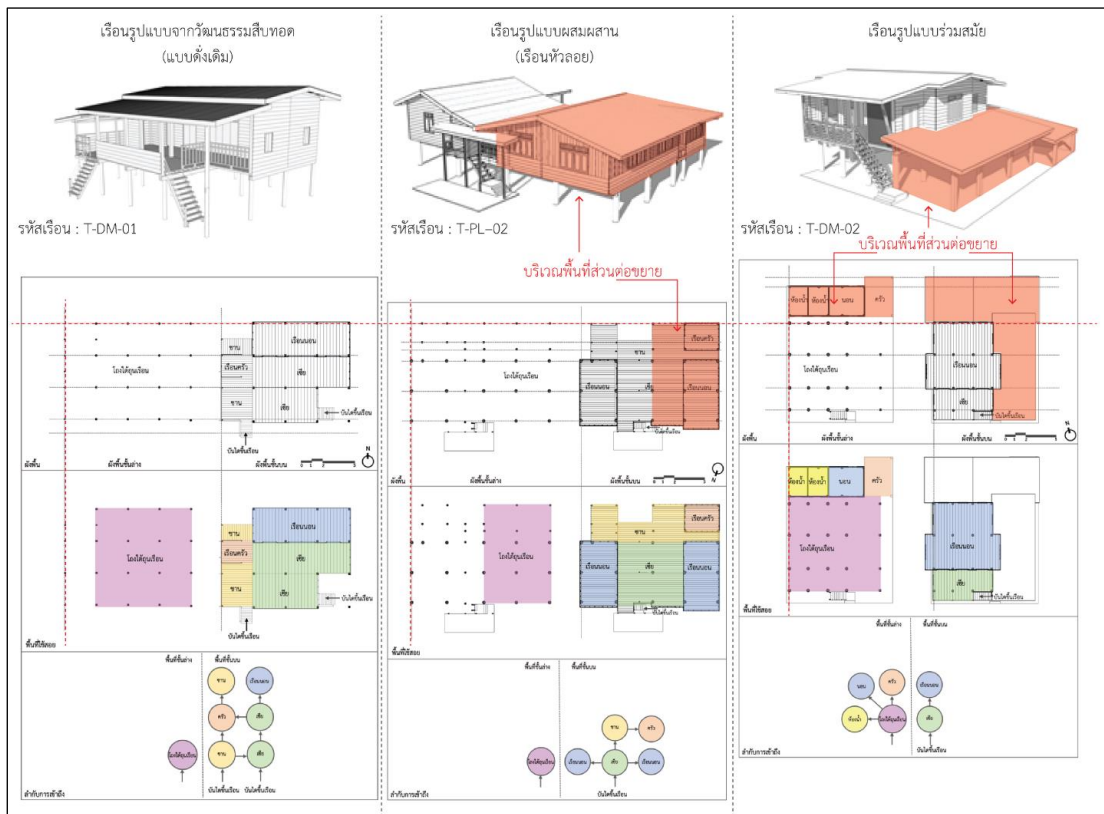
จากการพิจารณาวิเคราะห์เรือนกรณีศึกษาทั้ง 15 หลังเกี่ยวกับประเด็นพื้นที่เชื่อมต่อภายใต้ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ชั้นบนของเรือนจะพบว่า พื้นที่ที่มีลักษณะรูปแบบการเข้าถึงเรือนมักจะเริ่มต้นจากจากบันไต่ผ่านเข้าสู่ตัวเรือนโดยมี เซียบ บริเวณโถงกลางเรือนเปรียบเสมือนโถงกลางเรือนเป็นพื้นที่เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ โดย เซียบันไต่เชื่อมต่อไปยังเซียบหน้าเรือนนอน เซียบถือว่าเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ใช้สอยในส่วนต่างๆภายในเรือน

ภาพที่ 118 ลักษณะรูปแบบพื้นที่เชื่อมต่อภายในเรือนกรณีศึกษา ที่ 6 (T-DM-01)

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมนั้น จึงพบการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้สอยและต่อเติมพื้นที่เรือนตามจำนวนของผู้อยู่อาศัยเรือนในแต่ละช่วงสมัย กล่าวคือ พัฒนาการของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอยู่อาศัยจะคล้อยตามบริบทของพื้นที่ตามความต้องการทางสังคมแบบระบบเครือญาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของการก่อรูปแบบเรือนตามลักษณะระดับการปรับตัวจากสภาพทางสังคมแบบร่วมสมัย โดยสามารถจำแนกรูปแบบเรือนตามลักษณะระดับการปรับตัวออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบดั้งเดิม) 2. กลุ่มเรือนรูปแบบผสมผสาน (เรือนหัวลอย) และ 3. กลุ่มเรือนรูปแบบร่วมสมัย

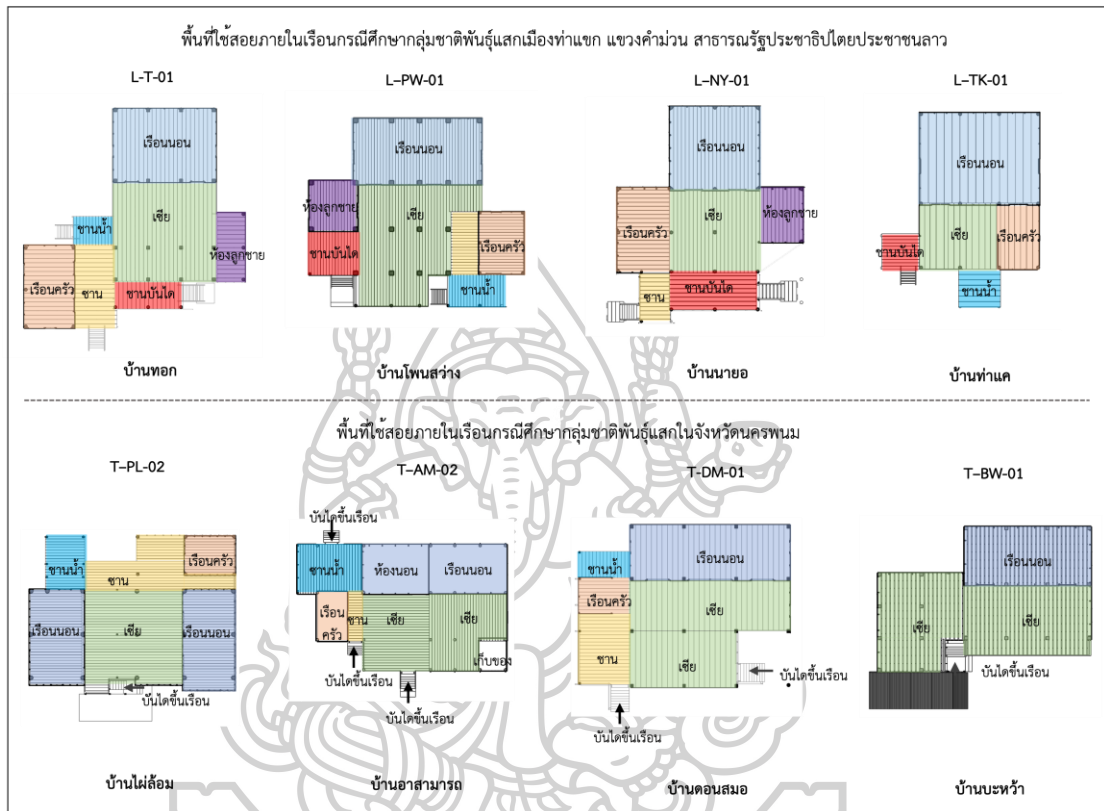

ภาพที่ 119 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนและรูปแบบการต่อขยายเรือนกรณีศึกษา ในจังหวัดนครพนม

ซึ่งการปรากฏความเป็นวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสกที่สามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม จะพบความคล้ายคลึงกันของการจัดวางพื้นที่ใช้สอยบริเวณใต้ถุนและพื้นที่ชั้นบนของตัวเรือน จะมีพื้นที่เชื่อมต่อหลักของเรือนในส่วนของเขีย หากนำไปเปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถือเป็นพื้นที่หลักที่เป็นส่วนเชื่อมโยงพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน

จากการศึกษาได้นำรูปแบบการใช้พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาเรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนม เปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะสังเกตได้ว่าในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นจะมีรูปแบบการใช้สอยพื้นที่มากกว่าในจังหวัดนครพนม และมีพื้นที่ต่อขยายบนเรือนสำหรับลูกชายซึ่งเป็นส่วนต่อเติมภายหลังเมื่อมีครอบครัว แต่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมจะไม่มีพื้นที่ส่วนนี้ เนื่องจากการขยายครอบครัวโดยสร้างเรือนหลังใหม่ และบางเรือนมีการต่อเติมในพื้นที่ด้านล่างของ

เรือน ดังรูปด้านล่าง และมีการสรุปตารางพื้นที่ใช้สอยและองค์ประกอบในเรือนของทั้งสองพื้นที่ว่ามี ส่วนไหนที่เหมือนกันและยังคงอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 120 แสดงการเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษา เรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนม เปรียบเทียบกับเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตารางที่ 10 แสดงรายละเอียดการเปรียบเทียบองค์ประกอบเรือน

	รายละเอียดองค์ประกอบเรือน	เรือนกรมศึกษา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว (ตั้งเดิม)	เรือนรูปแบบจากวัฒนธรรม สีบอต (ตั้งเดิม)	เรือนรูปแบบผสมผสาน (ปรับเปลี่ยน)	เรือนรูปแบบร่วมสมัย (เปลี่ยนแปลง)	สิ่งที่คงอยู่ภายใน เรือน
องค์ประกอบ เรือนเดิม	ใต้ถุนเรือน	/	/	/	/	
	บันไดหลัก	/	/	/	/	
	บันไดรอง(ขานคร้ว)	/	/	/	/	
	เขย	/	/	/	/	
	เขยหน้าเรือนนอน	/	/	/	/	
	เรือนนอน	/	/	/	/	
	คร้วไฟบนเรือน	/	/	/	/	
	ขานคร้ว	/	/	/	/	
	ขานน้ำ	/	/	/	/	
องค์ประกอบ ใหม่	ขานพักบันได	/	/	/	/	
	ต่อเติมห้องลูกชายบนเรือนเดิม	/	/	/	/	
	ต่อเติมคร้วชั้นล่าง	/	/	/	/	
	ห้องน้ำแยกจากเรือน	/	/	/	/	
	ห้องน้ำชั้นล่าง	/	/	/	/	
ต่อเติมเรือนเชื่อมเรือนเดิม	/	/	/	/		

จากตารางสรุปได้ว่า สิ่งที่ยังคงอยู่และมีความเหมือนและหน้าที่การใช้งานที่เหมือนกันคือ พื้นที่เรือนนอนที่เป็นเรือนหลักหรือเรือนประธาน พื้นที่เขียและเขียหน้าเรือนนอนที่เป็นส่วนเชื่อมระหว่างเรือนนอนส่วนต่างๆ การคงได้ถุนเรือนเพื่อเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น พักผ่อน และเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร และสิ่งสุดท้ายคือบันไดหลักในการขึ้นเรือน โดยถ้าเป็นเรือนดั้งเดิมจะยังคงมีบันไดขึ้นสองทางคือมีบันไดหลักและบันไดรองที่มีความเหมือนกันทั้งเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

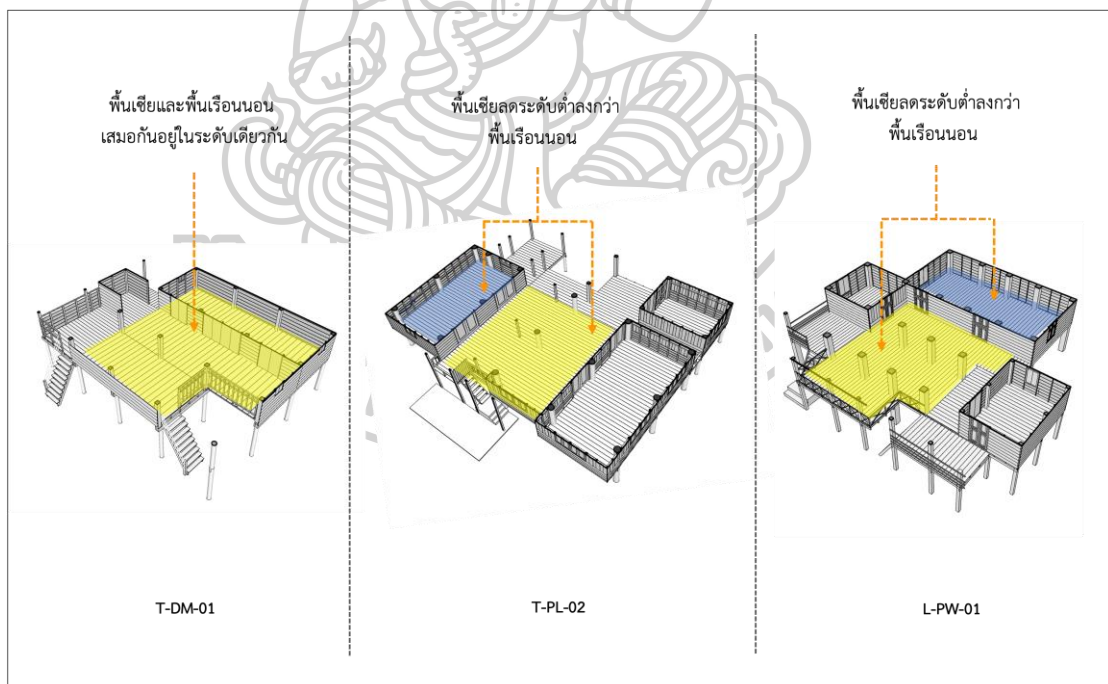
4) ระดับพื้นเรือน

จากการศึกษาและการสำรวจเรือนกรณีศึกษา จะพบความแตกต่างในส่วนของระดับความสูงต่ำระหว่างพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน อาทิเช่น ระดับความสูงต่ำที่แตกต่างของเรือนนอนกับระดับพื้นที่เขียของเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจะมีระดับเสมอกัน ส่วนเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะมีระดับที่ต่างกันระหว่างเรือนนอนและเขีย พื้นที่เขียบริเวณหน้าเรือนนอนจะลดระดับต่ำลงกว่าพื้นเรือนนอน

แต่จากการลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และตั้งข้อสังเกตประเด็นด้านระดับความต่างระหว่างพื้นเรือน จึงพบว่าเรือนกรณีศึกษาที่มีอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ที่ระบุการปลูกเรือนในปี พ.ศ. 2471 มีเรือนกรณีศึกษาเพียง 2 หลัง คือ เรือนกรณีศึกษาที่ T-PL-03A และ T-PL-02 ที่ปรากฏถึงลักษณะรูปแบบความแตกต่างที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นด้านระดับความต่างระหว่างพื้นเรือนนอนและพื้นที่เขียที่มีลักษณะระดับพื้นลดต่ำกว่าระดับพื้นเรือนนอน ซึ่งลักษณะรูปแบบพื้นดังกล่าวมักจะปรากฏรูปแบบลักษณะระดับความต่างของพื้นเรือนเช่นนี้จากเรือนกรณีศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่ เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

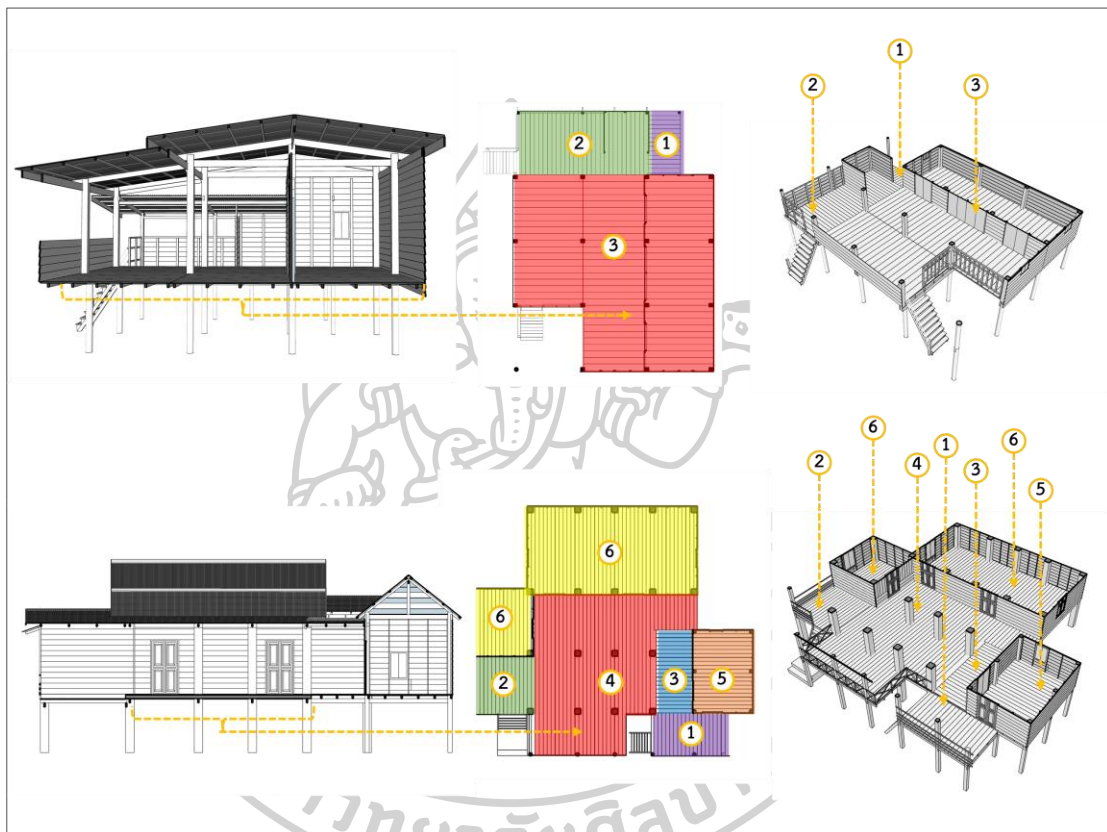
อีกทั้ง เรือนดังกล่าวยังเป็นเรือนที่ปลูกสร้างในช่วงระยะแรกของการตั้งหมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม หากย้อนหลังกลับไปศึกษาข้อมูลและผู้วิจัยได้มีการอธิบายในประเด็นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสกจากฝั่งเขตพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะพบว่าช่วงระยะเริ่มแรกทีกลุ่มชาติพันธุ์แสกตั้งถิ่นฐานคือ บริเวณพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในปัจจุบัน

เรือนส่วนใหญ่ในกรณีศึกษาจะกำหนดความสัมพันธ์ของเรือนโดยใช้เซียที่ถือเป็นโถงกลางของเรือนหรือเรียกอีกอย่างว่า “โถงอเนกประสงค์” เป็นตัวเชื่อมพื้นที่ต่างๆของเรือนทั้งหมด โถงกลางเรือนเปรียบเสมือนพื้นที่ส่วนกลางหรือพื้นที่สาธารณะของเรือน (Public Zone) พื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมรวมของคนในเรือนหรือแม้แต่การเป็นพื้นที่ของแขกผู้มาเยือนจะใช้พื้นที่นี้เป็นส่วนต้อนรับ โถงกลางนี้จะเป็นตัวเชื่อมไปยังพื้นที่ของห้องครัว ห้องเก็บของ และเซียหน้าเรือนนอนซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ (Semi Public Zone) โดยพื้นที่สองส่วนนี้นั้นเรือนกรณีศึกษาจะพบเหมือนกันเกือบทั้งหมด ส่วนในพื้นที่เรือนนอน (Private Zone) จะเป็นส่วนในสุดหรือสุดท้ายของพื้นที่การเข้าถึงพบการจัดพื้นที่ส่วนตัวนี้อยู่ 2 ลักษณะคือ การเข้าสู่พื้นที่ห้องนอนโดยตรงเซีย และการเข้าเรือนนอนต้องผ่านเซียหน้าเรือนนอนก่อนถึงจะเข้าสู่เรือนนอนได้ ซึ่งจะมีความต่างกันของการเข้าสู่พื้นที่สุดท้ายระหว่าง 2 กลุ่มที่พบ นั้นหมายถึงการให้ความสำคัญกับห้องนอนที่จะต้องมีส่วนตัวและปลอดภัยของการเข้าถึง

ภาพที่ 121 แสดงการเปรียบเทียบระดับความต่างระหว่างพื้นเรือนนอนและพื้นที่เซีย ระหว่างเรือนในพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนในพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

หากเปรียบเทียบพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจะเห็นความต่างเนื่องจากจะมีระดับที่ไม่ซับซ้อนและไม่มีความต่างกันมากนัก แต่ระดับเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะมีความหลากหลายและมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปในการใช้งาน

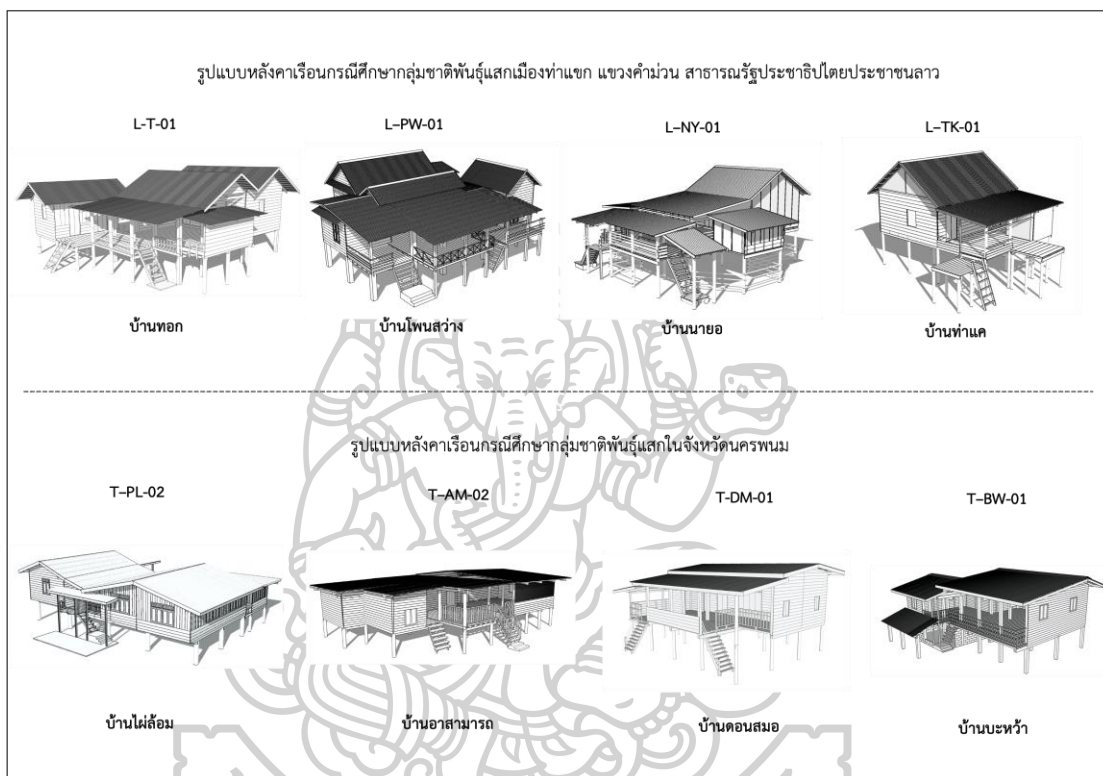

ภาพที่ 122 แสดงการเปรียบเทียบระดับเรือนที่มีความต่างกันใน เรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5) ลักษณะและรูปแบบหลังคา

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบของหลังคาเรือนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนม มีระดับความลาดชันที่ต่ำกว่าเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากวัสดุที่ใช้มุงหลังคาในแบบดั้งเดิมก่อนที่จะมีการมุงสังกะสี รูปแบบลักษณะโครงสร้างหลังคาเป็นการมุงด้วยแป้นไม้มาก่อน จึงทำให้ระดับความชันของหลังคาที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสูงกว่าระดับหลังคาในจังหวัดนครพนม อีกทั้งประเด็นของระยะช่วงเสา ในจังหวัดนครพนมที่มีความห่างมากกว่า จึงทำให้ รูปแบบของหลังคาแบนราบมากกว่า

ภาพที่ 123 แสดงการเปรียบเทียบหลังคาเรือนที่มีความต่างกัน ใน เรือนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก จังหวัดนครพนม อาศัยการศึกษา ทบทวนเอกสารอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรมการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ แสกควบคู่กับการลงสำรวจใน 2 ระดับพื้นที่ กล่าวคือ ระดับที่ 1 การศึกษาสำรวจพื้นที่เพื่อหา ความเก่าเดิมของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสก ในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ถึงพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของบริบททางวัฒนธรรมการดำรงอยู่ ผ่านรูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัยของหมู่บ้านที่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสกใน สภาพปัจจุบัน อาทิเช่น ภาษาพูดและการประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดประเพณีปฏิบัติภายใต้คติความ เชื่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน ส่วนระดับที่ 2 เป็นการศึกษาสำรวจพื้นที่เพื่อทำวิจัย จากประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่พบหลักฐานจากเอกสารอ้างอิงทางวิชาการถึงสถาปัตยกรรมอยู่อาศัย ของผู้พูดภาษาแสกและการปรากฏชุมชนภายใต้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แสก หลังจากการย้ายถิ่นฐานมาจากแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในเขตพื้นที่ 4 หมู่บ้านจาก 3 อำเภอ ของจังหวัดนครพนม คือ หมู่บ้านบะหว้า อำเภอนาหว้า หมู่บ้านดอนสมอ อำเภอศรีสงคราม รวมถึงหมู่บ้านไผ่ล้อมและหมู่บ้านอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จึงเกิด คำถามในงานวิจัยว่า การย้ายถิ่นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์แสก ทั้งในฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวและฝั่งประเทศไทยในบริเวณเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมนั้น พบสัมภาระทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์แสกที่ปรากฏความคล้ายคลึงกันหรือความแตกต่างกัน จากลักษณะรูปแบบเรือนอยู่ อาศัยของผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนมจากอดีตสู่ปัจจุบันพบการปรับเปลี่ยนอย่างไร และปรากฏความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกที่สามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมใน ส่วนบ้าง รวมถึงแนวคิดทฤษฎีสัมภาระทางวัฒนธรรมสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลต่อ รูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างไร

จากรายละเอียดดังกล่าว จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัยสำหรับศึกษาองค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรมเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสกภายใต้ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์แสกในเขตพื้นที่ จังหวัดนครพนมเป็นหลัก โดยศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพเชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมจากการ

เคลื่อนย้ายถิ่นฐาน เพื่อให้ทราบถึงเหตุปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์แสดจากเรือนกรณีศึกษา และเสนอแนวคิดที่ค้นพบด้านสัมภาระทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ซึ่งกรอบแนวคิดจากงานวิจัยนี้ อาศัย การพิจารณาสู่กระบวนการวิเคราะห์

อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยรูปแบบสำรวจเชิงพื้นที่ (Survey research area) อธิบายลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้หลักการการวิจัยแบบ บรรยาย (Descriptive Research) ควบคู่กับการสำรวจลงพื้นที่เก็บข้อมูลในงานวิจัย (Grounded Theory Research) ตามกระบวนการปฏิบัติลงพื้นที่ภาคสนามในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Field Work of Vernacular Architecture)

ผลการวิจัยพบว่า สัมภาระทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์แสดที่ปรากฏในชุมชนของแต่ละ หมู่บ้านในแต่ละอำเภอภายใต้บริบททางวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม สามารถสรุปผลศึกษาได้ดังนี้

การย้ายถิ่นฐานในช่วงแรก เป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ (Spatial Interaction) จากความจำเป็นใน 2 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ ปัจจัยด้านการดำรงชีพจาก ผลกระทบของภัยสงครามทางการปกครองและปัจจัยด้านการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ใหม่ ถือเป็น การย้ายถิ่นฐานในระดับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ช่วงหลังภัยสงครามทางการปกครอง เป็นการย้ายถิ่นฐานลักษณะรูปแบบการกระจายตัวตาม แนวคิดกระบวนการเกิดของชุมชน ใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างบุคคลต่อกลุ่ม คน และรูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างกลุ่มสังคมและกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมเดียวกันหรือที่เรียกว่า กลุ่มชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน (Homogeneity Community)

กลุ่มชุมชนชาติแสดที่ปรากฏวัฒนธรรมร่วมสมัยจากการปรับเปลี่ยนสู่รูปแบบวัฒนธรรมร่วม (Contemporary Cultural Changing for Common Culture) จนก่อรูปความสัมพันธ์ระหว่างกัน จากวัฒนธรรมเฉพาะตน (Importance and Relation for Individual Culture) ซึ่งการปรับตัวสู่ วัฒนธรรมสังคมใหม่นั้น จะอาศัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำเนิดชุมชนย่อยตามมา การปรับเปลี่ยน ดังกล่าวมักจะส่งผลให้ลักษณะรูปแบบเรือนอยู่อาศัยของผู้พูดภาษาแสดในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม เปลี่ยนไปจากอดีตในส่วนของพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ และต่อเติมส่วนขยายของเรือนออกไปตามจำนวนผู้ อยู่อาศัยในสภาพปัจจุบัน ตามลักษณะรูปแบบการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่ ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมหลัก (Dominant culture) และวัฒนธรรมรอง (Subordinate Culture) อาทิเช่น การปิดล้อมผนังพื้นที่บางส่วนของบริเวณใต้ถุนเรือนเพื่อใช้สำหรับพักอาศัยเพิ่ม และการ

ปรับเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาหรือวัสดุในส่วนองค์ประกอบสถาปัตยกรรมอื่น ๆ รวมถึงการต่อขยายในส่วนหลังคาเพื่อปิดบังแสงแดดและน้ำฝน

ทั้งนี้ การแสดงตัวตนความเป็นชาติพันธุ์ในสภาพปัจจุบันเริ่มเปิดโอกาสกว้างมากขึ้น ส่งผลให้ความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชนเริ่มชัดเจนสู่ความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา อาทิเช่น ภาษาพูดที่ใช้สื่อสารระหว่างคนในชุมชนภายใต้บริบททางวัฒนธรรมซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในเรือนนั้น มีความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ใด ถือเป็นลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนแปลง (ดั้งเดิม) ซึ่งรูปแบบลักษณะที่ปรากฏสามารถอธิบายถึงองค์ประกอบลักษณะหนึ่งทางสัมภาระทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้ง ยังมีปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอยู่ร่วมด้วยเสมอ

5.2 ข้อค้นพบจากการวิจัย

ผลการวิเคราะห์และผลสรุปในงานวิจัย สามารถสื่ออธิบายถึงข้อค้นพบองค์ความรู้เพิ่มเติมจากรายละเอียดในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

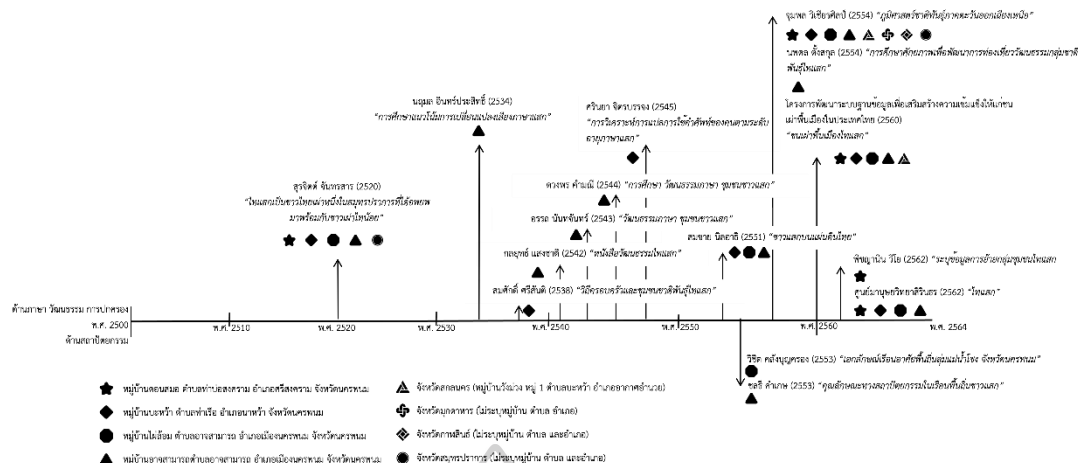
5.2.1 ลักษณะความเป็นตัวตนเฉพาะทางชาติพันธุ์

พบความเฉพาะเกี่ยวเนื่องด้านภาษาพูดที่ใช้สื่อสารระหว่างกันเฉพาะกลุ่มชุมชนและระบบเครือญาติในระดับรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนี้ สามารถแสดงให้เห็นถึงความ เป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏผลขึ้น มาจากการศึกษาในพื้นที่สำรวจจริงในทั้ง 2 ระดับพื้นที่ตั้งที่กล่าวมาข้างต้น การจำแนกรูปแบบของความเป็นชาติพันธุ์จากภาษาพูดนั้น สมชาย นิลอาธิ (2532) ได้อธิบายจากผลสรุปถึงการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน โดยระบุว่า บริบทหนึ่งของการสื่อความหมายถึงการจำแนกความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมคือ ภาษาพูด ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ อรศิริ ปาณินท์ (2523) จากผลศึกษาการเปลี่ยนแปลงสัมภาระทางวัฒนธรรมของชาวพวนในไทย ที่ระบุว่า หากศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน สิ่งหนึ่งที่พบจากผลวิเคราะห์คือ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของการสื่อสารด้วยภาษาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันจากบรรพบุรุษ สิ่งเหล่านี้ล้วนชี้ชัดให้เห็นถึงรูปแบบวัฒนธรรมความเฉพาะที่แนบแน่นจากวิถีดำรงอยู่ของชุมชนชาติพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏระหว่างช่วงยุคสมัย ลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม จะปรับเปลี่ยนไปด้วย แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่คือ ภาษาทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และพัฒนาใน

องค์ประกอบสัมภาระทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ ที่สามารถก่อรูปตามลักษณะทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Non-material culture) ขยายรูปแบบรวมเป็นส่วนหนึ่ง “ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม”

จะเห็นได้ว่า การปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ภายใต้บริบทพื้นที่ใหม่แบบร่วมสมัยนั้น หากพบการเคลื่อนย้ายถิ่นที่ตั้งจากเดิม มักปรากฏรูปแบบสัมภาระทางวัฒนธรรม ใน 3 ลักษณะอยู่เสมอ คือ การหอบหิ้วความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ติดตามมาในบางอย่าง อาทิเช่น รูปแบบการจัดวางเรือนอยู่อาศัยตามลักษณะภูมิประเทศภายใต้คติความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ สิ่งที่สามารถแบ่งจำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ความดั้งเดิมทางวัฒนธรรม ความเปลี่ยนแปลงตามบริบทดำรงอยู่ และการเลือนหายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบางอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ วีระ อินพันทัง (2552) ที่อธิบายถึงผลสรุปเกี่ยวกับรูปแบบลักษณะของสัมภาระทางวัฒนธรรมในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น โดยระบุว่า แนวคิดในการศึกษาด้านวัฒนธรรม ความเหมือนและความต่างของแบบอย่างสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กรอบแนวคิดวัฒนธรรม มีข้อที่ควรกล่าวถึงอยู่ 2 ประการ ประการแรก ควรพิจารณาสถาปัตยกรรมในฐานะวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Material culture) และประการที่สองคือ วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Non-material culture) จากการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Assimilation) ประกอบด้วยวัฒนธรรมหลัก (Dominant culture) และวัฒนธรรมรอง (Subordinate Culture) ที่ก่อให้เกิดการถ่ายเทอิทธิพลจากวัฒนธรรมหลักสู่วัฒนธรรมรอง สิ่งเหล่านี้สามารถจำแนกความแตกต่าง ได้ 3 ลักษณะคือ 1.ลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนถ่าย (ดั้งเดิม) 2. ลักษณะการปรับเปลี่ยน (หยิบยืม) และ ลักษณะการเปลี่ยนแปลง (ละทิ้งไปทั้งหมดในบริบทที่แตกต่าง)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์แสกหรือชุมชนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนมนั้น สามารถเรียงลำดับถึงพัฒนาการด้านความต่อเนื่องขององค์ความรู้ได้อย่างชัดเจน โดยแสดงผลตามภาพที่ 124

ภาพที่ 124 ลำดับพัฒนาการด้านข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและภาษาวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาแสก

5.2.2 การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์แสก

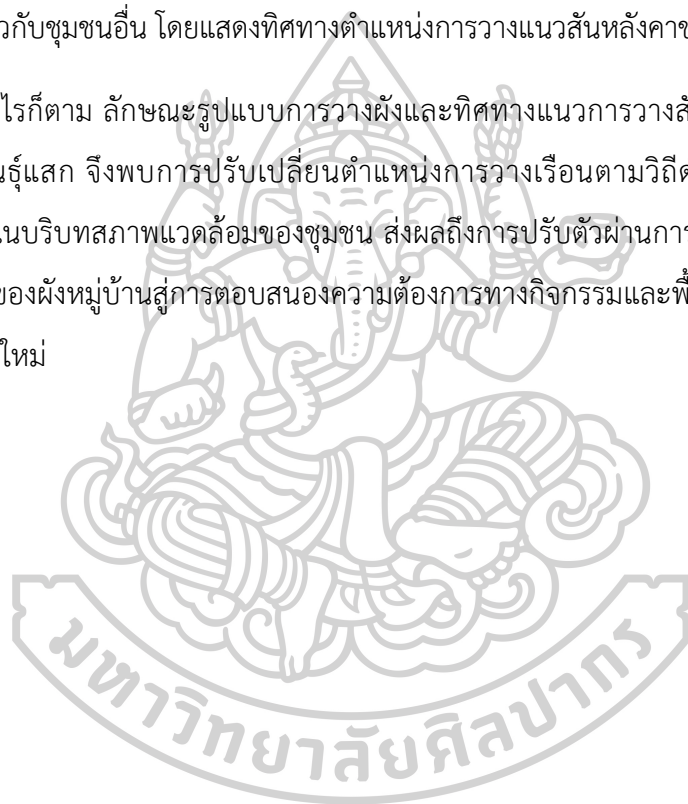
ประการที่ 1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการจัดวางเรือนอยู่อาศัยในแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในสภาพปัจจุบัน

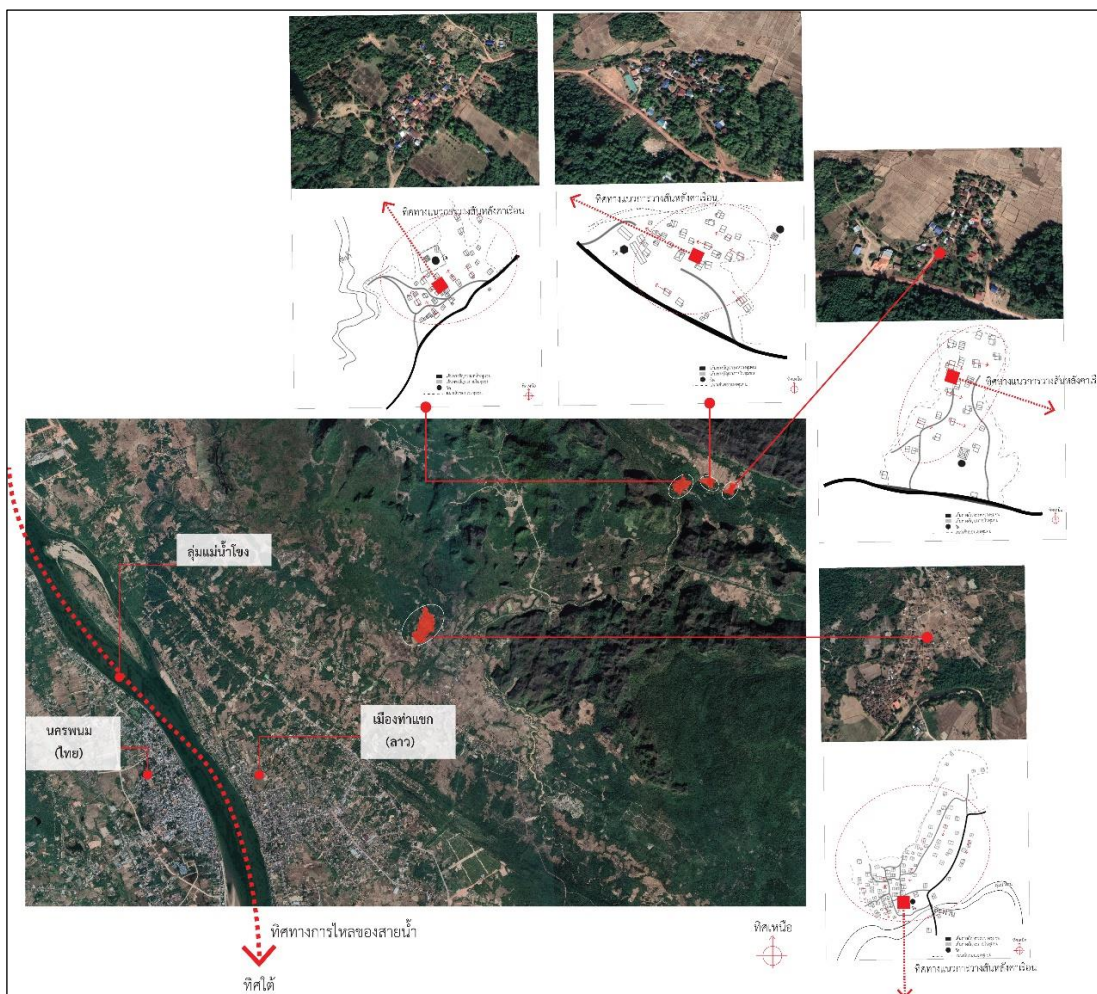
การวางทิศทางตำแหน่งเรือนไท-ลาวและการวางทิศทางของวัดในลาว จะพบคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวางผังในชุมชนเรือนลาวที่สามารถอ้างอิงตามคติความเชื่อกับบริบทวิถีชีวิตชุมชนวัฒนธรรมไท-ลาวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดย สุวิทย์ จิระมณี (2545) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวางเรือนกับบริบททางคติความเชื่อวัฒนธรรมไท-ลาว ดังกล่าวระบุว่า “การวางเรือนตามทิศการไหลของแม่น้ำสื่อความเข้าใจเป็นความสำคัญของทิศต้นน้ำเป็นหลัก รวมถึงการวางโครงสร้างเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในองค์ประกอบส่วนสันหลังคาจะขนานกับแนวทางการไหลของสายน้ำ ที่มีความหลากหลายต่อปัจจัยการตั้งถิ่นอาศัยในมิติความสัมพันธ์ที่ต่างกัน เรือนในคุ่มลาวจะหันหน้าเข้าหาตะวันหรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามที่บรรพบุรุษเคารพนับถือ”

แนวคิดดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้สำหรับพิจารณาสรุปผลการศึกษาในประเด็นด้านมิติความสัมพันธ์ภายใต้คติความเชื่อต่อการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาเรือนอยู่อาศัยของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสก (กลุ่มชุมชนผู้พูดภาษาแสก) ซึ่งจากการศึกษาและลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามพบว่าลักษณะการวางแนวสันหลังคาของเรือนหลังเก่าที่อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

จากผลสำรวจการวางทิศทางตำแหน่งของเรือนภายในบริเวณพื้นที่เขตแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปรากฏลักษณะรูปแบบการวางแนวสันหลังคาของเรือนมักอยู่ในทิศทางขวางตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศใต้-เหนือ) ซึ่งกลุ่มเรือนส่วนใหญ่จะหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชน ลักษณะรูปแบบเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในกลุ่มเรือนของ 3 หมู่บ้าน กล่าวคือ หมู่บ้านท่าแค หมู่บ้านนายอและหมู่บ้านทอก ส่วนกลุ่มเรือนในชุมชนหมู่บ้านโพนสว่างนั้น เรือนหลังเก่าที่สุดจากการลงพื้นที่สำรวจ พบว่ามีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป มักจะหันการวางแนวสันหลังคาของเรือนไปในทิศทางตามตะวัน (หันด้านสกัดไปทางทิศตะวันออก-ทิศตะวันตก) และหันทิศหน้าเรือนเข้าหาวัดในชุมชนเช่นเดียวกับชุมชนอื่น โดยแสดงทิศทางตำแหน่งการวางแนวสันหลังคาของเรือน ดังภาพที่ 125

อย่างไรก็ตาม ลักษณะรูปแบบการวางผังและทิศทางแนวการวางสันหลังคาของเรือนกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสก จึงพบการปรับเปลี่ยนตำแหน่งการวางเรือนตามวิถีดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับกายภาพที่ตั้งในบริบทสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่งผลถึงการปรับตัวผ่านการเลือกที่ตั้งผังชุมชนจากองค์ประกอบของผังหมู่บ้านสู่การตอบสนองความต้องการทางกิจกรรมและพื้นที่ใช้สอยภายใต้บริบททางสังคมสมัยใหม่

ภาพที่ 125 แผนที่ความสัมพันธ์ระหว่างทิศทางแนวการวางผังพื้นที่หลังคาเรือนกับทิศทางการไหลของสายน้ำคุ้มแม่ น้ำโขง ของหมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์แสกแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากรายละเอียดดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลสังคมชุมชนเก่าต่อการใช้สอยพื้นที่ตามคุณลักษณะที่ต้องการเพื่อปกป้องตัวตนจากวัฒนธรรมย่อย (Subculture) สร้างความเป็นส่วนตัว ความสัมพันธ์ระหว่างกันจากวัฒนธรรมเฉพาะตน (Importance and Relation for Individual Culture) มากกว่าเรือนของชุมชนในบริบทเมือง ถือเป็นข้อแตกต่างในประเด็นด้านมิติสัมพันธ์จากคติความเชื่อการวางผังและทิศทางแนวการวางผังหลังคาเรือน

ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่ออิทธิพลการแปรเปลี่ยนในช่วงยุคสมัยเก่าและใหม่ดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงต่อแนวความคิดโดย Rapoport, Amos. (2006). “Vernacular design as a model

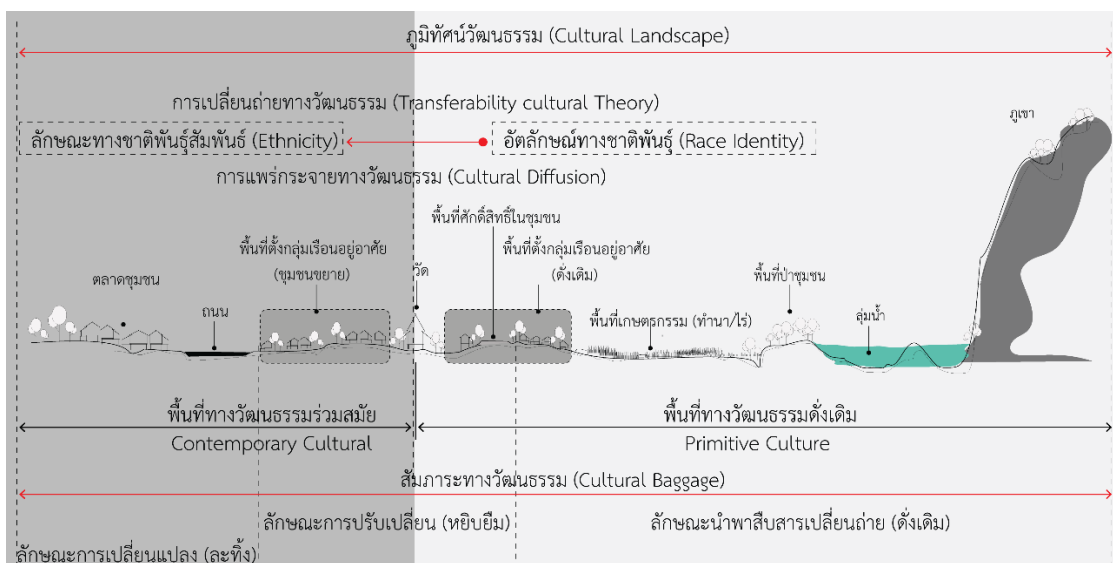
system” อธิบายถึงตัวแปรที่จะทำให้คุณลักษณะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานนั้น มักปรากฏความเหมือนหรือความแตกต่างกันอยู่เสมอ เรียกว่า “ความสัมพันธ์ด้านปัจจัยทางสังคมบริบททางวัฒนธรรมตามสภาพแวดล้อมที่ตั้งของชุมชน”

สำหรับประเด็นการวางทิศทางเรือนในมิติสัมพันธ์กับทิศการไหลของแม่น้ำนั้น หากสังเกตผลการศึกษารวบรวมในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้านจะพบว่า การวางผังของกลุ่มชุมชนชาติพันธุ์แสกยังคงวางแนวสันหลังคาตามแนวของสายลุ่มแม่น้ำโขงอยู่เป็นส่วนใหญ่

ส่วนการตั้งถิ่นฐานที่เลือกบริเวณพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใกล้ลุ่มน้ำชุมชนก็ไม่ได้เป็นสิ่งกำหนดให้ต้องตั้งวางผังชุมชนหรือแนวสันหลังคาเรือนตามแนวสายน้ำไหลแต่อย่างใด หากแต่ชุมชนนั้นเลือกที่จะหันทิศทางหน้าเรือนเข้าหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือวัด ตามคติความเชื่อทางวัฒนธรรมสืบทอดเป็นหลัก หากจะสังเกตจากภาพ จะพบว่าทั้ง 4 หมู่บ้านจะปรากฏลักษณะการวางแนวสันหลังคาขนานตามแนวสายน้ำไหลของกลุ่มแม่น้ำโขง ร่วมกับปัจจัยทางกายภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่อันเป็นข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการวางผังเส้นทางสัญจรในหมู่บ้านและส่งอิทธิพลต่อการวางผังของชุมชนที่ต่อขยายออกไป

ผู้วิจัยจึงให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นด้านลักษณะรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงนี้ว่า เนื่องจากพื้นที่ตั้งถิ่นฐานจะสร้างข้อกำหนดสำหรับการวางเรือนตามคติความเชื่อที่ถ่ายทอดสืบเนื่องจากรุ่นเก่าสู่รุ่นปัจจุบัน จึงถือเป็นความสัมพันธ์ตามบริบททางวัฒนธรรม ภายใต้ลักษณะรูปแบบทางวัฒนธรรมดังกล่าวคือ “วัฒนธรรมร่วมสมัยจากการปรับเปลี่ยนสู่รูปแบบวัฒนธรรมร่วม (Contemporary Cultural Changing for Common Culture)” และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) เพื่อย้ายเข้าหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ในแต่ละช่วงยุคสมัย

สิ่งเหล่านี้ก่อรูปความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่และปรับตัวสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” ซึ่งวัฒนธรรมด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่จะปรากฏขึ้นนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อบริบทเดิมและบริบทใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา การปรับตัวของคนในชุมชนต่อชุมชน (Dyadic relation)

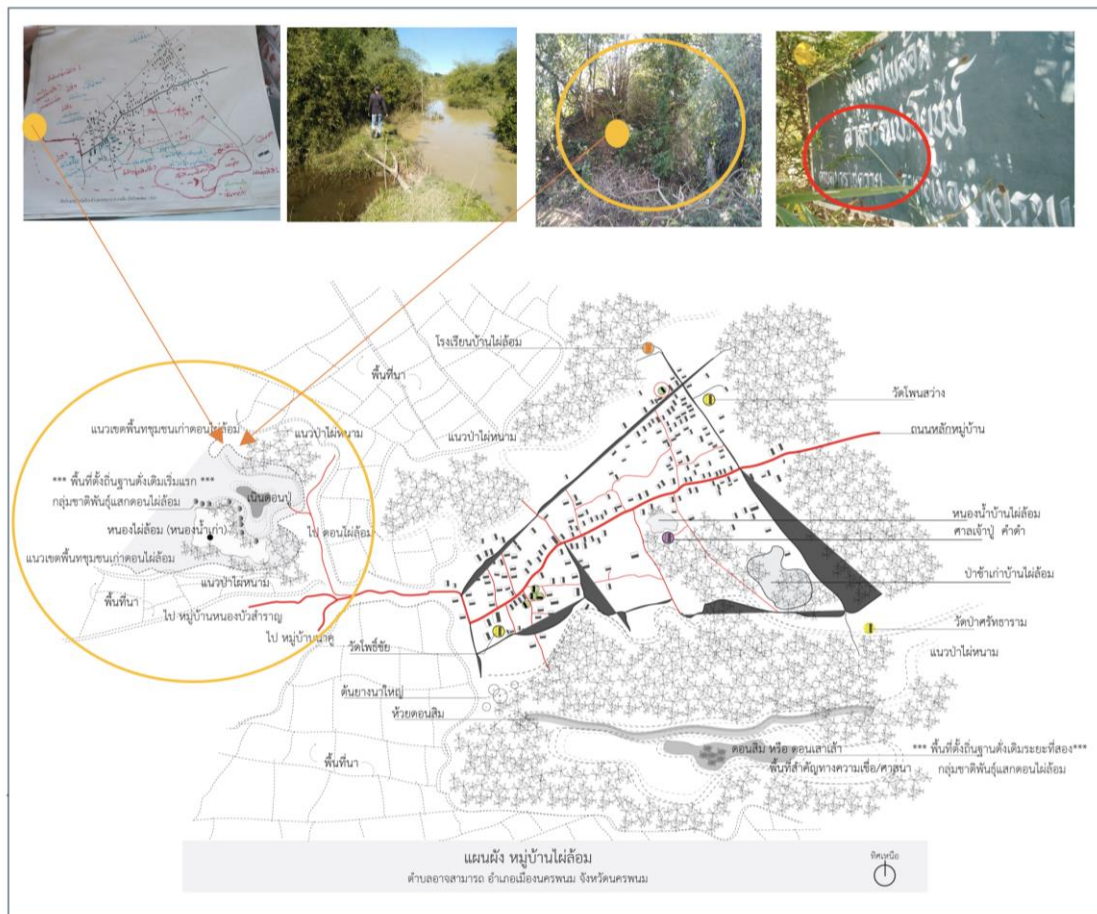
ภาพที่ 126 แสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อีกทั้ง ระดับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะพบลักษณะนำพาสืบสานเปลี่ยนถ่ายจากวัฒนธรรมดั้งเดิมและลักษณะการปรับเปลี่ยนหยิบยืมจากวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนมาใช้หรือการเปลี่ยนแปลงในบางครั้งอาจพบลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ถูกละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิมไปจนหมดสิ้น ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวมานั้น จะปรากฏสิ่งที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดสัมภาระทางวัฒนธรรม ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะความเป็นรูปธรรมของสัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ที่จับต้องได้อาทิเช่น การวางตำแหน่งเรือนที่หันหน้าเข้าหาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือวัดเป็นหลัก และลักษณะความเป็นนามธรรมของสัมภาระทางวัฒนธรรม (Non-Cultural Baggage) ที่จับต้องไม่ได้ อาทิเช่น การวางผังบริเวณพื้นที่ของกลุ่มชุมชนที่อาศัยระบบเครือญาติเน้นการปลูกเรือนในพื้นที่ใกล้เคียงกับและสื่อสารพูดคุยกันด้วยภาษาชาติพันธุ์แสก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างการตั้งถิ่นฐานกับระบบเครือญาติสื่อผ่านการอยู่อาศัยร่วมกันก่อรูปอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ได้อย่างชัดเจน

ประการที่ 2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครพนมภายหลังจากการย้ายถิ่นฐาน จากฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลักษณะการตั้งชุมชนชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ภายหลังจากการย้ายถิ่นฐาน ถือเป็นลักษณะการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์แบบกระจายตัว กล่าวคือ จากข้อมูลผลสำรวจศึกษาพื้นที่ในหมู่บ้านไผ่ล้อม อำเภอเมืองนครพนม พบหลักฐานที่ปรากฏบ่งชี้ให้ทราบถึงการตั้งชุมชนในระยะเริ่มต้นของชุมชนชาติพันธุ์แสกที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มารวมกันบริเวณพื้นที่ “เนินดอนปู่” ซึ่งอยู่ตำแหน่งด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่หมู่บ้านไผ่ล้อมในปัจจุบัน ถือเป็นตำแหน่งถึงจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์แสกภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครพนม สอดคล้องกับการลงพื้นที่สำรวจโดยผู้วิจัยและบุคคลตัวแทนหมู่บ้านไผ่ล้อม ได้สำรวจพบบริเวณพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสกภายหลังจากการย้ายถิ่นฐานจากฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังภาพที่ 127

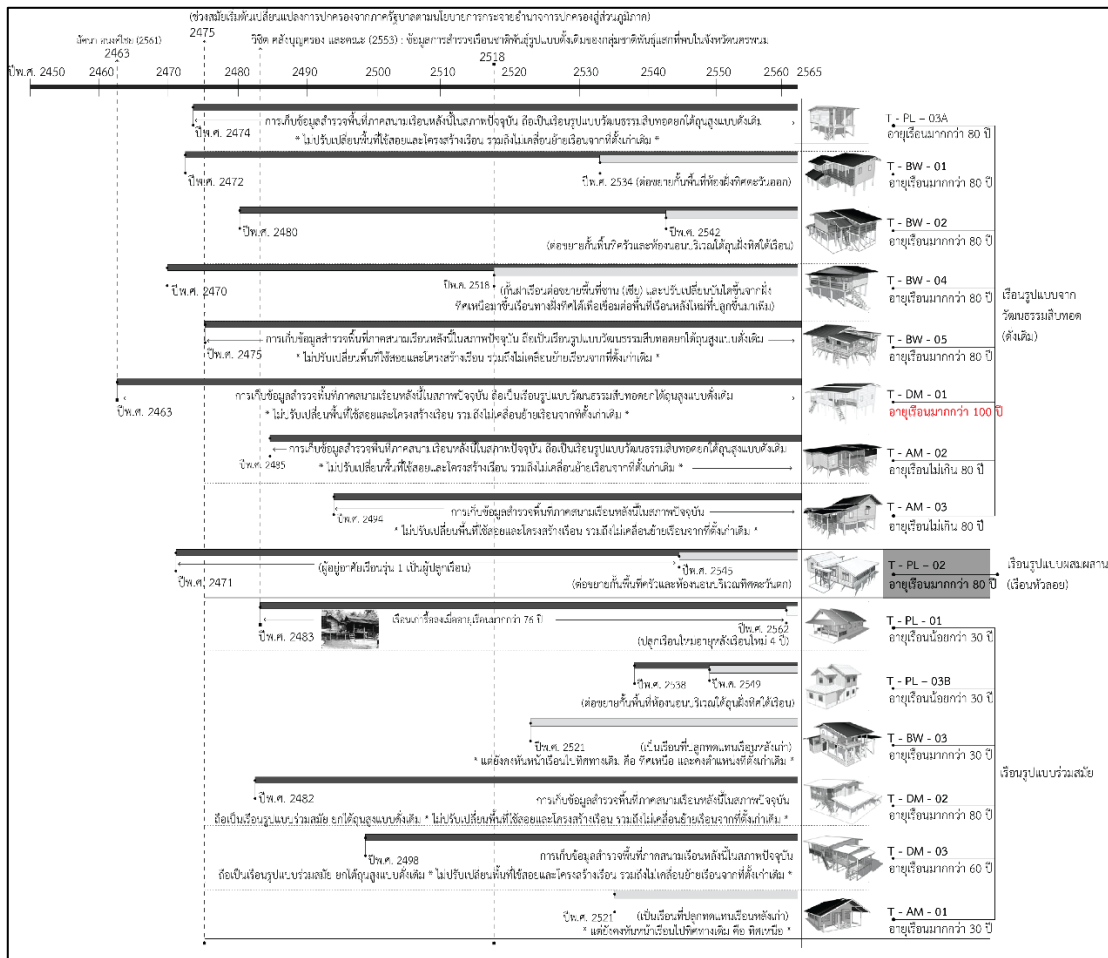
ภาพที่ 127 แสดงผังบริเวณพื้นที่ตั้งชุมชนในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสก “เนินดอนปู่”

ซึ่งหากพิจารณาภาพถ่ายพื้นที่จากเอกสารอ้างอิงร่วมด้วยจะพบว่า ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าว ยังถูกระบุถึงพิกัดบ้านนาลาดควายเป็นตำบลนาราชควาย ที่สอดคล้องกับผลสำรวจพื้นที่ภาคสนาม และเอกสารอ้างอิงทางวิชาการในบทที่ 2 ที่ได้อธิบายถึงภาพถ่ายกลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของพื้นที่ไทย โดย กลยุทธ์ แสงชาติ (2542) ระบุว่า ในสมัยพระสุนทรราชวงษา เจ้าเมืองยโสธร ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองนครพนมอยู่ด้วยถึง 2 ปี ได้มีการปรับตั้งเมืองนครพนม มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวแสกคือ ให้ชาวแสกที่อพยพจากเมืองแสก อพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านโคกยาว (ปัจจุบันคือบ้าน ไม้ล้อม ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม) สมัยก่อนมีอาณาเขตอยู่ใกล้เคียงกับบ้านนาลาดควาย (ปัจจุบันคือบ้านนาราชควาย)

จากการสำรวจพบบริเวณพื้นที่ตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกของชุมชนชาติพันธุ์แสกภายหลังจากการย้ายถิ่นฐาน และต่อมามีการกระจายตัวไปตามพื้นที่บ้านอาจสามารถ บ้านดอนสมอ และบ้านบะหว้า จึงสามารถสรุปผลเพื่อนำไปต่อบวัตฤประสงคงานวิจัยในข้อที่ 1

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับ ผลเปรียบเทียบระหว่างอายุเรือนกรณีศึกษาและกลุ่มรูปแบบเรือน จากพื้นที่ตั้งถิ่นฐานชุมชนชาติพันธุ์แสกของทั้ง 4 หมู่บ้านถึงอายุเรือนตามปีพ.ศ.ตั้งเรือน ดังภาพที่ 5.5 นั้นซึ่งจากการพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบอายุเรือนดังกล่าวจะพบว่า อายุเรือนกรณีศึกษาของหมู่บ้านไม้ล้อม หมู่บ้านดอนสมอและหมู่บ้านบะหว้า จะปรากฏผลอายุเรือนในช่วงระยะเวลาปีพ.ศ.ตั้งเรือนที่ใกล้เคียงกัน คือเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ส่วนอายุเรือนในระยะเริ่มต้นการปลูกสร้างของหมู่บ้านอาจสามารถนั้น มักจะปรากฏช่วงระยะเวลาที่หากันมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ช่วงระยะเวลาอายุเรือนที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของลักษณะรูปแบบเรือนออกเป็น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประเด็นที่สำคัญดังกล่าวสามารถปรากฏข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอายุเรือนในแต่ละพื้นที่กับการตั้งถิ่นฐานภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเดียวกัน เพื่อนำผลสำรวจทางภาพถ่ายองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม มาใช้เปรียบเทียบหารูปแบบเรือนที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกัน จากเหตุปัจจัยลักษณะการย้ายถิ่นเพื่อหาพื้นที่ปฏิสัมพันธ์แบบกระจายตัวตามหลักแนวคิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ (Spatial Interaction)

ภาพที่ 128 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างอายุเรือนกรณีศึกษาและกลุ่มรูปแบบเรือน

ประการที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดนครพนม

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์แสก ส่วนใหญ่นั้นมักเลือกที่ตั้งเริ่มแรกตามบริเวณลุ่มน้ำ เหตุเนื่องจากการดำรงวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยแหล่งอาหารจากการจับสัตว์เป็นหลัก โดย ศิริพรธม ซ้ายกลาง (2547) ได้ระบุว่า การเลือกตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาติพันธุ์ มักจะอาศัยการดำรงชีวิตจากการสืบถอดวิถีทางวัฒนธรรมการดำรงอยู่จากบรรพบุรุษ ซึ่งจะเริ่มต้นจากการล่าสัตว์ในพื้นที่บริเวณโดยรอบ เนื่องจากชุมชนทางพันธุ์ในช่วงระยะก่อตั้งเริ่มแรกนั้น ส่วนใหญ่จะไม่สามารถดำรงอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรม เพราะการเลือกพื้นที่ทำกินและการปกป้องตัวเองจากภัยสงครามหรือการเลือกที่ตั้งลักษณะถาวรนั้น เป็นข้อจำกัดที่ส่งผลบังคับให้เลือกวิธีการครอบชีพที่ง่ายและปลอดภัย สอดคล้องกับ วิจิต คลังบุญครอง (2553) ที่ได้ทำการสำรวจการตั้งเรือนของไทยแสกในจังหวัดนครพนม ระบุว่า เรือนไทยแสกแสกนั้น มักตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำในพื้นที่เนินดอน เครื่องมือจับปลาจะถูกเก็บไว้ในเฮือนไฟ (เรือน

ครัว) ตามวิถีชีวิตส่วนใหญ่ของคนอีสาน ถือเป็นรูปลักษณะประจำถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาจนเป็นเป็นวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ (Predominant Culture)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดิมของตัวเองที่ติดตัวมาที่เรียกว่า “สัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural Baggage) ” จึงเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของแต่ละหมู่บ้านชุมชนชาติพันธุ์ การนำวิถีชีวิตที่สืบทอดต่อกันมาผสมผสานกับวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ของการย้ายถิ่นฐาน มักปรากฏวัฒนธรรมเก่าที่ติดตัวไปด้วยอยู่เสมอ ผสมผสานวัฒนธรรมในพื้นที่เดิมรูปแบบวัฒนธรรมคล้อยตาม (Conformity Cultural) จึงสามารถนำผลสรุปดังกล่าวไปตอบวัตถุประสงค์งานวิจัยในข้อที่ 3 ได้

5.2.3 รูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

หากพิจารณาถึงรูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์ การก่อรูปปลูกเรือนจะเป็นไปตามลักษณะการสืบทอดตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกับกายภาพเชิงภูมิศาสตร์พื้นที่ตั้งถิ่นฐานภายใต้**บริบททางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่** สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม (2552) ที่ระบุว่า การสร้างบูรณาการทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ไม่ครอบงำและเปลี่ยนแปลงด้วยการบีบบังคับเช่นนี้จึงเป็นเหตุผลให้มีการผสมผสาน **รูปแบบลักษณะที่อยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์** ไม่รับเอาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปทั้งหมด หากจะเลือกเอาแต่ที่เหมาะสมกับของเดิมที่มีอยู่มาปรับใช้ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จะมีพื้นที่รูปแบบลักษณะเรือนอยู่อาศัยกันอย่างลงตัวจากการปรับตัวการยอมรับวัฒนธรรมที่ต่างทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผลการศึกษาในงานวิจัยสามารถอธิบายในประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประการที่ 1 การก่อรูปเรือนอยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม

ประเด็นที่ 1 ลักษณะรูปแบบเรือน จากพัฒนาการอยู่อาศัยของเรือนตามการคล้อยตามของบริบทพื้นที่ แสดงให้ทราบถึงความแตกต่างของการก่อรูปในรูปแบบเรือนตามลักษณะที่ปรับตัวไปจากสภาพทางสังคม หากพิจารณาถึงช่วงอายุการตั้งเรือนจะพบความก่อนหลังของการตั้งถิ่นอาศัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งรูปแบบลักษณะที่อยู่อาศัยกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนมนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเรือนรูปแบบจากวัฒนธรรมสืบทอด (แบบดั้งเดิม) 2. กลุ่มเรือนรูปแบบผสมผสาน (เรือนหัวลอย) และ 3. กลุ่มเรือนรูปแบบร่วมสมัย

ทั้งนี้ หากอธิบายผลตามศึกษาเพื่อนำไปต่อบวัตฤประสงคงานวิจัยในข้อที่ 2 นั้น จะพบว่าแท้จริงแล้วการตั้งถิ่นอาศัยของกลุ่มชุมชนทางชาติพันธุ์แสก จะปรากฏลักษณะรูปแบบการกระจายตัวตามแนวคิดกระบวนการเกิดของชุมชน ในอีก 2 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างบุคคลต่อกลุ่มคน และรูปแบบการเกิดของชุมชนระหว่างกลุ่มสังคมและกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมเดียวกัน หรือที่เรียกว่า กลุ่มชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน (Homogeneity Community)

โดยทั้ง 3 กลุ่มเรือนนี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับอายุเรือนและรูปแบบลักษณะตามกลุ่มเรือนแล้วจะพบว่า การย้ายถิ่นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม มีลักษณะรูปแบบที่กระจายตัวกันออกไปตามพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ ส่งผลให้การปรับเปลี่ยนเรือนเป็นไปตามประโยชน์ของพื้นที่ทางสังคมในปัจจุบันเป็นหลัก จากคำอธิบายในประเด็นดังกล่าวจึงสามารถนำไปต่อบสมมติฐานของการศึกษาสำหรับงานวิจัย เบื้องต้นได้

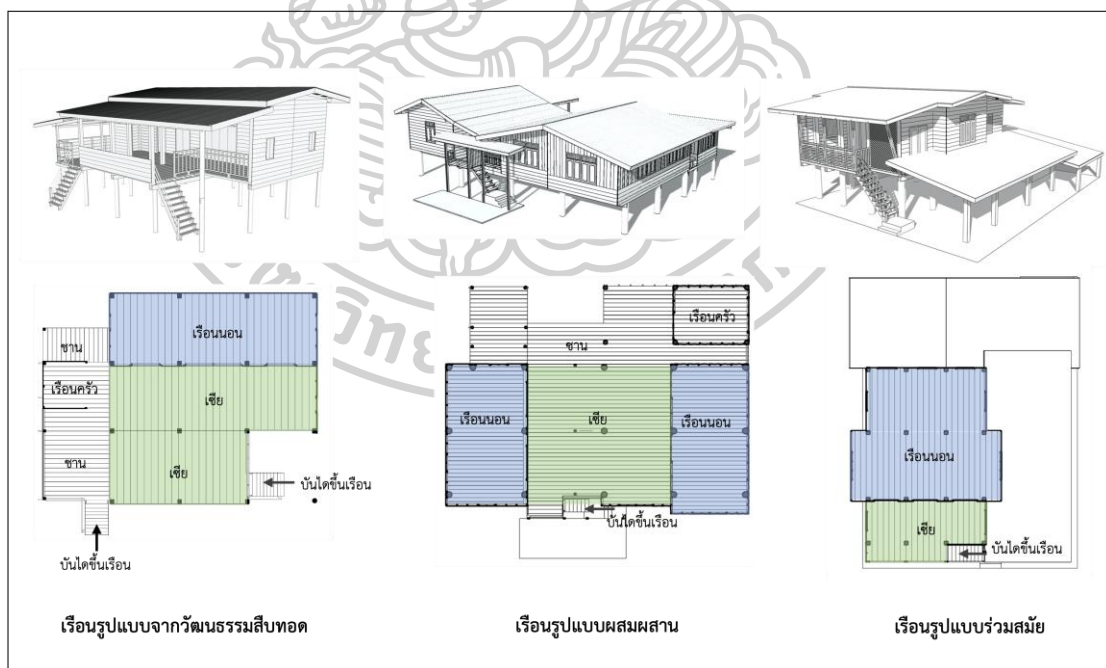

ภาพที่ 129 แสดงลักษณะของเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ทั้ง 3 รูปแบบ

ประเด็นที่ 2 การจัดวางพื้นที่ใช้สอย

พื้นที่บริเวณภายนอกเรือน จะแบ่งเป็น 5 ส่วนพื้นที่หลักคือ ส่วนแรกพื้นที่บริเวณลานโล่งหน้าเรือน หรือที่เรียกว่า “พื้นที่ลานบ้าน” หรือ “เดินเฮือน” (สำหรับเรือนบางหลังมีการเว้นความกว้างของพื้นที่ไว้ตากข้าวเปลือกหรือพืชพรรณต่าง ๆ) ส่วนที่สองพื้นที่ตัวเรือน ส่วนที่สามคือพื้นที่เล่าข้าว และพื้นที่ส่วนที่สี่คือพื้นที่ห้องส้วมหรือห้องน้ำ ส่วนพื้นที่สุดท้ายมักปรากฏเป็นการจัดวางพื้นที่ใช้สอยสำหรับปลูกพืชสวนครัวโดยกันรั้วไม้แสดงขอบเขตชัดเจน อีกทั้งรูปแบบเรือนอยู่อาศัยที่มีอายุมากกว่า 80 ปี ภาพโดยรวมของลักษณะโครงสร้างเรือนจะก่อรูปเป็นเรือนเสาไม้ยกใต้ถุนสูง

ดังนั้นการจัดวางพื้นที่ใช้สอยบริเวณส่วนใต้ถุนจึงเปิดโล่ง เรือนบางหลังก็รั้วไม้ตามแนวนอนระหว่างช่วงเสา สำหรับทำคอกใช้เลี้ยงสัตว์และเว้นพื้นที่บางส่วนไว้เก็บอุปกรณ์ ร่วมกับผลผลิตทางเกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่ในส่วนนี้มักจะอยู่ตำแหน่งที่แสงแดดส่องเข้าถึงแต่จะปิดบังทำผนังบางส่วนสำหรับบังความชื้นจากน้ำฝน ต่อมาเรือนบางหลังที่สำรวจพบมักจะปรับเปลี่ยนพื้นที่ใต้ถุนก่อผนังปิดล้อมต่อเติมเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้สอยเป็นห้องนอนของลูกหรือเครื่องญาติ ตามจำนวนผู้ใช้สอย ซึ่งลักษณะการจัดวางพื้นที่ใช้สอยต่อเติมรูปแบบนี้ ส่วนใหญ่มักจะปรากฏในเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี ส่วนพื้นที่บริเวณชั้นบนของเรือน มักจะแบ่งออกเป็นพื้นที่ที่แบบปิดล้อมคือห้องนอนและเรือนนอน ส่วนพื้นที่ที่เปิดโล่งนั้น มักเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อระหว่างห้องนอนและพื้นที่เรือนครัว โดยเรียกพื้นที่ที่เปิดโล่งนั้นว่า เชีย และ ชาน โดยจะเชื่อมต่อบันไดทางขึ้นเรือนเสมอ ซึ่งการจัดวางพื้นที่ภายในเรือนนอนจะเปิดโล่งทะลุเชื่อมต่อกัน 2 ถึง 3 ช่วงเสา ตามแนวสันหลังเรือน โดยกำหนดจัดวางส่วนพื้นที่หิ้งพระอยู่ตำแหน่งเสาเอกของเรือนนอนเสมอ ทิศหัวนอนนั้นส่วนใหญ่จะหันหัวไปด้านทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ และลักษณะการนอนจะไม่นิยมนอนขวางไม้แป้นปูพื้น

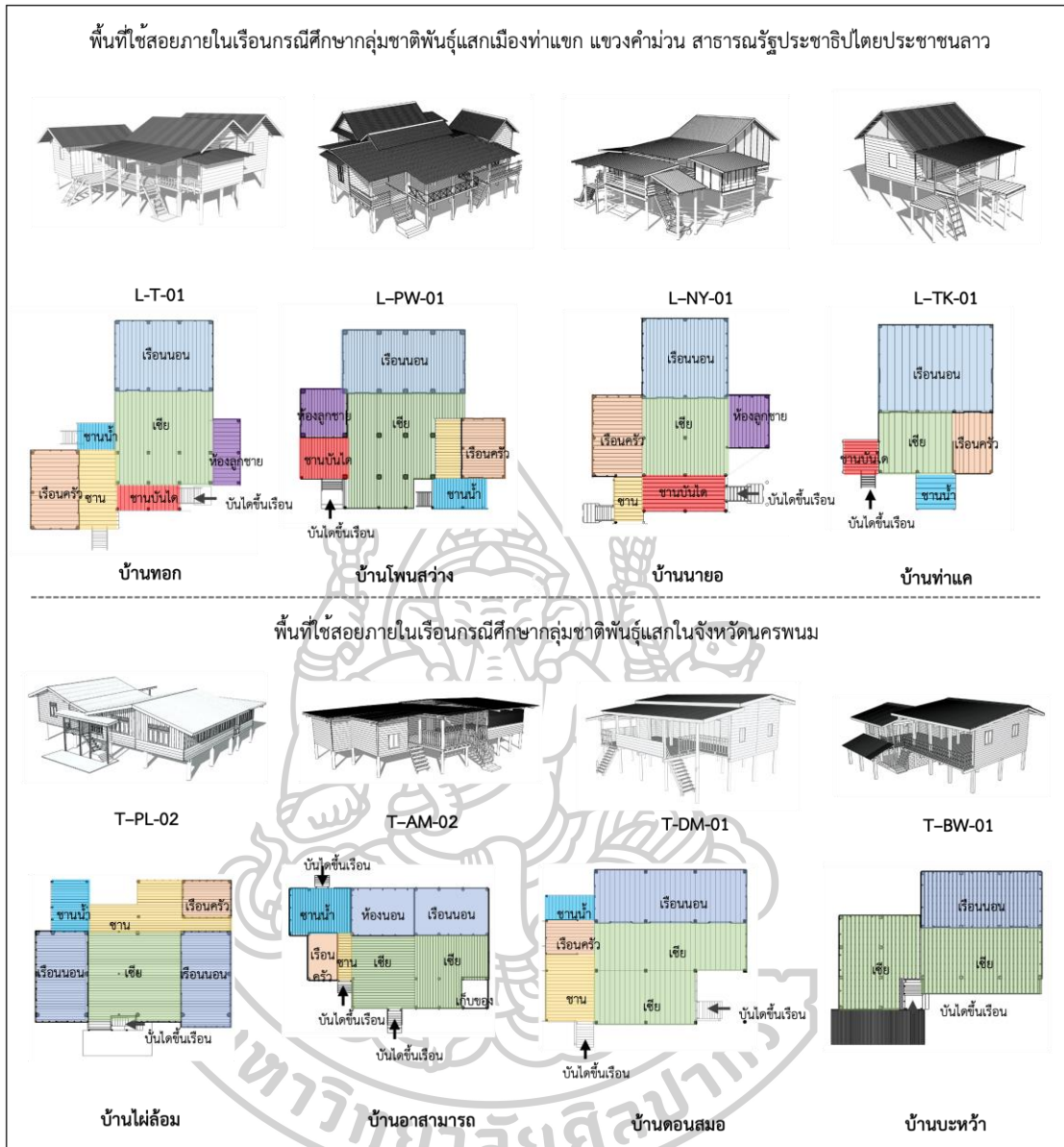
ภาพที่ 130 แสดงลักษณะผังพื้นเรือนกรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์แสกในจังหวัดนครพนม ทั้ง 3 รูปแบบ

สิ่งที่คงอยู่ความดั้งเดิม คือ พื้นที่เรื่อนนอนที่เป็นเรื่อนหลักหรือเรื่อนประธาน พื้นที่เซีย และเซียหน้าเรื่อนนอนที่เป็นส่วนเชื่อมระหว่างเรื่อนนอนส่วนต่างๆ การคงได้ฤนเรื่อนเพื่อเป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น พักผ่อน และเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร บันไดหลักในการขึ้นเรื่อน โดยถ้าเป็นเรื่อนดั้งเดิมจะยังคงมีบันไดขึ้นสองทางคือมีบันไดหลักและบันไดรองที่มีความเหมือนกัน และองค์ประกอบผังการวางเรื่อนที่ยังคงความเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงของความเป็นเครือญาติ ทั้งเรื่อนผู้พูดภาษาแสกในเขตพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สิ่งที่ปรับเปลี่ยน คือ พื้นที่ครัวบนเรื่อนผู้พูดภาษาแสกในจังหวัดนครพนม จะเป็นการเชื่อมต่อจากตัวเรื่อนหลัก โดยมุ่งหลังคาเทิบจากด้านข้างของตัวเรื่อน เชื่อมต่อกับชานบันไดทางรอง และเชื่อมต่อชานน้ำ ซึ่งต่างจากเรื่อนผู้พูดภาษาแสกในเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีลักษณะการแยกตัวเรื่อนครัวออกไปและหันสันหลังคาขวางกับสันหลังคาตัวเรื่อนนอนหรือเรื่อนประธาน

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงละทิ้ง คือ ความต่างของระดับที่แตกต่างกันในส่วนของเรื่อนนอนและเซีย อีกทั้งการต่อเติมห้องลูกชายบนเรื่อน และการสร้างครัวต่อเติมด้านล่างเรื่อน

ภาพที่ 131 แสดงผังการจัดวางพื้นที่ใช้สอยเรือนในพื้นที่จังหวัดนครพนมและเรือนในพื้นที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5.3 ข้อจำกัดในการวิจัย

5.3.1 การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งชุมชนชาติพันธุ์แสกตามรายละเอียดพิภคเดิมจากเอกสารอ้างอิงทางวิชาการพบว่า ยังขาดการศึกษาลงสำรวจพื้นที่จริงอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยฐานข้อมูลในระดับทุติยภูมิเป็นแนวทางสำหรับสืบค้นพื้นที่วิจัย รวมถึงข้อมูลดังกล่าวเนื้อหาส่วนใหญ่ นักวิชาการมักจะใช้อ้างอิงกันในรายละเอียดที่ซ้ำกัน จนเกิดความคลาดเคลื่อนของแหล่งข้อมูลดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

5.2.2 เนื่องจากการสืบค้นข้อมูลเป็นการศึกษาถึงกายภาพพื้นที่ในความเป็นส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย จึงส่งผลกระทบต่อการใช้ข้อมูลที่ไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดที่ผู้วิจัยคาดหวังในประเด็นสอบถามตามที่ต้องการ และรายละเอียดที่ต้องอาศัยข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสและผู้นำทางความเชื่อในชุมชน ข้อมูลส่วนใหญ่จึงมีแหล่งที่มาจากคนกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุชี้ชัดในบางประเด็น ของข้อมูลแหล่งที่มาเริ่มต้นที่ถูกต้องนั้นได้แน่ชัด

5.2.3 งานวิจัยครั้งนี้ เริ่มดำเนินงานลงสำรวจพื้นที่ในปีพ.ศ. 2563 ถึง ปีพ.ศ. 2566 เป็นต้นมา ซึ่งในช่วงปีพ.ศ. 2564 ถึง 2565 อยู่ในสภาวะช่วงโรคระบาดโควิด 19 ส่งผลให้รัฐบาลในประเทศไทยประกาศนโยบายเกี่ยวกับการปิดกั้นเข้าถึงพื้นที่เสี่ยงโรคระบาดในระดับภูมิภาค จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อสร้างความล่าช้าในกระบวนการวิจัยในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทำให้การสืบค้นข้อมูลและการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามของพื้นที่กรณีศึกษา พบอุปสรรคในการทำงานเก็บข้อมูลในระดับเรือนอยู่อาศัยของแต่ละหมู่บ้าน รวมถึงอุปสรรคด้านการสื่อสารพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกด้านอัตลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในงานวิจัย

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป

5.4.1 ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นเพียงการอธิบายผลในระดับจังหวัดนครพนมเท่านั้น ซึ่งจากเอกสารอ้างอิงทางวิชาการในแหล่งที่ต่าง ๆ ยังระบุถึงกระจายตัวของชุมชนชาติพันธุ์แสกที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันอีกหลายแห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มพื้นที่กรณีศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แสกที่กระจายตัวอยู่อาศัยในระดับภูมิภาคต่อไป

5.4.2 การศึกษาถึงรูปแบบเรือนในช่วงยุคสมัยที่ต่างกัน จะแสดงถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้ล้วนสื่ออธิบายถึงความเฉพาะในการศึกษาถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยังปรากฏผ่านการอยู่อาศัยร่วมกันในระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน และระดับ

จังหวัด จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบเส้นทางชาติพันธุ์ ผ่านลำดับกระบวนการ
ขั้นตอนการวิจัยด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเข้าร่วม เพื่อใช้ลำดับขั้นตอนงานวิจัยด้านการลงพื้นที่สำรวจ
ภาคสนาม

รายการอ้างอิง

- การุณย์ ศุภมิตรโยธิน. (2562). เรือนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในอีสาน: การยึดแบบแผนดั้งเดิม การปรับตัว และการผสมผสานทางวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2553). ภูมิหลังการตั้งถิ่นฐานกลุ่มชาติพันธุ์ไท – ลาว และการเคลื่อนย้ายสู่ประเทศไทย. หน้าจั่ว, กันยายน 2553-สิงหาคม 2554, 83-130.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2559). ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2553). ภาษาถิ่นตระกูลไทย. โครงการศูนย์ศึกษาวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จารุณี น้อยนรินทร์. (2541). พิธีกรรมความเชื่อของชาวแสก. โรงเรียนนครพนมวิทยาคม.
- ชลธิ์ คำเกษ. (2553). คุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมภายในเรือนพื้นถิ่นชาวแสก กรณีศึกษา บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงพร คำมณี. (2544). การศึกษาชุมชนชาวแสก ศึกษากรณีหมู่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม. สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิไลวรรณ ชษฐานันท์. (2519). ภาษาแสก. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.
- วีระ อินพันทัง. (2552). เรือนลาวโซ่ง: การกลายรูปในรอบสองศตวรรษ (พ. 1, Ed.). สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- ศรินยา จิตบรรจง. (2545). การวิเคราะห์การแปรการใช้คำศัพท์ของคนสามระดับอายุในภาษาแสก อำเภอนาหว้า จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2538). วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. (2551). นครแพร่จากอดีตมาปัจจุบัน : ภูมิณีเวศวัฒนธรรม ระบบความเชื่อและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมชาย นิลอาธิ. (2532). การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของเรือนอีสาน กรณีศึกษาบ้านหนองขาม จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรจิตต์ จันทรสาขา. (2520). จังหวัดนครพนมในอดีต. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สุวิทย์ จิรมณี. (2545). ศิลปะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน ในวัฒนธรรมไทย-ลาว (พ. 1, Ed.). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรศิริ ปาณินท์. (2553). การเปลี่ยนถ่ายสัมภาระทางวัฒนธรรมของชาวพวน : จากเชียงขวางสู่ลุ่มน้ำภาคกลางของไทย. ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย. หน้าจั่ว, กันยายน 2553-สิงหาคม 2554(7), 134-165.
- อรศิริ ปาณินท์. (2555). บ้านและเรือนพวนบางปลาหมอ: จากเชียงขวางสู่ลุ่มน้ำภาคกลางของไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- อัมพร ยะวรรณ. (2543). แสกต้นสาก : กระบวนการขัดเกลากาทางสังคม ศึกษากรณีแสกต้นสากหมู่บ้านอาจสามารถ

อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มหาวิทยาลัยศิลปากร. บัณฑิตวิทยาลัย

Clement, S., & Clement, P. (2003). *Ruen Lao: nai khet Vieng Chan and Luang Prabang. (in Thai)*

[Vernacular Lao's

Houses in Vientien and Luang Prabang] (T. i. Thai, Trans.; K. Kreangkrai, Ed.). Dokket.

Ethnics, D. o. (2005). *The Ethnics Groups in Lao P.D.R.* (1th ed ed.). โรงพิมพ์นันทาตุลาต.

Nittha Bounpany. (2018). *The Orientation of Temple's Layout Plan in World Heritage Town of Luang Phrabang, Lao PDR.* Silpakorn University.

Oliver, P. (1997). *Encyclopedia of vernacular architecture of the world* (Vol. Volume 1). Cambridge University Press.

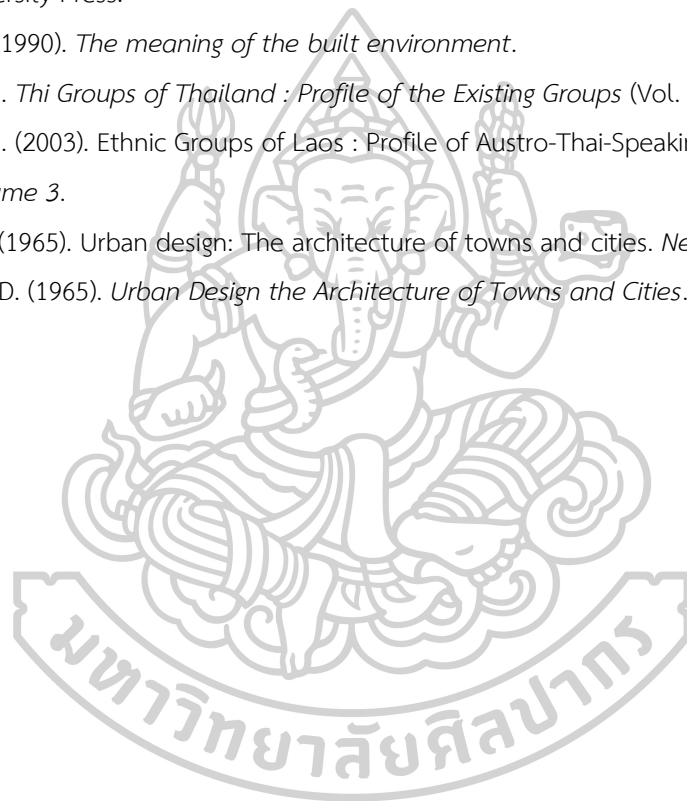
Rapoport, A. (1990). *The meaning of the built environment.*

Schliesinger, J. *Thi Groups of Thailand : Profile of the Existing Groups* (Vol. Volume 2). White Lotus.

Schliesinger, J. (2003). *Ethnic Groups of Laos : Profile of Austro-Thai-Speaking Peoples. Volume 3.*

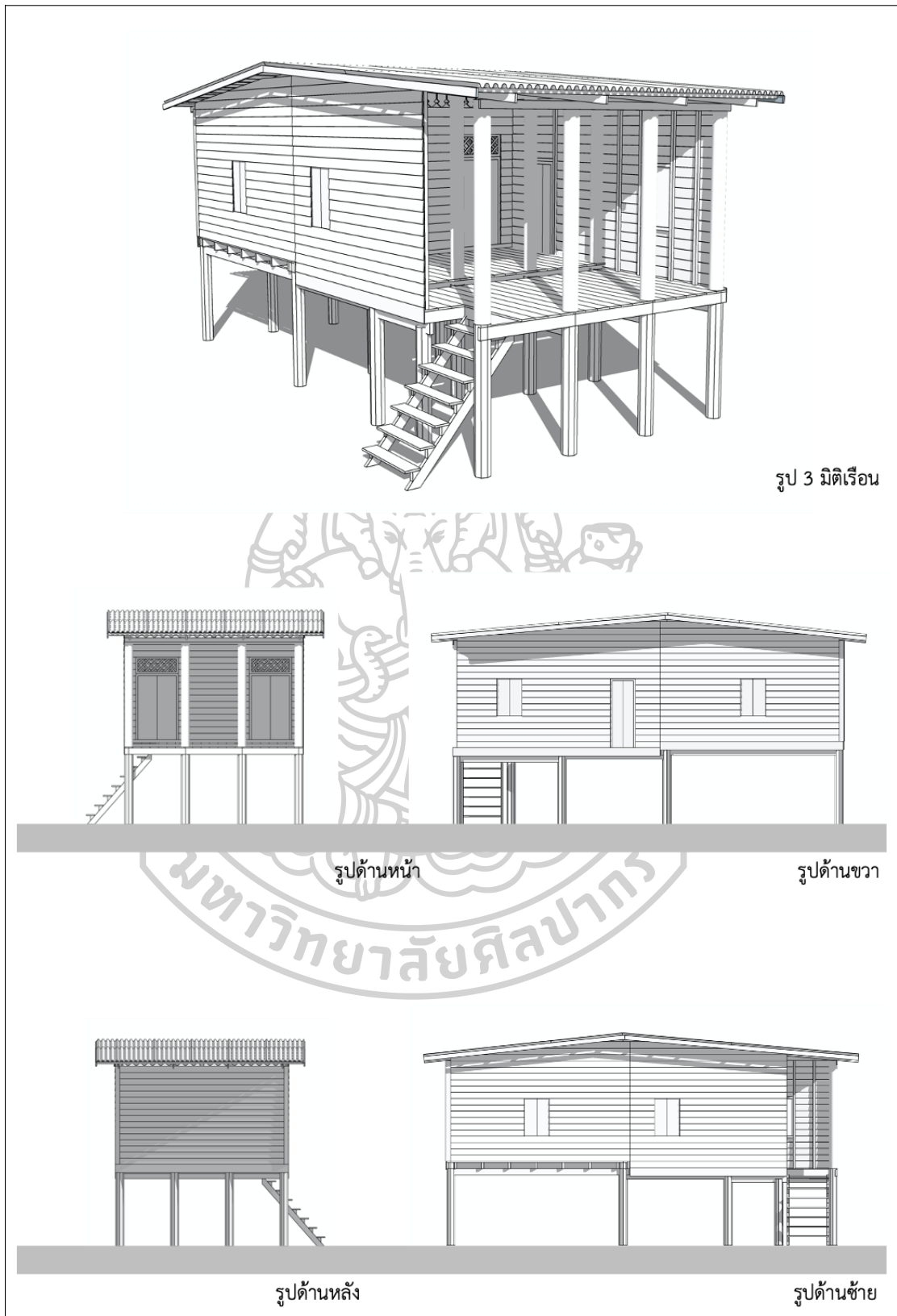
Speiregen, P. (1965). *Urban design: The architecture of towns and cities.* New York: McGrawHill.

Speiregen, P. D. (1965). *Urban Design the Architecture of Towns and Cities.*

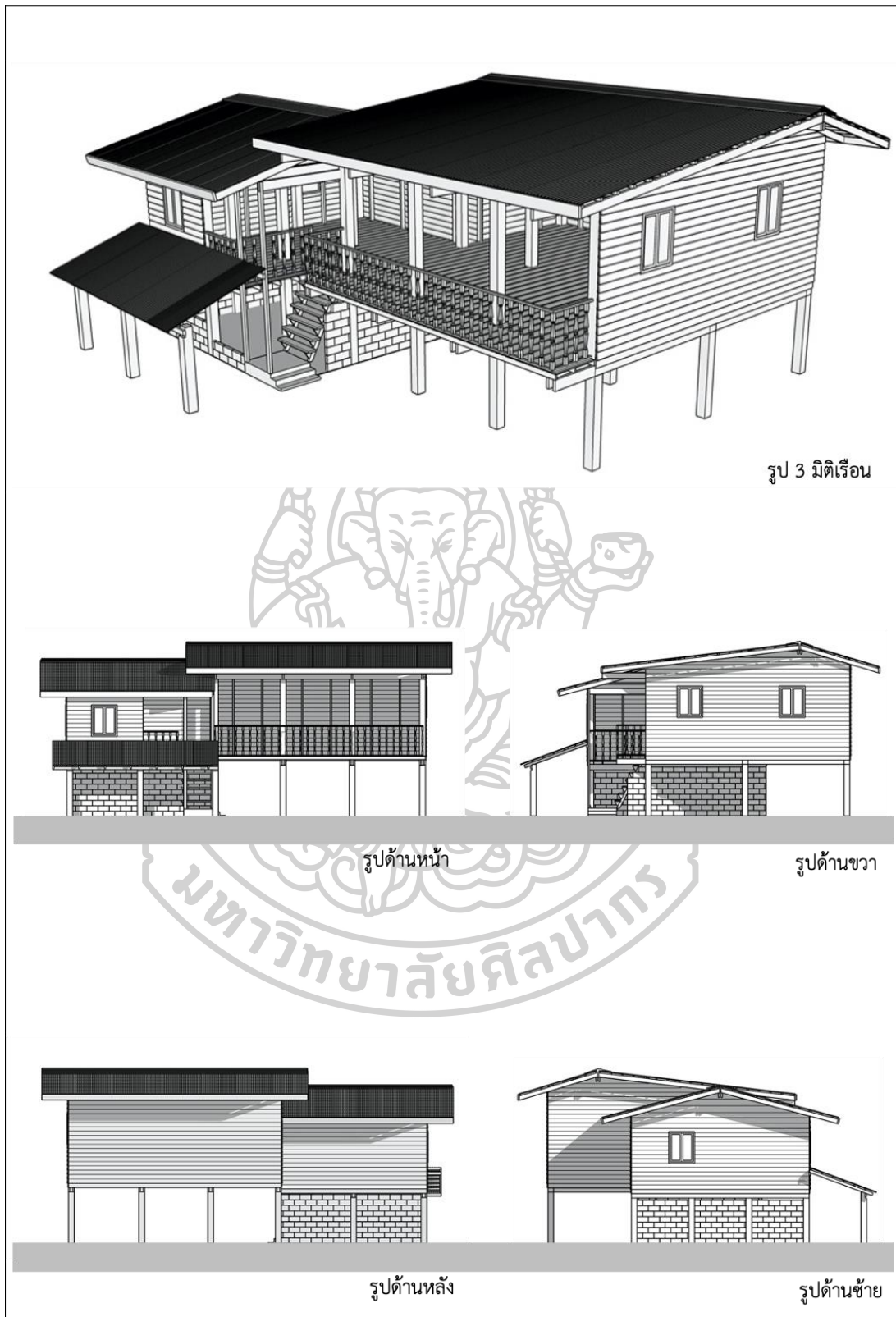

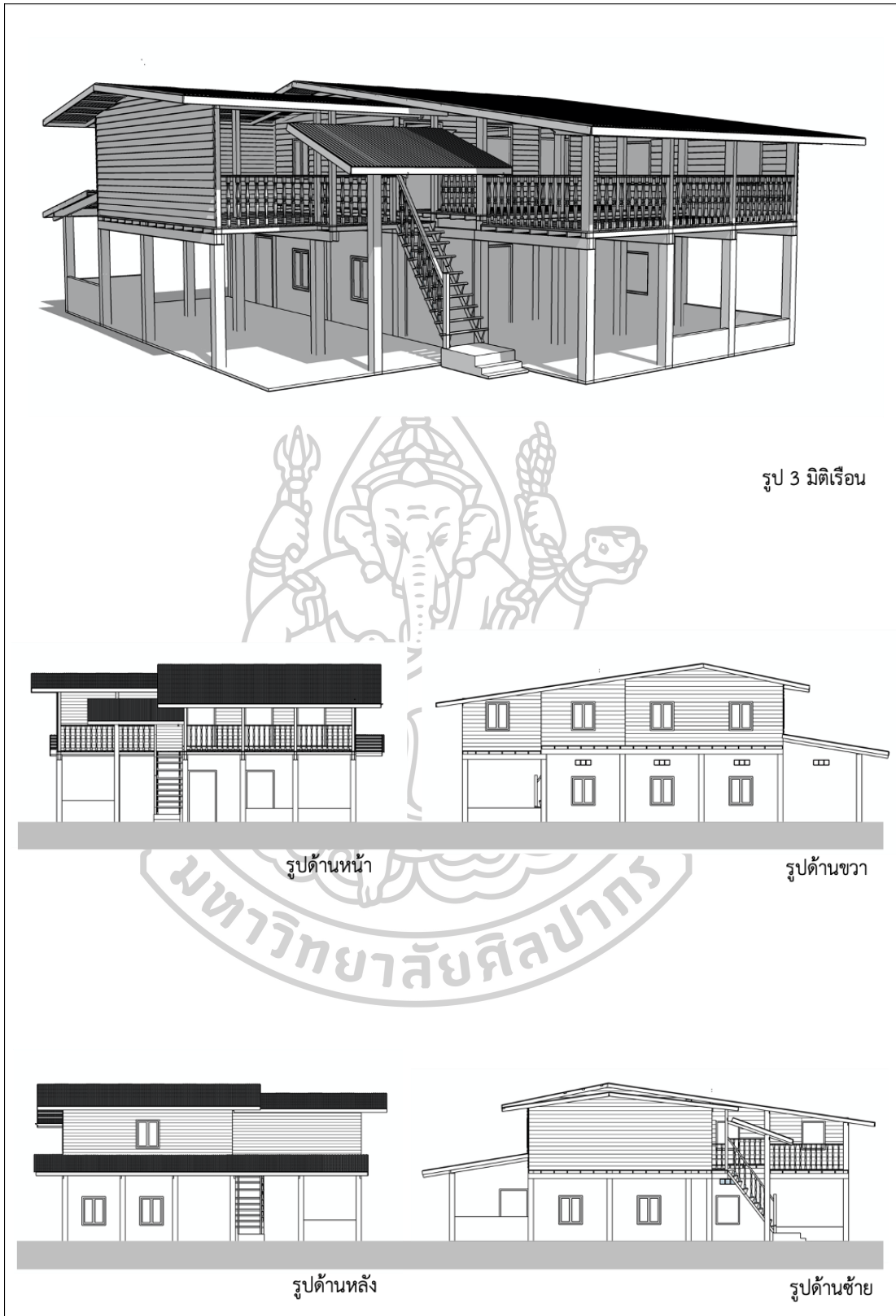
ภาคผนวก ก
แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษา

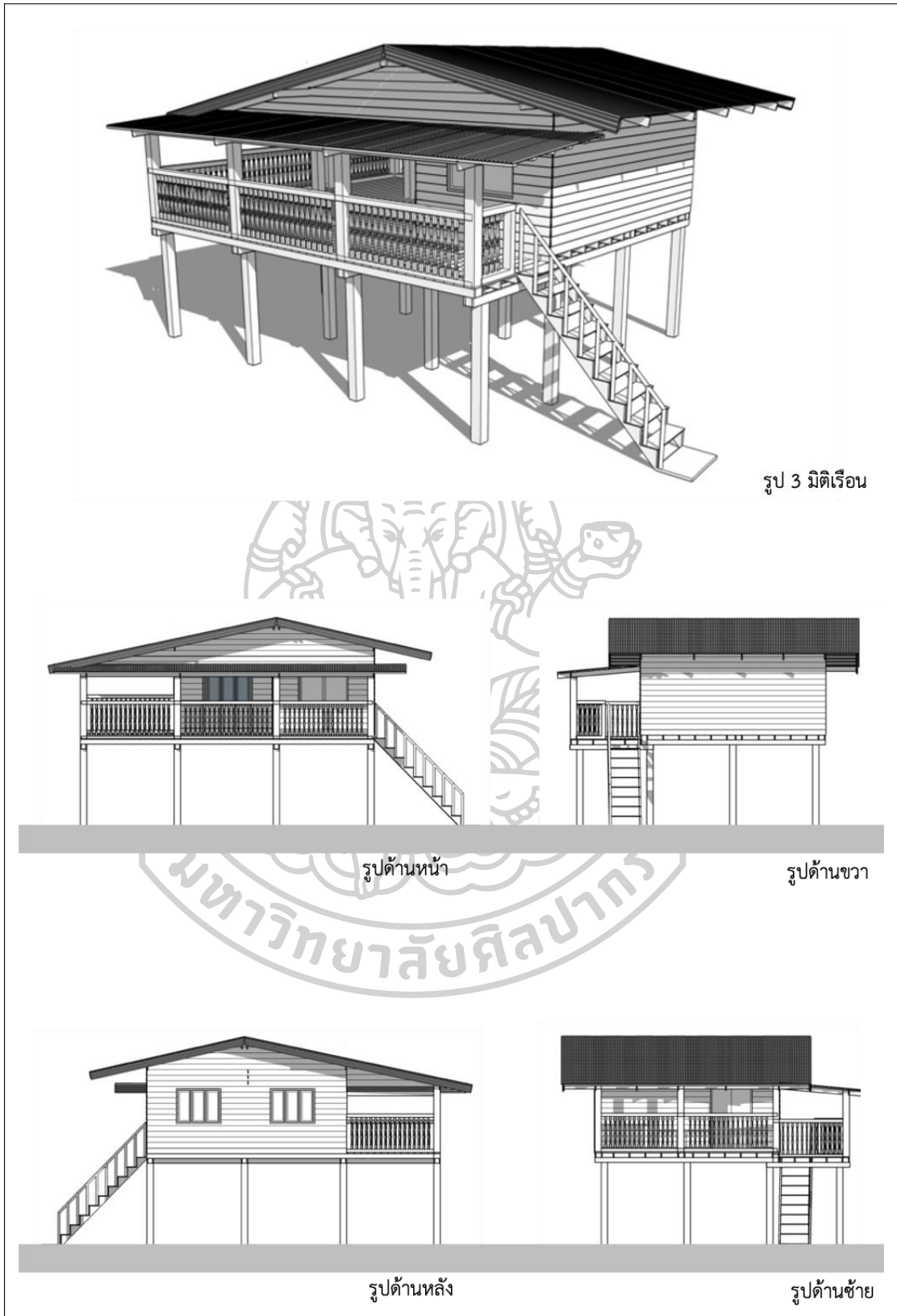
ภาพผนวกที่ ก 1 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

ภาพผนวกที่ ก 2 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

ภาพผนวกที่ ก 3 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

รูป 3 มิติเรือน

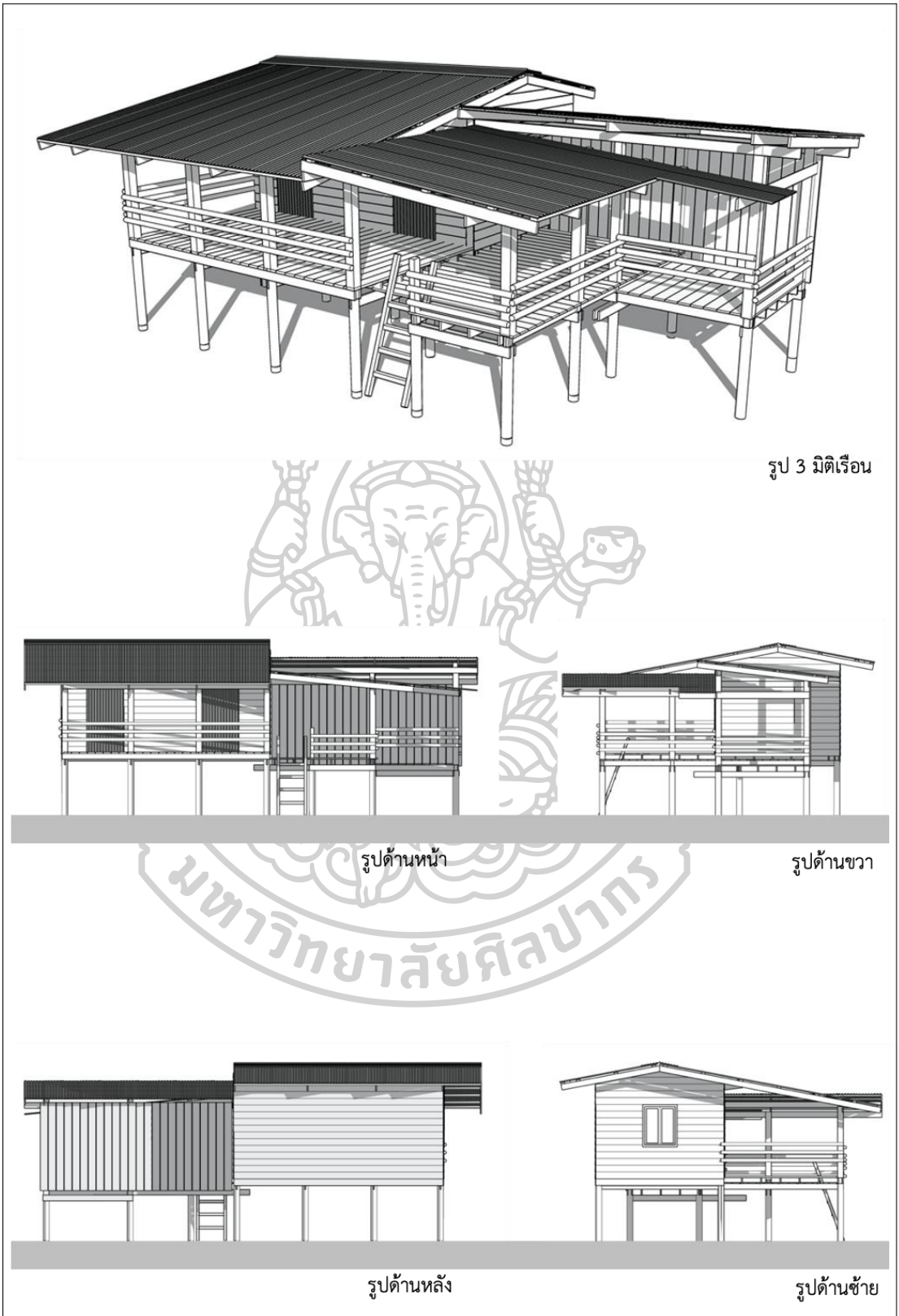
รูปด้านหน้า

รูปด้านขวา

รูปด้านหลัง

รูปด้านซ้าย

ภาพผนวกที่ ก 4 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 4 (T-BW-04)

รูป 3 มิติเรือน

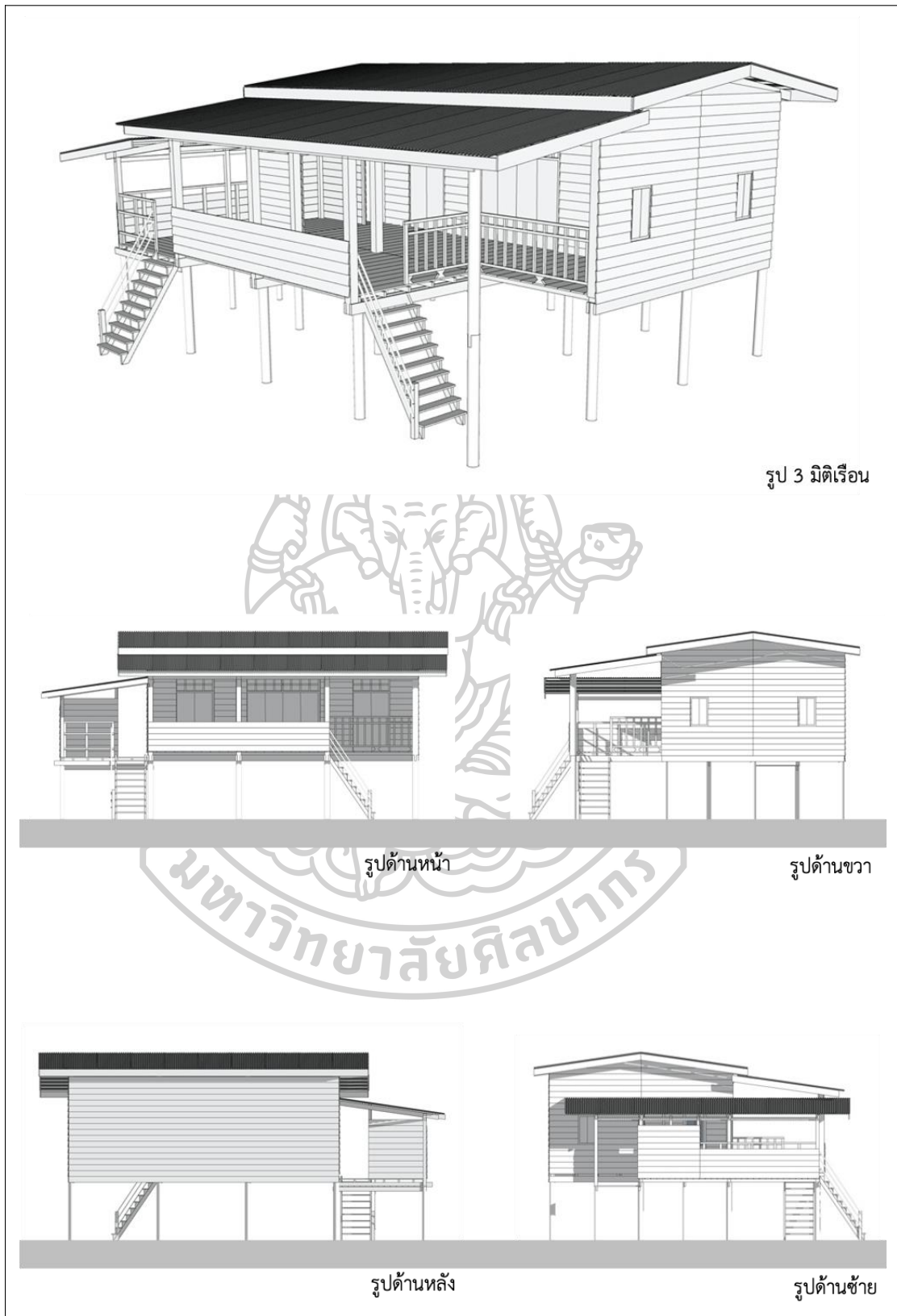
รูปด้านหน้า

รูปด้านขวา

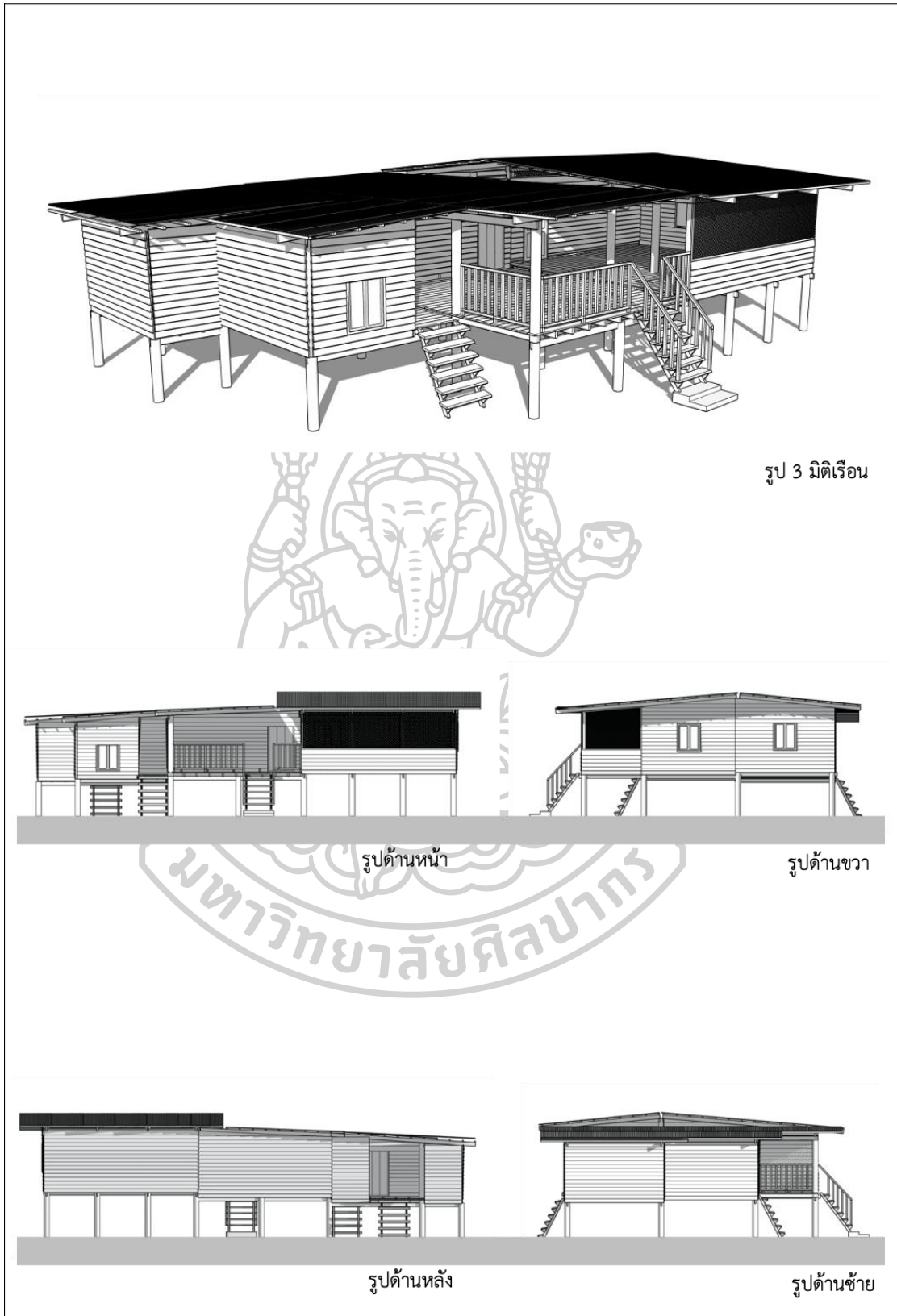
รูปด้านหลัง

รูปด้านซ้าย

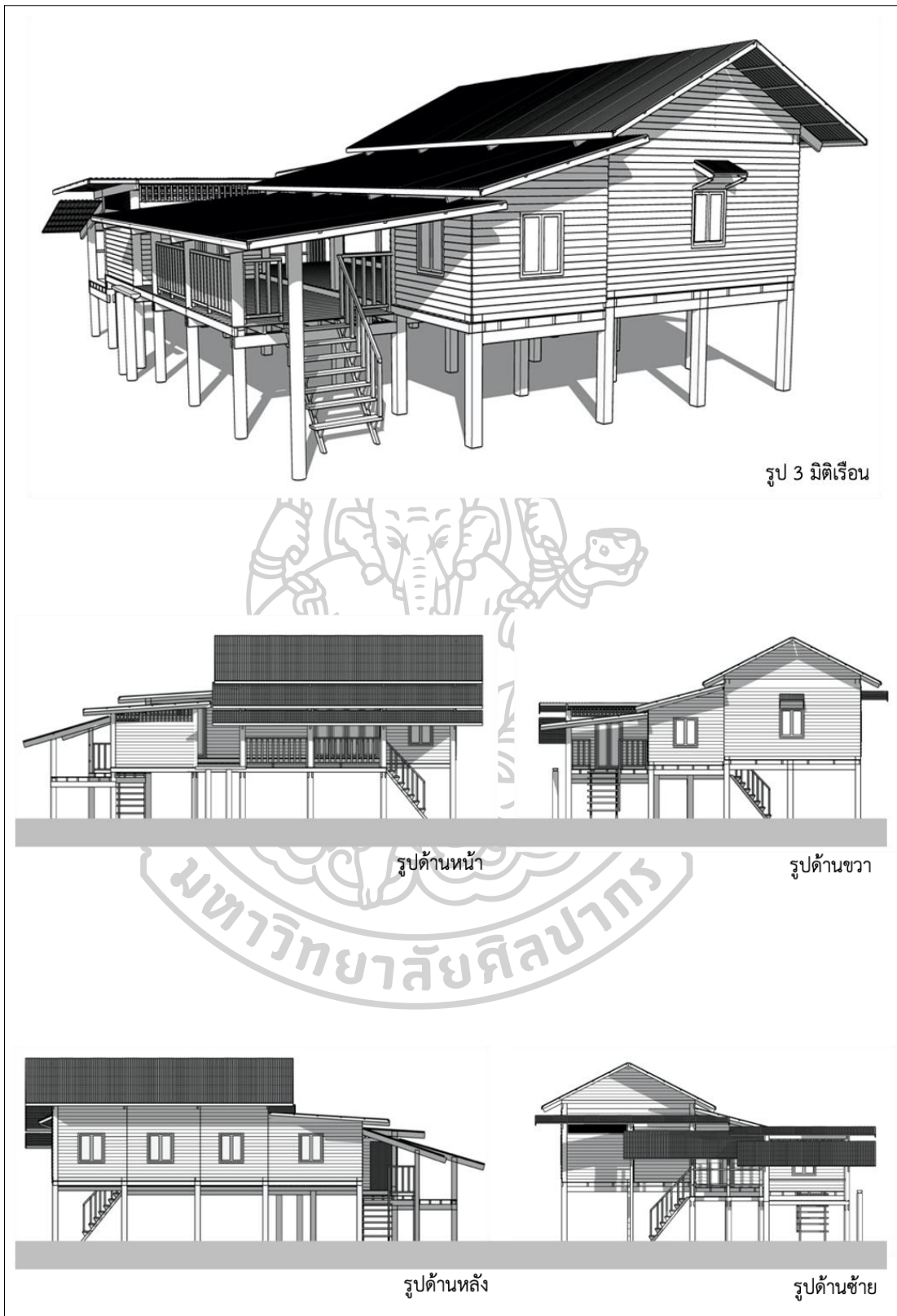
ภาพผนวกที่ ก 5 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 5 (T-BW-05)

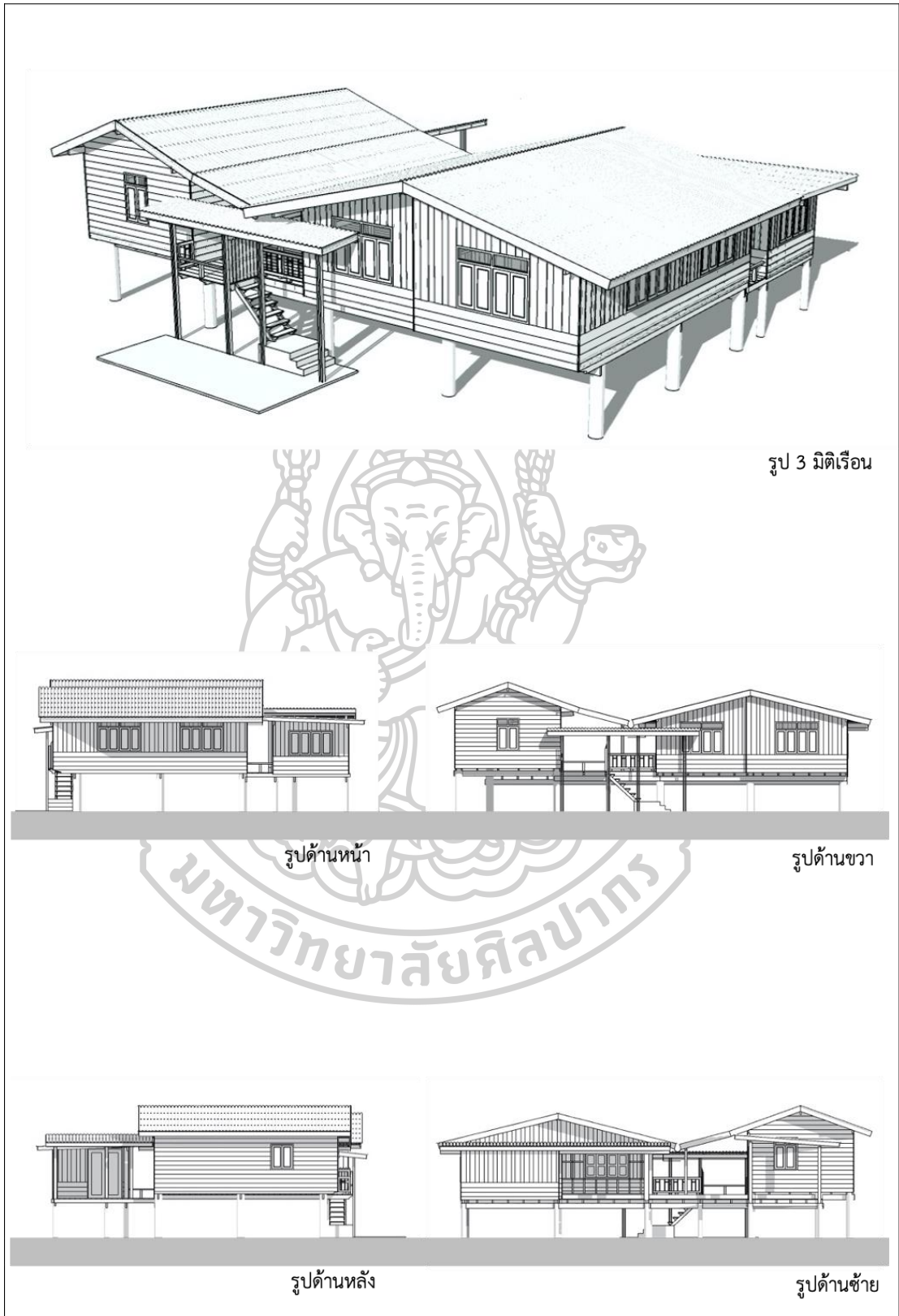
ภาพผนวกที่ ก 6 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

ภาพผนวกที่ ก 7 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

ภาพผนวกที่ ก 8 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

รูป 3 มิติเรือน

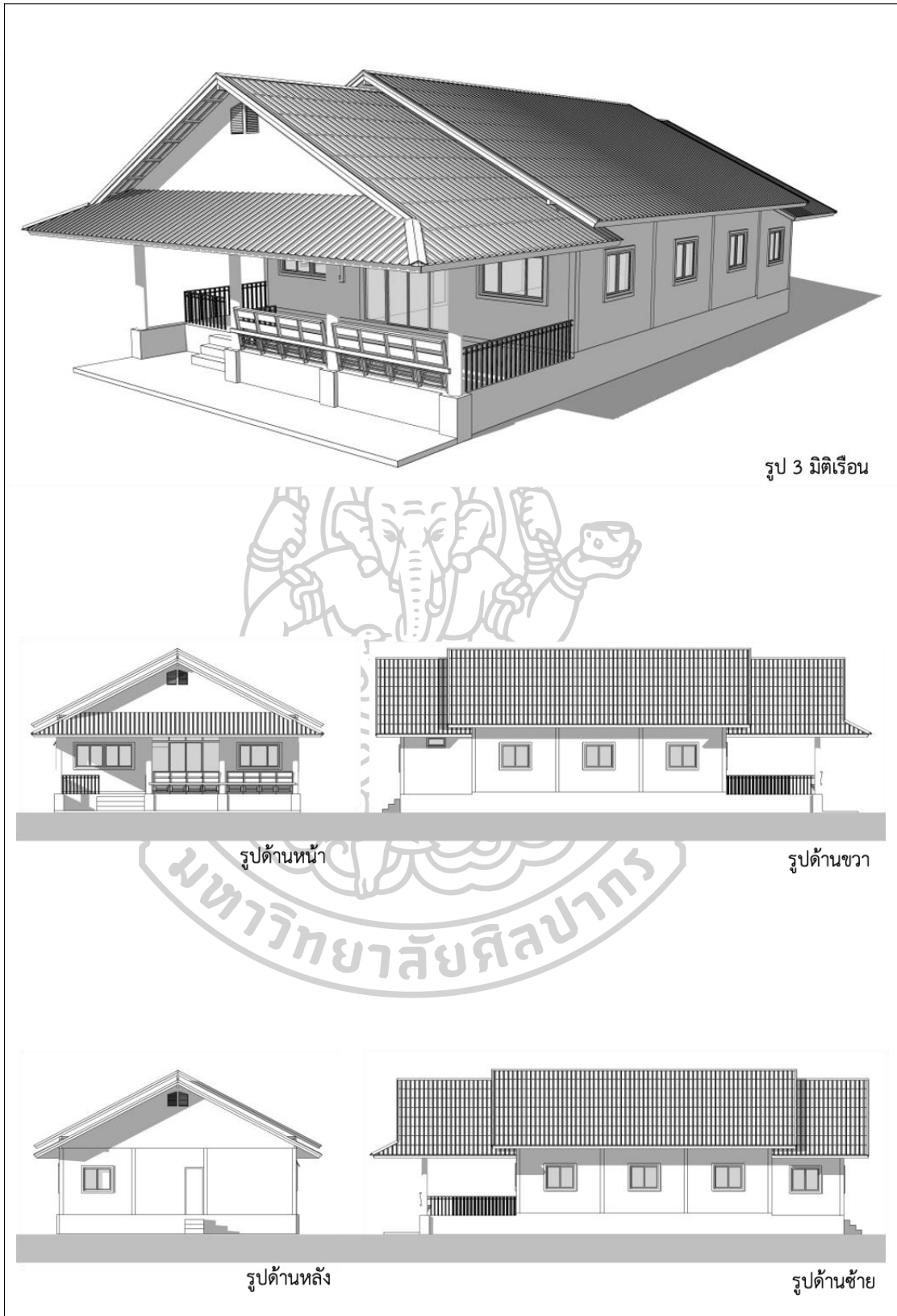
รูปด้านหน้า

รูปด้านขวา

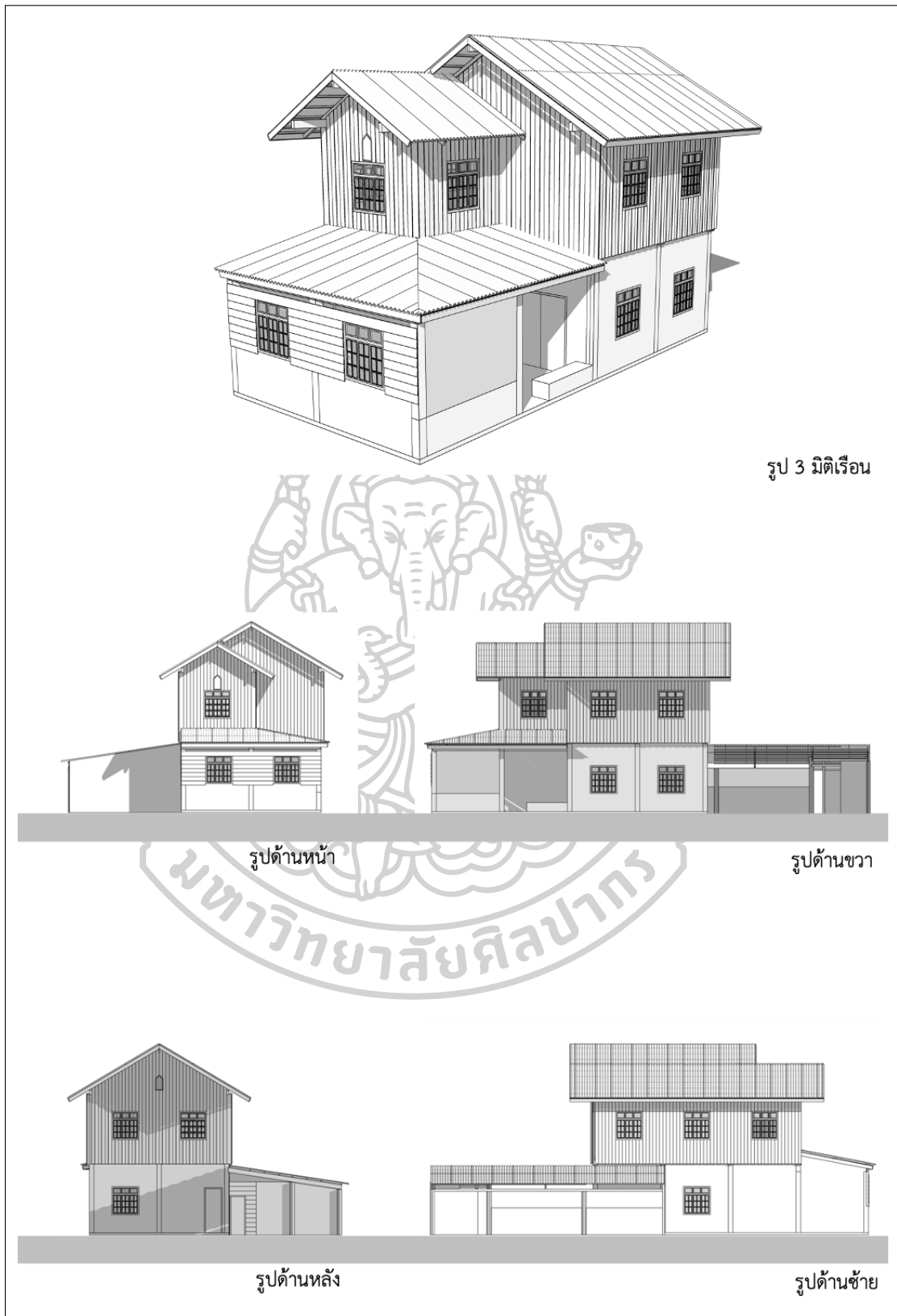
รูปด้านหลัง

รูปด้านซ้าย

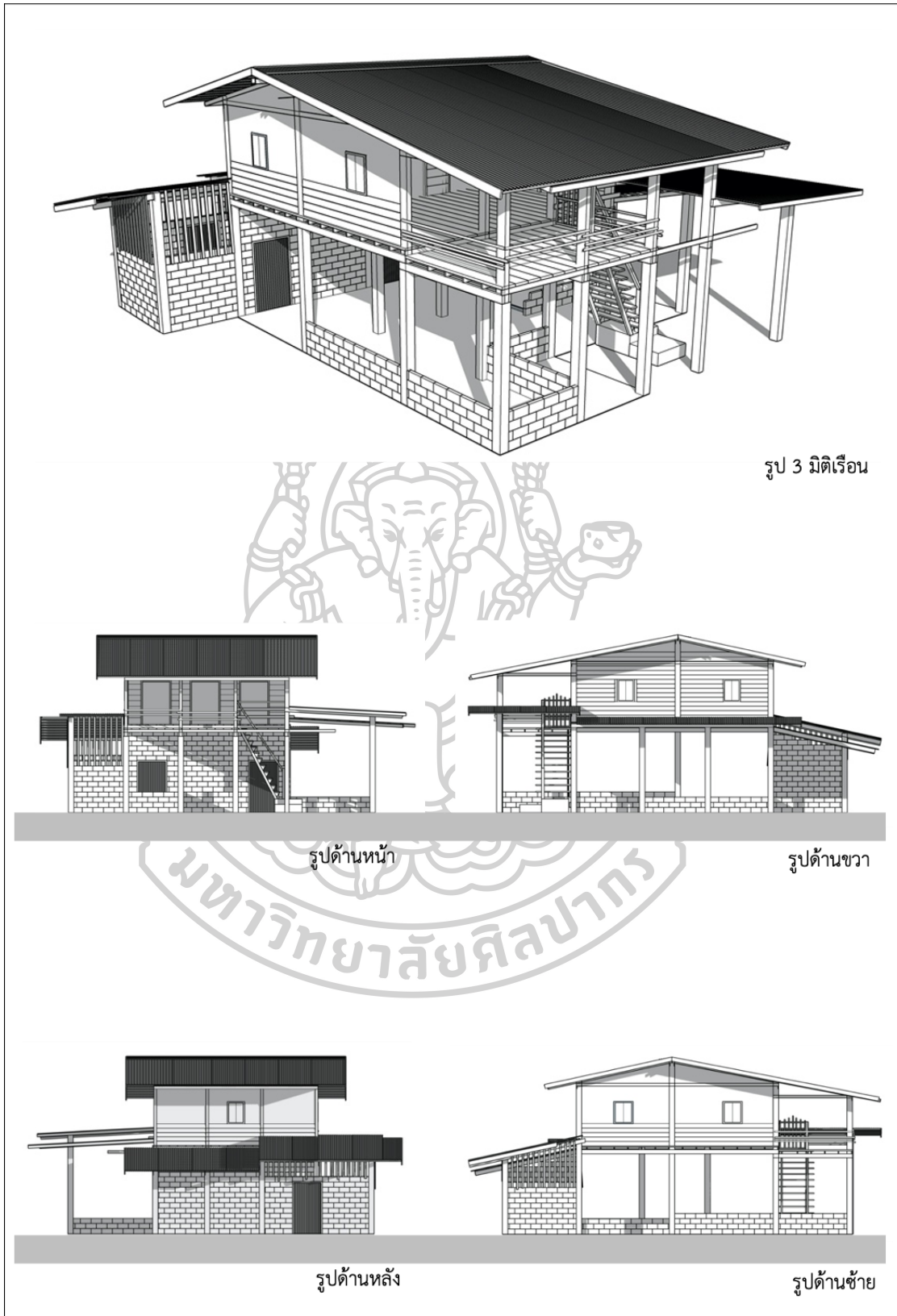
ภาพผนวกที่ ก 9 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

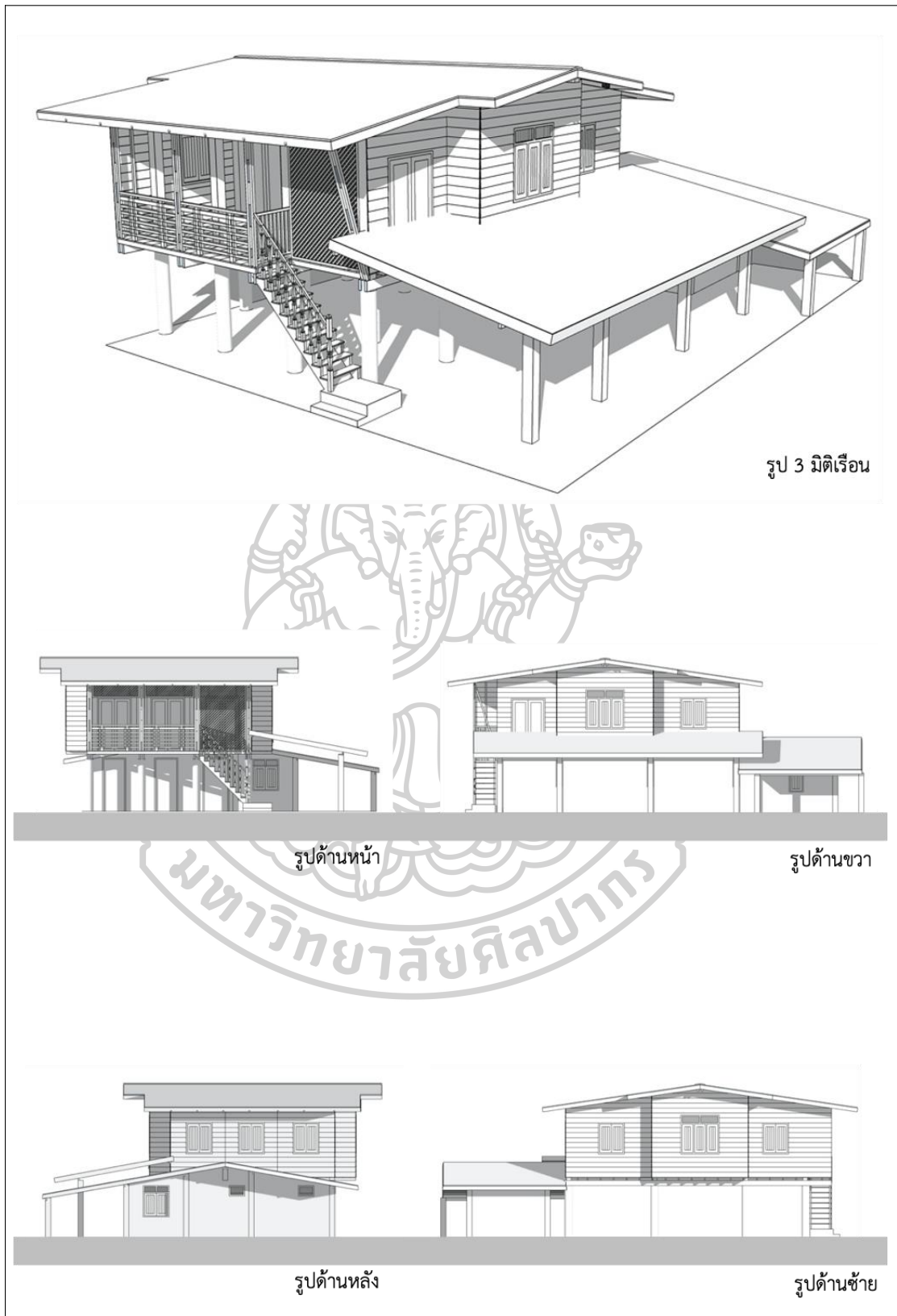
ภาพผนวกที่ ก 10 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

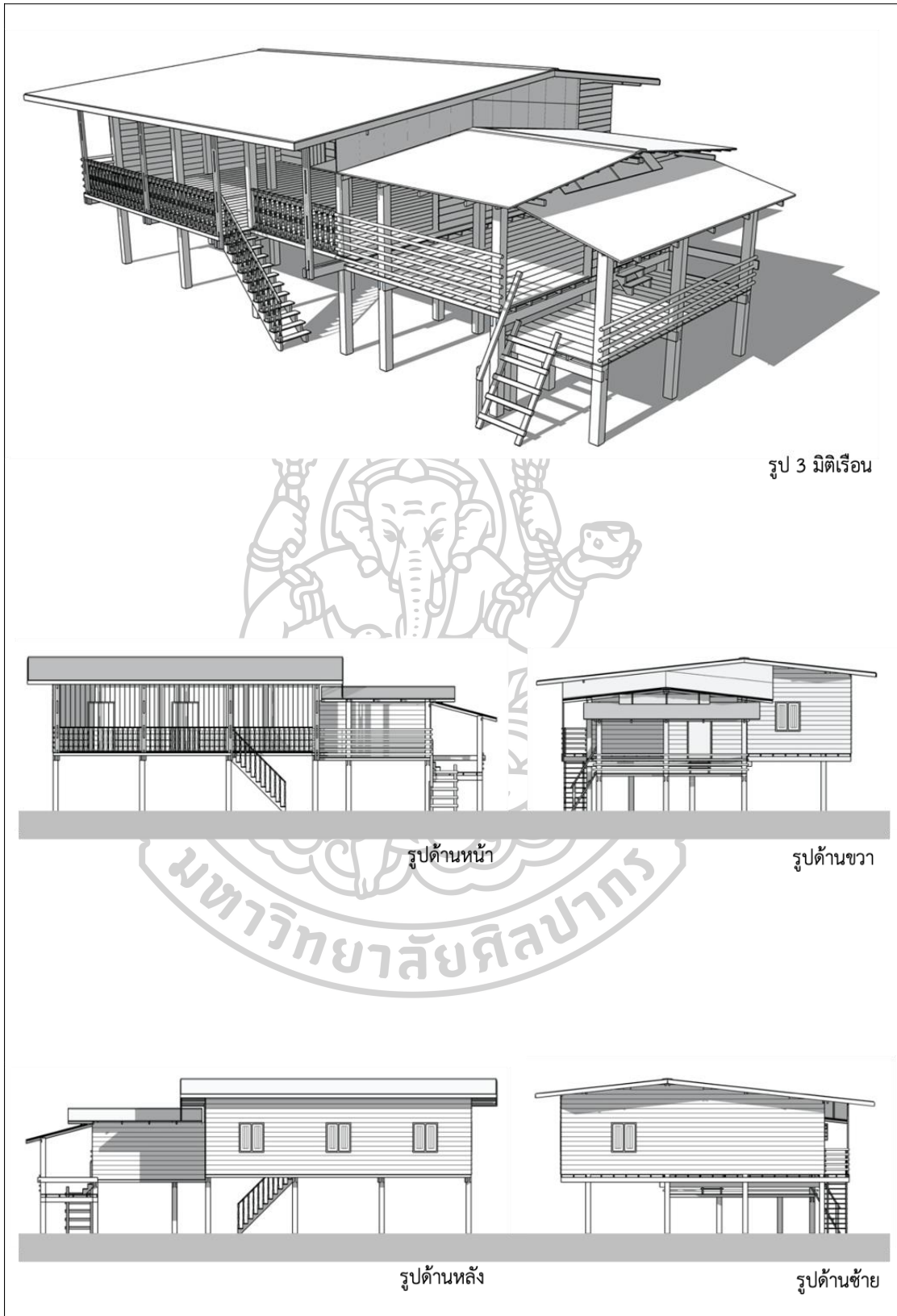
ภาพผนวกที่ ก 11 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

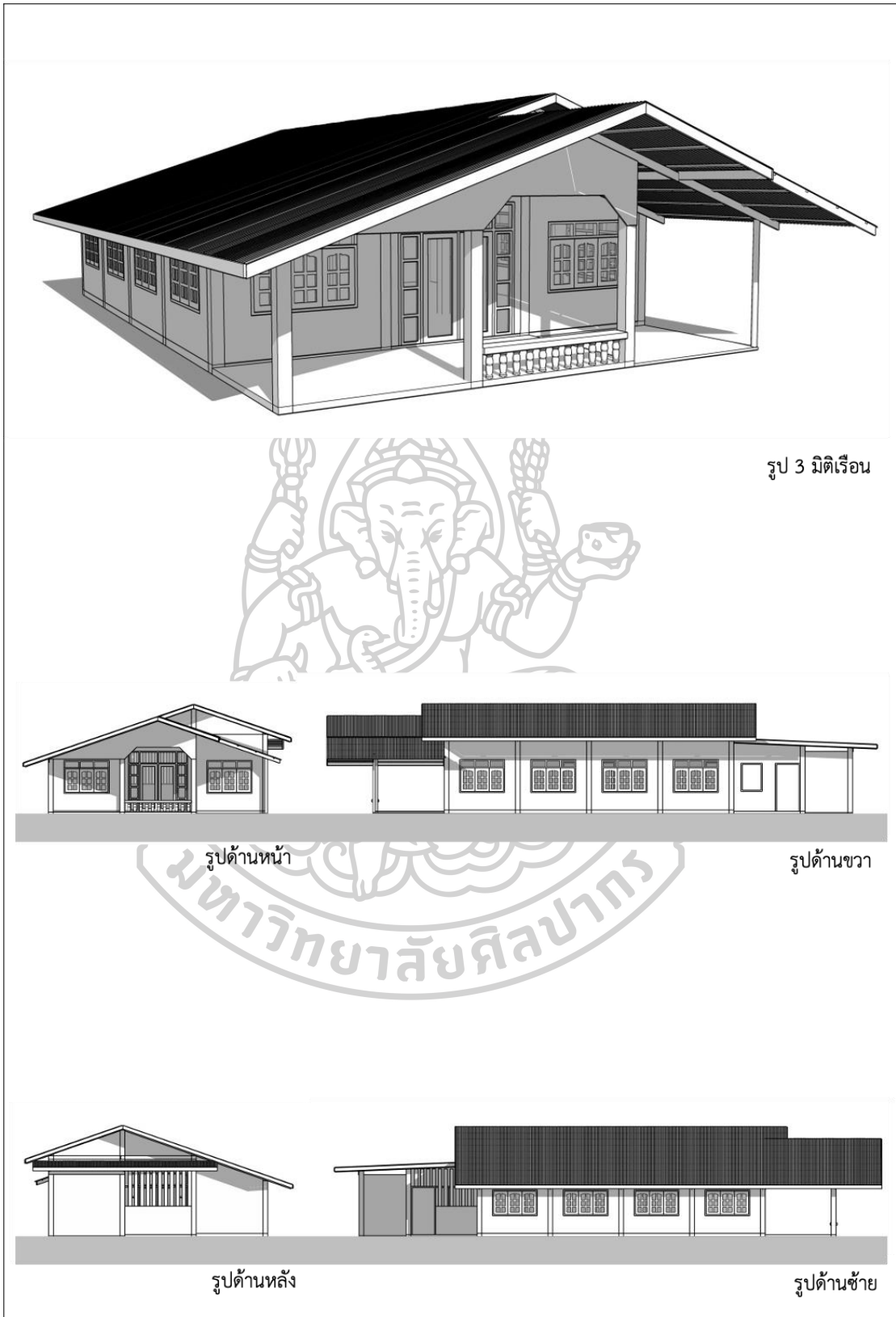
ภาพผนวกที่ ก 12 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

ภาพผนวกที่ ก 13 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

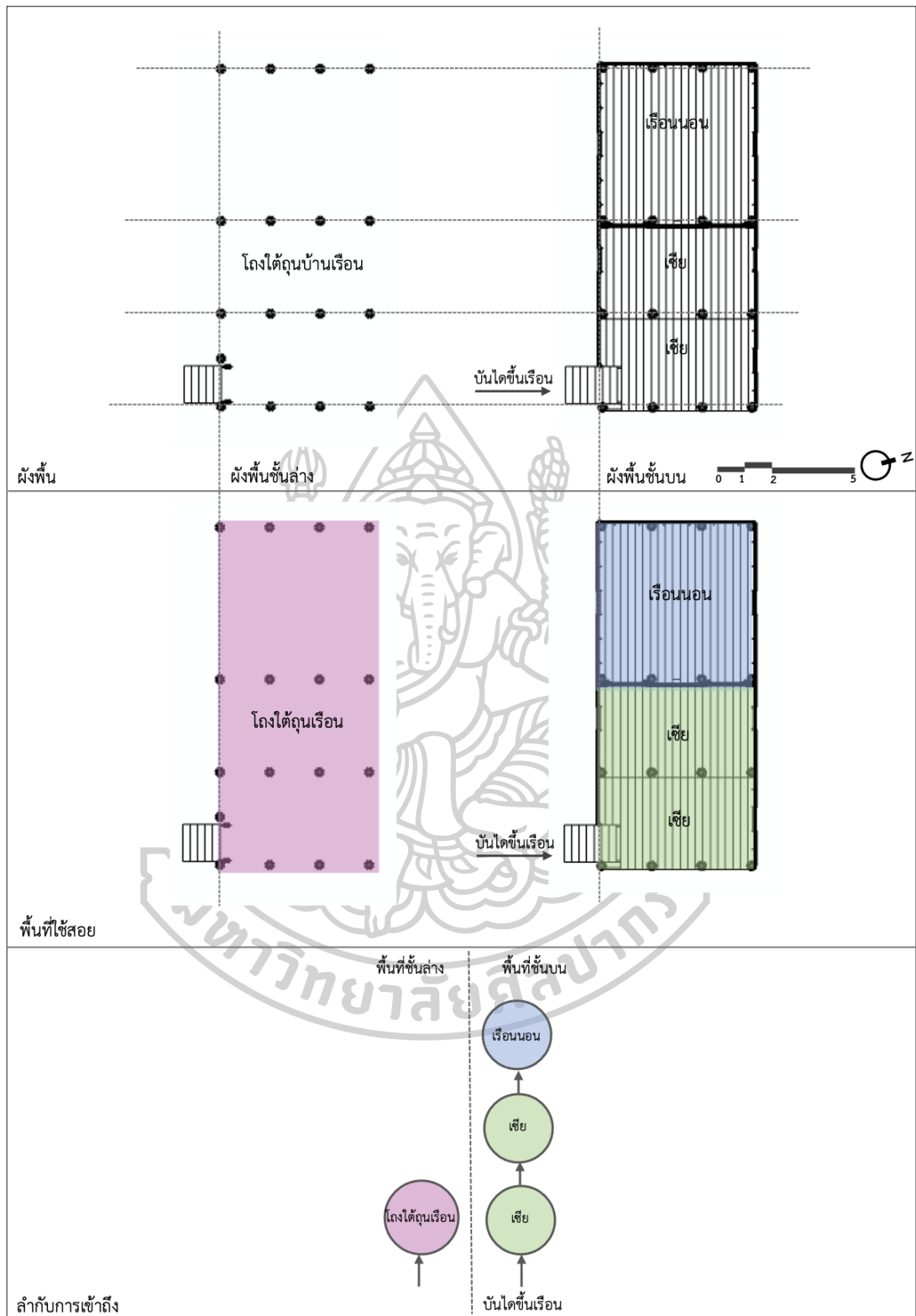
ภาพผนวกที่ ก 14 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

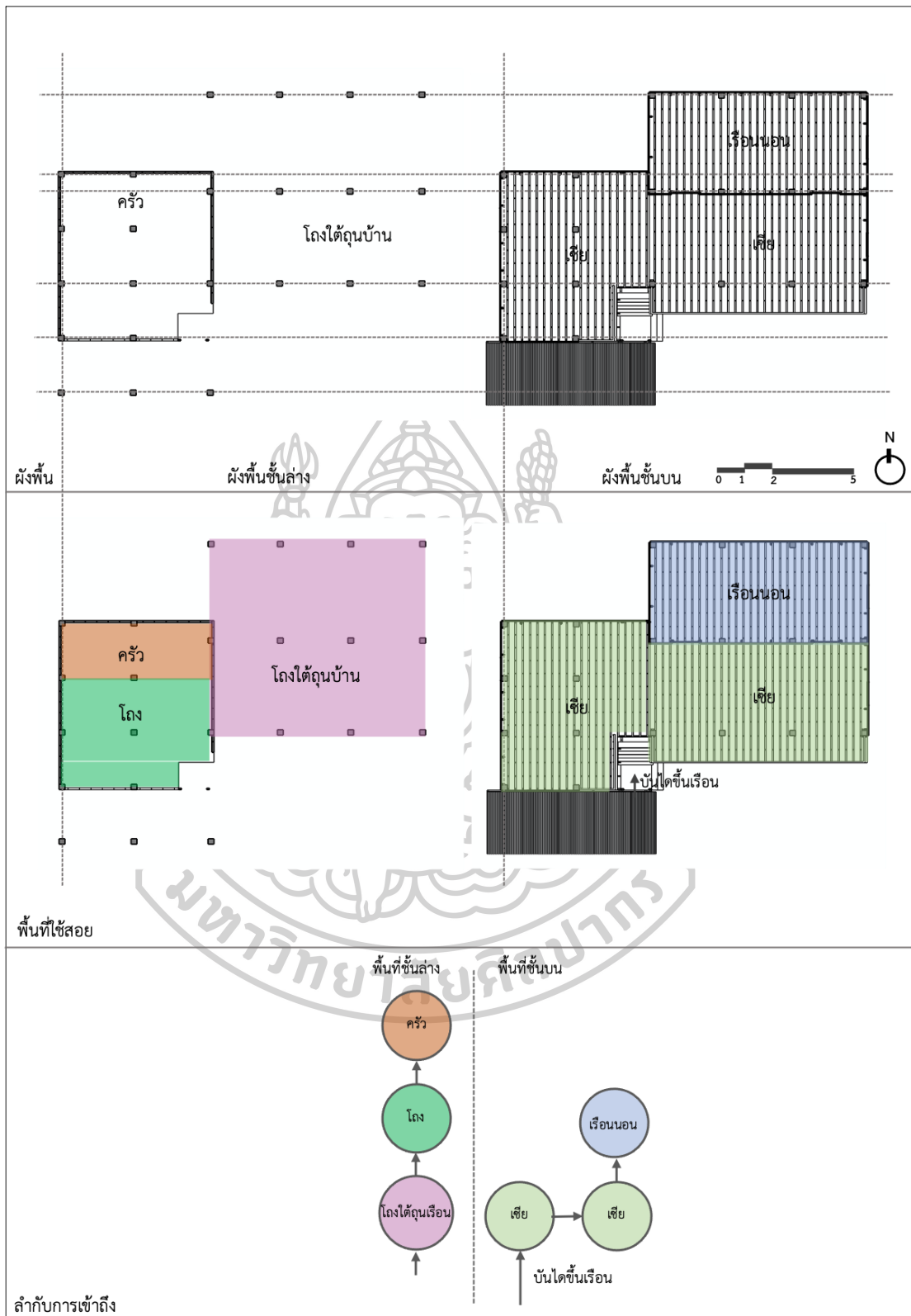
ภาพผนวกที่ ก 15 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมของเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

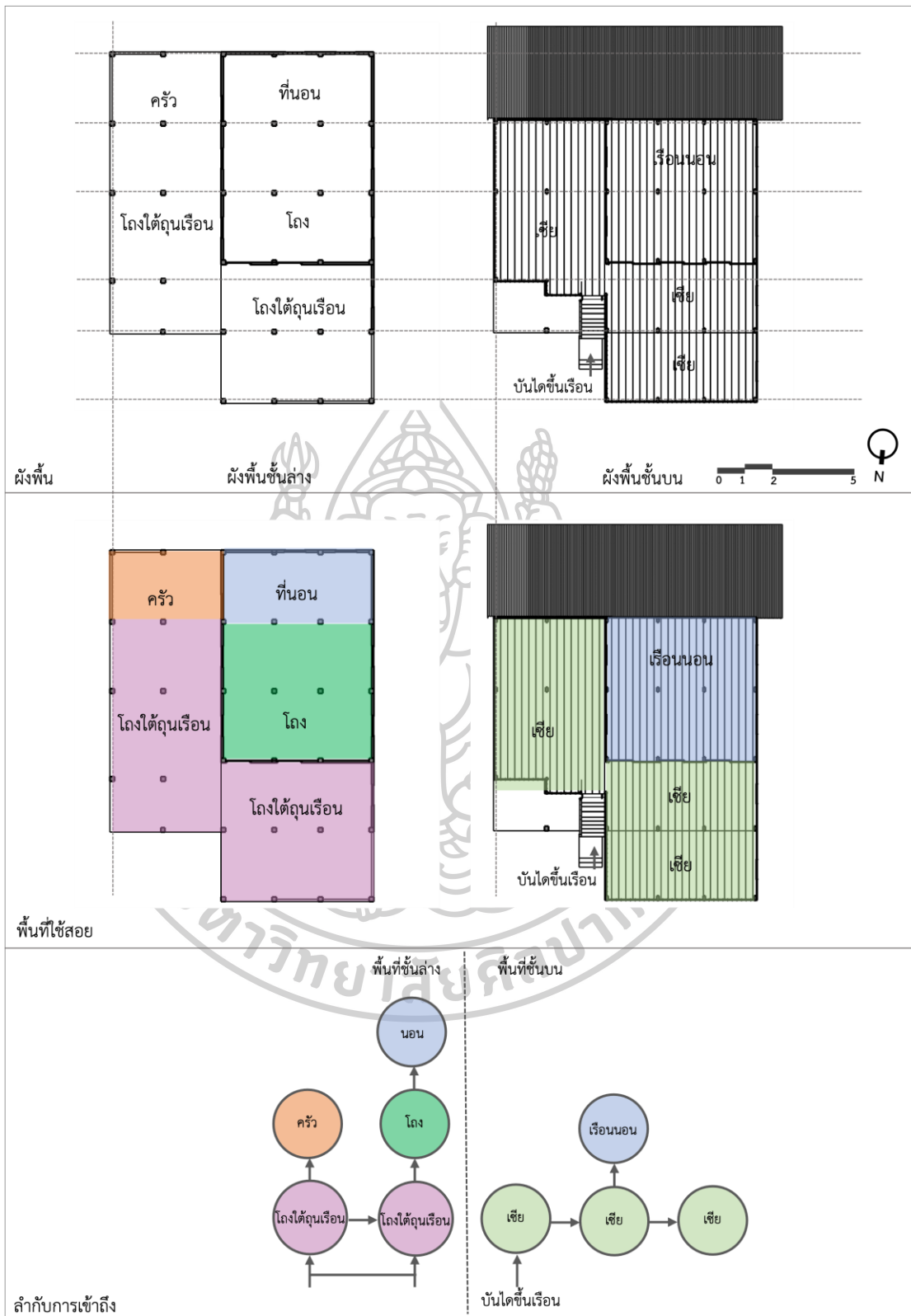
ภาคผนวก ข
แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษา

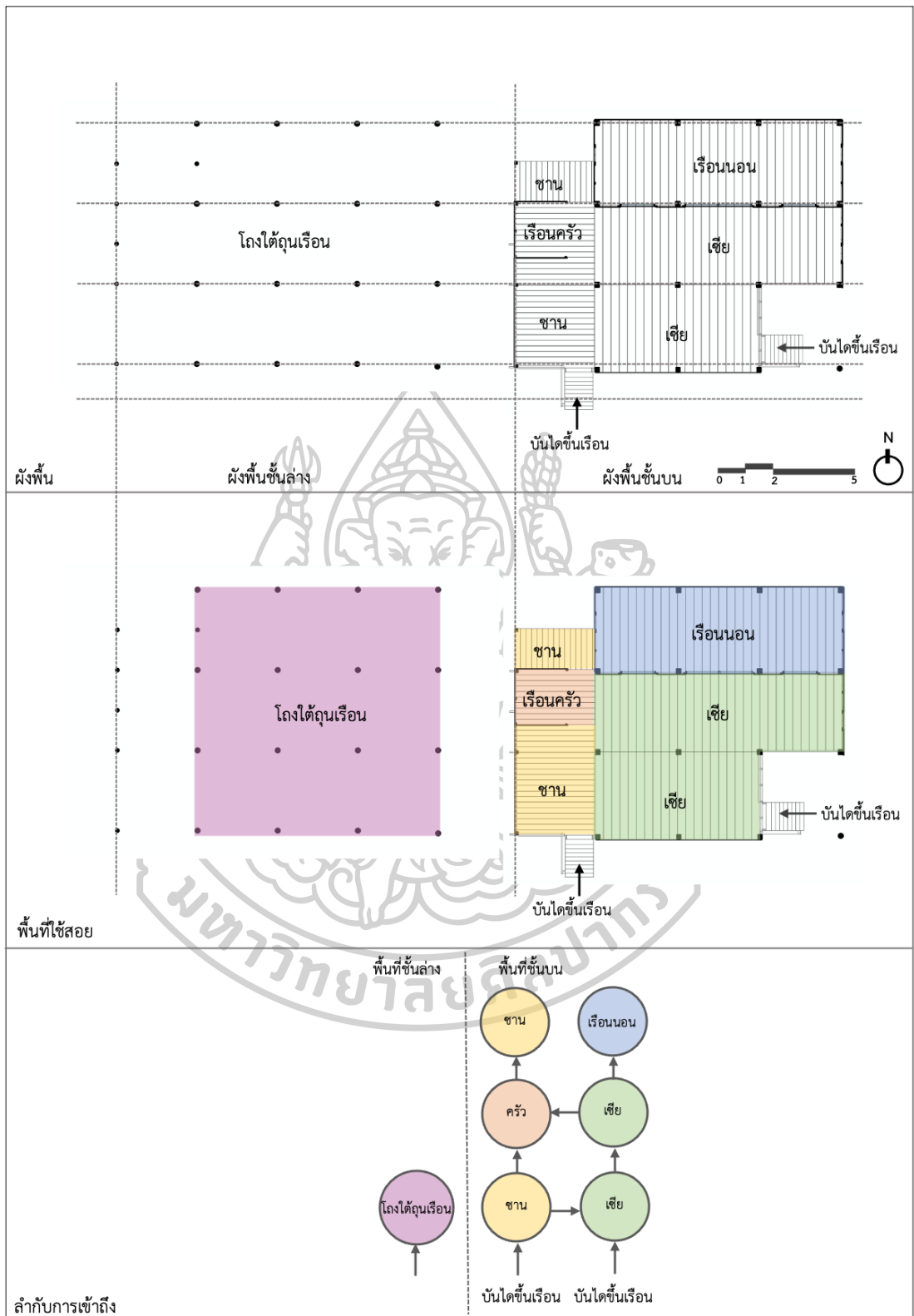
ภาพผนวกที่ ข 1 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 1 (T-PL-03A)

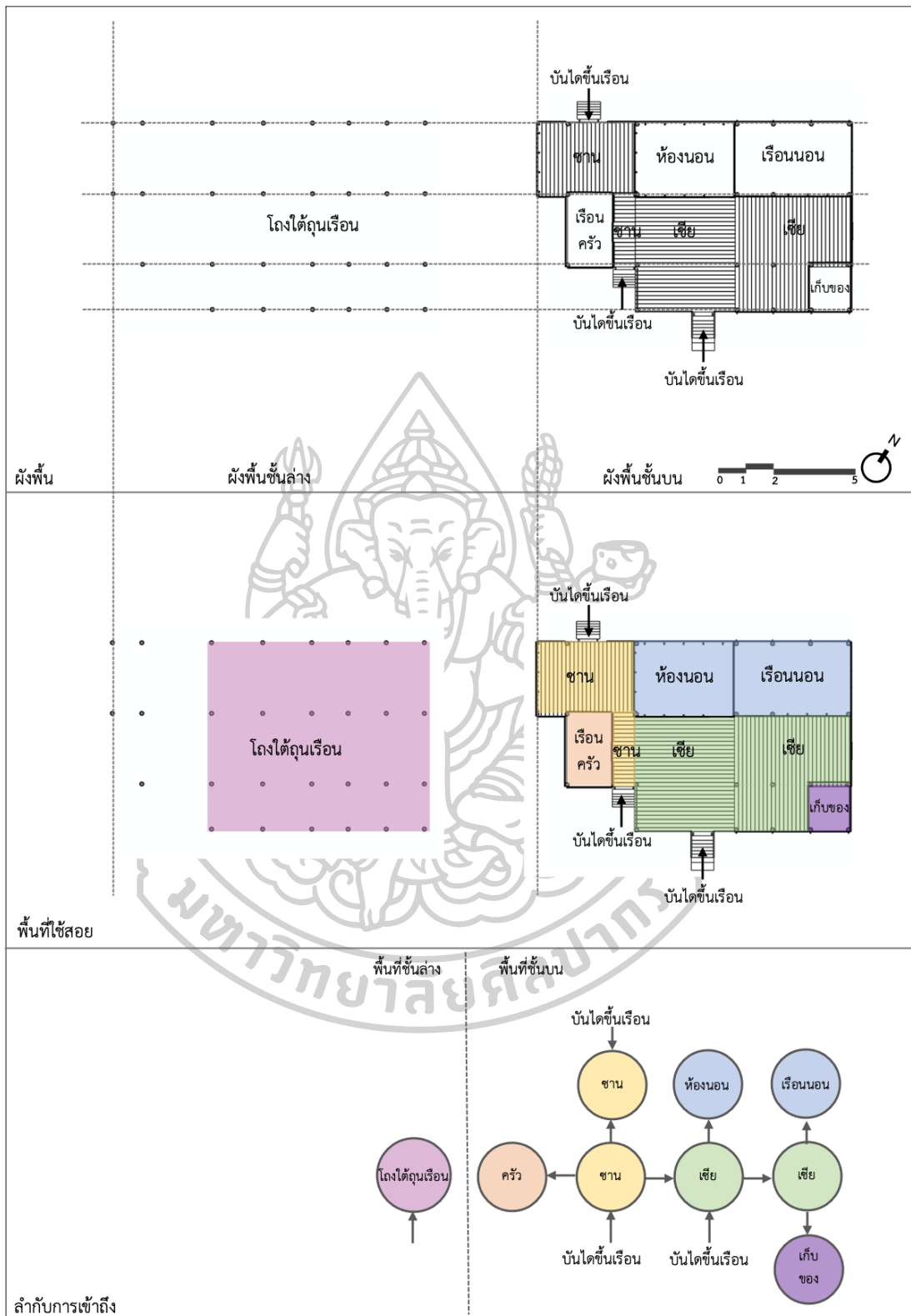
ภาพผนวกที่ ข 2 แสดงลักษณะผังพื้นที่และพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 2 (T-BW-01)

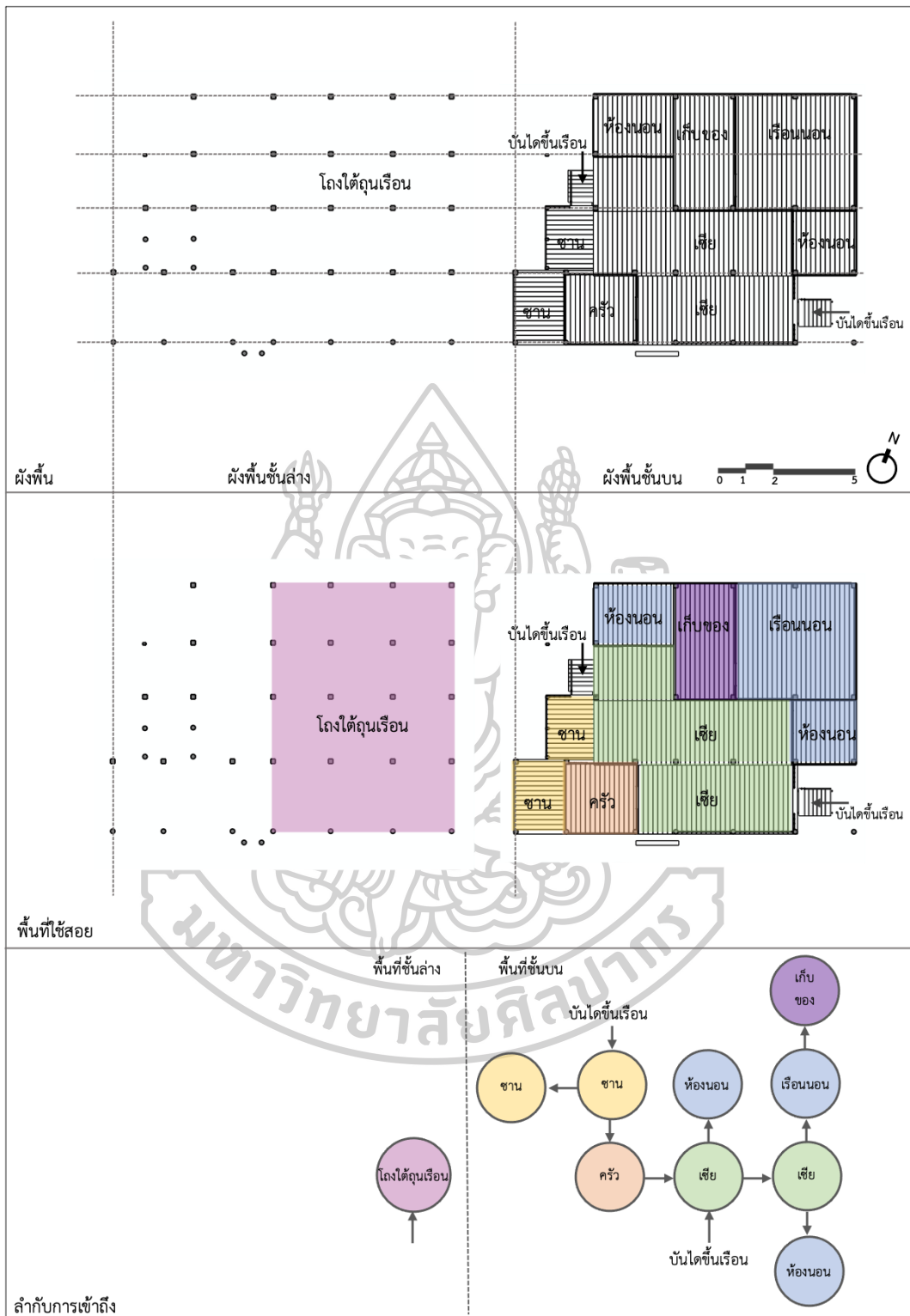
ภาพผนวกที่ ข 3 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 3 (T-BW-02)

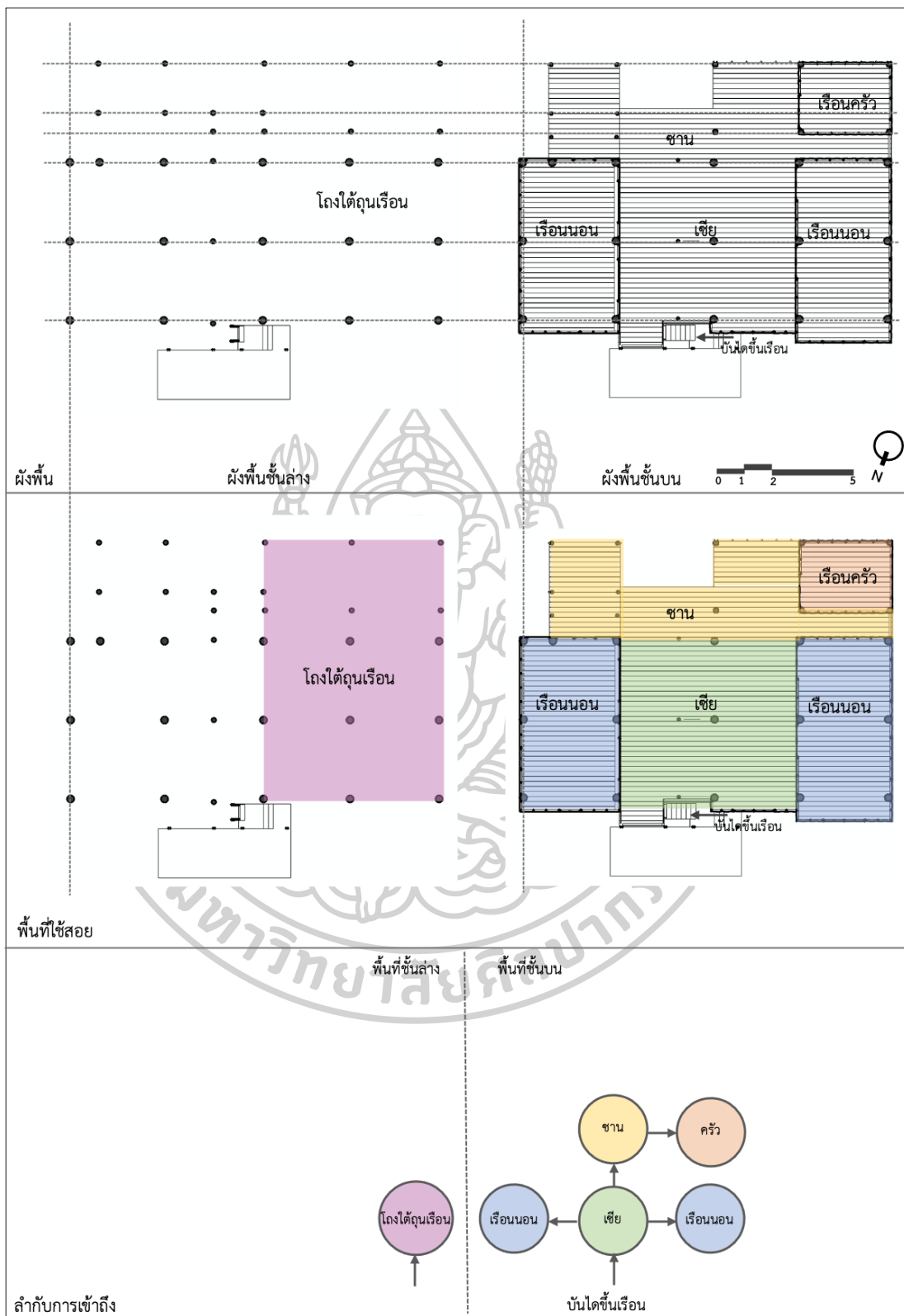
ภาพผนวกที่ ข 6 แสดงลักษณะฝ้าพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรียนกรณศึกษาที่ 6 (T-DM-01)

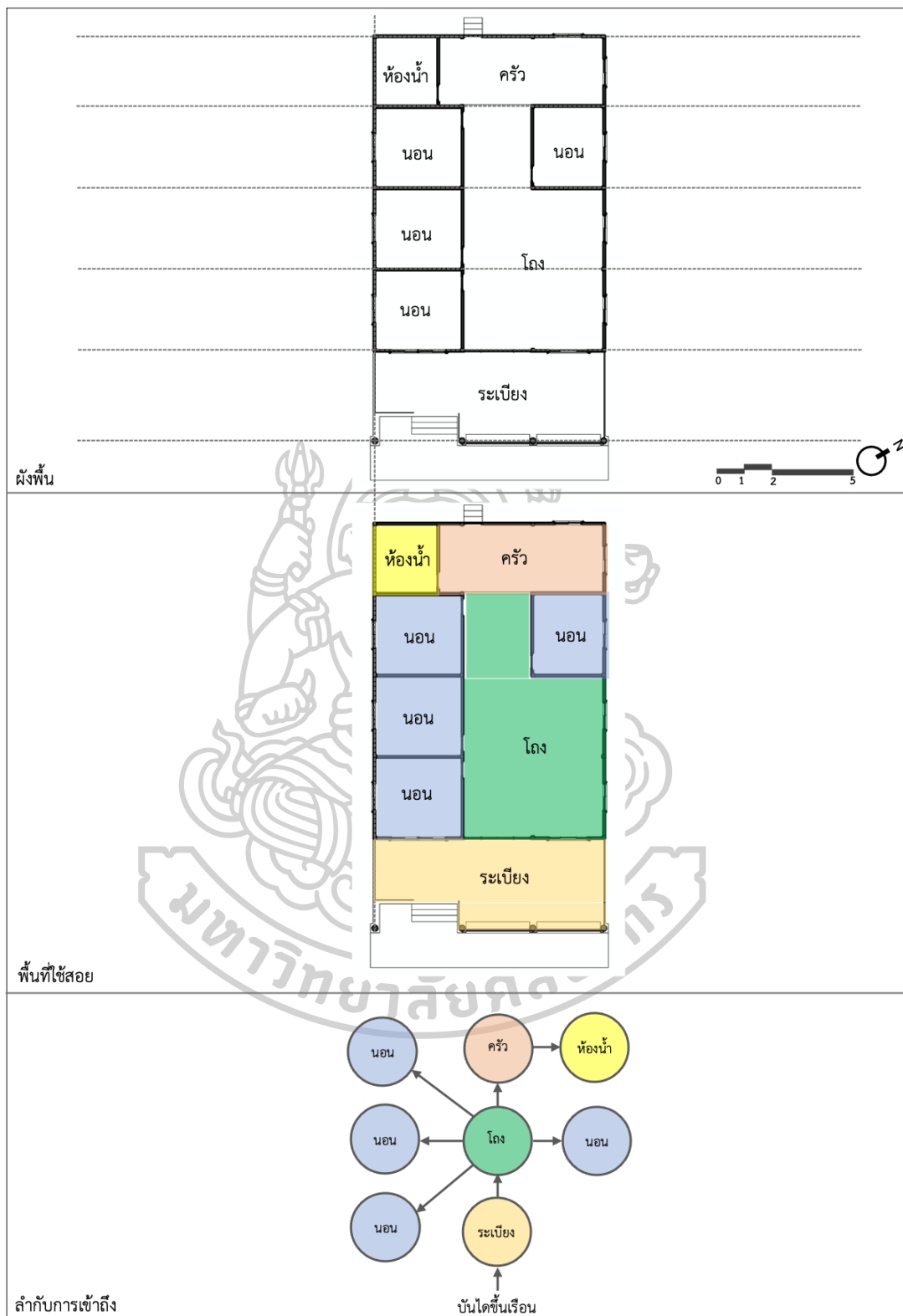
ภาพผนวกที่ ข 7 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 7 (T-AM-02)

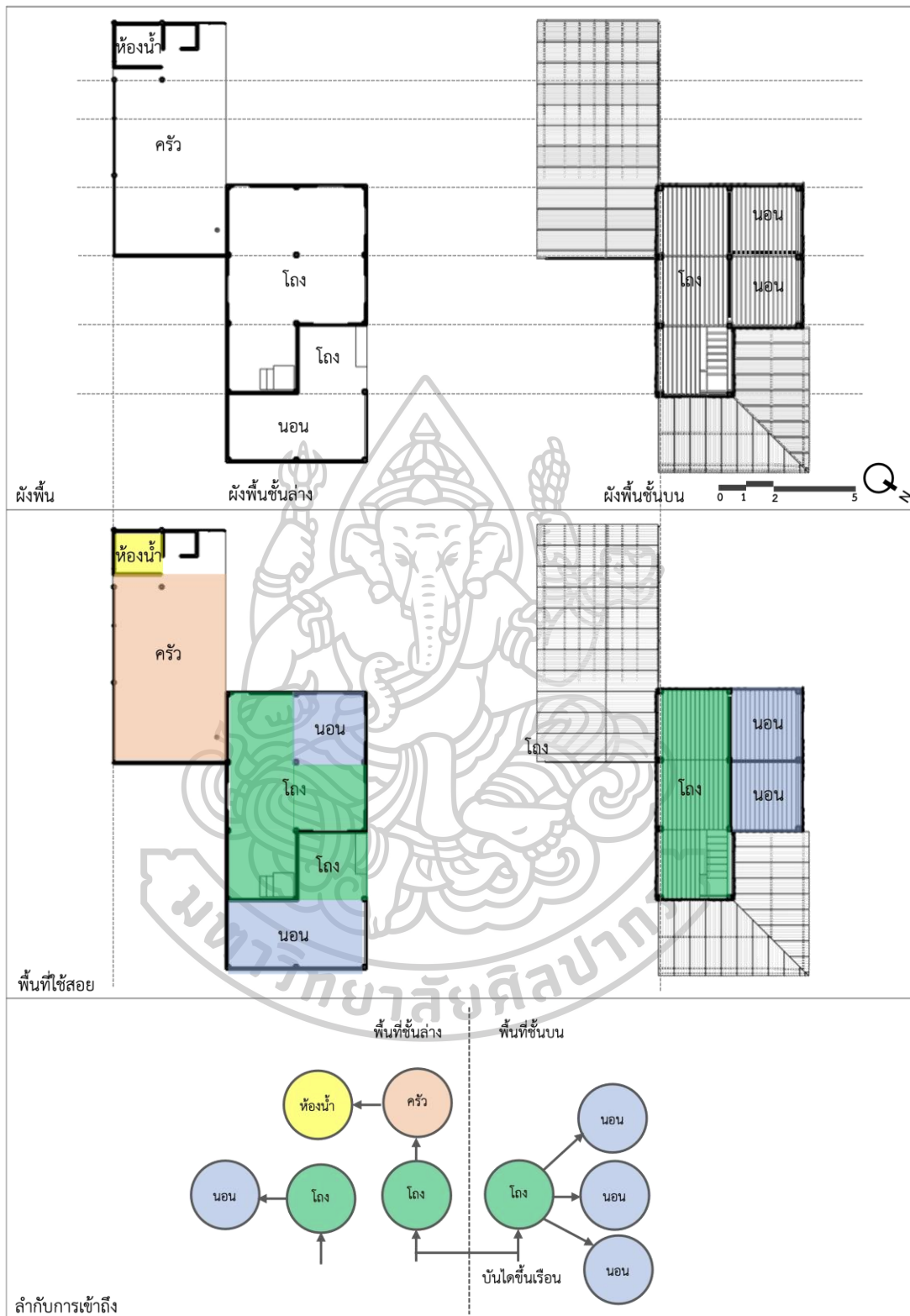
ภาพผนวกที่ ข 8 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 8 (T-AM-03)

ภาพผนวกที่ ข 9 แสดงลักษณะผังพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 9 (T-PL-02)

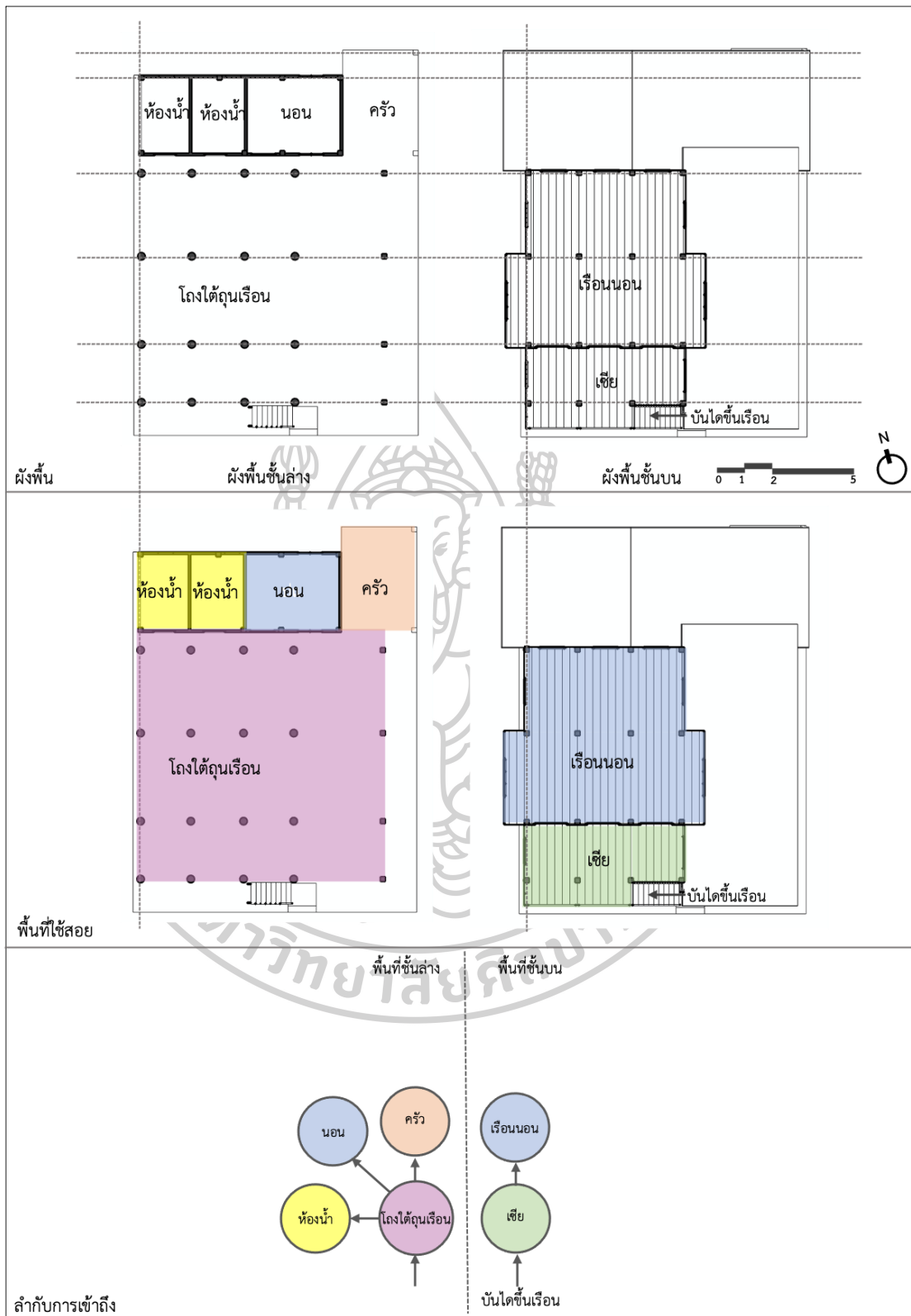
ภาพผนวกที่ ข 10 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 10 (T-PL-01)

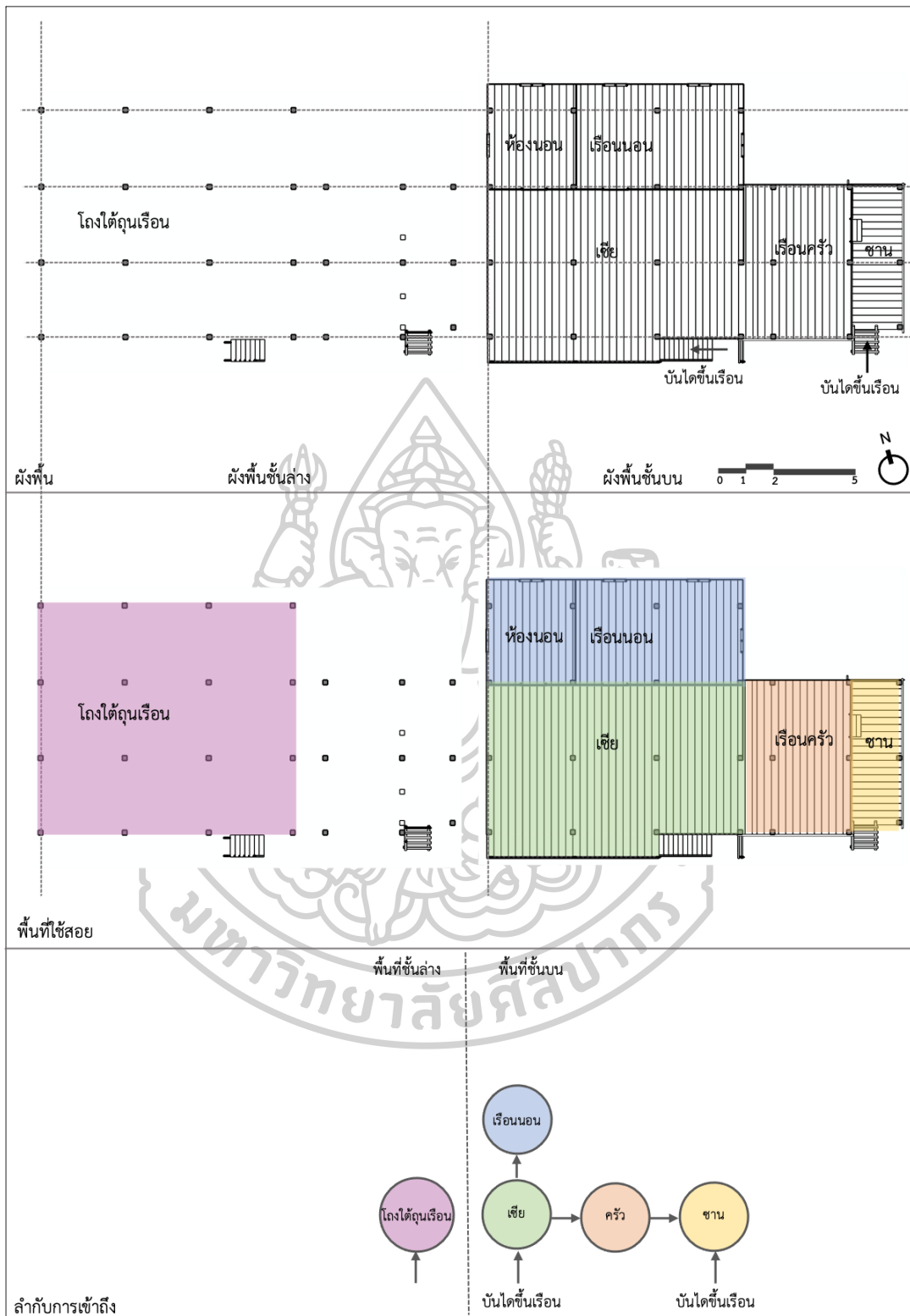
ภาพผนวกที่ ข 11 แสดงลักษณะผังพื้นที่และพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 11 (T-PL-03B)

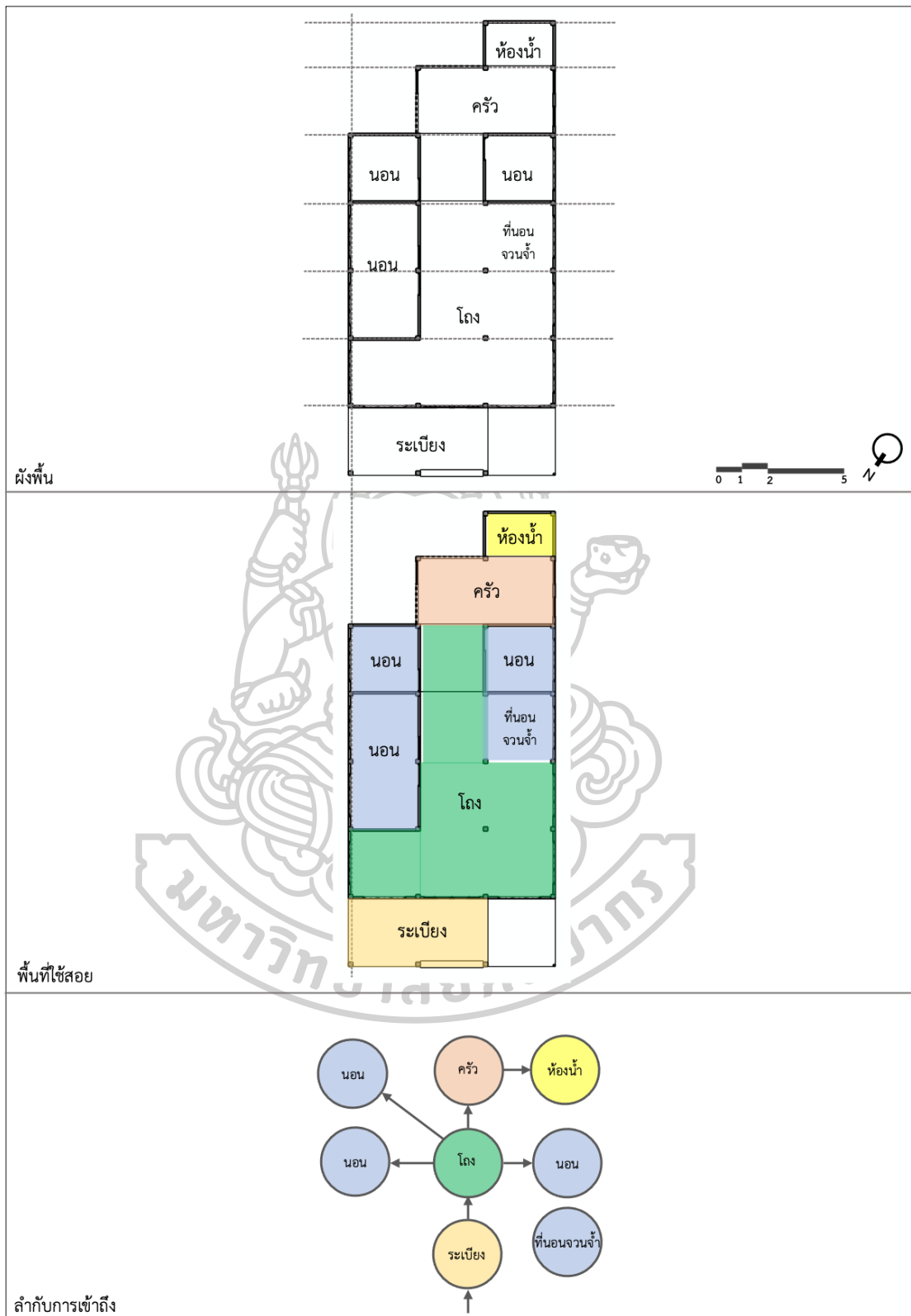
ภาพผนวกที่ ข 12 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 12 (T-BW-03)

ภาพผนวกที่ ข 13 แสดงลักษณะผังพื้นที่และพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 13 (T-DM-02)

ภาพผนวกที่ ข 14 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 14 (T-DM-03)

ภาพผนวกที่ ข 15 แสดงลักษณะผังพื้นและพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนกรณีศึกษาที่ 15 (T-AM-01)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวลัคนา อนงค์ไชย
วัน เดือน ปี เกิด	11 มิถุนายน 2527
สถานที่เกิด	จังหวัดนครพนม
วุฒิการศึกษา	สธ.บ. (สถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คพ.ม. (การพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	741 หมู่ 4 โครงการบ้านไม้ใหญ่ ถ.เสรีไทย ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

